

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Vývoj chápání sugesce v průběhu dějin

**The Development of the Understanding
of Suggestion throughout History**

Diplomová práce

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Ph.D.

Autor:

Bc. Jakub Kroulík

Praha 2019

Poděkování

Děkuji za podporu při psaní diplomové práce své manželce Claire a svým rodičům. Svému vedoucímu práce doc. Vojtíškovi děkuji za trpělivost. Práce se odebrala neočekávaným směrem, a proto děkuji všem, kteří mě po cestě provázeli.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci *Vývoj chápání sugesce v průběhu dějin* vypracoval samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. 6. 2020

Bc. Jakub Kroulík

Anotace

Diplomová práce „Vývoj chápání sugesce v průběhu dějin“ se věnuje fenoménu sugesce. Cílem práce je multidimenzionální pojetí tohoto fenoménu a jeho mnohých podob. Sugesci je proto zkoumána ze tří základních perspektiv. Teoretické, věnující se základním pojmům a principům s hypnózou souvisejících. Historické, mapující přínos jednotlivých klíčových osobností k poznání fenoménu sugesce. Empirické, vystihující aplikaci teoretického poznání a principů, včetně získávání poznání ze sledování nevědomé aplikace sugesce. Autor se, mimo akademickou literaturu, opírá i o svou praxi hypnotizéra.

Klíčová slova

sugesce, mesmerismus, hypnóza, ovlivňování, manipulace, sugestivní cyklus, škály hypnability

Annotation

This master thesis, “The Development of the Understanding of Suggestion throughout History” concentrates on the phenomena of suggestion. The aim of this thesis is to analyse this phenomenon and its various forms as a multidimensional concept. That is why suggestion will be analysed from three basic perspectives. Theoretical, which will focus on basic terms and principals. Historical, mapping the contributions of key personalities to the basin of knowledge. Empirical, covering the application of theoretical knowledge and principles, as well as acquiring knowledge from observing the unwitting application of suggestion. Apart from academic literature, the author relies on his experience as a hypnotist.

Keywords

suggestion, mesmerism, hypnosis, influence, manipulation, cycle of suggestion, hypnability scales

Obsah

ÚVOD	7
CÍL DIPLOMOVÉ PRÁCE	9
METODOLOGIE	10
UŽITÉ ZDROJE	10
STRUKTURA PRÁCE	11
1 MAPOVÁNÍ ČESKÉ AKADEMICKÉ A ALTERNATIVNÍ LITERATURY ZABÝVAJÍCÍ SE TÉMATEM SUGESCE	14
1.1 ČLÁNKY V ODBORNÝCH ČASOPISECH V LETECH 1880–1900	15
1.2 KNIHY A SPISY ZABÝVAJÍCÍ SE SUGESCÍ	22
1.2.1 <i>Literatura zabývající se sugescí v letech 1880–1940</i>	23
1.2.2 <i>Literatura zabývající se sugescí v letech 1941–1990</i>	28
1.2.3 <i>Literatura zabývající se sugescí v letech 1991–2020</i>	31
2 VYMEZENÍ AUTOREM UŽÍVANÝCH POJMŮ	34
2.1 SUGESCE	34
2.1.1 <i>Definice sugesce</i>	34
2.2 HYPNÓZA	35
2.2.1 <i>Definice hypnózy</i>	35
2.2.2 <i>Příznaky hypnózy</i>	42
2.2.3 <i>State model vs. nonstate model hypnózy</i>	43
2.2.4 <i>Hypnabilita</i>	46
2.2.5 <i>Navozování hypnózy</i>	50
2.2.6 <i>Autorovo pojetí hypnózy</i>	51
2.3 TRANS	55
2.4 VĚDOMÍ	58
2.5 RAPORT	58
2.6 PROŽÍVÁNÍ	59
2.7 PLACEBO	63
2.8 SEBEDŮVĚRA	67
2.9 AUTORITA	68
2.10 PRESTÍŽ	69
2.11 CHARISMA	69
2.12 MANIPULACE	70
2.13 ZÁZRAK	71
3 SUGESCE	73
3.1 ZPŘESNĚNÍ DEFINICE	73
3.2 ZDROJ SUGESCE	73

3.3	TYPY SUGESTIVNÍHO PŮSOBNÍ	74
3.4	TYPY SUGESCE	75
3.5	PODMÍNKY UJMUTÍ SE SUGESCE	76
3.6	SUGESTIVNÍ OVLIVNĚNÍ FYZICKÉHO TĚLA SUBJEKTU (ZDRAVOTNÍHO STAVU)	79
3.7	DEFINICE SUGESTIBILITY	81
3.8	„SUGESTIBILITA BDĚLÁ“ VERSUS „SUGESTIBILITA V HYPNOTICKÉM STAVU“	82
3.9	MĚŘENÍ SUGESTIBILITY	83
3.10	ZKOUŠKY SUGESTIBILITY	84
3.11	APLIKACE SUGESCE	88
3.11.1	<i>Formální versus skryté užití sugesce</i>	89
3.12	CYKLUS PŮSOBNÍ SUGESCE	90
3.12.1	<i>Ideomotorický efekt</i>	92
3.12.2	<i>Rozdělení sugestivních fenoménů</i>	95
3.12.3	<i>Manipulace smyslového vjemu subjektu</i>	96
3.12.4	<i>Samosvorný cyklus</i>	97
3.12.5	<i>Vysvětlení, proč je „TO“ možné</i>	98
3.12.6	<i>Dvě roviny subjektova vztahu</i>	100
3.12.7	<i>Pravděpodobnost reality</i>	100
3.12.8	<i>„Pre-show“ budující nová přesvědčení</i>	101
3.12.9	<i>Očekávání</i>	102
3.12.10	<i>Představivost</i>	104
3.12.11	<i>Sugerování</i>	106
3.12.12	<i>Osobnost</i>	106
3.12.13	<i>Prožívání subjektu</i>	107
4	DĚJINNÝ VÝVOJ CHÁPÁNÍ SUGESCE	111
4.1	NÁBOŽENSKÉ OBDOBÍ	112
4.1.1	<i>Fantazii evokující jevy</i>	112
4.1.2	<i>Jedinci mající vliv na ostatní</i>	114
4.1.3	<i>Chrámové prožitky</i>	123
4.1.4	<i>Vliv křesťanství v pozdním středověku</i>	125
4.2	PSEUDOVĚDECKÉ OBDOBÍ	127
4.2.1	<i>Paracelsus</i>	128
4.2.2	<i>Maximilian Rudolf Hell</i>	130
4.2.3	<i>Franz Mesmer</i>	131
4.2.4	<i>Marquis of Puységur</i>	142
4.2.5	<i>Abbé Faria</i>	144
4.3	VĚDECKÉ OBDOBÍ	145
4.3.1	<i>James Braid</i>	146
4.3.2	<i>Ambroise Liébeault</i>	149

4.3.3	<i>Jean Charcot</i>	151
4.3.4	<i>Émile Coué</i>	152
4.3.5	<i>I. P. Pavlov</i>	152
4.3.6	<i>Sigmund Freud</i>	153
4.3.7	<i>Milton Erickson</i>	154
4.4	SHRNUTÍ DĚJINNÉHO VÝVOJE CHÁPÁNÍ SUGESCE	156
5	SUGESCE VE 21. STOLETÍ	164
5.1	SUGESCE A TRANS V KAŽDODENNÍM ŽIVOTĚ	164
5.2	SUGESCE/HYPNÓZA V SOUDOBÉ NÁBOŽENSKÉ SCÉNĚ	166
5.1	REGULACE SUGESCE / HYPNÓZY	169
5.2	ZNEUŽITÍ SUGESCE	174
5.2.1	<i>Vnucené jednání</i>	175
5.2.2	<i>Soudní případy</i>	186
5.2.3	<i>Vyšetřovací hypnóza</i>	195
5.3	VÝUKA SUGESCE V ČESKÉ REPUBLICĚ	196
5.3.1	<i>Akreditovaná výuka</i>	197
5.3.2	<i>Zážitková výuka</i>	203
5.4	SPOLKY A ORGANIZACE	206
5.5	PROČ HYPNÓZA NEPATŘÍ DO ALTERNATIVNÍ MEDICÍNY	211
	ZÁVĚR	213
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	214
	ABSTRAKT	231
	ABSTRACT	232

Úvod

„Pozornost religionistů a psychologů náboženství, počínaje Jamesem, vždy přitahovaly zejména výjimečné prožitky, vrcholné zkušenosti. Tyto prožitky bývají nápadné především svou intenzitou i vnějšími projevy, jež s nimi bývají spojeny.“¹

Podobně jako religionisty a psychology náboženství přitahovaly tyto prožitky též pozornost badatelů na poli sugesce/hypnózy. Podle autorů Horvaie², Šimsy^{3,4}, Faulknera⁵, Masaryka⁶, Groma⁷, Zíky⁸, Zacha⁹, Kašparů¹⁰, Remeše¹¹, McGilla¹² byly sugestivní fenomény evokující v lidech výjimečné prožitky již od nejstarších dob využívány k účelům léčebným, ale též náboženským. Svá tvrzení dokládají odkazy např. na staré indické védy, popisující množství sugestivních postupů, praktiky jogínů a fakírů, dále na texty dochované na egyptském Ebersově papyru nebo na dokumenty popisující egyptské a řecké tzv. chrámy spánku. Z textů dle autorů vyplývá, že součástí výjimečných náboženských prožitků byly sugestivním procesem navozené změněné stavy vědomí, transu a s nimi spojené halucinace, které mohly mít vizuální, auditivní i taktilní formu,¹³ subjektivní vnímání změny zdravotního stavu či pouze pocit, že tělo člověka je ovládáno někým/něčím jiným, nebo bylo člověku někým/něčím něco řečeno.

---

¹ (Říčan, Psychologie náboženství a spirituality, 2007, str. 94)

² (Horvai, Hypnosa v lékařství, 1959, stránky 8-11)

³ (Šimsa, Sugescce Hypnosa Čtení myšlenek, 1919)

⁴ (Šimsa, Sugescce a hypnosa v dějinách národů, 1920, stránky 10, 53)

⁵ (Faulkner, 1920, stránky 28-29)

⁶ (Masaryk, 1880, str. 25)

⁷ (Říčan, Psychologie náboženství a spirituality, 2007, str. 96)

⁸ (Zíka, 1992, stránky 8-9)

⁹ (Zach, 1990, stránky 144-145)

¹⁰ (Kašparů, 2006, stránky 71-73)

¹¹ (Remeš, 1994, str. 32)

¹² (McGill, 2005, str. 1)

¹³ (Říčan, Psychologie náboženství a spirituality, 2007, str. 96)

Označení určitých stavů či lidmi prožívaných výjimečných fenoménů slovem *hypnóza*¹⁴ je záležitostí teprve tzv. vědeckého období,¹⁵ a tedy poměrně pozdní. Tak jak bude doloženo dále v této práci, tzv. hypnotické či sugestivní postupy, stavy a fenomény byly a stále jsou v náboženské oblasti hojně využívány k nejrůznějším účelům. Dokládá to také dostupná alternativní literatura, věnující se osobnostnímu rozvoji, léčitelství, spiritismu, meditaci, jasnovidectví, psychotronice, hermetismu atp. Vědou však byla tato oblast dlouho přehlížena a tzv. hypnotické prožitky a fenomény byly vědci považovány za šarlatánské, či přímo za podvodné. Tento předsudek vědeckých kruhů týkající se hypnózy a fenoménů s ní spojených se v 19. století změnil. Jak dnes hypnózu vnímá věda, píše Kratochvíl: *„Hypnóza se mnoha lidem stále ještě zdá být jevem záhadným a tajemným, spojeným s magií a kouzly. Pro odborníky takovým jevem už dávno není. (...) V současnosti se odborný vědecký přístup k hypnóze rozděluje do dvou základních, poměrně ohraničených oblastí, do oblasti klinické a do oblasti experimentální.“*¹⁶

Dle autora má tedy vývoj chápání sugesce v dějinách kromě dvou relativně nových Kratochvílem¹⁷ zmíněných oblastí – vědecké, experimentální a terapeutické, klinické, které jsou dnes výzkumníky a akademickou veřejností vnímány jako primární – stále též i původní oblast náboženskou, která bývá akademickou veřejností neprávem přehlížena, přestože má mnohem delší historii a pro laickou veřejnost je naopak zcela jednoznačně dominující. Běžný člověk se s klinickou a experimentální oblastí setká spíše výjimečně. Zato náboženská oblast jej v životě obklopuje, a jak bude vyloženo v kapitole 5.2, nejen v minulosti, ale též v současné době je v nespočtu společenství využíváno výjimečných prožitků a změněných stavů vědomí, které jsou za účelem transcendentního prožitku navozovány neskrývanými sugestivními procesy, či tzv. hypnózou. Tytéž sugestivní procesy mohou být pro jiné zase vysvětlením ke zdůvodňování zvláštních, v některých případech by se dalo říci i nadpřirozených či paranormálních schopností vůdčích osobností nebo kupříkladu i předmětů a míst.

---

¹⁴ Slovo hypnóza je v tomto smyslu myšleno coby tzv. state model – viz kapitola 2.2.3

¹⁵ Viz kapitola 4.3

¹⁶ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 9)

¹⁷ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 9)

Cíl diplomové práce

Tato práce má ve své finální podobě tři hlavní cíle.

- Prvním cílem je detailně vysvětlit, co je to sugescí a hypnóza, jaké je dosavadní poznání o těchto fenoménech, jejich historii, jaký mají vztah mezi sebou a jaké mýlky o nich přetrvávají. V akademické i alternativní literatuře se píše převážně o hypnóze. Autor však záměrně tuto práci pojmenoval *Vývoj chápání sugescí v průběhu dějin*. Důvodem je, jak bude autorem podrobněji rozvedeno v kapitole 2.2.1, že pokusy o odbornou definici hypnózy jsou nejednotné. Lze dokonce shrnout, že žádná všeobecně uznávaná definice hypnózy dodnes neexistuje. Taktéž vědecké vysvětlení sugestivních jevů má do dnešních dnů historii takřka čtyř staletí, a i přesto v této oblasti stále zůstává mnoho nejasného.¹⁸ Definovat sugesci ovšem lze, a jak bude vysvětleno v kapitole 3., zdá se být jediným opravdu klíčovým a jednotícím prvkem tzv. hypnózy.¹⁹ Na základě kombinace české literatury a zahraničně publikovaných zdrojů vystaví autor vývoj chápání sugescí v průběhu dějin a nakonec udělá základní přehled o sugesci v náboženské, ale prakticky též v klinické oblasti v současné době, neboť se tyto oblasti mnohdy vzájemně překrývají a jejich hranice bývají ne zcela ostré.
- Druhým cílem je na základě cíle prvního představit argumenty autorových stanovisek, že hypnóza jako stav neexistuje a že sugescí napříč časem a kulturami oblékla mnoho kabátů a je stavebním kamenem zážitků posvátna a nadpřirozena, nezávisle na systémech víry a přesvědčení. Aniž by autor předkládané diplomové práce popíral možnou transcendentnost výjimečných prožitků, pokusí se sugestivní způsob navozování těchto výjimečných náboženských prožitků a vrcholných zkušeností, jež přitahují pozornost religionistů a psychologů náboženství, nahlédnout optikou své profese, svých profesních zkušeností a optikou výše zmíněných (a dalších) autorů, zabývajících se hypnózou a sugescí.

---

¹⁸ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 9)

¹⁹ (Zach, 1990, str. 144)

- Třetím cílem je udělat definitivní přehled o česky psané literatuře k tématu s reflexí autora. Cílem autora je tedy zmapovat českou literaturu zabývající se hypnózou, potažmo sugescí, od jejího prvního výskytu do dnešních dní.

Metodologie

Práce má především rešeršní povahu ozvláštněnou tím, že autor díky svému povolání vidí za oponu fenoménů, které jsou laicky považovány za magické.

Původně měly být ohniskem práce jen techniky užívané charismatickými vůdci. Při dozvídání se více o dané problematice a vývojem v kariéře autora dostala i práce jinou podobu a zaměření se posunulo na obecnější, avšak provázanější rovinu. Autor začal sbírat dostupnou literaturu týkající se hypnózy, monoideismu, mesmerismu, živočišného, tělesného, osobního či zvířecího magnetismu, telepatie, působení fluida, ódu, ovládání lidí okultními silami, parapsychologie, síly vůle či orientálních magií a objevoval, že čte v jiném kabátě to, co mu bylo známé z literatury starší. Začal tedy zdroje kategorizovat a to ho vedlo k rozšíření zaměření jak tématicky, tak časově, tak geograficky.

Přestože původní úzké zaměření bylo opuštěno, postup zůstal stejný, tedy reflektování dostupné teorie okolo předmětu této práce, a tato teorie je jak zrcadlena, tak kontrastována ve vztahu s osobními zkušenostmi autora v tématu.

Přístup autora k tématu je pragmatický s ohledem na jeho vlastní praxi v mentalistickém a hypnotizérském oboru, avšak s respektem k lidem i kulturám věřícím v jakékoli jiné vysvětlení v této práci popsaných skutečností.

Užité zdroje

Tak jak bude ukázáno v kapitole 1., věnované dostupné literatuře, dnešní akademická literatura věnovaná tématu chápání sugesce/hypnózy v dějinách a definici základních pojmů je obvykle pouze z větší či menší míry opisovaná z předešlých knih, tudíž příliš praktických nebo nových informací k tématu nepřináší. Autor se proto v česky psané literatuře navrácí pokud možno k původním autorům, od kterých byly dnes nově publikované informace získány, dále pak čerpá ze zahraničních, jemu dostupných zdrojů, které mu zpřístupňuje jeho

specializace, které nebývají běžně české veřejnosti k dispozici. Akademickou veřejností jsou tyto zdroje jindy přehlíženy jako nevědecké. Tyto zdroje bývají dle zkušeností autora navzdory tomu velmi úzce orientovány na žitou praxi, s důrazem na dosažení kýženého mimořádného prožitku.

Struktura práce

Diplomová práce je rozdělena do pěti logicky na sebe navazujících částí. Pro správné pochopení práce autor doporučuje postupné čtení práce, protože látka vyložená v jedné kapitole zpravidla vybavuje čtenáře souvislostmi pro správné chápání kapitol následujících.

První část práce je věnována vytvořením přehledu české akademické a alternativní literatury zabývající se převážně tématem hypnózy,²⁰ s ohledem na nespočet alternativních dobových označení – fluidum, monoideismus, mesmerismus, živočišný, tělesný, osobní či zvířecí magnetismus, telepatie, ovládání lidí okultními silami, parapsychologie, síla vůle či orientální magie, a to od konce 19. století do dnešní doby. Autor v této části práce navazuje na původní rešerši Horvaie²¹ z roku 1959, která se již kdysi pokoušela tuto literaturu zmapovat, doplňuje ji literaturou Horvaie opomenutou, dále literaturou, která k tématu vyšla následně v letech 1959–2020, a strukturou vzhledem k době vydání publikací a orientaci jejich tématu.

---

²⁰ Přehled literatury tohoto zaměření při snaze nalézt literaturu o sugesci má své opodstatnění. Jak bude vysvětleno dále v kapitole 2.2.1, nemá hypnóza dodnes jasnou definici, proto většina autorů píše právě o ní a sugesci vnímají pouze jako její nepostradatelnou a klíčovou součást. Knih vyloženě zaměřených pouze na sugesci je v porovnání s těmi pojednávajícími o hypnóze dramaticky méně jak ve světě, tak i v dostupné české literatuře. Sugesci na rozdíl od hypnózy definovat lze a lze též na základě dnešních znalostí o ní popsat její funkční model, který velice zásadně mění pohled na hypnózu coby změněný stav vědomí, viz kapitola 2.2.3, který byl v akademické oblasti dlouhá léta silně zažitý. Akademická debata o definici hypnózy pochopitelně neskončila. Přestože i nadále probíhá, je stále uznávanější „nová teorie“ hypnózy coby sugesce, přesněji řečeno sugestivního procesu. O ní však autor v českém jazyce nenašel jedinou publikaci, a proto předpokládá, že je české akademické obci dosud prakticky neznámá. Z toho důvodu o její odůvodněnosti autor argumentuje v kapitole 2.2.3 a její model pro pochopení této práce popisuje v kapitole 3.12.

²¹ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, stránky 14-17)

Druhá část práce se zabývá vymezení autorem užívaných pojmů. Autor v této části práce důkladně ujasní zejména pojmy hypnóza, trans, sugesce a vymezí jejich vzájemné vztahy.²² Dále autor v této části vymezí i další pojmy – vědomí, raport, prožívání, placebo, sebedůvěra, autorita, prestiž, charisma, manipulace, zázrak, s nimiž v práci operuje při popisu a vysvětlování modelu sugesce a mimořádných prožitků s ní souvisejících.

V třetí části práce se autor rozhodl věnovat prostor detailnímu rozebrání a vymezení samotného pojmu sugesce, jehož standardní, obecná definice byla uvedena v předcházející kapitole. Autor dále v této kapitole na svůj rozbor sugesce naváže a představí také základní model jejího mechanismu, kterým lze v jedincích či skupinách docílit navození vrcholných prožitků a na jejímž základě bude možno v následujících kapitolách lépe porozumět její aplikaci a působení v dějinách. V této části autor kontrastuje určitá zavedená přesvědčení a nové či opomíjené poznatky, které staví do popředí.

Čtvrtá část práce se soustředí, na základě v předchozích kapitolách vyjasněných pojmů a pochopení modelu sugesce, na vysvětlení proměn chápání sugesce v dějinách. Popis dějinného chápání sugesce je v této kapitole z důvodu přehlednosti rozdělen na základě převažujících dobových odkazů a zdrojů do tří rámcových oblastí – náboženské, pseudovědecké a vědecké.²³ Neznamená to však, že jakmile se zrodí nová oblast,

---

²² S pojmem hypnóza se v akademické i alternativní literatuře často operuje, přestože dosud nemá, jak autor názorně ilustruje v kapitole 2.2.1, jednoznačnou, obecně uznávanou definici. Autor proto považuje za důležité věnovat se jejímu vymezení důsledně a v míře nezbytné pro správné pochopení souvislostí dále v této práci. S pojmem hypnóza bývá obvykle úzce spjatý pojem trans. Tyto pojmy jsou často uváděny do vztahu, či je mezi nimi děláno dokonce rovnítko. Hypnóza je pak vnímána obecně jako trans, či trans je označován za nejvyšší stupeň hypnózy. Autor důkladně vysvětlí, proč je tento koncept mylný.

²³ Oblasti pseudovědecká a vědecká jsou z dějinného hlediska poměrně mladé, zato nejlépe dokumentují a ilustrují vývoj chápání sugesce v úseku takřka 400 let. Při obecnějším pohledu by bylo možné strukturovat vývoj pouze na oblasti náboženskou a vědeckou. Pseudovědeckou oblast sem však autor zařadil záměrně, neboť dle většiny dostupných pramenů začíná brát „hypnózu“ věda vážně teprve počínaje Braidem a přejmenováním tzv. mesmerismu na hypnotismus. Tím se však dle názoru autora křivdí snahám předchozích významných badatelů, počínaje Mesmerem, kteří masivně podnítili zájem o sugestivní fenomény v moderní době a jako jedni z prvních se při svém bádání snažili vyčlenit sugestivní fenomény a na nich založené vrcholné prožitky z oblasti náboženské, byť často z dnešního pohledu nešikovně. Pro tyto badatele a jejich snahy založené často na chybných hypotézách autor v práci vyčleňuje oblast pseudovědeckou. Ta představuje rozmanité snahy uchopení a aplikace sugesce a ilustruje směřování ke vzniku konceptu hypnózy.

starší zaniká, ale spíše že dochází ke vzájemnému překrývání se a postavení mladších oblastí vedle těch dosud zavedených, původních, s obvykle vzájemně prostupnými neostrými hranicemi, což představí kapitola následující, která sleduje chápání sugesce v současné době.

Pátá část práce navazuje na předchozí kapitolu, která představila proměnu chápání sugesce v minulosti, včetně změn označení i její aplikace. Změny jejího chápání, označení a využívání však minulostí nekončí. Protože je i dnešní chápání a užívání sugesce též řádnou dějinnou součástí, tato část práce se zaměřuje na vytvoření přehledu o chápání sugesce v dnešní době, poukazuje na množství „kabátů“, do kterých je oděna, na její dnešní výuku, pestrost jejího užívání, pokusy o její regulaci a možnosti jejího zneužití.

1 Mapování české akademické a alternativní literatury zabývající se tématem sugesce

Mapování české literatury zabývající se tématem sugesce v podstatě kopíruje mapování literatury zabývající se tématem hypnózy.²⁴ Jak bude vysvětleno dále v kapitole 2.2.1, hypnóza nemá dodnes jednoznačnou definici, přesto převážná většina autorů píše právě o ní. Sugesci pak obvykle chápou pouze jako její nepostradatelnou a klíčovou součást. Knih vyloženě zaměřených pouze na sugesci je v porovnání s množstvím knih pojednávajících o hypnóze nepoměrně méně jak ve světě, tak i u nás.

Literatura zabývající se hypnózou, potažmo tedy sugescí, je ve světě velice bohatá a rozmanitá. Jak ale uvádí Horvai²⁵, mapující v knize *Hypnosa v lékařství* dostupnou českou literaturu věnovanou hypnóze do roku 1959, v České republice bylo toto téma v akademické oblasti poněkud zanedbáváno a vycházely spíše jen odborné články, alternativní brožury a spisy. Od konce první dekády 20. století téma hypnózy dokonce téměř přestalo zajímat československé lékaře i zdejší akademickou obec a zájem se navrácí teprve s rozšířením učení I. P. Pavlova. Horvai²⁶ uvádí, že zájem se přesto vracel opatrně, mnozí akademici se na hypnózu či vliv sugesce stále dívali jako na šarlatánskou metodu. Důvodem mohla být dle Horvaie²⁷ angažovanost a díla z předchozích let nejen seriózních badatelů, které pro něho představovali pouze lékaři, ale také badatelé mimo lékařskou komunitu zabývající se například osobnostním rozvojem, spiritismem, kouzelnictvím, okultismem.²⁸ Dále pak skutečnost, že kromě nelékařů i sami někteří lékaři hypnóze připisovali nereálné terapeutické účinky a spojovali ji do přímé souvislosti například s jasnovidectvím, telepatí. Akademická práce většího rozsahu v češtině, soustředící se vyloženě na téma hypnózy,

---

²⁴ Hypnóza a sugestivní fenomény jsou především ve starší literatuře chápány a vysvětlovány různě. Stejně různé jsou též názvy, pod kterými ji lze nalézt – fluidum, monoideismus, mesmerismus, živočišný, tělesný, osobní či zvířecí magnetismus, telepatie, ovládání lidí okulními silami, parapsychologie, síla vůle či orientální magie.

²⁵ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 5)

²⁶ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 5)

²⁷ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 14)

²⁸ Tato díla budou též součástí této kapitoly.

tudíž do roku 1959 nebyla vydána a akademičtí zájemci o téma mohli čerpat pouze z dostupné převážně německé a francouzské literatury.²⁹

Při mapování dostupné české literatury týkající se hypnózy, potažmo sugesce, na našem území bude autor následovat kroky rešerše udělané Horvaiem³⁰ v roce 1959, která mapovala literaturu na území ČSR v období 1888–1959. Doplní k ní další, autorem nalezené zdroje do roku 1959 a naváže vlastní rešerší literatury dostupné v období 1959–2020.

1.1 Články v odborných časopisech v letech 1880–1900

První autorem dohledanou zmínkou o hypnóze a sugesci je v česky psané literatuře zápis přednášky, psychologické rozpravy Tomáše Garrigue Masaryka nazvané *O hypnotismu (magnetismu zvířecím)*³¹, kterou Masaryk, jak se v knize uvádí, přednesl „... dne 26. dubna 1880 ve Slovanské besedě Vídeňské ku prospěchu Akademického spolku.“³² Tento spis na 48 stranách komplexně pojednává o hypnóze, mapuje předvědecký dějinný vývoj hypnózy (zvířecího magnetismu), v němž se zaměřuje především na využívání sugestivních fenoménů pro náboženské účely, zázraky, magické amulety, léčení atp., dále pojednává o vědeckém chápání hypnózy v Masarykově době, v němž zdůrazňuje – s ohledem na jím vyloženou historii hypnózy a vlastní zkušenosti – klíčovou roli víry a naděje subjektu v účinek hypnotického působení a nezanedbatelnou roli umění hypnotizéra. Z pohledu dnešních znalostí o sugesci a hypnóze spis sice trpí některými mylnými hypotézami, nicméně velmi dobře sleduje linku vývoje chápání sugestivních fenoménů evokujících v lidech vrcholné prožitky od dávné minulosti až po Masarykovu dobu. Vzhledem k době, ve které spis vznikl, se dle autora diplomové práce jedná o původní a kvalitní zdroj, jehož autor v něm reflektuje v té době bohatou literaturu německou, francouzskou a anglickou. Je také autentickým představitelem vnímání hypnózy dobovou akademickou obcí.

---

²⁹ Absenci odborného díla zabývajícího se sugescí zmiňuje již v roce 1920 též Šimsa. (Šimsa, Sugcesce a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 6)

³⁰ (Horvai, Hypnosa v lékařství, 1959, stránky 14-17)

³¹ (Masaryk, 1880)

³² (Masaryk, 1880, str. titulní strana)

Další práce zabývající se tématy hypnóza a sugesce začínají vycházet teprve v roce 1888. Tyto práce jsou publikovány v odborném časopise *Časopis lékařův českých*³³, a jedná se tedy spíše o odborné články. První práci nazvanou *Hypnotické pokusy*³⁴ publikuje 21. dubna 1888 Krejčí. Svou práci uvádí slovy: „*Není účelem těchto řádků podati nějaké nové pojednání o hypnose, jedná se jenom o kasuistické sdělení dvou zajímavých případů, které na klinice naší jsme měli příležitost pozorovati.*“³⁵ Krejčího úvod dokládá, že přestože v roce 1888 pravděpodobně ještě nebylo z českých zdrojů jiného nežli Masarykova pojednání o hypnóze, na Psychiatrické klinice s. prof. dr. Čumpelíka se s ní v tuto dobu začínalo experimentovat. Z Krejčího článku vyplývá, že se v této době užívalo především francouzských a německých zdrojů. Krejčí v článku popisuje obrovský rozmach experimentování s hypnózou přicházející z Francie. Tak jak tomu bylo ve Francii, podobně též na našem území, příležitost k experimentování poskytovala v této době především psychiatrická zařízení. V této práci tak Krejčí popisuje svou inspiraci experimenty rakouských kolegů a představuje vlastní experimenty s pacientkou, u které postupně stupňuje náročnost pacientkou prožívaných sugestivních fenoménů od kousání předmětů v domnění, že se jedná o chutné jablko, přes regresi do dětství, přesvědčení, že je součástí kapely či voják, vnuknutí jí do mysli, že musí zastřelit podaným revolverem přítomného lékaře, což udělala (lékař přežil), až po prožitek posthypnotické sugesce a anestezie. Výzkumníci též experimentovali s technikami navozování hypnotického spánku u nemocné. Zkoušeli techniky hlazení těla, obličej, tlaku na oči atp. Nejlépe se jim dle textu osvědčila metoda fixování pohledu na odlesk stříbrných kapesních hodinek.

Po Krejčím publikuje v hned následujícím čísle téhož odborného časopisu, 28. dubna 1888, svůj článek nazvaný *Několik poznámek o hypnotismu*³⁶ Thomayer. Popisuje v něm své dojmy z návštěvy Charcotovy školy ve francouzské Salpêtrière a své okouzlení hypnózou, o které se u nás stále hovořilo s určitým despektem. Dále popisuje vlastní

---

³³ <http://www.digitalniknihovna.cz/nlk/periodical/uuid:MED00010976-visk>

³⁴ (Krejčí, 1888, stránky 241-244)

³⁵ (Krejčí, 1888, str. 241)

³⁶ (Thomayer, 1888, stránky 257-259)

hypnotické experimenty po svém návratu do Prahy na klinice prof. Eiselta a poukazuje na své nezdary a na úvahu, že se možná zdá být hypnóza nevhodnou metodou pro zdejší obyvatele, vzhledem ke kritické mentalitě českého lidu.³⁷ Nakonec ji však po seznámení se s učením školy hypnózy ve francouzském městě Nancy a přístupem Bernheima obhajuje³⁸ a brání proti těm, kteří v její existenci nevěří a považují ji pouze za simulaci nebo divadlo. Podobně jako Bernheim zdůrazňuje roli sugesce – tedy že léčebný účinek magnetů a elektřiny v této době k léčbě užívaných je třeba správně připisovat sugestivnímu vlivu.

Další publikovanou prací byla práce Steppana v témže odborném časopise, nazvaná *Dodatečné sdělení ke článkům o hypnotismu*.³⁹ Steppan v této práci poukazuje na dějiny sugesce a hypnózy, konkrétně na skutečnost, že tyto fenomény byly již několikrát vyneseny na výsluní více či méně seriózními badateli a praktiky, ovšem vždy opět po nějakém čase upadly v zapomnění, aniž by byl důsledně probádán jejich možný léčebný vliv. Úpadek zájmu přisuzuje napodobitelům Mesmera a zdiskreditování oboru. Naopak jako příklad seriózního výzkumu hypnózy v minulosti zmiňuje Braida a Liébeaulta oceňuje za přínos ve zkoumání sugestivních metod, přičemž si uvědomuje i přínos hypnotizérů nelékařů, konkrétně zmiňuje Lafontaine, který svými fantastickými veřejnými prezentacemi vzbudil rozruch a podnítil zájem prvních lékařů. V práci zmiňuje dále své vlastní hypnotizérské pokusy, které byly převážně stejně neúspěšné jako pokusy Thomayerovy. Uvádí však, že jistou naději v jeho léčitelských pokusech vykazovala fixace jeho pacientky na lesklý předmět. Dle svých slov dosáhl uvolnění a zmírnění jejích záchvatů, ale nezaznamenal „nic divotvorného“. Výsledek svého experimentálního působení popisuje takto: „*Záchvaty staly se řidšími, spánek byl pokojný tak, že to i spolubydlícím*

---

³⁷ K obtížnosti hypnotizovat české obyvatele Thomayer doslova píše: „... *pokusy byly marné, a tak na novo jsem se přesvědčil, že u nás v Čechách hypnotismem velkých vavříků dodělati se jest těžko.*“ (Thomayer, 1888, str. 257)

³⁸ Při nezdaru léčebného užití elektrizace v terapii pacientky Thomayer konstatuje: „*Bylo potřeba patrně něčeho nového, imposantnějšího. A zde se zdá, že sugesce v hypnose nebyla proto beze vlivu. Připisoval bych proto proceduře s hypnotismem a suggestcí ve případě tomto docílený léčebný výsledek. (...) Avšak jestliže hypnotismu v případě tomto snad terapeutický výsledek přičísti se může, zbývá pořád ještě sporno, působí-li sugesce jako rozkaz, jemuž vyhnouti se nelze, anebo jako pohnutí duševní, jež u osob hypnotických tak hojnými jinými způsoby vzbuditi se dá.*“ (Thomayer, 1888, str. 259)

³⁹ (Steppan, 1888)

*ženám napadlo. Zlepšení to potrvalo až pět dní. Nemocná sama má představu, že jí pomáhá onen lesklý předmět, na nějž musí vždy hledět.*⁴⁰

První „veřejnou“⁴¹ prezentaci hypnózy a sugestivního působení na našem území demonstroval 15. října roku 1888 ve Spolku českých lékařů Hraše. O této historické události informuje zpráva opět v odborném časopise *Časopis lékařův českých*.⁴² Prezentace byla součástí spolkové schůze, která se konala v *Odbývárně v zemském ústavě choromyslných na oddělení primáře dr. Hraše*.⁴³ Zpráva nejprve popisuje zdravotní problémy pokusného subjektu a následně vypovídá, že jsou ukázky „v ústavě konány za účelem jednak explorativním, jednak terapeutickým pokusy hypnotické a sugestivní. Vesměs s výsledkem překvapujícím. Pokud krátká doba sezení stačila, snažil se přednášející aspoň kardinální zjevy demonstrovati ad oculos“.⁴⁴ Prezentace zahrnovala klasické ukázky sugestivních fenoménů včetně ukázky prožívání iluze, halucinace, amnézie.

Konec roku 1888 uzavírá sérii prací o poznávání hypnózy a sugesce na našem území v *Časopise lékařův českých* Kuffner, z Královského ústavu pro chudé duchem, se svou prací ***Případ dvojitého vědomí***.^{45, 46} Tato práce je pravděpodobně z důvodu nedostatku místa v časopise rozdělena do dvou po sobě následujících čísel. První, kratší část vyšla ve 45. čísle časopisu⁴⁷ a druhá, obsáhlejší hned v tom následujícím, tedy 46. čísle⁴⁸. Kuffner zde popisuje stav a vývoj pacientky na Hrašeho léčebném oddělení, na které Hraše 15. října veřejně demonstroval ve spolku českých lékařů hypnotické a sugestivní fenomény. Kuffner se nejprve navrácí myšlenkami k oné veřejné prezentaci, o níž píše: „... *poněvadž případ přímo vyburcoval nás z negativního perhorreskování, do jakéhož jsme se až posud uzamykali oproti*

---

⁴⁰ (Steppan, 1888, str. 295)

⁴¹ Zpráva uvádí, že této veřejné prezentaci pokusů hypnotických a sugestivních bylo přítomno 51 členů Českého spolku lékařů. (Hraše, 1888, str. 670)

⁴² (Hraše, 1888)

⁴³ (Hraše, 1888)

⁴⁴ (Hraše, 1888, str. 671)

⁴⁵ (Kuffner, Případ vědomí dvojitého, 1888)

⁴⁶ (Kuffner, Případ vědomí dvojitého, 1888)

⁴⁷ (Kuffner, Případ vědomí dvojitého, 1888, stránky 705-706)

⁴⁸ (Kuffner, Případ vědomí dvojitého, 1888, stránky 721-724, 737-740, 755-756, 780-781)

*hypnotické fáze slyšené i čtené, a přinutil vlastníma rukama ohmatávati její živoucí líc i její zfalšovaný, nechutný rub.*⁴⁹ Dále se věnuje podrobné anamnéze pacientky/subjektu, popisuje Hrašeho hypnotické a terapeutické experimentování 5. května na jeho léčebném oddělení, vývoj stavu pacientky po Hrašeho veřejné ukázce ve Spolku českých lékařů a další terapeutické experimenty s pacientkou. Na základě pozorovaných experimentů přichází Kuffner jako první z našich autorů s hypotézou, že simulace chování a sugestivní fenomény mohou jevit alespoň částečnou příbuznost. Dle Kuffnera je ale vhodným sugestivním působení možno v subjektu evokovat skutečné mimořádné prožitky. Vnější pozorováním však skutečný prožitek od simulace pozorovatel jen stěží odliší. K tomu dodává, že „*převeliké většině vyssugerovaných zjevů nelze absolutně přijíti na kloub, poněvadž nitro člověka vymyká se kontrole*“.⁵⁰

V následujícím roce je 1. června otištěna práce Mareše a Hellicha z C. k. psychiatrické kliniky *Klesání teploty tělesné u člověka následkem ztráty citlivosti pro studeno a teplo, suggerované ve stavu hypnotickém*.⁵¹ Tato práce se odkazuje na starší hypotézu badatelů pronesenou Marešem v článku *O zimním spánku savců*, že zimní spánek savců je určitým druhem hypnotického stavu, při kterém zvíře ztrácí citlivost pro vnímání chladu. Jakmile se na jaře zvířeti citlivost na chlad navrátí, nastartuje to v jeho těle výrobu tepla, zvíře se rychle oteplí a probudí. V článku zmiňují své neúspěšné pokusy s křečkou, sysly, králíky a kuřaty. Jimi hypnotizovaná zvířata se vždy po několika minutách samovolně probudila. Experimentátoři pokusy se zvířaty zavrhnou. Následovaly pokusy utlumení vnímavosti k vnějším vlivům na člověku. Autoři v článku přiznávají své obavy o zdraví pokusných subjektů, dále již popisují poměrně detailní průběh svého experimentování, do kterého se aktivně zapojili též Čumpelík a Krejčí, na pacientech z Čumpelíkovy psychiatrické kliniky. V závěru s odkazem na Bernheima a vlastní experimenty potvrzují vliv sugesce na fyziologické procesy podléhající vůli člověka, ale též na ty, které nelze přímo volně ovlivňovat, a shrnují provedené experimenty: „*Uvedený pokus byl by prvním toho způsobu. Ve příčině podstaty zimního spánku savců svědčí uvedený pokus pro správnost domněnky jedním z nás vyslovené, že ztráta citlivosti pro studeno jest příčinou vychladnutí a zimního*

---

⁴⁹ (Kuffner, Případ vědomí dvojitého, 1888, str. 705)

⁵⁰ (Kuffner, Případ vědomí dvojitého, 1888, str. 739)

⁵¹ (Mareš & Hellich, 1889)

spánku savce. Neobyčejné výkony indických fakirů, kteří sami ve stav zdánlivé smrti se přivádějí, stávají se nám pochopitelnými; snad ve stavu samovolné autohypnosy a autosugesce – již též jsme u jedné z našich osob zjistili – utlumí citlivost pro teplotu, snad citlivost pro všechny vnější vlivy vůbec: i upadne jejich nervový ústroj ve stav inertie, výkony tělesné se zastaví. Důsledky tyto nevystavujeme co dokázané pravdy; člověku jest těžko připadnouti na pravdu omyly nepopletenou. Předkládáme je prostě k uvážení.“⁵²

V roce 1889 publikuje Hraše svou práci ***Příspěvek k suggestivní terapii***.⁵³ Práci otevírá úvahou o vzestupech a pádech zájmu o hypnózu a sugesci v minulosti. Zmiňuje přitom Mesmerovy pokusy, které vzbudily vlnu zájmu veřejnosti, ale do oblasti vědeckého zájmu se hypnóza tenkrát kvůli pochybným Mesmerovým teoriím neprosadila. V článku ale zmiňuje též další klíčové osobnosti jako Braid, Heidenhain, Berger a Charcot, kteří po letech překonali pochyby a předpojatost akademické obce, vzpružili zájem o hypnózu a suggestivní fenomény a díky svému vlivu prosadili hypnózu konečně i do seriózního vědeckého výzkumu, jako terapie a tzv. suggestivní psychoterapie. Předtím než Hraše líčí výsledky současného bádání na poli „hypnotického suggestivního léčení“, dělá hlubší exkurz do dějinného vývoje bádání. Současná pozorování a léčebné výsledky v oblasti hypnózy Hraše uvádí odkazem na Kuffnerovu práci *Případ dvojího vědomí*. Z tohoto pozorování dále Hraše ve své práci vybírá pouze dle jeho soudu nejdůležitější okamžiky a přidává popisy dalších anamnéz a případů svého léčení pomocí sugesce. V závěru práce své výsledky shrnuje: „*Shrneme-li pozorování naše v posudek konečný, tu připustiti musíme, že se může suggestivní léčení v případech našich úspěchem vykázati, ač úspěch ten není nikdy takový, jak školou nanteskou a výmluvným hlasatelem jejím Bernheimem do světa hlásáno jest.*“⁵⁴ Dle Hrašeho lze užít suggestivní působení poměrně efektivně na mnoho zdravotních problémů, ovšem je nutno být ve střehu i tehdy, když příznaky choroby vymizí. Nemusí to totiž znamenat, že zmizela též choroba samotná.

Výzkumný zájem o hypnózu a sugesci, který u nás trval v letech 1888 a 1889 Hrašeho prací na několik dalších let končí. Za pozornost však stojí ještě práce, úvaha, soudního

---

⁵² (Mareš & Hellich, 1889, str. 414)

⁵³ (Hraše J. , 1889)

⁵⁴ (Hraše J. , 1889, str. 361)

adjunkta ve Vodňanech, Josefa Čadka nazvaná *Jaká zodpovědnost spadá na pacienta (medium) a jaká na operátora z činů trestních v hypnóze nebo posthypnóze vykonaných?*⁵⁵ publikovaná v roce 1899 v odborném časopise *Právník*, právnické jednoty v Praze. Čadek ve svém článku nejprve stručně popisuje dějinný vývoj vědeckého bádání v oblasti sugesce a hypnózy, který začíná u Mesmera a končí u Braida s konstatováním: „*Co jest příčinou hypnotismu a jak se dá vysvětliti? Tu musíme i nyní přiznati, že při vysvětlení jeho nejsme o mnoho dále, než byl James Braid. (...) O hypnotismus interessují se všechny fakulty. Lékař se jím zanáší se stanoviska fyziologického, ale snaha jeho nebyla by dostatečnou kdyby mu po boku nestál filosof, zvláště psycholog; právník pak pro dalekosáhlý vliv sugesce nesmí jej ignorovati a bohoslovec konečně má mnoho příčin zabývati se hypnotismem se stránky morálky.*“⁵⁶ Dále se Čadek pokouší o vymezení sugesce a hypnózy, protože na tomto vymezení, dle jeho názoru, stojí jakékoliv další úvahy o tom, zda mohou být sugesce a hypnóza užity v souvislosti s trestnými činy. Nehledě na stále nejasné definice, Čadek zastává názor, že určité, nezanedbatelné, nebezpečí užití sugesce a hypnózy při páchání trestných činů je, zvláště když některá osoba hypnózu již předem vyzkoušela. Takováto osoba je pak dle Čadka v podstatě připravena a daleko snáze podlehne cizímu působení. V závěru práce uvádí, že hypnotizování je na našem území dovoleno výhradně lékařům a užívání hypnózy kýmkoliv jiným, nepovoláním bude trestně stíháno dle zákona.

Horvai⁵⁷ uvádí, že před první světovou válkou v našem tisku, opět v *Časopise lékařův českých*, najdeme již pouze jednu odbornou stat' Myslivečka, *Podmíněné čili asociční reflexi a jejich praktický význam*⁵⁸ z roku 1912. V této práci Mysliveček popisuje svůj pobyt v Rusku, s ohledem na svou stáž v laboratořích Pavlova a Bechtěreva v Petrohradě, kteří se zabývali hypnózou či metodou uměle získaných reflexů. Mysliveček v práci nejprve popisuje onu Pavlovovu metodu reflexů testovanou na psech: „... *necháme-li působit současně s podrážděním, vyvolávajícím obyčejný reflex, ještě jiné podráždění, které je k vyvolání onoho reflexu indifferntní, tu po několikátém současném opakování obou těchto podráždění nabude ono dříve indifferntní schopnost vyvolat u dotyčného individua*

---

⁵⁵ (Čadek, 1899)

⁵⁶ (Čadek, 1899, str. 844)

⁵⁷ (Horvai, Hypnosa v lékařství, 1959, str. 15)

⁵⁸ (Mysliveček, 1912)

*samo o sobě onen reflex*⁵⁹ – a ilustruje ji příklady. Metoda vycházela z Pavlova pozorování, že zvýšení sekrece slin a žaludečních šťáv dokáže vyvolat nejen přímé působení potravy na sliznici úst, ale též pohled na jídlo, vůně, zvuk, hmat, zkrátka jakékoliv podněty, které působily při přijímání potravy v minulosti. Reakce samotná byla Pavlovem nazvána *Podmíněným reflexem*.⁶⁰ V práci dále Mysliveček popisuje, jak na základě tohoto obecného jevu rozpracoval Bechtěrev metodiku zaměřenou na tzv. *asociační reflexy*, dovolující mu experimentovat s motorickými reflexy. Bechtěrev provádí pokusy také na psech, ale přidává později též experimenty na lidech. Dále popisuje historii experimentů se psy, kočkami a opicemi à la Bechtěrev. Metody Pavlova a Bechtěreva porovnává, komentuje jejich plusy a minusy a potom popisuje postup navození asociačního reflexu. Komentuje též vlastnosti podmíněných reflexů a předesílá možnost lékařského využití především při vyšetřování smyslových orgánů, což dokládá příklady experimentů zaměřených na zrak (Walker), sluch (Protopov) a čich (Kuňajev) na psech a Molotkova, který jako první v tomto směru experimentoval na lidech.

1.2 Knihy a spisy zabývající se sugescí

Již v úvodu této kapitoly bylo zmíněno, že česká literatura zabývající se tématem sugesce v podstatě kopíruje mapování literatury zabývající se tématem hypnózy. Katalog Národní knihovny v základním vyhledávání výrazu *sugesce* zobrazí 103 titulů v češtině, tedy knih s tímto slovem i jeho dalšími, například dříve používanými alternativami. Názvy vyhledávacím filtrem nalezených knih dokládají, že sugesce je autory vnímána zpravidla jako součást hypnózy a pouze zcela výjimečně jako samostatné téma. Při katalogovém vyhledávání slova *hypnóza* filtr zobrazí 115 česky psaných publikací, z nichž se převážná část shoduje s knihami vyhledanými pod výrazem *sugesce*.

Seřazením vyhledaných knih podle data vydání katalogový filtr Národní knihovny poskytne zajímavý přehled publikací, které lze jednoduše rozdělit s ohledem na data jejich vydání a jejich zaměření.

---

⁵⁹ (Mysliveček, 1912, str. 952)

⁶⁰ Podmíněný reflex výzkumníci dělili na *přirozeně podmíněný*, pokud slinění vyvolaly vedlejší vlastnosti potravy samotné – vůně, pohled atp., a *uměle podmíněný*, pokud reakci vyvolal cizí podnět – dotek, světlo, zvuk atp.

1.2.1 Literatura zabývající se sugescí v letech 1880–1940

V letech 1880–1940 vycházely, až na několik níže uvedených výjimek, především publikace věnující se sugesci a hypnóze ve spojení s okultismem, spiritismem, tajemnými silami, uměním indických fakírů, zvířecím magnetismem, magií, uměním ovládnutí jiných osob, jasnovidectvím, poznání skrytých sil člověka, zázraky, léčitelství apod.

V roce 1903 byla vydán Mourkův spis *Hypnotismus a spiritismus*⁶¹, který se snaží přirozeným a srozumitelným způsobem vyjasnit otázku sugesce a hypnózy. Mourek se v něm věnuje dějinnému vývoji poznávání sugesce, spánku, způsobům hypnotizace, snaží se podchytit příznaky hypnózy, vysvětlit působení posthypnotické sugesce, vliv ideomotorického efektu a představivosti a v závěru zmiňuje léčebné užití sugesce, její možné právní aspekty a možnosti zneužití. Většinu témat ilustruje příběhy z experimentální praxe jiných badatelů avšak, jak Horvai⁶² poznamenává, jeho přístup je důvěřivý a nekritický k anekdotálním důkazům, a tak v ilustračních příbězích nerozlišuje popis skutečných sugestivních fenoménů s popisem mentalistického vystoupení.

Podobně orientované spisy v souvislosti se sugescí a hypnózou v tomto období vydává Jan Šimsa. Nejprve vychází jeho sedmi stránkový spis s názvem *Sugesce; Hypnosa; Čtení myšlenek: Několik časových slov*⁶³, ve kterém vysvětluje v této době veřejností jemu často kladené otázky jako např. co je hypnóza, co je posthypnotická sugesce, co je autosugesce a vyjadřuje se zde také k otázkám čtení myšlenek a jasnovidectví. Tento spis je dle autora této diplomové práce i přes svůj malý rozsah přínosný a poskytuje čtenářům srozumitelné odpovědi na základní otázky. Svůj druhý, obsáhlejší spis Šimsa nazval *Sugesce a hypnosa v dějinách národů*⁶⁴ a jak autor uvádí v jeho úvodu, tento spis vydává zejména proto, že v této době vzrůstá zájem o sugesci a hypnózu orientovaný směrem k náboženství, okultismu, mystice, spiritismu a objevují se veřejné produkce „umělců čarodějných“.⁶⁵ Šimsa se proto snaží svými

---

⁶¹ (Mourek, 1903)

⁶² (Horvai, Hypnosa v lékařství, 1959, str. 16)

⁶³ (Šimsa, Sugesce Hypnosa Čtení myšlenek, 1919)

⁶⁴ (Šimsa, Sugesce a hypnosa v dějinách národů, 1920)

⁶⁵ (Šimsa, Sugesce a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 5)

veřejnými přednáškami o sugesci a hypnóze bojovat proti šířícím se pověrám a podstatu sugestivních fenoménů vykládat přirozenou cestou.⁶⁶ Šimsův druhý spis, ve kterém podrobně rozebírá sugesci a hypnózu z mnoha stran, je inspirován těmito přednáškami. Horvai⁶⁷ Šimsu oceňuje za to, že je prvním lékařem s vlastní bohatou hypnoterapeutickou praxí na našem území, ale zároveň upozorňuje na jeho tendence k šarlatánství, svérázným filosofickým a politickým názorům a též na to, že jeho druhý spis, je citelně inspirován známou prací *Suggestion Und Hypnotismus in Der Völkerpsychologie*, kterou vydal Otto Stoll v roce 1894 v Lipsku.

Několik podobných popularizačních spisů vydává po Šimsovy se stejným cílem také Rudolf Faulkner. Jeho spis nazvaný *Sugesce a hypnotismus ve světle pravdy*⁶⁸ poskytuje čtenářům racionální a střízlivý pohled na sugestivní fenomény, je očištěn od v této době častých nepodložených domněnek a svá tvrzení autor vždy dokládá jednoduchými příklady z vlastní praxe a provedených experimentů. Další Faulknerovy spisy *Podrobný návod k senačním telepatickým pokusům, Cellulární myšlení a problém podvědomí, Sugescce a láska: řešení konfliktu pohlavního pudu a morálky*, se sugescce a hypnózy týkají spíše volněji. Faulkner si ve svých spisech klade za cíl poctivě a správně popsat vše, k čemu průběhu let dospěl na základě vlastních experimentů a četby české, ale zejména pak zahraniční literatury. Jak Faulkner⁶⁹ sám uvádí, jeho snahou je též podnítit hlubší zájem čtenářů, ovšem v zároveň důrazně připomíná: „*Nikdy se nesnižujte na kejklíře a komedianty! Nedělejte pokusy pro zábavu společnosti! Časem se sesměšníte, budou na vás pohlížeti jako na dryjáčníka. Konejte pouze pokusy vědecky založené a vážně pojímané, pouze pokusy provázané odborným výkladem, anebo alespoň přeměřeným poučením.*“⁷⁰

Podobně popularizační spis, nazvaný *Sugesce a hypnosa: její podstata, její působení a její význam jako léčebného prostředku*⁷¹, vydává v roce 1926 také Anton Sopp.

⁶⁶ (Šimsa, *Sugesce a hypnosa v dějinách národů*, 1920, stránky 5-6)

⁶⁷ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 16)

⁶⁸ (Faulkner, 1920)

⁶⁹ (Faulkner, 1920, str. 6)

⁷⁰ (Faulkner, 1920, str. 11)

⁷¹ (Sopp, 1926)

Kromě výše uvedených několika málo spisů, které lze označit jako vědecko-popularizační a vyznačují se převážně ověřitelnými informacemi, či informacemi, které lze experimentálně doložit, vydávaly se v souvislosti se sugescí a hypnózou v letech 1880–1940 převážně spisy nábožensky orientované, zaměřené na okultismus, spiritismus, léčitelství, pěstění silné vůle, jevištní hypnotizérství⁷² atp. V katalogu Národní knihovny lze při vyhledávání klíčových slov sugescí, či hypnóza, napočítat v tomto období zhruba 25 takovýchto publikací v českém jazyce. Nejedná se však zcela jistě o všechny knihy a spisy zabývající se tématem sugescí v tomto období, ale spíše jen o literaturu oficiálně vydanou u některého z tehdejších nakladatelů či hojně šířenou. V tomto období vycházely též samizdaty, zpravidla opisované doma, na psacím stroji, samotnými zájemci o téma a dále literatura, v níž lze najít např. jen jednu kapitolu věnovanou sugesci a hypnóze jako např. *Velký salonní kouzelník: podle prací a návodů českých kouzelníků-amatérů*⁷³, a proto ji lze v katalogu vyhledat jen velice obtížně.

Horvai⁷⁴ píše, že okulturní literatura vydávaná na území ČSR nakladateli, byla v tomto období podporována slušnou reklamou a z tohoto důvodu také nakladatelé uváděli u vydávaných publikací cizokrajně vyhlížející jména autorů. Jako příklad Horvai⁷⁵ uvádí spis *Hypnotismus indických fakirů*⁷⁶, který jako autora uvádí Vairagyanandu nebo spis *Hypnotherapie. Uzdravování vědeckou methodou suggeste, hypnotismem, magnetismem a uzdravování vírou*⁷⁷, který za autora uvádí Cyrona Damona. Tito autoři však nikde jinde nejsou dohledatelní, z čehož plyne, že se pravděpodobně jedná o pseudonymy českých autorů.

Mezi nejvýznamnější nakladatele vydávající v tomto období náboženskou literaturu týkající se sugescí nebo hypnózy patřili nakladatelství – Sfinx (Praha), František Kodým (Praha), Antonín Kodým (Praha) a nakladatelství Karel Sezemský (Nová Paka). Tato literatura má obvykle podobnou strukturu, obsahující stručný exkurz do historie,

---

⁷² Např. (Valda, 1920)

⁷³ (Kodým, 1940)

⁷⁴ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 16)

⁷⁵ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 16)

⁷⁶ (Vairagjananda, 1919)

⁷⁷ (Dumont & Damon, 1933)

či odkaz na dlouhou tradici učení popisovaného v publikaci, vysvětluje související pojmy a dále je text „naučný“, instruující čtenáře k praktickým experimentům s užitím sugesce a hypnózy za účelem dle zaměření konkrétní knihy. Návody v publikacích bývají psané velice jednoduše, srozumitelně, a přestože se vzájemně mohou lišit a obvykle jim též uniká skutečný princip působení sugesce, dle názoru autora diplomové práce s ohledem na dějinný vývoj popisovaný v kapitole 4., může věřící čtenář jejich důsledným následováním docílit mnoha očekávaných prožitků. Ilustrujícími příklady těchto knih mohou být knihy Karla Sezemského, Břetislava Kafky a Karla Weinfurtera.

Karel Sezemský⁷⁸ začal vydávat svá vlastní pojednání v souvislosti se sugescí a hypnózou v roce 1902. Od té doby z jeho nakladatelství vzešla díla - *O lidském magnetismu, jeho účincích a jevech*⁷⁹, *Plnost života, aneb, Poznání skrytých sil v nás a jejich vývoj: přípravná část k osvojení si sil potřebných ku magnetismu, hypnotismu a suggestci*⁸⁰, *O lidském magnetismu, jeho účinky, jevy a léčba: jasné a populární popsání cizích sil a jich použití*⁸¹, *Hypnotické zločiny: jak možno se ochrániti před zneužitím hypnotismu*⁸² nebo *Hypnotismus a sugesce : jasné a populární popsání vlivů a cizích sil a jich použití*⁸³. Tyto publikace odrážejí vlastní zkušenosti Sezemského a podávají čtenáři jednoduché odpovědi na v této době jemu často kladené otázky laiků, jako např. co je magnetismus, hypnotismus, kdo může hypnotizovat, kdo může být hypnotizován, zda se lze hypnotizování bránit, zda je hypnóza škodlivou, co je to sugesce a autosugesce a jaký je jejich vliv, zmiňuje se o bílé magii, astrálních pláních atd. Po teoretickém úvodu jsou další kapitoly zaměřené prakticky, především na provádění hypnotického působení za léčitelským účelem a v případě jeho publikace

---

⁷⁸ Karel Sezemský (1860 - 1936) byl spisovatel, nakladatel a vůdčí představitel československého spiritistického hnutí.

⁷⁹ (Sezemský, *O lidském magnetismu, jeho účincích a jevech*, 1902)

⁸⁰ (Sezemský, *Plnost života, aneb, Poznání skrytých sil v nás a jejich vývoj : přípravná část k osvojení si sil potřebných ku magnetismu, hypnotismu a suggestci*, 1913)

⁸¹ (Sezemský, *O lidském magnetismu, jeho účinky, jevy a léčba : jasné a populární popsání cizích sil a jich použití*, 1914)

⁸² (Sezemský, *Hypnotické zločiny : jak možno se ochrániti před zneužitím hypnotismu*, 1916)

⁸³ (Sezemský, 1919)

*Hypnotismus a sugesce: jasně a populární popsání vlivů a cizích sil a jejich použití*⁸⁴, též za účelem uměleckým.⁸⁵

V roce 1925 Břetislav Kafka⁸⁶ vydává vlastním nákladem svou první knihu *Svítání v duši: Duševědné výzkumy a objevy*⁸⁷, která je orientovaná vyloženě naučně a Kafka v ní shrnuje poznatky svého dlouhodobého bádání. Zabývá se počátkem života, smrtí, lidskou duší, fungováním lidského těla, činnostmi mozku, magnetismem i magnetickým fluidem, návodem na magnetizaci osob, vitamíny, návody na léčení chorob, jasnovidností, prorokováním, spiritismem, silou vůle a způsobům jejího přenosu, autosugescí a jejímu užití k vlastnímu léčení, v závěru je pak Kafkou uvedena kapitola nazvaná: *Kristus – nejvěšší hypnotiseur a magnetiseur!?*⁸⁸, ve které se Kafka zamýšlí nad biblickými zázraky. Toto Kafkovo dílo od roku 1949 vychází pod názvem *Nové základy experimentální psychologie: duševědné výzkumy a objevy*^{89,90} a stává se ve své době bestsellerem, který v ČR mimořádně podnítl zájem široké veřejnosti o hypnózu. Kafka v pozdějších letech vydává ještě další knihy, které informace z této jeho první publikace z části recyklují a dále je rozvíjejí, ale věhlasu první jeho knihy se tyto další jeho publikace ani zdaleka nepřibližují.

V roce 1937 vydává publikaci s názvem *Hypnosa a sugesce*⁹¹ také Karel Weinfurter,⁹² známý autor knih s okultním zaměřením. Tato poměrně rozsáhlá kniha podobně jako publikace např. Faulknerovy nebo Šimsovy věnuje pozornost dějinám sugesce

---

⁸⁴ (Sezemský, 1919)

⁸⁵ Sezemský v této publikaci věnuje kapitolu tzv. Amerikanismu, čímž je myšleno užití sugesce a hypnózy pro zábavnou veřejnou produkci, při které se vybraným médiím nechávají prožívat rozmanité sugestivní fenomény s cílem pobavit společnost. Upozorňuje však, podobně jako Thomayer, že práce s českými lidmi je obtížná a tzv. amerikanismy zdejší lidé považují za je zesměšňující a nevhodné.

⁸⁶ Břetislav Kafka (1891 – 1967) byl vyhlášený léčitel, samozvaný parapsycholog (bez formálního vzdělání) a hypnotizér, zabývající se zejména experimenty se sugescí, telepatii a tělesným magnetismem.

⁸⁷ (Kafka, 1925)

⁸⁸ (Kafka, Svítání v duši : Duševědné výzkumy a objevy, 1925, stránky 217-231)

⁸⁹ (Kafka, Nové základy experimentální psychologie : duševědné výzkumy a objevy, 1946)

⁹⁰ Současný vydavatel Kafkova díla uvádí, že do dnešních dní tato kniha vyšla celkem v patnácti vydáních. (Kadleček, 2020)

⁹¹ (Weinfurter, 1937)

⁹² Karel Weinfurter (1867 - 1942) byl spisovatel, mystik a badatel v oblasti okultismu.

a hypnózy, způsobům hypnotizace, experimentům, či úvaze o možnosti spáchání zločinu s užitím hypnózy, v nichž se v mnohých názorech i poskytnutých informacích shodují. Kniha se dále věnuje vlastním tématům jako je výchova, jasnovidnost, léčitelství a hypnotizérská praxe. Weinfurter se s odkazem na dějiny dosavadního zkoumání vymezuje proti vědeckému výzkumu a poukazuje na proměnlivost jeho teorií o tom, co hypnóza je a jak funguje a vybízí mystiky a okultisty ke studiu zákonitostí hypnózy coby studia světa duchovního a duševního, přičemž hypnózu považuje za jakýsi nejnižší stupeň magie a okultní přístup za jediný správný.⁹³ Hypnózu též zásadně odděluje od spiritismu, kam dle jeho názoru nepatří a hypnózu a trans, který prožívají spiritisté jasně odděluje. Veliký potenciál vidí Weinfurter v užití hypnózy v lékařství, ovšem upozorňuje, že vědecký přístup k hypnóze zcela zanedbává a přehlíží, magickou sílu lidské představivosti, která je dle jeho názoru základem všech okultních disciplín.

1.2.2 Literatura zabývající se sugescí v letech 1941–1990

V letech 1941–1990 vycházela v souvislosti se sugescí a hypnózou výhradně odborná literatura z pohledu medicínských psychologických věd (příručky, vysokoškolské učebnice, studie, monografie) a vydávání nábožensky zaměřených publikací týkajících se tématu zcela ustalo. Při vyhledávání publikací v katalogu Národní knihovny s klíčovými slovy sugesce či hypnóza lze z tohoto období nalézt 16 různých titulů v českém jazyce. Tomuto období dominují autoři Ivan Horvai, Jiří Hoskovec, Stanislav Kratochvíl a Mojmír Svoboda a pražská nakladatelství *Academia* a *Státní zdravotnické nakladatelství (SZdN)*, která vydávala většinu jejich publikací.

Ivan Horvai vydává v roce 1954 svou první publikaci věnující se sugesci a hypnóze s názvem *Spánek, sny, sugesce a hypnosa ve světle učení I.P. Pavlova*⁹⁴, která se věnuje teoriím I. P. Pavlova, spánku coby léčebnému prostředku, vztahu mezi spánkem a hypnózou, vývoji chápání sugesce a hypnózy v dějinách, sugestivním fenoménům a možnostem jejich dnešního užití. Další publikace Horvaiem nazvaná „*Záhady duševního života*“⁹⁵, se zaměřuje na poskytnutí racionálních odpovědí na v této době často kladené otázky a snaží

---

⁹³ (Weinfurter, 1937, stránky 3-4)

⁹⁴ (Horvai, Spánek, sny, sugesce a hypnosa ve světle učení I.P. Pavlova, 1954)

⁹⁵ (Horvai, Záhady duševního života, 1960 [i.e. 1961])

se tím bojovat proti do této doby zažitým představám o duševnu a proti pověrám. Pojednává populárně naučným způsobem o tom, co je duše, nervová soustava a její zákony, co je to spánek a proč je potřeba, vysvětluje původ snů a denního snění, vykládá hypnózu a její dějinný vývoj včetně důležitosti sugesce pro její fungování, odkrývá podvodné metody okultismu a nahlíží na náboženství a zázraky z pohledu psychiatrie. Dále vydává knihu *Hypnosa v lékařství*⁹⁶, ve které z větší části recykluje informace o dějinném vývoji hypnózy z předešlé publikace, přehledně mapuje hypnózu na území ČSR do roku 1959, věnuje se teorii hypnózy, ale též i jejímu praktickému užití v jednotlivých lékařských oborech a v závěru pojednává o možnosti mimolékařského užití hypnózy například v pedagogice, pro forenzní účely a v náboženství.

V roce 1967 vychází publikace Jiřího Hoskovece *Psychologie hypnózy a sugesce*⁹⁷, ve které se Hoskovec snaží zprostředkovat čtenářům aktuální poznatky o sugesci a hypnóze z tuzemských i zahraničních výzkumných pracovišť. Zabývá se metodickými aspekty sugesce a hypnózy, základními způsoby sugerování a hypnotizování, dále postupy při autogenním tréninku a aplikovatelností sugesce a hypnózy za účelem zlepšení učení či výkonnosti. Dále Hoskovec vydává publikaci *Teorie hypnózy*⁹⁸, která se, jak název napovídá, zabývá mnoha různými teoriemi hypnózy, které se diskutovali v tehdejší době, k nimž se Hoskovec snaží zaujímat kritické stanovisko a pokouší se hypnózu co nejpřesněji definovat.

Dále vydává svou první publikaci na téma sugesce a hypnózy *Podstata hypnózy a spánek: příspěvek k teorii hypnózy*⁹⁹ Stanislav Kratochvíl. Tato publikace se věnuje teoriím hypnózy, hledáním její podstaty a rozebírá faktory, které jí ovlivňují, porovnává mezi sebou hypnózu a spánek, rozebírá vztah hypnózy a vědomí, či metodiku výzkumu se zaměřením na její problémy a omezení. Informace, které Kratochvíl v publikaci prezentuje vycházejí nejen z literatury, ale též z jeho vlastních experimentů. Další Kratochvílovou publikací věnující se hypnóze je *Hypnóza: experimentální přístup*¹⁰⁰,

---

⁹⁶ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959)

⁹⁷ (Hoskovec, *Psychologie hypnózy a sugesce*, 1967)

⁹⁸ (Hoskovec, *Teorie hypnózy*, 1970)

⁹⁹ (Kratochvíl, *Podstata hypnózy a spánek : příspěvek k teorii hypnózy*, 1972)

¹⁰⁰ (Kratochvíl, *Hypnóza : experimentální přístup*, 1986)

kteřá je dodnes povinnou literaturou v kurzu hypnózy *Autoregulační techniky a hypnóza s praktickým výcvikem*, na Karlově Univerzitě viz. kapitola 5.3.1. Tato publikace se věnuje poznatkům o hypnóze vyzískaných jejím experimentálním výzkumem, zejména v laboratorních podmínkách. Věnuje se opět podstatě hypnózy a jejím charakteristikám, podrobně čtenáře seznamuje s konceptem hypnability a jejím měřením pomocí klasických škál, představuje možné proměnné, které mohou mít na hypnabilitu vliv a typické hypnotické fenomény. V roce 1990 publikuje Kratochvíl práci ***Klinická hypnóza***¹⁰¹, která je v podstatě příručkou pro studenty jeho kurzů hypnózy v Kroměříži.¹⁰² Věnuje se tedy klinickému užití hypnózy krok za krokem. Publikace je rozdělena na tři hlavní části, z nichž první část se věnuje způsobům navozování hypnózy včetně několika návodných skriptů, seznamuje se zkouškami sugestibility, s konceptem hypnability a zkouškami zkoumajícími hloubku hypnózy. Druhá část je věnována léčebnému užití hypnózy a poskytuje čtenáři základy podávání léčebných sugescí. Třetí část je věnována užití hypnózy u konkrétních poruch a onemocnění, přičemž seznamuje čtenáře s výzkumy, které byly prováděny za účelem ověření efektivity léčby hypnózou.

Mojmír Svoboda v tomto období vydává publikaci ***Hypnotické chování: teoretický a experimentální přístup***¹⁰³, ve které seznamuje se výsledky experimentálního výzkumu, předkládá soudobé názory na hypnózu, sugesci a sugestibilitu, pozorně se věnuje otázce hypnability, zejména jejímu vymezení, měření a typologii hypnotického chování. Jednotlivé části se snaží ilustrovat výsledky v té době nejnovějších výzkumů. Svoboda dále v souvislosti se sugescí a hypnózou vydává učebnici pro posluchače filozofické fakulty ***Psychoterapie: Hypnosuggestivní a imaginativní metody***¹⁰⁴, ve které se věnuje suggestivním technikám ve bdělém stavu, hypnotizačním indukcím, procedurám a imaginativním metodám.

---

¹⁰¹ (Kratochvíl, *Klinická hypnóza*, 1990)

¹⁰² Viz. kapitola 5.3.1

¹⁰³ (Svoboda, 1988)

¹⁰⁴ (Svoboda, *Psychoterapie : Hypnosuggestivní a imaginativní metody*, 1989)

1.2.3 Literatura zabývající se sugescí v letech 1991–2020

Počínaje rokem 1991 se na trhu objevuje nespočet nových, alternativních nakladatelství, zaměřených na okultismus, komunikaci se zemřelými, telepatii, záhady lidské duše, parapsychologii, esoteriku, osobnostní rozvoj, a kromě českých autorů se na knižních pultech objevují překlady zahraničních publikací. Odborná literatura, která dominovala v předchozím období, se v záplavě nových populárních knih prakticky ztrácí a znovu se vydává pouze několik doplněných titulů Kratochvíla, Hoskovce a Svobody.

Například Kratochvílova kniha *Hypnóza: experimentální přístup*¹⁰⁵, byla v závěru doplněna kapitolami pojednávajícími o možnosti zneužití sugesce a hypnózy ke vnucenému jednání a možné případy takového jednání ilustruje významnými soudními kauzami, z minulosti. Takto doplněné vydání vychází v roce 1999 pod názvem *Experimentální hypnóza*¹⁰⁶.

V roce 2006 vychází kniha Maxe Kašparů s názvem *Hypnóza, pastorální kauza: vybrané kapitoly z hypnologie ve vztahu k pastorální praxi*¹⁰⁷, která jako jedna z mála knih v českém jazyce pojednává o sugesci a hypnóze v souvislosti s pastorální praxí. Tato publikace vychází jako upravené tiskové zpracování dizertační práce Kašparů s názvem *Hypnotický fenomén v kontextu pastorální medicíny*. V této knize jsou pasáže, v rámci kapitoly *Vnucené jednání*,¹⁰⁸ které jsou zcela identické (tedy doslovně opsané) těm v knize Kratochvíla¹⁰⁹ bez toho, aby se Kašparů na Kratochvíla odkázal, přestože ho uvádí v užití literatuře.¹¹⁰ Dále jsou v ní doslovně opsané pasáže i z Horvaiovy publikace *Spánek, sny, sugesce a hypnóza*,¹¹¹ tedy kapitoly *Sugesce v každodenním životě, Sugescce, která škodí a Sugescce, která uzdravuje*¹¹² – opět bez přímého odkazu na původního

---

¹⁰⁵ (Kratochvíl, *Hypnóza : experimentální přístup*, 1986)

¹⁰⁶ (Kratochvíl, *Experimentální hypnóza*, 1999)

¹⁰⁷ (Kašparů, 2006)

¹⁰⁸ (Kašparů, 2006, stránky 104-127)

¹⁰⁹ (Kratochvíl, *Experimentální hypnóza*, 2011, stránky 284-299)

¹¹⁰ (Kašparů, 2006, str. 242)

¹¹¹ (Horvai, *Spánek, sny, sugesce a hypnóza*, 1968, stránky 82-95)

¹¹² (Kašparů, 2006, stránky 61-70)

autora, Horvai je jen zmíněn v užití literatuře.¹¹³ Publikace Kašparů se jinak věnuje hypnóze s ohledem na pastorální teologii a medicínu, dějinný vývoj chápání sugescí a hypnózy, vysvětlení základních pojmů užívaných v souvislosti s se sugescí a hypnózou, sugestivní fenomény, které lze prožít, možné léčebné užití hypnózy a diskurs okolo často kladených otázek v souvislosti s tématem.

V tomto období publikoval své knihy také Jiří Zíka. První z nich s názvem *Hypnóza není spánek*¹¹⁴, a druhou s názvem *Fenomén hypnóza*¹¹⁵. Druhá Zíkova publikace je však v podstatě jen rozšířeným vydáním jeho první knihy. Knihy se čtivým, populárním způsobem věnují přehledu teorií hypnózy v minulosti a současnosti, sugescím, které prožíváme každodenně, prožitkům sugestivních fenoménů, častým mýtům a autogennímu tréninku. U Zíkovy druhé knihy *Fenomén hypnóza*¹¹⁶ však stojí za zmínku, podobě jako tomu bylo u Kašparů,¹¹⁷ že kapitola s názvem *Zneužití hypnózy*,¹¹⁸ má shodnou posloupnost, členění odstavců i obsah nadpisů a podkapitol a je tedy téměř identická s kapitolou *Vnucené jednání* z Kratochvílovy knihy¹¹⁹ – opět bez přímého odkazu na původního autora.

Zcela totožné pasáže (tedy doslovně opsané), bez odkazů na původní zdroj, autor diplomové práce také našel i u další odborné publikace. V Říčanově knize *Psychologie náboženství a spirituality*¹²⁰ se zcela shoduje téměř celá kapitola *Numimosum*¹²¹, s polovinou kapitoly Kašparů *Cítění ve vztahu k náboženskému prožitku*¹²² v knize *Hypnóza, pastorální kauza: vybrané kapitoly z hypnologie ve vztahu k pastorální*

---

¹¹³ (Kašparů, 2006, str. 242)

¹¹⁴ (Zíka, *Hypnóza není spánek*, 1992)

¹¹⁵ (Zíka, *Fenomén hypnóza*, 2011)

¹¹⁶ (Zíka, *Fenomén hypnóza*, 2011)

¹¹⁷ (Kašparů, 2006, stránky 104 - 127)

¹¹⁸ (Zíka, *Fenomén hypnóza*, 2011, stránky 188-207)

¹¹⁹ (Kratochvíl, *Experimentální hypnóza*, 2011, stránky 284-299)

¹²⁰ (Říčan, *Psychologie náboženství a spirituality*, 2007)

¹²¹ (Říčan, *Psychologie náboženství a spirituality*, 2007, stránky 83-85)

¹²² (Kašparů, 2006, stránky 43-47)

*praxi*¹²³, která byla vydána o rok dříve. V tomto případě Kašparů není Říčanem zmíněn ani v seznamu použité literatury.

V tomto období lze nalézt literatury věnující se sugesci a hypnóze mnoho, bohužel však, jak ilustrují příklady výše, nové publikace spíše, než aby přinášely nové informace, recyklují, či opisují publikace z minulosti. Současná akademická literatura se v souvislosti se sugescí a hypnózou zaměřuje prakticky výhradně na klinickou a experimentální oblast a náboženskou přehlíží, přičemž stále není schopna hypnózu definovat o což se soustavně snaží. Literatura náboženská, či tzv. alternativní zase představuje nespočet „zaručeně pravých“ předpisů, skriptů a rituálů, užívaných zejména k navozování spirituálních prožitků věřících a k léčitelství. Tyto postupy se od sebe mohou i výrazně lišit nebo být i vzájemně v rozporu z čehož, jak Faukner shrnul již v roce 1920 vyplývá, že „...význam různých metod uspávacích je podružný, že obratný hypnotizér dovede operovati kteroukoliv z nich, nebo vůbec postupovati cestou zcela libovolnou.“¹²⁴

---

¹²³ (Kašparů, 2006)

¹²⁴ (Faukner, 1920, str. 31)

2 Vymezení autorem užívaných pojmů

Následující pojmy jsou řazeny dle důležitosti a tematické návaznosti. Autor pokládá za klíčové s těmito pojmy důkladně seznámit hned na začátku, aby se čtenářům mohla vyjevit logická stránka autorovy argumentace a zabránilo se špatnému pochopení následujících částí diplomové práce.

2.1 Sugescce

2.1.1 Definice sugesce

Kratochvíl definuje sugesci takto: „*Sugesci můžeme chápat jako podnět i jako proces, který vede od podnětu k reakci. Sugescce jako podnět je obvykle tvrzení¹²⁵ formulované a sdělované tak, aby vyvolalo zamýšlený účinek samočinně, bez kritického uvažování a bez účasti vůle subjektu. Sugescce jako proces spočívá v uskutečňování sugerovaného jevu, v jeho automatické mimovolní přeměně v subjektivní zážitek nebo chování. Uvedenou nekritičností a automaticností se sugescce liší od instrukce či příkazu, na jejichž splnění se subjekt podílí svým vědomým rozhodnutím.*“¹²⁶

Jiná definice, Šimsova, která byla psána spíše pro laickou veřejnost, zní takto: „*Sugescce je vnucení představy jinému, tak že jí věří a provádí. Čím je vnímavější, citlivější, poslušnější osoba (subjekt), tím je větší suggestivnost – tím rychleji přijímá rozkazy – slovem, pohledem, pohybem.*“¹²⁷

Protože je pojem sugesce pojmem ústředním pro tuto diplomovou práci, nelze vystačit pouze s těmito dvěma poměrně obecnými definicemi. Pojmu je proto věnována samostatná

---

¹²⁵ Zvládnutí správné verbalizace sugestivního tvrzení je podle Kratochvíla základním předpokladem práce hypnoterapeuta. Nedílnou součástí sugestivního tvrzení je podle něho „*ovládnutí sugestivní intonace, tj. dovednosti vyslovovat tvrzení takovým způsobem, aby se u naslouchajícího vzbuzoval a posiloval okamžitý dojem o jejich pravdivosti a znesnadňovalo se uplatnění pochybností*“. (Kratochvíl, Klinická hypnóza, 1990, str. 12)

¹²⁶ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 15)

¹²⁷ (Šimsa, Sugescce Hypnosa Čtení myšlenek, 1919)

kapitola 3., po které následují další kapitoly o její aplikaci, o změnách jejího chápání v dějinách, o sugesci v každodenním životě a kapitola věnovaná pokusům o omezení sugesce, českým výukovým kurzům a příkladům ze současné náboženské scény, osvětující její úlohu nejen v experimentální a klinické oblasti, které jsou z dějinného pohledu stále poměrně nové a malé, ale zejména v náboženské oblasti, kde svou úlohu má, bude mít a měla od nepaměti.

2.2 Hypnóza

2.2.1 Definice hypnózy

Podle názorů Valdy¹²⁸, Losmana¹²⁹, Mourka¹³⁰, Faulknera¹³¹, Sezemského¹³², Šimsy¹³³, Masaryka¹³⁴, Horvaie,¹³⁵ Zíky,¹³⁶ Remeše¹³⁷ i McGilla¹³⁸ byl vliv sugesce v průběhu dějin chápán a označován různě (magie, voodoo, působení vyšší síly, zázrak atp.), v závislosti na kultuře, náboženství a vzdělání tehdejších lidí. V 18. století se na základě práce Franze Mesmera objevuje označení *mesmerismus*, dlouho přetrvávající jak mezi laiky, tak i mezi akademickou veřejností, přestože James Braid v roce 1841 v lékařských kruzích pro totéž zavedl pojem *hypnotismus*, který se postupem času všeobecně ujal a ve formě *hypnóza* přetrval do dnešních dní.

Pojem *hypnóza* je v akademické i alternativní literatuře často používán nahodile a bývá volně zaměňován s pojmem *sugesce*. Oba pojmy tak často významově splývají.

---

¹²⁸ (Valda, 1920, stránky 8-13)

¹²⁹ (Losman, 1920, stránky 13-14)

¹³⁰ (Mourek, 1903, str. 4)

¹³¹ (Faulkner, 1920, stránky 11-27)

¹³² (Sezemský, 1919, str. 5)

¹³³ (Šimsa, Sugesce a hypnosa v dějinách národů, 1920, stránky 9-12, 48-55)

¹³⁴ (Masaryk, 1880, str. 25)

¹³⁵ (Horvai, Spánek, sny, sugesce a hypnóza, 1968, stránky 96-98)

¹³⁶ (Zíka, Hypnóza není spánek, 1992, stránky 8-9)

¹³⁷ (Remeš, 1994, str. 32)

¹³⁸ (McGill, 2005, str. 1)

Jak bude vyloženo dále v této práci, přestože pojem *hypnóza* i přes značnou snahu badatelů stále postrádá jednoznačnou definici, na které by se shodla alespoň většina akademické veřejnosti, v praxi se s ním bohatě operuje. To dalo vzniknout pojmům těsně kopírujícím pojmy sugesce, viz kapitola 3.3 – *autohypnóza*¹³⁹, *heterohypnóza*¹⁴⁰, *davová hypnóza*¹⁴¹. Příznivci konceptu hypnózy coby *stavu* přitom vnímají sugesci jako klíčový nástroj hypnózy – například tedy heterosugesce je dle jejich chápání nástrojem heterohypnózy atp.

Ačkoliv se s pojmem *hypnóza* v praxi i literatuře hojně operuje, a rovněž laická veřejnost s ním má spojeny pocity a představy,¹⁴² jednoznačná definice pojmu neexistuje.^{143, 144, 145} Z toho důvodu může být a je dle Browna označováno za hypnózu široké spektrum pozorovaných jevů: „*Pokud člověk, který se prohlašuje za hypnotizéra, přiměje dospělé lidi napodobovat Elvise (...) Jestliže někdo donutí jednat příslušníky kultu proti jejich vlastním zájmům a dožene je třeba až k sebevraždě, (...) Stejným výrazem bychom mohli popsat člověka, který podstoupí chirurgický zákrok bez anestezie nebo se nechá umluvit k halucinacím.*“¹⁴⁶ Za hypnózu se obecně označuje také to, co podstupují klienti hypnoterapeutických sezení. Rámec toho, co při hypnoterapii klienti zažívají, co mohou považovat za hypnózu, není též jednotný. Utváří jej teprve vlastní představy subjektů a popis jejich terapeutů. McGill proto v této souvislosti ve své encyklopedii hypnoterapie píše, že existuje tolik různých definic hypnózy, kolik je hypnoterapeutů.¹⁴⁷ Níže jsou definice hypnózy od psychiatrů, psychologů, terapeutů, umělců i novinářů, které do své knihy McGill

---

¹³⁹ Autohypnóza neboli sebe-hypnóza je označení pro to, když subjekt působí sám na sebe.

¹⁴⁰ Heterohypnóza je působení na hypnotický subjekt, tedy sugesce přicházející z vnějšku. Zpravidla se jedná o působení jedné osoby na druhou – působení sugestora na subjekt.

¹⁴¹ Davová hypnóza je působení sugescí na skupiny.

¹⁴² Tyto pocity a představy jsou zpravidla vytvořeny na základě filmů a krásné literatury.

¹⁴³ (Zatloukal, 2015)

¹⁴⁴ (Barbarič, 2016, stránky 0:30 - 1:17)

¹⁴⁵ (Mourek, 1903, str. 11)

¹⁴⁶ (Brown, *Magie a manipulace mysli*, 2007, stránky 108-109)

¹⁴⁷ (McGill, 2005, str. 1)

na úvod vybral¹⁴⁸ aby ilustroval různorodost přístupů a pochopení:¹⁴⁹

„Hypnóza je vyvolaný psychický stav, který sestává z obchvatů kolem kritické mysli a ustavuje selektivní myšlení.“ – **Elman**¹⁵⁰

„Hypnóza je vědou a uměním psychicky ovládat myšlenky a činy.“ – **Cook**¹⁵¹

„Hypnóza je snivý stav mysli. Je velmi podobná fantazírování.“ – **Dunne**¹⁵²

„Z hypnózy, nebo hypnotického spánku, vyplývá stav mysli, ve kterém je psychické jednání pod kontrolou sugesce.“ – **Quackenbos**¹⁵³

„Hypnóza je stav vyvolaný sugescí a řízený sugescí. Je to psychický stav, ve kterém jsou sugesce nekriticky přijímány a je jim nekriticky vyhovováno.“ – **Weber**¹⁵⁴

„Hypnóza je přirozený stav zvýšeného povědomí, v rámci kterého přijímáš sugesce zvenčí a zevnitř.“ – **Stockwell**¹⁵⁵

---

¹⁴⁸ (McGill, 2005, stránky 1-3)

¹⁴⁹ Citáty jsou v tom formátu, v jakém jsou u McGilla, překlad do českého jazyka je autorův.

¹⁵⁰ Hypnosis is an induced mental state that consists of bypasses of the critical mind and establishes selective thinking. – Elman

¹⁵¹ Hypnosis is the science and art of mentally controlling thoughts and actions. – Cook

¹⁵² Hypnosis is a reverie state of mind. It is much like day dreaming. – Dunne

¹⁵³ Hypnosis, or hypnotic sleep, implies a mind condition in which mental action is under control of suggestion. – Quackenbos

¹⁵⁴ Hypnosis is a state induced by suggestion and controlled by suggestion. It is a mental state in which suggestions are accepted and acted upon uncritically. – Weber

¹⁵⁵ Hypnosis is a natural state of heightened awareness where you accept suggestion from without and within. – Stockwell

„Když je mysl řízena, nabyde kvalit čistého křišťálu, který rovnoměrně a bez zkreslení odráží vnímání, vnímaného a vnímané. Je to právě skrze tuto mysl, skrze kterou je vědomí poznáno.“ – Patanjali¹⁵⁶

„Hypnóza je z velké části otázkou být ochotný přijímat prospěšné myšlenky a nechat, aby těmto myšlenkám bylo vyhověno bez zásahu.“ – Weitzenhoffer & Hilgard¹⁵⁷

„Hypnóza je stav zintenzivněné pozornosti a vnímavosti k myšlence nebo sadě myšlenek.“ – Erickson¹⁵⁸

„Hypnóza je proces, který vytváří relaxaci, rozptýlení vědomé mysli, zvýšenou sugestibilitu a nárůst povědomí, umožňující přístup do podvědomé mysli skrze představivost. Také vytváří schopnost prožít myšlenky a obrazy.“ – Krasner¹⁵⁹

„Hypnóza je určitý změněný stav selektivní hyper sugestibility, v jedinci způsobený užitím kombinace relaxace, fixace pozornosti a sugesce.“ – Ansari¹⁶⁰

„Hypnóza je stav relativně zvýšené náchylnosti k sugescím od osob v pozici autority.“ – Hull¹⁶¹

---

¹⁵⁶ When the mind is under control, the mind becomes like pure crystal reflecting equally, without distortion, the perception, the perceiver and the perceived. It is through such mind that consciousness is known. – Patanjali

¹⁵⁷ Hypnosis is largely a question of willingness to be receptive to beneficial ideas and to allow these ideas to be acted upon without interference. – Weitzenhoffer & Hilgard

¹⁵⁸ Hypnosis is a state of intensified attention and receptiveness to an idea or a set of ideas. – Erickson

¹⁵⁹ Hypnosis is a process which produces relaxation, distraction of the conscious mind, heightened suggestibility and increased awareness, allowing access to the subconscious mind through imagination. It also produces the ability to experience thoughts and images. – Krasner

¹⁶⁰ Hypnosis is a particular altered state of selective hyper-suggestibility brought about in an individual by the use of a combination of relaxation, fixation of attention and suggestion. – Ansari

¹⁶¹ Hypnosis is a state of relatively heightened susceptibility to prestige suggestions. – Hull

„*Hypnóza je změněný stav organismu a je většinou vytvořený opakováním podnětů, ve kterých mají sugesce obzvláště mocný efekt.*“ – **Bowers**¹⁶²

„*Hypnóza je jeden z rozměrů podmiňování.*“ – **Salter**¹⁶³

„*Hypnotizovaný subjekt vykazuje nadřazené zušlechtění a poslušnost k sugesci.*“ – **Dr. J. Milne Bramwell, 1902**¹⁶⁴

„*V hypnóze nemá podvědomí sílu rozumu, a tudíž jakoukoliv sugesci od vědomé mysli přijímá a vyhoví jí.*“ – **Caprio & Berger**¹⁶⁵

„*Ó magický spánek! Ó spokojený ptáku, který dumáš nad rozbouřeným mořem mysli, dokud není utišená a uhlazená!*“ – **Keats (Endymion 453–455)**¹⁶⁶

„*Obchvat kritického faktoru vědomé mysli, následovaný schopností přijímat sugesce.*“ – **US Department of Labor / Ministerstvo práce Spojených států amerických**¹⁶⁷

Rozdíl v definicích není jen otázkou různorodých přístupů v zahraničí. I v našem mnohem menším a homogennějším poli najdeme zásadní rozdíly v chápání tohoto fenoménu:

---

¹⁶² Hypnosis is an altered state of the organism originally and usually produced by repetition of stimuli in which suggestions have a peculiarly potent effect. – Bowers

¹⁶³ Hypnosis is an aspect of conditioning. – Salter

¹⁶⁴ The hypnotized subject evinces superior refinement and obedience to suggestion. – Dr. J. Milne Bramwell, 1902

¹⁶⁵ In hypnosis, the subconscious, having no power of reason, accepts and acts upon any fact or suggestion given to it by the conscious mind. – Caprio & Berger

¹⁶⁶ O magic sleep! O comfortable bird, That broodest o'er the troubled sea of the mind Till it is hush'd and smooth! – Keats (Endymion 453–455)

¹⁶⁷ The bypass of the critical factor of the conscious mind followed by the ability to accept suggestions. - US Department of Labor / Ministerstvo práce Spojených států amerických

„*Hypnotický stav vědomí je populární záhadný jev. Hypnotizovaný je vůči hypnotizérovi mimořádně sugestibilní (tj. důvěřivý a ovlivnitelný). Podléhá tvrzením hypnotizéra, která jsou pro člověka v normálním bdělém stavu absurdní, a poslušně plní jeho pokyny: s chutí kouše cibuli v domnění, že je to jablko, tančí s neexistujícím partnerem atd. Neobvyklé fyzické výkony, např. ‚kataleptický most‘, podle nejnovějších poznatků snad nepřesahují schopnosti, jež člověk má i mimo hypnózu.*“¹⁶⁸ – **Pavel Říčan**

„*Hypnóza se tradičně považuje za změněný stav vědomí. (...) Pro změněný stav vědomí v hluboké hypnóze se používá pojmu trans, který znamená stav odpoutanosti od okolí. Je dočasnou relativní indiferentností k reálným smyslovým podnětům. Změna vědomí se též označuje pojmem disociace, který znamená oddělení určitých procesů od hlavního proudu poznávání a řízení.*“^{169, 170} – **Stanislav Kratochvíl, Max Kašparů**

„*Pod pojmem trans rozumíme takový stav, kdy je mysl úzce soustředěna na jeden jediný obsah vědomí (nápad, myšlenku, smyslový vjem). (...) Typickým příkladem ‚transu‘ je hypnotický stav.*“¹⁷¹ – **Milan Rýzl**

„*Trans je změněný stav vědomí, jinými slovy též hypnotický stav nebo hypnóza. Tyto tři pojmy trans, hypnotický stav, hypnóza znamenají v podstatě totéž...*“¹⁷² – **Jiří Zíka**

„*Hypnosa je zvláštní stav duševní, spánku podobný, ve kterém člověk je více přístupný suggestím, kdy vyloučeno je působení některých smyslů, oslabena neb ochrnuta vůle, a proto převládá vnucená sugerovaná představa, která pak lehčeji přechází v čin čili hledí se uplatniti (realisovati).*“¹⁷³ – **Jan Šimsa**

---

¹⁶⁸ (Říčan, Psychologie, 2013, str. 128)

¹⁶⁹ (Kašparů, 2006, str. 36)

¹⁷⁰ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 19)

¹⁷¹ (Rýzl, 2001, str. 5)

¹⁷² (Zíka, 1992, str. 7)

¹⁷³ (Šimsa, Sugescie Hypnosa Čtení myšlenek, 1919)

McGill¹⁷⁴ se shoduje s názorem Faulknera¹⁷⁵, Šimsy¹⁷⁶ a Rolpha¹⁷⁷, že pro účinné působení sugesce je nějaké **vysvětlení, proč je „TO“ možné**,¹⁷⁸ nezbytné. Vysvětlením může být například i „*protože hypnóza*“. Sugestor si však dle svého „modu operandí“ může sám vymyslet jakýkoliv vlastní rámec sugestivního působení a dle toho formulovat definici buď vlastní, anebo přejmout jakoukoliv z jiných nabízených, pokud ji lze v jeho případě plodně využít.

Jak je výše uvedenými zahraničními i českými osobnostmi ilustrováno, jednotná definice hypnózy, na které by se shodla alespoň většina osobností, s fenoménem i pojmem *hypnóza* v praxi operujících, neexistuje. Prozatímni pokusy o definici končí jako určitý poměrně nejasně vymezený, uměle navozený *změněný stav vědomí*,¹⁷⁹ někdy vyvolávaný představou relaxace, či dříve spánku, který se má od normálního bdělého stavu mysli lišit zvýšenou sugestibilitou – vnímavostí subjektu na hypnotizérovy/sugestorovy sugesce. Některé definice také předpokládají dosažení různé hloubky *hypnotického stavu* u různých hypnotických subjektů – dle toho, v jak hlubokém *stavu hypnózy* se subjekt nachází, má být schopen různě náročných *hypnotických fenoménů*. Tento předpoklad Faulkner¹⁸⁰ komentuje svou vlastní experimentální zkušeností, při které též hledal, někdy i shledával různá stadia hypnózy dle popisu jiných výzkumníků. V některých případech žádné takové stadium subjektu určit nešlo, čehož příčinu vysvětluje: „*Dnes znám příčinu tohoto zjevu dle známého pravidla, že sugesce se uskutečňují tak, jak si je subjekt představuje. Kdo zná rozdělení Charcotova, bude ‚spáti‘ podle Charcota, kdo četl nebo slyšel o jiném, bude se dle toho také řídit.*“¹⁸¹ Ten, kdo nezná žádné, projeví se jeho vlastní představa.

---

¹⁷⁴ (McGill, 2005, str. 1)

¹⁷⁵ (Faulkner, 1920, stránky 28-29)

¹⁷⁶ (Šimsa, Sugesce a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 43)

¹⁷⁷ (Rolph, str. 19)

¹⁷⁸ Viz kapitola 3.12.5

¹⁷⁹ (Remeš, 1994, str. 32)

¹⁸⁰ (Faulkner, 1920, stránky 81-82)

¹⁸¹ (Faulkner, 1920, stránky 81-82)

2.2.2 Příznaky hypnózy

Přestože je v dnešní době vliv toho, co autoři označují jako *hypnóza*, nesčetněkrát experimentálně prokázáný na vědecko-výzkumných pracovištích^{182, 183, 184}, a jak se uvádí v *Psychologii Atkinsonové a Hilharda*: „*Hypnóza se používá při léčbě řady fyziologických a psychických poruch (viz Lynn, Kirsch, Barabasz, Cardena a Patterson, 2000; Pinnell a Covino, 2000). V medicíně se hypnóza používá ke zmírnění obav z chirurgických a stomatologických zákroků, ke zmírnění astmatických příznaků, poruch střevního a trávicího traktu i nevolnosti související s léčbou rakoviny. V souvislosti s psychickými poruchami se hypnóza využívá při překonávání závislosti.*“¹⁸⁵, na základní otázku – jak hypnózu na někom rozpoznat – se jednoznačná odpověď taktéž nedostane. Dle Kratochvíla¹⁸⁶ je to proto, že žádné jednoznačné, pozorovatelné příznaky hypnózy nejsou a hranice toho, co již můžeme označit za *stav hypnózy* a co ještě ne, jsou velmi nejednoznačné a neostré. V tom, co například Kratochvíl¹⁸⁷ chápe pod pojmem *hypnóza*, se kříží více různých procesů, ty ale nejsou specifické výhradně pro *hypnózu*. Zmíněné procesy se někdy projevovat mohou a jindy se zase vůbec neukáží. Kratochvíl též zmiňuje, že se „*v historii pátrání po podstatě hypnózy setkáváme s výraznou snahou spojit hypnotický stav s nějakou charakteristickou změnou v mozkové činnosti*“¹⁸⁸, a podává pro ilustraci příklady vybraných výzkumných pokusů, využívajících možnosti nejmodernější zobrazovací techniky, jako je např. frekvenční EEG analýza, topografické EEG mapování mozku, pozitronová emisní tomografie, nebo třeba registrace průtoku krve v různých částech mozku. Ale ani výzkum mozku subjektů v *hypnóze* žádné charakteristické změny v mozku neobjevil – tedy takové, které by pro hypnózu byly naprosto exkluzivní.¹⁸⁹ Výsledkem zkoumání je zjištění, že „*hypnotický stav však je po fyziologické stránce stavem nejednotným, který nelze charakterizovat nějakým typickým, od běžné psychické činnosti*

---

¹⁸² (JENSEN, 2017)

¹⁸³ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011)

¹⁸⁴ (Hoskovec, Psychologie hypnózy a sugesce, 1967)

¹⁸⁵ (Nolen-Hoeksema, Frederickson, Loftus, & Wagenaar, 2012, str. 260)

¹⁸⁶ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 13)

¹⁸⁷ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 13)

¹⁸⁸ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 32)

¹⁸⁹ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 300)

odlišným fyziologickým procesem. Podle současných poznatků se zdá, že se v něm uplatňují stejně různorodé fyziologické mechanismy jako při psychické činnosti ve stavu bdělém, a to v závislosti na aplikovaných podnětech, hypnotizérových požadavcích a sugescích“.^{190, 191} Výzkumná zjištění tedy ukazují, že mozková aktivita subjektů odpovídá podnětům, které jsou jim hypnotizérem sugerovány. Subjekt tak sugerovaný podnět vnímá jako svou subjektivní bdělou realitu. Žádná jednotná charakteristika hypnózy, platící bez zřetele na podané sugesce, při výzkumech nebyla nalezena a její objev se dle Kratochvíla¹⁹² ani neočekává.

Posouzení, zda se subjekt nachází v onom „stavu hypnózy“, tedy závisí vždy jen na subjektivním hodnocení pozorovatele, případně na pozdějším popisu subjektivní zkušenosti subjektu. Objektivní, například nějakou pozorovatelnou fyziologickou charakteristiku, podle které by byl stav hypnózy vždy zaručeně rozpoznatelný, hypnóza nemá.

2.2.3 State model vs. nonstate model hypnózy

Z tohoto důvodu Brown¹⁹³, Rolph,¹⁹⁴ Chertok¹⁹⁵ a Horvai¹⁹⁶ upozorňují na stálou debatu dvou hlavních myšlenkových škol, panující v soudobém vědeckém výzkumu hypnózy – *state model vs. non-state model* –, tedy debatu, zda reakce na podávané sugesce označované jako *hypnotické fenomény*¹⁹⁷ jsou možné jen díky tomu, že je *hypnotický subjekt*

---

¹⁹⁰ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 33)

¹⁹¹ Poznatek o uplatnění stejně různorodých fyziologických mechanismů jako při bdělé psychické činnosti nahrává zastáncům školy non-state modelu, viz níže.

¹⁹² (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 34)

¹⁹³ (Brown, Magie a manipulace mysli, 2007, str. 109)

¹⁹⁴ (Rolph, str. 10)

¹⁹⁵ (Chertok, 1986, stránky 84-85)

¹⁹⁶ (Horvai, Hypnosa v lékařství, 1959, stránky 33-34)

¹⁹⁷ Představa o hypnotických fenoménech je obecně taková, že hypnotizovaný subjekt dokáže věci, které by bdělý subjekt nedokázal. (Např. rozpomenout se na zapomenuté události, zbavit se bolesti, nechat absolutně ztuhnout své tělo, halucinovat atd.)

ve zvláštním, *změněném stavu vědomí*, v *hypnóze – state model*,¹⁹⁸ či zda se reakce na sugesce a následně projevené *hypnotické fenomény* dají vysvětlit „běžnými, všudypřítomnými společenskými procesy, které pro hypnózu nejsou jedinečné (představivost, soustředění, cílevědomé kognitivní strategie, očekávání odezvy atd.)“,¹⁹⁹ tedy zcela bez odkazu na jakýkoliv zvláštní stav mysli – *non-state model*.

Přestože je představa *hypnózy coby změněného stavu vědomí* dlouhodobě zakořeněná a například ona náhlá necitlivost k bolesti při chirurgické operaci, změna chuti subjektu, při které při požívání cibule vnímá chuť chutného jablka, evokování pozitivní či negativní halucinace nebo náhlá pomoc subjektu od závislosti na cigaretách je na první pohled zvláštní, podle Browna „... *teorie odpůrců zvláštních stavů mysli postupně začíná být stále uznávanější*“²⁰⁰. Brown také dodává, že břemeno důkazu je na zastáncích *state hypnosis modelu*, tedy zastáncích hypnózy jako zvláštního stavu mysli.

Kratochvíl coby klasický zastávce *state modelu* v ČR nedokonalost tohoto modelu sám nepřímou přiznává. Uvádí, že se „*hypnóza navozuje pomocí sugescí, takže její navození předpokládá určitou základní (bdělou) sugestibilitu*“.²⁰¹ Aby dále hypnózu jasněji vymezil, uvádí, že „*v hypnóze sugestibilita ve srovnání s normálním stavem zpravidla značně vzrůstá*“.²⁰² Odkazuje se přitom na Weitzenhoffer (1980), který „*považuje za oprávněné hovořit o hypnóze pouze u těch osob, u nichž došlo po hypnotizaci k přírůstu sugestibility oproti sugestibilitě ve stavu normálním. Podstatným rysem hypnózy není podle něj vysoká sugestibilita sama, ale její vzrůst*“.²⁰³ V praxi se ale podle Kratochvíla²⁰⁴ hovoří o hypnóze, pokud je sugesor u subjektu schopný docílit fenoménů halucinace a amnézie, nehledě na užití formální *hypnotizační techniky* nebo předpokládaný nárůst sugestibility. Pokud

¹⁹⁸ V tomto stanovisku je cítit pozůstatek magického přístupu k hypnóze.

¹⁹⁹ (JENSEN, 2017, str. 9), v původním znění „*mundane, ubiquitous social, and cognitive processes that are not unique to hypnosis (imagery, focused attention, goal-directed cognitive strategies, response expectancies, etc)*“.

²⁰⁰ (Brown, Magie a manipulace mysli, 2007, str. 109)

²⁰¹ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 15)

²⁰² (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 15)

²⁰³ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 17)

²⁰⁴ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 18)

sugestor halucinací a amnézie u subjektu docílí, považuje se, že subjekt do hypnózy vstoupil sám²⁰⁵ například již v průběhu úvodního „pre-show“²⁰⁶ či vlivem postupného uskutečňování stále obtížnějších sugescí.

U standardního *state modelu*, hypnotizaci samotné obvykle předchází *zkoušky sugestibility* subjektu.^{207, 208} Již zde se však může sugestor setkat s prvními neúspěchy ve svém počínání – malou nebo žádnou reakcí na jím podávané *zkušební sugesce*. Takový případ Kratochvíl komentuje: „*Není-li sugestibilita tak vysoká, připisuje se větší role hypnotizaci a osoba se tradičně považuje za hypnotizovanou, projevuje-li vedle určitého zvýšení sugestibility navíc známky relaxace, ospalosti, pasivity či psychomotorického útlumu, tedy projevy, které se u hluboké hypnózy nepovažují za podstatné. Nejsou-li při nízké sugestibilitě přítomny a subjekt se mezi prováděním sugescí chová spontánně a aktivně, je zvykem hovořit o bdělých sugescích.*“²⁰⁹ Tzv. *bdělými sugescemi* lze přitom podle příznivců *non-state modelu* docílit totožných *hypnotických fenoménů*, jaké připisují příznivci *state modelu* subjektům, kteří mají být dle jejich soudu ponořeni do *hluboké hypnózy*. Na tom se konečně s příznivci *non-state modelu* shodují i autoři Kratochvíl²¹⁰, Horvai²¹¹, Chertok²¹² a Šimsa²¹³, jinak stále zastávající se *state modelu* hypnózy. Chertok píše: „*Experimentálně bylo ukázáno, že většina výsledků získaných v hypnóze může být rovněž vyvolána sugescí ve stavu bdělém...*“²¹⁴ Tento fakt dokládá svými slovy také Kratochvíl, s odkazem na výzkumy M. T. Orneho (1977), čímž sám polemizuje o definici hypnózy jako stavu a „... *poukazuje na to, že u vybraných jedinců je možno všechny hypnotické jevy vyvolat bez hypnotizace. Je-li formální hypnotizace u některých jedinců nepotřebná*

²⁰⁵ Sugestorům však není známo, kdy přesně.

²⁰⁶ Pre-show viz kapitola 3.12.8.

²⁰⁷ Zkoušky sugestibility viz kapitola 3.11.

²⁰⁸ Aby bylo možno později „naměřit“ zvýšení sugestibility.

²⁰⁹ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 18)

²¹⁰ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 300)

²¹¹ (Horvai, Hypnosa v lékařství, 1959, str. 25)

²¹² (Chertok, 1986, str. 84)

²¹³ (Šimsa, Sugescie Hypnosa Čtení myšlenek, 1919)

²¹⁴ (Chertok, 1986, str. 84)

*a u jiných nedostatečná k vyvolání hypnózy, nelze ji uspokojivě použít k definování hypnózy“.*²¹⁵

Přestože lze v praxi podle Kratochvíla²¹⁶ hovořit o *hypnóze*, pokud je sugestor u subjektu schopný docílit fenoménů halucinace a amnézie, příznivci *state modelu* obvykle hovoří o hypnóze již daleko dříve. Vycházejí z předpokladu, že hypnotický subjekt je schopen v různé hloubce hypnózy²¹⁷ různě náročných hypnotických fenoménů²¹⁸ – od základního ideomotorického pohybu, jakým je například samovolné zvedání ruky, až po halucinace a amnézii. Přitom fenomény halucinace a amnézie jsou na klasických žebříčcích hypnability umístěny až na zcela nejvyšších příčkách a jsou považovány za nejnáročnější hypnotické fenomény.^{219, 220}

2.2.4 Hypnabilita

Hypnabilita je *domnělá vlastnost subjektu*, která určuje, do jaké míry je hypnotický subjekt schopen se podrobit hypnotickým indukcím sugestora a do jak hlubokého *hypnotického stavu* je subjekt schopný se pohroužit. Kratochvíl uvádí, že hypnabilita *„většinou se chápe jako kontinuální vlastnost, kterou lze měřit psychometrickými škálami“.*²²¹ V praxi s hypnabilitou obvykle operují zastánci *state modelu* hypnózy. Experimentální výzkum v této oblasti nicméně dosud neobjevil vztah mezi hloubkou hypnózy a manifestací tzv. hypnotických fenoménů. Naopak je experimentálně prokázáno,

---

²¹⁵ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 18)

²¹⁶ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 18)

²¹⁷ Mourek uvádí, že již například Liébeault v minulosti rozlišoval 6 úrovní hypnózy a Bernheim zase 9. Jednotlivé úrovně však nešlo přesně vymezit či ohraničit, protože reakce každého subjektu jsou individuální, závislé na mnoha okolnostech. (Mourek, 1903, str. 18)

²¹⁸ (Šimsa, Sugescie Hypnosa Čtení myšlenek, 1919)

²¹⁹ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, stránky 41, 45)

²²⁰ Na dvanáctipoložkové *Harvardské skupinové škále hypnability* je zařazena *halucinace* mouchy coby devátá položka a *amnézie* až jako položka dvanáctá, tedy poslední. Taktéž na dvanáctipoložkové *Stanfordské škále hypnability* (forma C) je zařazena sluchová halucinace na desáté pozici, negativní zraková halucinace na jedenácté a amnézie na poslední, dvanácté pozici.

²²¹ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 300)

že nezávisle na stupni zvolené škály hypnability, lze docílit se subjekty i těžkých fenoménů, jakými jsou například halucinace a amnézie.^{222, 223, 224}

Psychometrickým škálám, či tzv. *škálám hypnability*, které zmiňuje Kratochvíl²²⁵ dala vzniknout snaha výzkumníků vysvětlit, proč se některá hypnotická média lépe podrobují vybraným sugescím, zatímco jiná nikoliv. Vycházeli přitom z předpokladu, že čím v hlubším *stavu hypnózy* jejich subjekt bude, tím náročnějším sugescím se dokáže podrobit. Kratochvíl²²⁶ a Faulkner²²⁷ uvádějí, že se v minulosti vynaložilo nemálo vědeckého úsilí na zkoumání, zda existuje nějaká souvislost mezi schopností pohroužit se do hypnózy a jinými vlastnostmi člověka. Například tzv. Spiegelův hypnotizační profil předpokládal, že lze zjišťovat hypnabilitu podle způsobu zvednutí očí subjektů, při jejich pohledu vzhůru.²²⁸ Faulkner zase uvádí celý seznam jiných předpokladů: „*Mnozí autoři dovozují, že nejsnáze možno hypnotisovati lidi světlých vlasů a očí; jiní shledávají u žen větší náklonnost k sugescím než u mužů; někteří vylučují alkoholiky jako neschopné subjekty; dle mnohých vyznačují se lidé s vysokou sugestibilitou zvláštním leskem očí, někteří dávají přednost lidem nižší inteligence, jiní tvrdí opak, někteří pokládají děti za přístupnější subjekty, jiní dospělě.*“²²⁹ Postupem času se každá z předpokládaných souvislostí ukázala jako zcestná. Kratochvíl v této souvislosti též konstatuje, že „*přehled těchto výzkumů je výčtem zklamání. Buď se žádná souvislost nezjistila, nebo se v jednom výzkumu zjistila a v dalším se nepotvrdila.*“²³⁰

---

²²² (Chertok, 1986, str. 84)

²²³ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 18)

²²⁴ (Faulkner, 1920, str. 84)

²²⁵ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, stránky 40-53)

²²⁶ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 40)

²²⁷ (Faulkner, 1920, str. 40)

²²⁸ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 41)

²²⁹ (Faulkner, 1920, str. 40)

²³⁰ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 60)

V dnešní době jsou nejpoužívanějšími škálami hypnability tzv. škály stanfordského typu,²³¹ které mají jak skupinovou, tak též individuální formu, a jak uvádí Kratochvíl: „Měří předpokládaný obecný faktor hypnability, některé však zjišťují i dílčí hypnotické schopnosti, jako je reagování na sugesce motorického, kognitivního a disociačního typu.“²³² Ke klinickému posouzení hloubky hypnózy se dále kromě diagnostických škál užívá též subjektivního odhadu samotného hypnotického subjektu.

Ne všichni výzkumníci pracující se škálami, ale uznávali hypnózu jako stav. Kupříkladu Barber, který hypnózu za stav nepovažoval, si proto v roce 1969 vytvořil vlastní škálu, která je dnes známá jako *Barberova škála sugestibility* a je určena k měření sugestibility, aniž by předtím docházelo k hypnotizaci subjektu, a jednotlivé položky ze škály se uvádějí formulací: „Představte si, že...“ Kratochvíl²³³ uvádí, že v roce 1978 Barber ve spolupráci s Wilsonovou tvoří ještě tzv. škálu představivosti, v níž se sugesce subjektům zadávaly spíše jako návod k jejich představám. Tato škála je určena zejména pro osoby, které nemají rády pocit podřízenosti jiné osobě.

Výše již bylo předesláno, že škály hypnability byly užívány též s cílem vysvětlit, proč se některá hypnotická média lépe podrobují vybraným sugescím, zatímco jiná nikoliv. Výzkumníky také zajímalo, jaká je míra hypnability v populaci. Z výsledků experimentů se zdánlivě ukazuje, že míru hypnability u populace lze znázornit Gaussovou křivkou. Někteří lidé, cca 15 % osob, by měli být vysoce hypnabilní, a tedy excelentními médii, zhruba 30–40 % osob by mělo být lehce hypnabilních, 40–50 % lidí v populaci by mělo být středně hypnabilních a 5 % osob se považuje za nehypnabilní.²³⁴ Bohužel se zde nachází

---

²³¹ Tyto škály sestavili v roce 1959 Weitzenhoffer a Hilgard na Stanfordské univerzitě. Škály Weitzenhoffera a Hilgarda byly původně dvě, tzv. základní forma A a forma B pro retestování. Později k nim výzkumníci přidali ještě formu C, která obsahuje větší počet kognitivních položek a je náročnější. V roce 1962 Shor a Ornová stanfordskou škálu A upravili pro skupinové použití a pojmenovali ji Harvardská skupinová škála hypnability (Harvard Group Scale). Tyto škály obsahují množství odstupňovaných položek, například od klesání hlavy či ruky až po halucinaci či amnézii. (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, stránky 40-50)

²³² (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, stránky 300-301)

²³³ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, stránky 40-41)

²³⁴ (hypnózy K. k., Tradiční přístup v hypnoterapii, nedatováno)

vážné trhliny metodologie pokusů s užitím diagnostických škál hovořících o hypnabilitě populace. Jediné, o čem škály hypnability vypovídají, je, do jaké míry působí daný typ formálního uvádění do hypnózy na daný subjekt, nevypovídají nic o tom, zda je osoba hypnotizovatelná. Hypnotický vliv je formován velkým množstvím proměnných,²³⁵ které není možné jednoduše podchytit, a to u stále relativně malého počtu hromadných experimentů. Podobně tomu je rovněž u individuálních experimentů. Každá jednotlivá osoba si na pokus přináší své vlastní předporozumění situaci, vlastní víru, problémy a emoce, související i nesouvisející s pokusem. Rozpoložení, nálada pokusných osob, jakož i hypnotizéra je každý den jiná. Dokonce každý jednotlivý experiment je jiný. Pokud je při experimentech snaha zajistit konstantní výkon hypnotizéra a použije se pro zadávání sugescí audionahrávka, zase chybí osobnost přítomného hypnotizéra a mezipersonální vztah atp.

Jiný, důležitý přístup k hypnabilitě, který by bylo hrubou chybou opomenout, ve 20. století vyznával americký psycholog Milton Erickson. Erickson, přezdívaný též díky svému renomé „*Pan Hypnóza*“, odmítal prve zmíněné diagnostické škály svých kolegů a také se odmítal hlásit k nějaké psychologické teorii anebo škole. Zastával názor podobně jako Masaryk²³⁶, že je nutno ke každému klientovi přistupovat individuálně a s ohledem na zpozorované aktuální proměnné,²³⁷ mu vymyslet jeho vlastní teorii. Jeho postupy můžeme označit jako nepřímé, neobvyklé a vždy velmi individuální. Erickson byl též toho názoru, že pro dosažení skutečně hluboké hypnózy je potřeba minimálně 20 minut.²³⁸ Protože však všechny jeho postupy byly úzce spjaté s jeho osobností, bylo obtížné, ne-li zcela nemožné, aby dobře fungovaly i jiným terapeutům, kteří se jeho styl pokoušeli napodobit.

Jak již bylo zmíněno výše, výzkum v oblasti hypnability dosud neobjevil jakýkoliv příčinný vztah mezi hloubkou hypnózy a manifestací sugescí. Zkušenost naopak spíše dokládá, že v případě správné aplikace sugesce lze postupně docílit u všech osob celou škálu sugestivních fenoménů. Záleží na přístupu ovlivňující osoby, na jejím vypořádání se

---

²³⁵ Viz kapitola 3.12.

²³⁶ (Masaryk, 1880, str. 28)

²³⁷ S tímto názorem souhlasí též Faulkner. (Faulkner, 1920, str. 52)

²³⁸ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 57)

s proměnnými, na naladění a vztahu, který dokáže s druhou osobou nebo osobami navázat – *způsob musí přizpůsobit subjektu*.²³⁹ Tedy, na základě všeho zmíněného, dochází autor diplomové práce k závěru, že hypnabilita je opravdu jen domnělou, velmi nestálou a kolísavou vlastností, jejíž koncept vychází z úctyhodné snahy systemizovat výzkum hypnózy, ale bohužel se mýjí účinkem.

2.2.5 Navozování hypnózy

Všeobecně rozšířená představa o navozování *hypnózy* je v experimentální a klinické oblasti obvykle ta, že *hypnotický subjekt* je do *stavu hypnózy*, tedy do *stavu*, který je mu předem sugestorem (osobou s lékařským či psychologickým vzděláním) podrobně popsán, vyobrazen, případně i předveden na jiné osobě, uveden některou z *hypnotizačních technik*^{240, 241, 242}, tedy stanoveným standardizovaným postupem, obvykle s předem daným skriptem. Na začátku *hypnotizace hypnotický subjekt* nejčastěji buď fixuje bod, nebo je sugestorem požádán, ať se uvolní a rovnou zavře oči, a je dále postupně veden slovy sugestora k tomu, aby si pokusil představit, jak vstupuje, ponořuje se, do onoho sugestorem na začátku definovaného *stavu*.

V akademické literatuře či přímo ve skriptech určeným lékařům a klinickým psychologům,²⁴³ jsou pro účel *hypnotizace* formulovány podrobné skripty vhodné následování, které mohou být pracovníky v experimentální a klinické oblasti mylně vnímány

---

²³⁹ Vhodná, byť úsměvná analogie se nabízí ve filmu Zdeňka Trošky Slunce, seno, jahody. Tam zkoušeli působit na krávy pomocí hudby. Při prvních pokusech, když ženy a děti v kravíně zpívaly a všechny krávy tak poslouchaly stejnou „hudbu“, zjistili, že některé kusy skutečně nadojily víc. Jiné asi buď zase stejně, anebo dojily dokonce méně než obvykle. Ve filmu nakonec správně usoudili, že každé krávě sedí jiná hudba. Některá má ráda rock, jiná třeba Bacha nebo dechovku. Když přizpůsobili hudbu jejich vkusu, nestačili stáčet mléko.

²⁴⁰ (Kratochvíl, Klinická hypnóza, 1990, stránky 12-31, 34-46)

²⁴¹ (Tepperwein, 1994, stránky 81-92)

²⁴² (Meinhold, 1992, stránky 74-99)

²⁴³ (Kratochvíl, Klinická hypnóza, 1990, stránky 12-31, 34-46)

jako příklady toho, jaký je jediný správný a účinný hypnotizační postup.²⁴⁴ To může mít za následek, že sugestoři (i ti s lékařským či psychologickým vzděláním) věří, že právě ona *rituální* hypnotizační procedura a správně přečtená slova daného *magického* skriptu jsou jakousi *vstupní bránou* ke změněnému stavu vědomí, ve kterém je teprve možné realizovat rozmanité tzv. *hypnotické fenomény*. Proto Kratochvíl upozorňuje, že „*provedení hypnotizace samo o sobě pohroužení do hypnotického stavu nezaručuje. Na druhé straně mohou jiné osoby projevovat jevy, které tradičně považujeme za hypnotické, bez zvláštního hypnotizačního postupu. Při pouhém zadávání bdělých sugescí se stupňující se obtížností začnou postupně reagovat tak, že jejich prožitky i chování budou odpovídat kritériím hypnózy*“.²⁴⁵

2.2.6 Autorovo pojetí hypnózy

Jak bylo vyloženo výše, o definici hypnózy neexistuje jasný vědecký konsenzus ani neexistují její jednoznačné příznaky zachytitelné vnějším pozorováním ani znaky naměřitelné pomocí moderní techniky. Většina autorů se však shoduje na tom, že víra subjektu, jeho přesvědčení, že je to možné, je klíčem k účinnému sugestivnímu působení. Příznivci *state* i *non-state* modelu se v podstatě shodují, že pro dosažení celé škály sugestivních/hypnotických fenoménů není třeba změněného stavu vědomí a lze jich docílit i ve bdělém stavu. Představě hypnózy coby změněného stavu vědomí dala vzniknout přirozená potřeba výzkumníků hodnověrného vysvětlení pro zvláštní fenomény, které bylo možno opakovaně pozorovat. Jejich původní představy o lidské mysli pravděpodobně vycházely z předchozích představ o duši – jako samostatné entitě.²⁴⁶ Definice hypnózy jako změněného stavu vědomí byla tou nejlepší možnou definicí v rámci paradigmat existujících v době jejího vzniku. S aktualizací poznatků o fungování lidského mozku a se změnou paradigmat okolo vědomí se ale neaktualizovala definice hypnózy. Dnes víme, že vědomí není nezávislou entitou na lidském těle, není vědeckým konceptem zastupujícím chápání duše, ale že vědomí je činnost mozku. Tedy už ze své podstaty nemůže mít změněný stav. Přesto tento slovník z tradice u hypnózy (a jiných jevů) přetrvává.

---

²⁴⁴ Je to pro ně forma jakéhosi magického konání, rituálu + zaklínadla, o kterém věří, že po správném provedení samo působí.

²⁴⁵ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 18)

²⁴⁶ Přitom mysl je to, co generuje mozek, ne naopak.

Nová definice hypnózy, která by se odvíjela od našich aktualizovaných poznatků, by mohla znít: **Hypnóza je řízeným sugestivním procesem za účelem ovlivnění zpracovávání vjemů a mozkových funkcí.** Ovšem autor snad již dostatečně dokázal, že hypnóza jako změněný stav vědomí je konstrukt. Tento konstrukt je nicméně využitelný v klinické oblasti jako *vysvětlení subjektu, proč je „TO“ možné*,²⁴⁷ umožňující subjektu věřit ve „funkční metodu“, tzv. hypnózu, a věřit též osobě sugestora, sugerujícího mu zdánlivě jinak těžko uvěřitelné sugestivní fenomény, že dosáhnou jím předem popsaneho výsledku. Je tedy na místě zachovat užívání slova hypnóza i všeobecně rozšířených představ o ní v praxi hypnotizérů a hypnoterapeutů při práci s veřejností, aby pro ni bylo naplněno „důvěryhodného vysvětlení“, proč mohou zažívat jinak zdánlivě nepředstavitelné.

Tradiční představu hypnózy (state model) lze tedy chápat jako určitý situačně a kontextově se proměňující sugestivní proces, podobně jako například sugescí vyvolané kýčání nebo katalepsie. Rozdíl je pouze v tom, že subjekt v jednom případě věří, je přesvědčen, že po určité sugestivní proceduře sugestora, která je subjektu prezentována coby odborná hypnotizační technika²⁴⁸, se dostaví relaxace, zavřené oči a hluboké uvolnění, hypnotický spánek²⁴⁹. Zatímco v jiném kontextu a díky podání jiných informací subjektu lze u subjektu vyvolat například zmíněnou katalepsii či kýčání. Vše se odehrává buď dle vlastní představy subjektu,²⁵⁰ či dle představy evokované sugestorem na začátku jeho působení.²⁵¹

Shrnuto – po určité sugestivní proceduře, ať již je jakákoliv (magický rituál, magnetické tahy, zařikávání, fixace pohledu, verbálně fixační technika), se dostaví subjektem očekávaný výsledek, o kterém věří, že je možný – subjekt tedy např. relaxuje v *hypnotickém spánku* tak, jako předtím kýchal. Subjekt přitom nemusí projevovat jakékoliv známky transu (změna rytmu dechu, svalové uvolnění, změna barvy pokožky,

---

²⁴⁷ Viz kapitola 3.12.5.

²⁴⁸ V případě vhodného kontextu a zarámování situace může být účinná „hypnotizační technika“ prakticky jakákoliv – magnetické tahy, magické zařikávání, fixace pohledu upřeným zíráním do očí, ale účinná je též klasická verbálně fixační technika.

²⁴⁹ Přesně dle předchozích informací poskytnutých subjektu jeho sugestorem.

²⁵⁰ Tato představa se utváří podle zarámování situace, kontextu a předchozích zkušeností subjektu.

²⁵¹ (Faukner, 1920, stránky 78-80)

pohyby očí atd.). Může se chovat naprosto normálně, bděle. Vidění hypnózy v optice „*state modelu*“ vychází ze zažitých představ, jak mysl funguje, ale nereflkuje aktualizace našeho poznání. Oproti tomu vnímání hypnózy jako „*non-state*“ reflektuje naše aktualizované poznání o fungování lidské mysli, ale i lidského mozku. Při aplikaci Occamovy břitvy, tedy principu řešení problémů, je naprosto na místě přiklonit se k zástupcům *non-state modelu*, protože je v ní mnohem méně neopodstatněných předpokladů pro uznání její funkčnosti a aplikovatelnosti.

Pojetí

Hypnóza jako konkrétní *stav neexistuje*. To, co je v mnoha formách pojmenovááno slovem *hypnóza*, je **sugestivním procesem**, vedeným sugestorem, který užívá dostupné komunikační prostředky k tomu, aby odpovídajícím způsobem uchopil pozornost subjektu za účelem jeho vedení do pozmeněného prožívání reality. Tvarování subjektivní reality subjektu lze prostřednictvím psychologických technik, metod a triků volených sugestorem s ohledem na chování subjektu, stavějící na základech předešlých zkušeností subjektu, formovaných jeho vírou a jeho současnou vírou formující, představivostí a vnitřním přesvědčením, že je „TO“ možné, což ve výsledku opět působí na utváření jeho nové osobní zkušenosti, ovlivňující jeho další víru a přesvědčení a očekávání.

Brown²⁵² proto v tomto kontextu vnímá proces označovaný pojmem *hypnóza* podobně jako proces označovaný pojmem *kouzlo* (efekt vytvořený v kontextu performativního umění). Lidé si při jeho zažívání uvědomují, že se nejedná o magii, nýbrž o umělecký akt, tedy soubor důmyslně uplatněných psychologických manipulačních technik, triků, speciálních pomůcek, fyzické obratnosti atd. Metody mohou být užity různé, ale důležitý je pouze jejich účinek, výsledný efekt – tzv. *kouzlo*. „*Kouzlo je výsledný efekt, když se všechny metody spojí a vytvoří zvláštní typ představení. Tímto slovem snadno popíšeme směsici metod a technik, které kouzelník používá (,kouzli‘); divák s jeho pomocí popíše svůj dojem z představení, ať už je rozpačitý, nebo unešený (,bylo to kouzlo‘).*“²⁵³ Analogické

---

²⁵² (Brown, *Magie a manipulace mysli*, 2007, str. 110)

²⁵³ (Brown, *Magie a manipulace mysli*, 2007, str. 110)

je to dle Browna s *hypnózou*. Pojmem *hypnóza* lze tedy označit proces, směsici metod a technik, které používá hypnotizér („hypnotizuje“). V závislosti na jeho zručnosti a umu vykazuje jeho subjekt určité reakce a následně slovem *hypnóza* popíše svůj subjektivní prožitek z hypnotizérova působení, ať už je jakýkoliv. Slovy *kouzlo* a *hypnóza* lze tedy dle Browna vyjádřit to, že se uskutečnil jistý děj, který lze odborným, zasvěceným pohledem rozložit na dílčí obyčejné procesní složky formující jeho výsledek. Pojem takto chápaný je dle Browna možné „používat, aniž bychom potřebovali jedinou definici toho, co se doopravdy děje“.²⁵⁴ *Hypnóza* je nicméně slovo, které nachází uplatnění především v experimentálním a klinickém kontextu, kde jsou vědomě jasně vymezeny role sugesor/hypnotizér a jeho subjekt. V náboženské oblasti tyto role nemusí být podobně jednoduché, vědomé a ihned jednoznačné. Přesto i zde mohou přicházet ke slovu stejné procesní sugestivní složky. V tomto kontextu se však využívá odlišný slovník odpovídající situaci a zarámování konkrétní skupiny (např. požehnání, energie, kvantování, magie, prokletí, spiritismus, exorcismus, uzdravování atd.). S tím je úzce spjato *vysvětlení, proč je „TO“ možné*.²⁵⁵

Z pohledu autora je správně vedená hypnóza procesem, kterého se účastní sugesor/hypnotizér a jeho subjekt. Subjekt musí sugesorovi/hypnotizérovi důvěřovat. V „*hypnóze*“ je totiž zhypnotizovaná osoba připravena nekriticky vstřebávat hypnotizérovy sugesce a reagovat naprosto automaticky. Sugesci hypnotizéra se v mysli média okamžitě proměňují v hypnotické smyčky, akce, pocity, živé představy anebo třeba v zaryté přesvědčení. V hypnotickém procesu pomáhá využití důvěry, koncentrace, relaxace, sugesce a pozitivního očekávání.

Subjekt, v závislosti na svých predispozicích, může být různě susceptibilní různým typům sugescí. Je na sugesorovi, aby vhodně rozeznal predispozice subjektu pro maximální manifestaci sugescí. Tímto si sugesor vytvoří pro subjekt plastickou škálu sugestibility subjektu na jednotlivé typy sugescí. Využitím této škály vytvoří subjektu cestu do „*hypnózy*“. Ta je pak jen jedna, a to naprosté přijetí autority sugestora subjektem, v rámci kterého se ruší předchozí škála a u subjektu se manifestují různé typy sugescí se stejnou úspěšností.

---

²⁵⁴ (Brown, *Magie a manipulace mysli*, 2007, str. 110)

²⁵⁵ Viz. kapitola 3.12.5.

Kontext

Jediné společné na nespočtu akademických definic hypnózy je fráze: „Hypnóza je změněný stav vědomí.“^{256, 257, 258} Vědomí bývá nejjednodušeji definováno jako uvědomování si sebe sama a svého okolí²⁵⁹ – tato definice je průsečíkem vnímání vědomí ze stránky filozofické a vědecké. Obě tyto definice jsou velmi vágní. Když se na nich pokusíme stavět, dojdeme k závěru, že hypnóza by měla být změna vnímání subjektu sama sebe a/nebo změna vnímání okolí. Jak bude níže vysvětleno, mozek pod vlivem sugesce a/nebo hypnózy je nerozlišitelný od mozku „při vědomí“. Autor se tedy nebude pokoušet hypotetizovat o neurologické manifestaci hypnózy, není k tomu oborově kompetentní, a i kdyby byl, za současných poznatků to není možné. Proto autor staví své pojetí na sledovatelných výsledcích sugestivního působení. Nyní následuje stručné rozebrání pojetí, jehož jednotlivé aspekty budou detailně podpořeny v následujících kapitolách práce.

2.3 Trans

Chápání pojmu trans v souvislosti s hypnózou se liší autor od autora. Kupříkladu Rýzl vnímá trans jako „stav, kdy je mysl úzce soustředěna na jeden jediný obsah vědomí (nápad, myšlenku, smyslový vjem). (...) Všechny ostatní skutečnosti se z prostoru vědomí dotyčného člověka vytrácejí. (...) Typickým příkladem ‚transu‘ je hypnotický stav“.²⁶⁰ Podobně jej vnímá také Zíka²⁶¹ a za synonymum pro změněný stav vědomí i hypnózu jej považuje též například Orne²⁶². Kašparů²⁶³ pak trans chápe až jako nejvyšší stupeň hypnózy.

---

²⁵⁶ (Nolen-Hoeksema, Frederickson, Loftus, & Wagenaar, 2012, str. 806)

²⁵⁷ (Nolen-Hoeksema, Frederickson, Loftus, & Wagenaar, 2012, str. 257)

²⁵⁸ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 15)

²⁵⁹ (Nolen-Hoeksema, Frederickson, Loftus, & Wagenaar, 2012, str. 243)

²⁶⁰ (Rýzl, 2001, str. 5)

²⁶¹ (Zíka, 1992, stránky 7-20)

²⁶² (Kašparů, 2006, str. 47)

²⁶³ (Kašparů, 2006, str. 36)

Počátky chápání hypnózy jako transu lze dle Rolpha²⁶⁴ datovat k samotným počátkům vědeckého zkoumání tohoto fenoménu, tedy k Jamesovi Braidovi²⁶⁵. Hypnóza byla od této doby považována za zvláštní, uměle navozený stav změněného vědomí, jinými slovy za trans. Věřilo se též v přímou závislost mezi hloubkou transu a sugestibilitou²⁶⁶ a tato hypotéza je dodnes velice rozšířena jak v klinické, tak experimentální oblasti. Důvodem může být podle Faulknera²⁶⁷ a Rolpha to, „že lidé potřebují vysvětlení pro to, co se děje, protože se to zdá být tak zvláštní, a dokonce magické, a speciální psychický/neurologický stav k tomu sedí jednoduše perfektně – nakonec něco ty divné věci musí dělat možnými“^{268, 269}.

Naopak Rolph²⁷⁰ trans a hypnózu jako totožné fenomény nevnímá. Trans chápe jako *stav* uvolnění subjektu a zaměření jeho pozornosti dovnitř, do jeho nitra. Pro tento stav je dle Rolpha²⁷¹ charakteristické uvolnění subjektu, dále též výskyt z vnějšku pozorovatelných fyziologických znaků – změna dechu, změna ve svalovém napětí, změna pulsu, změna barvy pokožky, oční pohyby subjektu atp. Hypnózu jako *stav* nevnímá. Dle Rolpha²⁷² se v jejím případě jedná o *sugestivní proces*, zapojující zkušenosti, víru, přesvědčení a představivost subjektu, jehož výsledkem je vytvoření alternativní reality, kterou subjekt prožívá. Trans tak považuje pouze za jeden ze sugestivních fenoménů, do kterého se ovšem člověk může ponořit i jinými způsoby. A dodává, že „*hypnóza vytváří trans, spíše než trans vytváří (nebo je) hypnózou*“.^{273, 274}

---

²⁶⁴ (Rolph, str. 10)

²⁶⁵ Viz. kapitola 4.3.1.

²⁶⁶ Viz. kapitola 2.2.1.

²⁶⁷ (Faulkner, 1920, stránky 78-81)

²⁶⁸ Viz. kapitola 3.12.5.

²⁶⁹ „...that people need an explanation for what is happening because it seems so strange and even magical, and a special mental/neurological state fits the bill just perfectly – after all, something must be making all that weird stuff possible!“

²⁷⁰ (Rolph, str. 10)

²⁷¹ (Rolph, str. 12)

²⁷² (Rolph, str. 13)

²⁷³ „...hypnosis generates trance rather than trance generating (or being) hypnosis!“

²⁷⁴ (Rolph, str. 12)

Z pochopení *modulu cyklu sugesce*²⁷⁵ i z výzkumů a měření mozkových vln subjektů v hypnóze^{276, 277} plyne, že hypnóza a trans jsou dvě různé věci. Pro dosažení hypnotických fenoménů není transu zapotřebí.^{278, 279} Trans i s jeho charakteristikami je pouze jedním z hypnotických fenoménů změněného vnímání reality, kterého lze dosáhnout sugestivním cyklem, stejně tak jako je tomu u jakéhokoliv jiného hypnotického fenoménu.

V české akademické literatuře je však stále mezi *trans* a *hypnózu* dáváno rovnítko. Hypnóza je zde tak vnímána stále jako *stav*, nikoliv jako *sugestivní proces*. Rolph²⁸⁰ k tomu dodává, že pokud je cílem sugestora docílit u subjektu pouze uvolnění (transu), lze si plně se starým chápáním hypnózy jako transu v klinické oblasti vystačit. Pokud je ovšem cílem pochopit sugestivní fenomény vyskytující se v běžném životě, např. v náboženské oblasti, či účinně experimentovat v experimentální hypnóze, *state model* hypnózy se stává nedostačujícím.

Trans lidé podle McGilla²⁸¹ zažívají běžně ve svém každodenním životě například před usnutím či před probuzením, ale také třeba při denním snění. Stejně tak je ale podle Rolpha²⁸² v každodenním životě přirozený i výskyt hypnózy, tedy různých sugestivních cyklů. Člověk si je ovšem obvykle neuvědomuje a přechází je bez povšimnutí. Zpozorní pouze v případě, když se mu manifestuje takový sugestivní fenomén, který zdánlivě vybočuje z jím očekávané každodenní reality. Takovou situaci si pak obvykle musí nějak vysvětlit. Mnohá vysvětlení může nalézt například v náboženské oblasti, kde lze pozorovat výskyt řady sugestivních fenoménů. Osoby zde přitom mohou plně prožívat svou subjektivní

---

²⁷⁵ Viz. kapitola 3.12.

²⁷⁶ (Oakley, 2012, stránky 365-391)

²⁷⁷ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, stránky 32-34)

²⁷⁸ (Chertok, 1986, str. 84)

²⁷⁹ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 18)

²⁸⁰ (Rolph, str. 10)

²⁸¹ (McGill, 2005, str. 3)

²⁸² (Rolph, str. 11)

realitu, nevykazujícíe jakékoliv známky transu (fyziologické změny viz výše), a jsou schopny bděle a normálně se projevovat.

2.4 Vědomí

Vědomí se dá definovat jako uvědomění si svého uvědomění.²⁸³

Díky neurovědeckému poznání bylo dospěno k tomu, že vědomí je funkcí mozku, díky které si lidé uvědomují svou existenci, své prožívání, své pocity, své vnímání a zpracovávají své zkušenosti.²⁸⁴ Na základě zkušeností s alternativními a ezoterickými komunitami a směry si autor diplomové práce dovolí tvrdit, že v rámci nich dochází k záměně termínu vědomí a konceptu duše.

Říčan popisuje vědomí jako „*celkový způsob, kterým si uvědomujeme sami sebe a svět, v němž žijeme*“.²⁸⁵ Úkolem ovlivňující sugestora je tohoto využít pro vykonstruování nového způsobu uvědomění si sama sebe a okolního světa. Lidský mozek nezpracovává všechny podněty ze svého okolí, nevnímá realitu jako celek, ale soustředí se na střípky, které vyhodnocuje jako relevantní.²⁸⁶ Tedy, to, co si člověk, potažmo subjekt uvědomuje, to, co jeho vědomí zpracovává, může podléhat a podléhá proměnám a změnám. Na této skutečnosti, i bez znalosti mozkových funkcí, staví úspěšní sugestoři, kteří buďto zaměřují pozornost jen na určité střípky, podněty (vedou selektivní pozornost), nebo zcela zkreslují vědomím vnímanou realitu.

2.5 Raport

Tímto slovem se v kontextu hypnózy a sugesce označuje vztah mezi sugestorem a subjektem. Jak popisuje Kratochvíl: „*Vztah začíná zpravidla s volným souhlasem subjektu, ale když už se vytvoří, nemůže jej v průběhu subjekt sám snadno spontánně měnit.*“²⁸⁷

---

²⁸³ (Rochat, 2003)

²⁸⁴ (Zeman, 2001)

²⁸⁵ (Říčan, Psychologie, 2013, str. 125)

²⁸⁶ (Hanania & Smith, 2011)

²⁸⁷ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 25)

Tento vztah může mít podobu jasně autoritářskou (dominantní-submisivní), ale i povzbuzující, kooperativní (trenér-trénovaný). Je na sugestorovi, aby správně vystihl, jaký vztah je pro subjekt nejvhodnější, aby u něj nevzbudil repudiaci.

Mourek²⁸⁸ uvádí s odkazem na Vogota, že je určitý druh raportu možno pozorovat též u některých osob v normálním spánku. Podobně, jak o tom vypovídá příběh Puységura,²⁸⁹ tito lidé jsou – aniž by se probudili – schopni komunikovat, či je lze ovládat slovem.

2.6 Prožívání

Pojmem „*prožívání*“ se v moderní empirické psychologii označuje proud duševních jevů, který v sobě zahrnuje vjemy, představy, vzpomínky, city, myšlenky, volní prožitky atd.²⁹⁰ Podle Řičana „*za prožitek tedy označíme i zcela ‚chladnou‘ logickou úvahu nebo řešení matematického příkladu. Tam, kde se v náboženské zkušenosti zdůrazňují prvky senzace (až i zábavy), lze mluvit o zážitku*“.²⁹¹ Pro souhrnné označení niterného náboženského prožívání a s ním spojeného jednání člověka se užívá pojem religiozita.

Jednotlivé spirituální prožitky jsou charakterizovány pokud možno nezávisle na jejich obsahu. Hlavní pozornost je věnována tomu, co při nich člověk zakouší a jak se při tom cítí. Nejde tedy primárně o to, čemu ten který člověk věří. Řičan ovšem uvádí, že „*odhlížení od obsahu je možné pouze částečně, protože člověk vždy svou zkušenost, ono ‚jak mu je‘, nějak chápe a interpretuje, obecně řečeno prožitky – s výjimkou nálad – jsou intencionální*“.²⁹²

Jedním z takových spirituálních prožitků může být – **Numinózum** – prožitek posvátna. Takovýto prožitek působí mocně na vjemy, vzpomínky, city, myšlenky a může evokovat i živé představy – tzv. vize. Kašparů uvádí, že: „*Závislost vjemů na vnější realitě je relativní:*

---

²⁸⁸ (Mourek, 1903, str. 12)

²⁸⁹ viz kapitola 4.2.4.

²⁹⁰ (Řičan, Psychologie náboženství a spirituality, 2007, str. 27)

²⁹¹ (Řičan, Psychologie náboženství a spirituality, 2007, stránky 27-28)

²⁹² (Řičan, Psychologie náboženství a spirituality, 2007, str. 83)

*Existují vjemy, jež jsou pro vnímajícího naprosto věrohodné, vnější pozorovatel však konstatuje, že jsou zcela subjektivní a mylné, protože chybí vnímaný objekt a nazve je halucinace.*²⁹³ Nejčastěji evokovanými halucinacemi/vjemy při numinózním prožitku bývají slyšení „hlasů“ a zrakové vize.²⁹⁴ Důvodem, proč se o halucinacích s náboženským obsahem nemluví jako o halucinacích, je snaha o jejich odlišení. *„Tento název [halucinace] je degradující, je příliš silně spojen s patologií. Neutrálnější je pojem vize. Vidoucí sděluje, že vidí či že viděl anděla, Ježíše, Marii atd., nebo také své blízké, kteří k němu promlouvali nebo s ním jiným způsobem komunikovali.“*²⁹⁵ Kašparů v souvislosti s vjemy ještě dodává, že se v podstatě stejné vjemy mohou cíleně evokovat více různými způsoby – navozením změněného stavu vědomí (např. hypnózou nebo vlivem halucinogenů), mohou se dále objevit při vážných duševních poruchách ale též i u zcela zdravého člověka.²⁹⁶

Kašparů píše, že pozice religionisty je v postoji k numinózním prožitkům nezáviděníhodná a velice obtížná. Pokud totiž takové prožitky zredukuje pouze na „přirozené“ vysvětlení, dopustí se metodologické chyby, protože opustil svou neutralitu. Pokud se ale přikloní k „nadpřirozenému“ vysvětlení, ocitá se tím v pozici spíše teologa náboženství, která není s pozicí religionisty slučitelná.²⁹⁷ Podle Říčana se však „přirozený“, psychologický výklad náboženských prožitků většinou opírá o změněné stavy vědomí, přičemž ty jsou definovány prožitky jedince, ne svou psychologickou podstatou.²⁹⁸

V prožitku posvátna spatřoval Rudolf Otto dvě základní složky, které jsou dle jeho názoru nedílně spojeny, ale přesto rozdílné – *Mysterium tremendum* a *Mysterium fascinans*^{299,300} K *mysteriu tremendu* Kašparů a Říčan uvádějí: *„Co je mysterium tremendum, lze jen napovědět, nikoli sdělit tomu, kdo s ním nemá přímou zkušenost: Ten pocit tajemného úděsu může proniknout myslí mírným tokem v podobě poklidného*

---

²⁹³ (Kašparů, 2006, stránky 40-41)

²⁹⁴ (Kašparů, 2006, str. 41)

²⁹⁵ (Kašparů, 2006, stránky 41-42)

²⁹⁶ (Kašparů, 2006, str. 41)

²⁹⁷ (Kašparů, 2006, str. 42)

²⁹⁸ (Říčan, Psychologie náboženství a spirituality, 2007, str. 95)

²⁹⁹ (Kašparů, 2006, stránky 44-45)

³⁰⁰ (Říčan, Psychologie náboženství a spirituality, 2007, str. 84)

*zbožného rozjímání... Může také v duši propuknout náhle, jako bleskem. Může vést k podivným vzruchům, k opojení, k vytržení, k extázi. Mívá i divoké a démonické formy... “^{301, 302} *Mysterium fascinans* je k tomu kontrastní a Kašparů s Říčanem jej popisují jako to, co člověka „maximálně děsí, zároveň neodolatelně vábí a opojně blaží. (...) Tajemno je mu nejen podivuhodné, ale i divuplné. Nejenže jej mate, ale také jej uchvacuje, strhuje, nadchne, a to se někdy stupňuje až do vytržení a až do extáze, ... “^{303, 304}*

Podle Kašparů: „*Člověk v extatickém stavu vnímá jinak. Něco nevnímá vůbec, něco vnímá opět velmi jasně. (...) Extáze jsou různě citově zabarvené, některé mají religiózní obsah.*“³⁰⁵ Prožitek extáze je také úzce spojen se sugescí a hypnózou, extázi si osoba může buďto navodit nepřímo sama pomocí vjemů z okolí (např. návštěva Lurd), nebo jí může být navozena ovlivňující osobou (často v náboženském kontextu). Samozřejmě ji lze prožít i skrze požití psychedelických látek.

Extáze je dle Masaryka³⁰⁶ určitá forma vytržení mysli, při které lidská pozornost utkvěla na nějaké jedné, obvykle náboženské, metafyzické, estetické, či např. mravní představě. V praxi se k evokování takové představy mohou využívat předměty různého druhu jako např. svaté relikvie, obrazy, sochy, určitá posvátná místa, též modlitba, mantra, tanec, hudba, rituál, ale také osoby, v něž věřící věří.³⁰⁷ Osoby prožívající tento vrcholný prožitek prožívají, jak řecké slovo *extáze* naznačuje, *stav oddělení od těla, času a místa* – vytržení, při kterém nevnímají nic, krom jediné představy, na kterou se ve své mysli upnuli.³⁰⁸ Masaryk³⁰⁹ uvádí, že extatické vytržení může mít mnoho podob – někteří umělci v takovém stavu tvoří umělecká díla, jiné osobnosti prorokují a popisují metafyzické prožitky jednoty s vesmírem či bohem atp. Dále uvádí, že se lze setkat nejen s vytržením

---

³⁰¹ (Říčan, *Psychologie náboženství a spirituality*, 2007, str. 84)

³⁰² (Kašparů, 2006, str. 45)

³⁰³ (Říčan, *Psychologie*, 2013, str. 84)

³⁰⁴ (Kašparů, 2006, stránky 45-46)

³⁰⁵ (Kašparů, 2006, str. 39)

³⁰⁶ (Masaryk, 1880, str. 32)

³⁰⁷ (Masaryk, 1880, str. 32)

³⁰⁸ (Masaryk, 1880, str. 32)

³⁰⁹ (Masaryk, 1880, str. 33)

jednotlivců, ale též celých skupin. Prožitky vytržení mohou být provázeny halucinacemi působícími na všechny smysly, a tvoří tak vytrženci jeho vlastní, alternativní, prožívanou realitu. Halucinace se dle Masaryka také vyskytují „*po zvláštní duševní a hmotní únavě askesí, postem, rozechvěním a extatickým soustředěním pozornosti; totéž platí o hypnotisování, jelikož lidé jím bývají rozechvěni, pozornost majíce obrácenu více méně extaticky po jedné představě*“.³¹⁰ Dle Masaryka³¹¹ mohou lidé v tomto stavu slyšet hlasy, hudbu, mít různé vidiny, zažívat pocity létání, či jiných nadpřirozených schopností, jejich tělo se může stát necitlivým na okolní podněty, jako jsou bolest, zima, teplo. V takovémto stavu mohou dle Masaryka³¹² extatické působit „magicky“ na lidi v jejich okolí, protože z vytrženců doslova sálá jejich stoprocentní přesvědčení a nulové pochyby, čemuž odpovídá jejich sugestivní nonverbální komunikace i verbální projev. Takové osoby pak velmi dobře dokáží své nadšení přenášet rovněž na své okolí, tvořit i v myslích dalších lidí poutavé obrazy a vést je za svou ideou.

Výše popisované extatické prožitky jsou dle Masaryka³¹³ podobné hypnotickým prožitkům. Ty se mohou též evokovat analogickým způsobem, lze v nich prožít celé spektrum smyslových klamů a taktéž prožít necitlivost těla, při které lze provádět i chirurgické operace.

---

³¹⁰ (Masaryk, 1880, str. 43)

³¹¹ (Masaryk, 1880, str. 33)

³¹² (Masaryk, 1880, stránky 33-34)

³¹³ (Masaryk, 1880, str. 34)

2.7 Placebo

Lékařovo přesvědčení o léčbě a víra pacienta v lékaře spolu vytváří navzájem se posilující efekt, jehož výsledkem je mocný léčebný prostředek, který téměř zaručeně zajistí zlepšení, a někdy dokonce i léčbu.³¹⁴ Latinské slovo *placebo* znamená „*zalíbím se*“. Do medicínské terminologie se však dostalo nepřímo, převzetím úvodního slova modlitby, kterou zpívali mniši při zařikávání nemocí a po podání utišujícího prostředku. Je to věta z Žalmu 116.9: „*Placebo domine in regione vivorum.*“ (Před Hospodinem naleznou zalíbení v zemi živých.)³¹⁵

Podle Heřta se výrazem *placebo* původně označoval pouze podávaný lék. Později bylo toto označení přeneseno dál, pro označení pilulky, např. z cukru nebo škrobu, farmakologicky inertní látky, o které se vědělo, že nemá žádnou vlastní účinnost, ale že i tak může pacientovi poskytnout úlevu. V současné době se pojem placebo chápe ve větší šíři. Ukázalo se, že stejný efekt jako podání tabletky má i pověst, vzhled, chování, jednání i slovo léčícího a také a prostředí a situace, za kterých léčení probíhá.^{316, 317} Podle Zacha³¹⁸ toto širší pojetí placebo používali od nepaměti lidoví léčitelé,³¹⁹ ranhojiči, zařikávači, mágové a kouzelníci. Chertok definuje placebo též v širším kontextu: „*Jedinec, soužený nějakým utrpením, se rozhodne na někoho obrátit. Obrací se na určitou osobu, protože ‚věří‘, z hlediska obecně shodného mínění, že tato osoba má léčebné znalosti a moc. Víra je předběžnou podmínkou, aby se setkání mohlo uskutečnit. Tato víra sama o sobě je leckdy postačující. Jde tu o efekt placebo. Je známo, že někdy stačí podat neutrální látku k odstranění příznaku, když nemocný věří, že má léčebnou schopnost. Ve skutečnosti placebo předpokládá vždy účast druhého, který je předepisuje. I když ten druhý není fyzicky přítomen, je tu vždy nějaká symbolika: věda, lékařská instituce apod. Placebo je jakási nepřímá*

---

³¹⁴ (Skrabánek & McCormick, 1990, str. 13)

³¹⁵ Pojem placebo se dříve označovala také večerní modlitba.

³¹⁶ (Heřt, 2011, str. 206)

³¹⁷ Viz kapitola 3.12.

³¹⁸ (Zach, 1990, stránky 31-33, 63-67)

³¹⁹ „*Jako placebo působí i charismatický lékař nebo vhodné prostředí. (...) Placebo efektem potom rozumíme pozitivní ovlivnění psychiky nebo i tělesného stavu, odpovídající působení nahrazovaného účinného léku. Placebový efekt provází jakoukoliv léčbu, klasickou i poskytovanou léčitelem.*“ (Heřt, Placebo, 2007)

sugesce.^{320, 321} Placebo efekt je tedy podle Heřta výsledkem složitého řetězu reakcí organismu. Spouštěčem efektu je zpravidla vnější, autoritativní činitel, který v subjektu vzbuzuje víru, přesvědčení o účinnosti a očekávání sugestorem přesně specifikovaného výsledku. Příjemcem je psychická složka nervového systému pacienta.

Placebo efekt je měřitelné, viditelné nebo citelné zlepšení zdraví či chování, které se nedá přisoudit lékům nebo invazivní léčbě. Nejedná se ale o vítězství hlavy nad tělem. Placebo efekt je univerzální „škatulka“, do které se řadí jakákoliv pozitivní změna zdravotního stavu. Tato změna může být způsobena mnoha faktory, jako jsou například statistický ústup k průměru, spontánní zlepšení, snížení stresu, špatná původní diagnóza, očekávání subjektu a klasické podmiňování, a jejich kombinacemi.³²²

Historie studia placebo efektu je provázena mnoha omyly, především snahou o přehnanou atribuci zlepšení právě placebo efektu, například H. K. Beecherem, který stál u moderního vymezení pojmu placebo efekt,³²³ a tím, že nejsou brány v potaz ostatní možné vlivy, na což při evaluaci Beecherovy práce přišli Kienle a Kiene.³²⁴ Nadto, v oblasti citelného zlepšení, může experimentátor jen těžko odhadnout, že opravdu k citelnému zlepšení došlo a že se nejedná jen o snahu subjektu dát odpovědi, které jsou společensky žádoucí, jak píše Bausell.³²⁵

---

³²⁰ (Chertok, 1986, str. 103)

³²¹ Nepřímá sugesce viz kapitola 3.4.

³²² (Kiene & Kienle, 1997)

³²³ Brown uvádí, že H. K. Beecher pro lékařskou vědu objevil význam placebo na sklonku druhé světové války, když těžce raněným vojákům před operací podal namísto morfinu solný roztok. Jeho pacienti po jeho podání pocítovali menší bolest a nedostavoval se u nich ani kardiovaskulární šok, běžný u operací bez tisících prostředků. Beecher své poznatky uveřejnil v roce 1955 v knize *The Powerful Placebo*. Přestože v této knize její autor výrazně přeceňoval užití placebo a tvrdil, že placebo účinkuje na všechny potíže subjektů, podnítil zájem akademické veřejnosti a další bádání v placebo oblasti. – Beecher nepodnítil zájem o placebo, ale o placebo efekt, placebo už od roku 1811 (Brown, Magie a manipulace mysli, 2007, str. 234)

³²⁴ (Kiene & Kienle, 1997)

³²⁵ (Bausell, 2007, str. 27)

Dánští výzkumníci Hróbjartsson a Gøtzsche přišli na to, že placebo efekt je téměř bez vlivu v klinických testech, které mají jen binární výsledek.³²⁶ Proto se dnes mnohé klinické testy vytvářejí tak, aby byly tři testovací skupiny oproti tradičním dvěma – skupina, která dostane léčbu, skupina, která dostane placebo, a skupina, která nedostane nic. Toto rozložení má ale nevýhodu, že se tím zmenšuje počet účastníků v jednotlivých skupinách, což také může zkreslit výsledky.

Pokud by na chvíli byly pominuty výtky, zdá se, že placebo efekt má největší efekt právě v oblastech citelného zlepšení, zejména tedy bolesti.³²⁷ Pokud jsou ale výtky zpět zahrnuty, citelné zlepšení je právě to nejjednodušeji zkreslitelné. Zajímavé zůstává, že osobní přesvědčení může mít silný vliv na neurobiochemii osoby, která pak ovlivňuje biochemické systémy těla. Je však nutné nezapomínat, že tento vliv není všemocný.

V současné době probíhají zajímavé výzkumy pod taktovkou Dr. Kaptchuka, který hypotetizuje, že by na různé příznaky jako bolest, nevolnost a únavu stačilo na začátku předepisovat tzv. open-label placebo, jelikož z jeho dat vychází, že placebo efekt se dostavuje i u osob, které vědí, že placebo berou. Teprve v případě přetrvávajících potíží by se volila léčba s účinnými látkami.^{328, 329}

Existuje několik teorií, jakým způsobem působí placebo v psychice subjektů. Podle Heřta³³⁰ je v současné době nejuznávanější teorie ta, která vidí *placebo efekt* jako autosugescí podpořenou víru subjektu ve dvou rovinách – v léčebný postup, či v podaný lék a v autoritu sugestora podávajícího placebo pacientovi,³³¹ spojenou s očekáváním kýženého výsledku. To odpovídá mechanismu, o kterém píše Rolph, viz kapitola 3.12.6. Jiný výklad působení placebo nabízí reflexní pavlovovská teorie. Podle této teorie jde v případě placebo efektu v podstatě o podmíněný reflex. Všechny předešlé kladné

---

³²⁶ (Hróbjartsson & Gøtzsche, 2001)

³²⁷ (Pollo, a další, 2001)

³²⁸ (Marshall M. , 2016)

³²⁹ (redakce, 2019)

³³⁰ (Heřt, Placebo, 2007)

³³¹ Heřt k tom dodává: „Je známo, že lék podaný univerzitním profesorem je účinnější než lék podaný posledním sekundářem.“ (Heřt, Placebo, 2007)

zkušenosti subjektu s léčbou vytvářejí jakýsi podmíněný reflex, formují jeho vlastní zkušenost, využitelnou sugestorem dále při podobné situaci. Další zkušenost subjektu v podobném kontextu je pak podobná s předešlou léčebnou zkušeností, a to i bez podání účinných léčebných látek. Tato teorie je též v souladu s principy správné aplikace heterosugesce dle Rolpha a je jedním ze vstupů do sugestivního cyklu, viz kapitola 3.12. Ačkoliv bývají zmíněné teorie prezentovány jako dvě rozdílné, dle Rolpha je v praxi spojuje v navzájem se podporující podmínky správné aplikace sugesce.³³² Na účinném působení placebo se podílí kromě nevědomých reakcí pacienta i pacientovo a terapeutovo vědomí. „V případě lékaře to může být vědomé sugestivní až hypnotické působení, záměrné chování a jednání, umění využít vhodná slova a vytvořit ovzduší důvěry.“³³³ Analogické působení, které Heřt zmiňuje u lékaře, je využitelné nejen v ordinaci, ale i všude tam, kde je umožněno autoritativní a charismatické působení jedné osoby na druhou, tedy například v náboženské oblasti.

Placebo může u subjektů zvyšovat „produkci endorfinů, resp. opioidů, látek podobných morfiu, které snižují vnímání bolesti. Tyto změny pak druhotně mohou vést i k pozitivnímu ovlivnění vegetativního nervového systému, krevního tlaku, srdečního rytmu, napětí svalstva apod.“³³⁴ Působením placebo lze ovlivnit zejména pacientovo subjektivní vnímání jeho choroby a zmírnit fyzické příznaky jeho nemoci. Placebo efekt je dále díky produkováným endorfinům schopen měnit náladu pacienta, snižovat jeho pocity úzkosti a deprese. S výjimkou některých psychických poruch však dle názoru Heřta nelze přímo zasáhnout a ovlivnit příčinu chorob.³³⁵

Kratochvíl, klonící se ke konceptu hypnability³³⁶ jako k dané vlastnosti subjektu, zastává názor, že „jsou osoby, které na placebo reagují, a jiné, které na ně nereagují“.³³⁷ Ke svému tvrzení ale dodává, že spolehlivá data potvrzující souvislosti reaktivity na placebo s hypnabilitou nejsou. V číslech bývá uváděno, že placebo nepůsobí na každého,

---

³³² Viz kapitola 3.12.

³³³ (Heřt, 2011, stránky 207-208)

³³⁴ (Heřt, 2011, str. 208)

³³⁵ (Heřt, 2011, str. 208)

³³⁶ Viz kapitola 2.2.3. a kapitola 2.2.4

³³⁷ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 70)

ale pouze na zhruba 30–35 % osob. Tato čísla se odvolávají na studii autorů McGlashan, F. Evans, Orne (1969), která zkoumala souvislost placeba s hypnabilitou u pouhých 24 pokusných subjektů. Z nich výzkumníci na základě provedených testů hypnability 12 subjektů považovali za málo hypnabilní a 12 za vysoce hypnabilní. Dle Browna se jedná o podobný mýtus, jakým je předpokládaná imunita některých tzv. nehypnabilních subjektů vůči působení sugesce. Dle Browna „*placebo působí tím, či oním způsobem prakticky na každého*“.³³⁸ Některé problémy subjektů však dokáže ovlivnit,³³⁹ na jiné vliv nemá.³⁴⁰ Heřt v této souvislosti uvádí, že mezi osoby velmi dobře reagující na placebo, patří obvykle osoby těžce nemocné, které se obávají zhoršování nemoci nebo invalidity, nebo ti, u nichž na vyléčení nemoci závisí jejich kariéra.³⁴¹

2.8 Sebedůvěra

Sebedůvěra, nebo v tomto kontextu přesněji, vnímání vlastní účinnosti (self-efficacy) je důvěra ve vlastní schopnost dosáhnout určitého cíle.³⁴² Kašparů v tomto kontextu uvádí, že: „*Úspěch sugestivních metod závisí téměř úplně na odložení všech pochybností nebo váhání ze strany hypnotizéra a adept, aby získal tento pocit vlastní síly, musí počít nevyhnutelně na samém začátku u sebe a studovat takovým způsobem, aby měl úplnou znalost každého jednotlivého stupně působení*“.³⁴³ Sebedůvěra ovlivňuje i všechny ostatní zmíněné podpůrné faktory. Pocit síly se nevyhnutelně odrazí také na přesvědčivějším verbální a nonverbálním projevu osoby. Faulkner k tomu dodává: „*Chování hypnotisérovo tu hraje velikou úlohu. Dovede-li vzbuditi každým slovem, každým pohybem pocit jistoty a důvěry, mluví-li o každé věci s přesvědčivou určitostí a rozhodností, pak mu subjekt mnohem spíše uvěří, než jiným názorům do jeho mysli se vtírajícím a pokus dopadne dobře*“.³⁴⁴

---

³³⁸ (Brown, Magie a manipulace mysli, 2007, str. 234)

³³⁹ Placebo je výborně účinné zejména na tlumení bolesti.

³⁴⁰ Například rakovina.

³⁴¹ (Heřt, 2011, str. 207)

³⁴² (Bandura, 1997)

³⁴³ (Kašparů, 2006, str. 147)

³⁴⁴ (Faulkner, 1920, str. 85)

Už v roce 1920 bylo Šimsovi³⁴⁵ jasné, jak silný vliv na ostatní má důvěra ve vlastní schopnosti. Schopnost udělat kvalitní sugesci je nastolit někomu jinému vnímání reality dle představ sugestora. Aby k něčemu takovému vůbec mohlo dojít, musí mít sugestor neotřesitelnou důvěru ve své schopnosti. Lidé se nesvěří do rukou někomu, z koho je cítit nejistota.

2.9 Autorita

Brown píše: „*Je nepochybně obtížné vzdorovat pokynům autoritativního člověka.*“³⁴⁶ Milgram se proto v roce 1963 rozhodl realizovat experiment, který měl za cíl pokusit se zjistit, jak daleko jsou pod vedením autority obyčejní lidé schopni zajít. Tento experiment byl později značně kritizován zejména kvůli problematickým etickým otázkám – konkrétně „*kolik lidí bude pokračovat v udělování elektrických šoků až do nepochybně smrtící intenzity jen proto, že vědec trvá na tom, že experiment musí pokračovat*“.³⁴⁷ Několikrát opakování Milgramova experimentu dalšími výzkumníky ovšem ukázala, že 60 % osob bylo ochotno experiment dokončit a zašlo by až k udělení nepochybně smrtelného elektrošoku pro druhou osobu.³⁴⁸

Autoritu lze tedy popsat jako jakýsi vliv, moc nad ostatními. Lze jí dosáhnout sebevědomým prohlášením se za vůdčí osobnost, ale často je také osoba do vůdčího postavení prohlášena svým okolím na základě osobnostních kvalit. Autoritou může disponovat osoba, která je dostatečně sebevědomá, a má tudíž silnou a pevnou víru v sama sebe. Chce-li na své okolí zapůsobit, nesmí svoje argumenty logicky odůvodňovat a ostatním lidem musí své myšlenky podávat jednoduše, v co nejvýraznějších sugestivních obrazech. Šimsa vnímá vyčlenění autoritativních jedinců ve společnosti jako přirozené i účelné a dodává, že: „*Jest známo, že osoby silné vůle a energie, mající autoritu, působí neodolatelně na jiné osoby slabší vůle a kritičnosti, takže tyto podléhají jejich vlivu, bez odporu poslouchají, jejich myšlenky za své přijímají a rozkazy slepě vykonávají.*“³⁴⁹ Tato

---

³⁴⁵ (Šimsa, 1920, str. 21)

³⁴⁶ (Brown, *Magie a manipulace mysli*, 2007, str. 114)

³⁴⁷ (Brown, *Magie a manipulace mysli*, 2007, stránky 114-115)

³⁴⁸ (Brown, *Magie a manipulace mysli*, 2007, str. 115)

³⁴⁹ (Šimsa, *Sugesce Hypnosa Čtení myšlenek*, 1919)

tendence člověka podlehnou autoritě a vzdát se vlastní nezávislosti a individuálního Já, je podle Remeše³⁵⁰ základním mechanismem úniku před jeho úzkostí a osamělostí, přičemž se člověk snaží sloučit se s někým, či něčím mocným mimo sebe a získat tak jemu chybějící sílu. *„Tím, že se člověk stane součástí nějaké moci, kterou pociťuje jako neotřesitelně silnou, zažívá podíl na její slávě, síle a nepomíjivosti. Člověk jí vydá své Já, zřekne se individuální autonomie a vzdá se svobody. Získá však novou jistotu a novou hrdost svou účastí na moci, jíž se podřizuje. Získává tedy jistotu proti trýznivým nejistotám.“*³⁵¹

2.10 Prestiž

Prestiž je druh osobní moci vůdce buď *uměle vytvořené*, nebo *přirozeně získané*. Prestiž dává lidem např. známé jméno, bohatství, tradice. Osobní přirozeně získaná prestiž je vlastní jen některým osobám se schopností vyvolávat sugesci, kterou si podmaňují a ochromují dav a naplňují ho úžasem a úctou. Vyvolává pocit posvátné fascinace, velmi vhodný pro přijímání vnějších sugescí od takto respektované osoby. Říčan uvádí, že respekt či úcta k nějaké další osobě může být prožitkem, u kterého je třeba také zvažovat spirituální dimenzi: *„Člověk, k němuž pociťujeme respekt, nemusí být nijak zvlášť pozoruhodný či dokonalý, může pro nás proto být nesnadné říci, proč k němu pociťujeme respekt. (...) Respekt se může týkat těla, ale i důvěrných informací, intimních citů. K respektu či úctě, jež může být vrcholnou zkušeností (jak je dobře známo z fenomenologie vztahu k božstvu) zřejmě patří smysl pro tajemství, jímž druhý člověk je: jde o mystery, nikoliv o pouhé profánní secret.“*³⁵² Respekt a prestiž každé osoby do jisté míry závisí na úspěchu a rychle se ztrácí v důsledku neúspěchu, neplnění příslibů.

2.11 Charisma

Říčan popisuje charisma jako „zvláštní kouzlo“ osobnosti, díky kterému je jeho vlastník milován a lidé ve společnosti k němu vzhlížejí s respektem. V Bibli je považováno za zvláštní dar (od Boha, v křesťanství podle Ježíšova příslibu „znamení“ /Mk 16,17n/),

³⁵⁰ (Remeš, 1994, stránky 29-30)

³⁵¹ (Remeš, 1994, stránky 29-30)

³⁵² (Říčan, Psychologie náboženství a spirituality, 2007, str. 62)

nebo idealizovaný rys osobní přitažlivosti a kouzla. Jde o nápadné a výjimečné vlastnosti osobnosti člověka, který má výborné komunikační a přesvědčovací schopnosti, dar empatie, je vnímavý k emocím lidí, dokáže s nimi pracovat. Sugestivně budí v lidech nadšení i inspirativní vize. Současně musí být odolný vůči ovlivnění druhými. Říčan uvádí, že „*okouzlení krásou či půvabem jiné lidské bytosti může být natolik ohromující a budit takové nadšení (nikoliv nutně bouřlivě projevované navenek), že jde o vrcholnou zkušenost. V takových okamžicích lze obrazně říci, že člověk ‚vidí‘ Venuši či Erota. Obdiv, který je jedním z aspektů tohoto okouzlení, se nemusí týkat těla, nýbrž uměleckého výkonu, výtvarného díla či básně, která okouzleného uchvátí*“.³⁵³

2.12 Manipulace

Le Bon³⁵⁴ dokládá na příkladu experimentu ve své v knize *Psychologie davu*, jak sledování skutečných událostí překrývají bludy a iluze. Uvádí, že psycholog Davey k sobě pozval důvěryhodnou, ctěnou společnost. Samé zkušené pozorovatele, malý experimentální „dav“ předem nezasvěcených, nedůvěřivých a pochybovačných osob. Připravil jim klasickou ukázkou spiritistické seance, včetně psaní na břídlíkovou tabulku, zhmotnění duchů atd. Všechny použité předměty jim dal prohlédnout, označit pečeti, kam chtěli. Představil se jim jako hypnotizér, ale pracoval s nimi jako salonní kouzelník s nacvičenými jednoduchými triky. Následné výpovědi účastníků experimentu o tom, čeho byli svědky, byly úplně mylné. Shodli se však na tom, že zhlédnuté jevy nelze vysvětlit podvodem. Též Mourek³⁵⁵ popisuje svou vlastní zkušenost s podobnou experimentální seancí, na základě které by bez patřičného výkladu antispiritisty W., který takovouto „seanci“ za edukativním účelem pořádal, musel potvrdit své prožitky jako reálné.

Svědci zázračných událostí často podávají shodné konkrétní výpovědi o tom, čeho byli svědky, které přestože jsou mylné (resp. nepravdivé), nelze je z perspektivy zúčastněných pozorovatelů vysvětlit podvodným jednáním. Stačí, aby jednotlivci v davu pozbyli schopnost vidět přesně objektivně, a pak skutečné události nahrazují přeludy

---

³⁵³ (Říčan, *Psychologie náboženství a spirituality*, 2007, str. 61)

³⁵⁴ (Le Bon, 1994, stránky 27-28)

³⁵⁵ (Mourek, 1903, str. 31)

či záměrně vytvořená iluze. I renomovaní vědci a zkušení pozorovatelé nabývají vlastností davu, když sledují události, které nejsou předmětem jejich oboru. Pozorovací schopnost a kritický duch z každého vyprchává stejně jako z jiné přihlížející „nevýznamné“ osoby, „*vidí něco, co ve skutečnosti neviděli*“. V takovéto situaci výpověď laického pozorovatele nic neznamena, přičemž laikem je zde myšlen též i pozorující vědec, výzkumník.

Remeš ve spojitosti s ovlivnitelností, manipulovatelností člověka uvádí zajímavou úvahu: „*Většina lidí je přesvědčena, že vyjma otevřených případů zevního násilí jsou jejich rozhodnutí, jejich rozhodnutími, a chtějí-li něco, chtějí to skutečně, oni*“. To však je další z velkých iluzí, které o sobě máme. Velký počet našich rozhodnutí, která zažíváme jako svobodná, nejsou ve skutečnosti našimi rozhodnutími, ale jsou nám vsugerovány zvenčí.³⁵⁶ Sugescie přitom nemusí být racionální, ale jejich hlavním úkolem je *udělat na subjekt v prvé řadě silný emocionální dojem, aby si je pak mohla jeho mysl na rozumové úrovni racionalizovat. Veškeré úsilí sugestivního působení je tudíž směřováno k potlačení kritických schopností subjektu, k jejich nahrazení žádoucími obrazy a uspokojení z denního snění.*³⁵⁷

2.13 Zázrak

Heřt píše: „Za zázrak (z latinského miraculum) v náboženském slova smyslu se považuje výjimečná událost rozumem nevysvětlitelná, porušující přírodní zákony, kde se předpokládá zásah nadpřirozené bytosti, nejčastěji Boha.“³⁵⁸ Podle Šimsy je: „*K docílení zázraků je třeba několik základních podmínek: 1. víry v nadpřirozené síly, 2. suggestivnosti lidí, 3. osoby vysoké autority vzbuzující úctu i bázeň, 4. vhodného obřadu, ceremonie.*“³⁵⁹ Proto prožívání zázraku vidíme především v religiózním kontextu. Kromě zázračného léčení na uzdravovacích kongresech a poutních místech se můžeme s podobným efektem potkat i u exorcismů – jak intimních, tak veřejných.

---

³⁵⁶ (Remeš, 1994, str. 28)

³⁵⁷ (Remeš, 1994, str. 28)

³⁵⁸ (Heřt, Sisyfos - Zázraky, 2020)

³⁵⁹ (Šimsa, 1920, str. 121)

Článek³⁶⁰ Roberta Carrolla, odvolávající se na filozofii a myšlenky Davida Humea, přednáší důležitý argument - při touze po potvrzení zázraku dochází k ignorování negativních důkazů, např. ignorování počtu lidí, kteří se v Lurdech neuzdravili. Stejně tak, na uzdravovacích kongresech se tleská několika osobám, u kterých údajně došlo k zázračnému uzdravení na jevišti, ale celé obecnstvo, které má být také uzdraveno společnými modlitbami a silou pastora, odchází nepoznámáno. Být přesvědčen o zázraku je aktem víry, jak říká Hume, a to je jedním z důvodů, proč dochází k tak snadnému svolávání o tom, že se zázrak udál, v kontextech silného sugestivního působení.

---

³⁶⁰ (Carroll, Miracle, 2014)

3 Sugescce

3.1 Zpřesnění definice

Protože je na sugesci v této práci nahlíženo z pohledů nejen experimentálního a klinického, ale zejména náboženského – tedy v jejích rozmanitých formách prolínajících se dějinami –, v rámci této práce je sugescce chápána komplexněji. Pojem *sugescce*³⁶¹ v sobě proto zahrnuje nejen vědomé a verbální, ale též neverbální či často kombinované ovlivňování subjektu, s cílem dosažení určitého výsledku – mimovolního zážitku – evokování představ, myšlení, fyziologické reakce,³⁶² či jednání.³⁶³ Sugestivní vliv mohou mít slova a gesta sugestora, ale sugestivně mohou působit též obrazy, předměty, místa, scenérie atp. Nemusí se tedy vždy jednat výhradně o působení jedné osoby na druhou osobu, osoby samu na sebe, případně na skupinu.

Smyslem sugesce je působit a ovlivnit city, pocity, představy, myšlení, jednání a prožívání – ovlivnit subjektivní zkušenost *subjektu*,³⁶⁴ ³⁶⁵ následně pak jejím prostřednictvím proměnit a formovat jeho víru či přesvědčení tak, aby na jeho základě subjekt jednal nebo prožíval.

3.2 Zdroj sugesce

Rozmanité sugescce v různých jejích formách jsou přirozeně přítomny v každodenním životě člověka a různou měrou tak ovlivňují jeho vnímání okolního světa. Při interakci,

---

³⁶¹ Sugescce – slovo je odvozeno z latinského slova *suggero* – podsouvám, našeptávám, dodávám.

³⁶² (Tepperwein, 1994, str. 33) Tepperwein uvádí, že sugescí lze „*vyvolat zrychlení tepu, zvýšení krevního tlaku, silné zpocení a pláč (...) smích a rozjařenost (...) prohloubení dýchání, zlepšení stolice, bezbolestný porod či odstranění nespavosti*“.

³⁶³ Rozdíl mezi uposlechnutí, vyhovění instrukci a projevem sugesce je v tom, že sugescce se na rozdíl od vědomého uposlechnutí a záměrného přispění subjektu v případě vyhovění, vyznačuje mimovolnou, bezděčnou reakcí: „*Reakcí zde rozumíme změnu vnitřního prožitku, nebo obsahu vědomí, která proběhne v důsledku sugestivního podnětu, anebo také vnějškově pozorovatelnou změnou chování...*“ (Zíka, Hypnóza není spánek, 1992, str. 22)

³⁶⁴ Subjekt – osoba, na kterou je působeno.

³⁶⁵ Kašparů a Zíka označují osobu, na kterou je sugescí působeno, slovem *sugendus*, či *sugendum*. (Kašparů, 2006, str. 57), (Zíka, Hypnóza není spánek, 1992, str. 21)

komunikaci s ostatními, se každý člověk automaticky stává jak *sugestorem*³⁶⁶, tak též subjektem a při své komunikaci s ostatními se sugescí vědomě, či nevědomě operuje prostřednictvím svých dorozumívacích prostředků.³⁶⁷

3.3 Typy sugestivního působení

Sugesce může působit (lze ji cílit) jak pouze na jednotlivé osoby, tak také na celé skupiny osob. Sugestivní působení jedné osoby na druhou se označuje jako *heterosugesce*^{368, 369}, při působení sugescí na skupiny se sugesce označuje jako *sugesce davová*, která je dle Zíky³⁷⁰ zvláštní formou heterosugesce. Nezanedbatelný sugestivní vliv může mít sám na sebe také jedinec sám. Takováto sugesce se potom nazývá *autosugesce*^{371, 372, 373}. Vzhledem k tomu, že sugesce působící na subjekt má u něho za cíl podnítit evokování žádoucích představ a myšlení, jedná se v konečném důsledku prakticky vždy opět o autosugestivní působení subjektu.³⁷⁴

---

³⁶⁶ Sugestor – osoba, která působí.

³⁶⁷ (Zatloukal, 2015)

³⁶⁸ (Tepperwein, 1994, str. 30)

³⁶⁹ (Zíka, Hypnóza není spánek, 1992, str. 21)

³⁷⁰ (Zíka, Hypnóza není spánek, 1992, str. 22)

³⁷¹ (Zíka, Hypnóza není spánek, 1992, str. 21)

³⁷² Autosugesce – první část slova je odvozena z řeckého slova *autos* – sám.

³⁷³ Šimsa, (Šimsa, Sugescie Hypnosa Čtení myšlenek, 1919) podobně jako i další autoři, uvádí jako příklad autosugesce prezentace indických fakírů. Píše: „*Indický fakir autosuggescí, koncentrací myšlenek dle svého nitra dovede si vyvolati necitelnost, bodá a řeže své tělo, leží na hrotech ostrých hřebíků a p.*“ Autor s tímto příkladem jako událostí autosugesce nemůže souhlasit. Šimsa a další výzkumníci v dobré víře zevně popisují prezentovaný proces, či důvěřují vysvětlení poskytnutým jim performery. Nejsou si přitom zřejmě vědomi toho, že se často jedná o kouzelnický trik, který s autosugescí nemá nic společného. Autor netvrdí, že se u fakírských prezentací jedná vždy pouze o trik. Nicméně uvedené hřebíkové lože je konkrétním příkladem toho, jak snadné a časté je oklamání důvěřivých výzkumníků.

³⁷⁴ (Tepperwein, 1994, str. 30)

3.4 Typy sugesce

Sugesce lze v základě rozdělit na „*sugesci přímou*“³⁷⁵ a „*sugesci nepřímou*“³⁷⁶. V případě, že je například cílem sugestorovy sugesce navození spánku u subjektu, přímá sugesce může být formulována jako: „*Chce se vám spát. Usínáte.*“ Nepřímá sugesce pro stejný cíl by přitom mohla být: „*Zde máte velmi účinný prášek na spaní. Budete možná překvapeni, jak moc je účinný.*“ Subjektu přitom podáváte pouze neúčinnou tabletu, placebo, viz kapitola 2.1. Oba typy sugesce mají své plusy i minusy, které budou detailněji rozvedeny v kapitole 3.12. Lze zde však již stručně shrnout, že hlavní nevýhodou přímé sugesce je zejména to, že její užití je prakticky vždy formální, a proto její špatné načasování, nevhodná formulace, či pouhé vědomí subjektu, že je na něj právě sugestivně působeno, může za určitých okolností narazit na kritický faktor v mysli subjektu. To může mít za následek „*repudiaci*“^{377, 378}, odmítání až odpor k sugesci právě aplikované sugestorem. Repudiace subjektu se zpravidla navyšuje, čím více se sugestor po jejím vzniku i nadále snaží na subjekt sugestivně působit.³⁷⁹ Nepřímou sugesci lze užít skrytě, subjekt tedy o sugestivním působení nemusí vědět. Díky tomu se správně podaná sugesce nemusí střetnout s kritickým faktorem v mysli subjektu a do jeho mysli pronikne bez jeho povšimnutí. Při neobratné práci ale může sugestor na repudiaci narazit i zde. Ta může být dle Zacha vyvolána nepřímo, „*nevhodným prostředím, špatným psychickým stavem, špatnou náladou, dobou, stálým vnucováním nevhodným a nepříjemným způsobem, stálým poučováním, napomináním a vnucováním s použitím frází atd.*“³⁸⁰ Pokud je naopak sugesce formulovaná až příliš metaforicky a nenápadně, její vliv nemusí být velký,

---

³⁷⁵ (Kratochvíl, Klinická hypnóza, 1990, str. 87) Kratochvíl ji označuje také jako „*střízlivou*“ nebo „*věcnou*“.

³⁷⁶ (Kratochvíl, Klinická hypnóza, 1990, str. 87) Kratochvíl ji označuje také jako „*symbolickou*“ nebo „*obraznou*“.

³⁷⁷ Repudiace – slovo je odvozeno z latinského z latinského *repudio* – odmítám.

³⁷⁸ Význam slova „*repudiace*“ je v legislativním rámci též jednostranným odmítnutím státních dluhů.

³⁷⁹ (Zach, 1990, stránky 142-143) Zach pojem „*repudiace*“ ilustruje příkladem z běžného života: „*V praktickém životě se s tímto jevem setkáváme hlavně u mládeže, která nemá ráda stálé napominání, fráze a formalismus. Pak ve svém odmítavém stanovisku odmítá i rozumné a prospěšné rady.*“

³⁸⁰ (Zach, 1990, str. 143)

protože je až příliš nenápadná a subjekt ji přejde bez reakce.³⁸¹ Kratochvíl³⁸² mimo kategorii sugesce zvlášť vyčleňuje příkaz či instrukci. Je to pravděpodobně tím, že je jeho vnímání sugesce ukotveno pouze v terapeutickém kontextu, který činí příkaz nevhodným nástrojem a jeho uskutečnění vnímá jako přímo závislé na „*sugestibilitě*“ subjektu. Ovšem příkaz užitý v jiných kontextech a ve vhodném raportu, tedy etablovaném vztahu mezi sugestorem a subjektem, lze považovat opět za formu přímé sugesce.

3.5 Podmínky ujmoutí se sugesce

Sugesce je nejvíce účinná v tu chvíli, když je srozumitelná a v souladu s dosavadní zkušeností subjektu nebo alespoň plynule navazuje na jeho víru^{383, 384} nebo jeho vnitřní přesvědčení³⁸⁵ a očekávání.³⁸⁶ Masaryk k tomu dodává, že „*víra a naděje jsou však nejpevnější, zakládají-li se na pojmech náboženských; proto víra v nadpřirozené mocnosti a síly, naděje v nadlidskou pomoc a přesvědčení, že zázraky se dítí mohou, léčení mesmerickému napomáhaly měrou zajisté velkou.*“³⁸⁷ Subjekt může proto nekriticky považovat její uskutečnění zcela za možné.³⁸⁸ Pokud sugestor správně odhadne zkušenost, víru nebo systém přesvědčení a očekávání subjektu, může vhodnou sugescí v mysli subjektu

---

³⁸¹ (Tepperwein, 1994, str. 33)

³⁸² (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 15)

³⁸³ (Faukner, 1920, str. 46)

³⁸⁴ (Tepperwein, 1994, str. 31)

³⁸⁵ Zda sugestor navazuje na víru subjektu, nebo na jeho přesvědčení, závisí na sugestorem užívaném *Vysvětlení, proč je „TO“ možné*, viz kapitola 3.12.5. Pokud se sugesce „odehrává“ v kontextu například evangelikálního setkání věřících, lze hovořit spíše o působení na víru subjektu. Pokud se jedná o kontext například hypnoterapie, lze hovořit spíše o přesvědčení vyplývajícím z etablované míry důvěry subjektu ve zdravotnický systém. V mnoha případech se ale víra s přesvědčením i částečně překrývají a jejich hranice jsou neostré v závislosti na předporozumění samotného subjektu.

³⁸⁶ (Remeš, 1994, str. 35) Remeš v této souvislosti píše: „Je ověřenou skutečností, že člověk se ztotožňuje pouze s těmi tvrzeními, která zapadají do jeho celkového vidění světa, která prostě neprotiřečí evidencím, jež přijímá za své. Evidence tvoří hluboce uložený, relativně stabilní a svým způsobem archetypální systém obecných přesvědčení, z něhož všechny vyšší systémy přesvědčení organicky vyrůstají.“

³⁸⁷ (Masaryk, 1880, str. 47)

³⁸⁸ (Tepperwein, 1994, str. 32)

evokovat živé, plastické představy³⁸⁹ a jimi modifikovat pocity, myšlení, jednání a prožívání subjektu, což ovlivní subjektivní zkušenost subjektu. Dle typu subjektu může sugesor při formulování sugesce užít mnoha různých forem nebo strategických manévřů, či jak píše Faulkner, lze užít triků či „*obratů, které sice nehrají žádné role, slouží však výborně k tomu, aby se dané sugesce posílila a moc její zvýšila*“.³⁹⁰ Tím nejčastějším je tzv. „**podmíněná sugesce**“, která využívá propojení jiné akce, sugesci předcházející, se sugescí samotnou,³⁹¹ dle kauzálního vzorce – *když se stane A, stane se také B*.^{392, 393, 394, 395, 396, 397}

---

³⁸⁹ (Tepperwein, 1994, str. 32) „Projevit se může jenom to, co si dovedeme představit.“

Zdrojem mimovolního zážitku subjektu je jeho vlastní představivost, jeho evokované vnitřní obrazy.

³⁹⁰ (Faulkner, 1920, str. 46)

³⁹¹ (Tepperwein, 1994, str. 34) Tepperwein jako příklad uvádí sugerování svěžesti subjektu poté, co se nejprve osprchuje studenou vodou.

³⁹² (Brown, *Magie a manipulace mysli*, 2007, str. 128) Za X následuje Y.

³⁹³ (Brown, *Magie a manipulace mysli*, 2007, str. 107) Brown zmiňuje příběh o terapeutickém užití podmíněné sugesce Miltonem Ericksonem. V tomto příběhu Erickson působil sugescí na devítiletého chlapce, který měl problémy s pomočováním. Ericksonova slova prý zněla: „Samozřejmě že se v noci počurává, vždyť je to devítileté dítě. Ale vím jistě, že velký desetiletý kluk to už dělat nebude.“

³⁹⁴ Tento typ sugesce je hojně využíván například při setkáních hnutí víry dle myšlenky nejprve dej a bude ti dáno. viz kapitola 5.2.

³⁹⁵ (Tepperwein, 1994, str. 34) Tepperwein uvádí příklad lidových praktik odstraňování bradavic. „Léčebná kúra“ prý spočívala v procesu, který obnášel děláni uzlů na provázku těsně nad každou bradavicí. Provaz byl poté zakopán pod okap, aby na něj dopadala voda a co nejrychleji zpuchřel, s komentářem, že až se provaz rozloží, zmizí též bradavice. Autor diplomové práce si je vědom, že se jedná pouze o anekdotu, ne o ověřený a fungující postup, nicméně Tepperweinův popis může posloužit jako ukázka možné sugesce a využití magického myšlení v lidovém léčitelství.

³⁹⁶ (Faulkner, 1920, stránky 91-92)

³⁹⁷ (Masaryk, 1880, str. 28)

V literatuře se též s prakticky stejným významem vyskytuje pojem „**posthypnotická sugesce**“.^{398, 399, 400, 401, 402} Ten užívají autoři pracující s konceptem „hypnózy“ coby zvláštního stavu vědomí, tímto pojmem označují totéž, co je autorem diplomové práce označováno pojmem podmíněná sugesce. Mourek⁴⁰³ ještě v souvislosti s posthypnotickou sugescí uvádí, že v případě, že tato sugesce není nijak výstřední, a tedy zapadá do života subjektu, ten ji obvykle vykoná v domnění, že se jedná o jeho vlastní, okamžitý nápad, protože takové chování si mívá potřebu nějakým způsobem racionalizovat. Mourek dále píše, že v některých případech subjekt dokáže proti sugesci bojovat, „... *pak pozorujeme, jak zápasí s nutkavým pudem a provedením činu si ulevuje*“.⁴⁰⁴

Tak jak ilustrují příklady uváděné Kratochvílem⁴⁰⁵, Řičanem⁴⁰⁶ i Šimsou⁴⁰⁷ autorem diplomové práce zmiňované níže, kontext sugesce v sobě zahrnuje nejen fyzické prostředí a nástroje, předměty, kterým je sugestorem i subjektem přisouzen zvláštní význam, ale dále též konkrétní situaci, vytvořené očekávání a sociální postavení, ve kterém se sugestor a subjekt nacházejí. Při autosugestivním působení sehrává klíčovou roli bujná imaginace.^{408, 409} Při davové sugesci vlivu sugestora dále napomáhá atmosféra vytvářená

---

³⁹⁸ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 264)

³⁹⁹ (Brown, Magie a manipulace mysli, 2007, str. 137)

⁴⁰⁰ (Faukner, 1920, str. 39)

⁴⁰¹ (Faukner, 1920, str. 90)

⁴⁰² Termín posthypnotická sugesce je zavádějící, protože jak dále osvětluje tato diplomová práce, není nikterak vázána na hypnózu jako stav a lze jí docílit „*bez předchozího usnutí, je-li jen subjekt dosti zpracován, aby v možnost takového postupu uvěřil*“ (Faukner, 1920, str. 91)

⁴⁰³ (Mourek, 1903, str. 29)

⁴⁰⁴ (Mourek, 1903, str. 30)

⁴⁰⁵ (Kratochvíl, Klinická hypnóza, 1990, stránky 201-203)

⁴⁰⁶ (Řičan, Psychologie, 2013, str. 156)

⁴⁰⁷ (Šimsa, 1920, stránky 22-24)

⁴⁰⁸ (Řičan, Psychologie, 2013, str. 157) Řičan v této souvislosti uvádí experiment s citronem, kdy samotná živá představa požívání kyselého citronu, může ovlivnit činnost slinných žláz jedince.

⁴⁰⁹ Zajímavým, jednoduchým autosugestivním experimentem demonstrujícím, jak samotná představa působí na tělo subjektu, může být představa svědění. Subjekt se při něm pouze zaměří určitou část těla s vědomím, že se tam nesmí podrbat. Za okamžik ucítí svědění.

emotivními projevy vnímavějších, připravenějších subjektů v davu. Ti svými verbálními i neverbálními projevy dále ovlivňují subjekty ve svém okolí, jsou jim bezprostředním názorným příkladem, čímž redukuje jejich kritický faktor, napomáhají vlivu sugestora a inspirují k jeho slepému následování.^{410, 411}

Kromě výše zmíněného, což je plně v režii sugestora, mají na účinnost sugesce klíčový vliv další dvě samostatné roviny vztahu subjektu – „**vztah k sugestorovi**“ a „**vztah k procesu**“, viz kapitola 3.12.6.

3.6 Sugestivní ovlivnění fyzického těla subjektu (zdravotního stavu)

Kromě výše zmíněného neustálého formování subjektivní zkušenosti člověka sugesce může mít též přímý vliv i na jeho zdravotní stav. Jak bude podrobněji rozvedeno zejména v kapitole 4., užívání sugesce přímo za účelem ovlivnění zdravotního stavu provází lidstvo napříč kulturami i dějinami.

Řičan v této souvislosti píše: „*Vojenští felčáři věděli odedávna, že vojákům, jejichž strana zvítězila, se rány utrpěné v bitvě hojí lépe než vojákům poraženým. Podobná je zkušenost chirurgů, jimž proto záleží na psychické pohodě pacientů – důvěra a naděje*

---

⁴¹⁰ (Kašparů, 2006, stránky 57-58)

⁴¹¹ Podle Le Bona (Le Bon, 1994) mají všechna davová přesvědčení, nejen církev, náboženskou formu, která „*má velmi prosté charakteristické znaky: zbožňování domnělé vyšší bytosti, bázeň před tajemnou mocí, která se jí přisuzuje, slepé poslouchání jejích rozkazů, neschopnost rozebrat její dogmata, touhu šířit je a tendenci pokládat za nepřátele všechny, kdo ji neuznávají. Ať se takový cit vztahuje k neviditelnému bohu, ke kamenné modle, k hrdinovi, nebo politické myšlence, zůstává vždy v podstatě náboženským zfanatizovaným citem. Nadpřirozené a zázračné se zde vyskytují ve stejné míře*“. Náboženskými jsme podle Le Bona i tehdy, „*když dáváme síly svého ducha, veškerou oddanost své vůli a všechn žár fanatismu do služeb (...) bytosti, která se stává vůdcem našich myšlenek a činů*“. (...) „*Hrdina, kterému dav tleská, je opravdu pro něj bohem*.“ „*Davy potřebují náboženství. Všechny politické, náboženské a sociální víry jsou přijímány jen tehdy, vezmou-li na sebe formu náboženskou, která je staví mimo diskusi*.“

uzdravují.“⁴¹² Podobně Kratochvíl⁴¹³, Chertok⁴¹⁴ i Říčan píší o možném vlivu sugesce na odstranění bradavic: „*Tajemněji působí ovlivnění bradavic sugescí. Jež se provádí buď v hypnóze, nebo i bez ní. Při sugesci je zde možné použít placebo: Dětský lékař předepíše např. ‚tinkтуру‘ (ve skutečnosti jen obarvenou vodu) a dítě je ujištěno, že budou-li se jí bradavice dvakrát denně natírat, zmizí. To se také stane – ‚víra tvá tě uzdravila‘.*“⁴¹⁵ Říčan ještě dodává, že mechanismus působení sugesce není znám. Možný model tohoto mechanismu autor diplomové práce formuluje v kapitole 3.12.

Šimsa v souvislosti s působením sugesce na zdravotní stav člověka uvádí ještě příklad z lidového prostředí. „*Větší zásluhu má zajisté myšlenka a lék bývá věcí vedlejší – ale přece nevyhnutelně nutnou jako voda u křtu a olej u posledního pomazání. Konečně dávání a přijímání svátostí je také sugesce při plném vědomí. Snad by stačilo pouhé slovo kněze, ale k jistému docílení sugesce je třeba viditelné ceremonie a nositele moci – roucho, assistence, svěcená voda, štola, sůl, olej, hostie a p. U lékaře je to recept, ceremonie vyšetřování a konečně spásonosný a toužebně očekávaný lék z lékárny, manipulace léčebná. Každá hodná maminka dává uklidňující sugesce svému dítěti, pohladí ho, bolest pofouká, slinou pomázne – a už je to pryč.*“⁴¹⁶

Sugesce působí na vůli ovlivnitelné fyziologické funkce, ale nejen na ně. Pokud sugestor správně zacílí své sugestivní působení, aby v subjektu vyvolal pocit stavu, ve kterém se dějí nevolní fyziologické reakce, tyto nevolní fyziologické reakce se dostaví.⁴¹⁷ Také Kašparů uvádí: „*Přehledy dosavadních studií naznačují, že hypnóza rozšiřuje možnosti sugestivního ovlivnění fyziologických reakcí, a to i na některé fyziologické reakce běžně nepodléhající vůli. Při tom však a) někdy jde o výjimečné účinky u osob nejen hluboce*

---

⁴¹² (Říčan, Psychologie, 2013, str. 156)

⁴¹³ (Kratochvíl, Klinická hypnóza, 1990, stránky 201-203) Kratochvíl popisuje svou vlastní praktickou zkušenost s odstraňováním bradavice u své kolegyně, dále uvádí několik kazuistik z praxe – jednu z ČR a další od zahraničních kolegů a zmiňuje publikace věnující se tomuto tématu.

⁴¹⁴ (Chertok, 1986, str. 84)

⁴¹⁵ (Říčan, Psychologie, 2013, str. 156)

⁴¹⁶ (Šimsa, 1920, str. 22)

⁴¹⁷ Nelze subjektu nařídit, aby se mu zvedl krevní tlak, ale lze mu vytvořit představu velkého hněvu, jehož průvodním fyziologickým jevem je právě zvednutý tlak.

*hypnabilních, ale i v dané oblasti zvláště disponovaných, a b) podobných účinků lze často dosáhnout i bez hypnózy relaxací, bdělými sugescemi nebo navozením příslušných představ či emocí.*⁴¹⁸

3.7 Definice sugestibility

Sugestibilitou Kratochvíl a Mourek⁴¹⁹ označují schopnost či tendenci subjektu „reagovat na sugesci, přeměňovat je bez kritického zvažování přímo v příslušné prožitky, přesvědčení nebo automatické jednání“.⁴²⁰ Horvai definuje míru sugestibility: „Tato sugestibilita je pak tím větší, výraznější, čím méně se může sugerovaná osoba přesvědčit o pravdivosti dané jí sugesce, čím méně tak činí, a konečně čím výraznější je sám sugestivní efekt.“⁴²¹ Podle Horvaie je sugestibilita přirozenou, důležitou lidskou vlastností, která lidem do jisté míry usnadňuje život. „Nebyť jisté sugestivity, museli bychom každé sdělení ostatních lidí neustále ověřovat, na každém kroku srovnávat se skutečností, a to by způsobilo, že by se lidská činnost stala značně obtížnou.“⁴²² Mourek⁴²³ dodává, že jí ve větší, či menší míře podléhá bez výjimek každý, a to k prospěchu i škodě. Sugestibilita ale není stabilní vlastností. Pružně se odvíjí od aktuálního rozpoložení subjektu, a zejména od míry jeho dosavadních subjektivních zkušeností v oblasti, která se sugesce týká. V případně opakované pozitivní subjektivní zkušenosti subjektu v určité oblasti se formuje jeho přesvědčení a sugestibilita subjektu pro danou sugesci se zvyšuje, viz „Cyklus působení sugesce“ kapitola 3.12.

---

⁴¹⁸ (Kašparů, 2006, stránky 59-60)

⁴¹⁹ (Mourek, 1903, str. 8)

⁴²⁰ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 15)

⁴²¹ (Horvai, Záhady duševního života, 1960 [i.e. 1961], str. 148)

⁴²² (Horvai, Záhady duševního života, 1960 [i.e. 1961], str. 148)

⁴²³ (Mourek, 1903, str. 9)

3.8 „Sugestibilita bdělá“ versus „sugestibilita v hypnotickém stavu“

Autoři pracující s konceptem hypnózy rozlišují mezi „*sugestibilitou bdělou*“⁴²⁴ a „*sugestibilitou v hypnotickém stavu*“⁴²⁵. Oba druhy sugestibility však „*měří*“ shodnými postupy.⁴²⁶ Jak je podrobněji rozvedeno v kapitole 2.2.3, jejich práce zde neustále naráží jak na problém nemožnosti definovat hypnotický stav, tak na nekonzistence měření sugestibility.⁴²⁷ S odkazem na odborné studie Kratochvíl uvádí, že „*některé osoby mají sugestibilitu v bdělém stavu nízkou a po provedené hypnotizaci se jejich sugestibilita podstatně zvýší.*“⁴²⁸ *To odpovídá představám o hypnóze jako navozeném stavu zvýšené sugestibility. Některé osoby však mohou mít základní bdělou sugestibilitu vysokou a mohou reagovat bez hypnotizace stejně jako jiné osoby po hypnotizaci. To vytváří určitý problém při určování hypnózy pomocí měření reakcí sugesce*“.⁴²⁹ Oba dva Kratochvílem zmíněné případy vysoké sugestibility subjektu odpovídají výsledku správné aplikace sugesce, viz kapitola 3.11. Z tohoto důvodu autor diplomové práce nevnímá koncept hypnózy užívaný Kratochvílem a dalšími autory jako užitečný a lze dle jeho názoru plně vystačit pouze operováním se sugescí. Zároveň si však autor diplomové práce uvědomuje, že pojem „*hypnóza*“ a představy o hypnóze coby zvláštním stavu vědomí, ve kterém je možné něco více než ve bdělém stavu, jsou mezi akademickou i laickou veřejností hojně rozšířeny

⁴²⁴ *Sugestibilita bdělá* je označení pro sugestibilitu subjektu naměřenou před započatím hypnotizačního procesu.

⁴²⁵ *Sugestibilita v hypnotickém stavu* je označení pro sugestibilitu subjektu naměřenou při navozeném „*hypnotického stavu*“.

⁴²⁶ Pro měření míry sugestibility byly vytvořeny škály (viz měření hypnability kapitola 2.2.4) obsahující vždy určité množství sugescí, dle soudu výzkumníků s odstupňovanou obtížností. Subjektu byly sugesce zadávány od té nejlehčí směrem k těžší, přičemž výzkumníci usuzovali na míru aktuální sugestibility dle množství a míry splněných sugescí. Manifestaci některých sugescí přitom výzkumníci mohli pozorovat jako vnější pozorovatel, ale některé z nich byly závislé pouze na svědectví subjektu, odvíjejícím se od jeho subjektivního pocitu.

⁴²⁷ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, stránky 40-59)

⁴²⁸ Takovéto zvýšení sugestibility odpovídá opakované pozitivní subjektivní zkušenosti subjektu s jednoduchými sugescemi zadávanými mu sugestorem, které jsou mu podávány při „*hypnotizačním procesu*“, což formuje jeho přesvědčení o erudovanosti a moci sugestora a funkčním procesu. Stav označovaný jako „*hypnóza*“ je následně shodný s představou subjektu, jak má tento stav vypadat, a je vytvořen sugestorovou „*pre-show*“, viz kapitola 3.12.8.

⁴²⁹ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 17)

a v myslích pevně zakořeněny. Autor proto navrhuje neměnit zavedené vazby. Zažité představy lze naopak při vhodné příležitosti velice dobře, například klinicky, využít v rámci „pre-show“, viz kapitola 3.12.8, ve prospěch subjektu a taktéž vlastní coby „vysvětlení, proč je TO možné“, viz kapitola 3.12.5. Pokud bude autor diplomové práce dále v této práci zmiňovat slovo „hypnóza“ bez dalšího komentáře, míní jím správně aplikovaný cyklus sugesce, ne nedefinovatelný změněný stav vědomí.

3.9 Měření sugestibility

Jak bylo popsáno výše a jak bude ještě více upřesněno v kapitole 3.12, sugestibilita není pevná vlastnost. Lidi nelze dělit na ty, kteří velmi podléhají sugesci, na ty, kteří jí podléhají středně, a na ty, kteří jí nepodléhají vůbec – následně pak na výborně hypnabilní, středně hypnabilní a nehypnabilní. Takovéto dělení subjektů bylo „kamenem úrazu“ všech pokusů, které se snažily vytvořit jasnou škálu stupňů sugestibility^{430, 431, 432} (podobně pak i u škál hypnability, viz kapitola 2.2.4). Ač byla snaha o udržení objektivnosti výzkumů, experimenty byly výzkumníky postaveny na chybném přesvědčení. Dozvěděli se tedy obvykle jen to, jak sugestivní je vybraná testovaná skupina k danému typu sugesce.

Kromě systematického vědeckého bádání v oblasti sugestibility, které shrnuje Kratochvíl⁴³³, je neméně zajímavý také lidový způsob uvažování o sugestibilitě, které uvádí Faukner (autor bude pro připomenutí znovu citovat): „*Otázka náklonnosti k suggestím byla v různých spisech už nescíslněkráté probírána. Zmínil jsem se již vpředu, kterak je rozšířeno tvrzení, že podléhají nejvíce, ba snad výhradně jen osoby hysterické, a vyslovil jsem o něm svůj názor. Mnozí autoři dovozují, že nejsnáze možno hypnotisovati lidi světlých vlasů a očí; jiní shledávají u žen větší náklonnost k suggestím než u mužů; někteří vylučují alkoholiky, jako neschopné subjekty; dle mnohých vyznačují se lidé s vysokou suggestibilitou zvláštním leskem očí, někteří dávají přednost lidem nižší*

---

⁴³⁰ (Whalley, 2020)

⁴³¹ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, stránky 40-59)

⁴³² (FRANKEL, 1979)

⁴³³ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, stránky 40-59)

*intelligence, jiní tvrdí opak, někteří pokládají děti za přístupnější subjekty, jiní dospělé. (...) Většina výše uvedených teorií o sugestibilitě ukázala se pak být prakticky bezcennou.*⁴³⁴

Na člověka je proto nutno pohlížet jako na originální a komplexní tělesný a duševní systém. Chceme-li tento systém účinně ovlivnit, je to nutno brát v potaz a efektivně s tím pracovat. Žádní dva lidé, ani jednovaječná dvojčata, nejsou totožní. Každý má jiné očekávání, duševní rozpoložení, vlastní systém víry nebo odlišné přesvědčení, jiné zdravotní potíže, zkušenosti nebo způsob přemýšlení. Dle odlišností subjektů se u nich liší pochopitelně také míra jejich sugestibility k různým typům sugescí.⁴³⁵ Dle názoru většiny autorů ovšem neexistuje osoba (bez vážné mentální retardace), na kterou by nebylo možno sugescí efektivně působit. Tento názor je denně potvrzován pouličními i jevištními hypnotizéry, charismatickými pastory, exorcisty i prodavači předražených vysavačů. Všichni zmínění si ve své žité praxi nemohou dovolit svůj cíl sugestivně neovlivnit a vmlouvat se na škály sugestibility, či malou sugestibilitu subjektů.

3.10 Zkoušky sugestibility

Zkoušky sugestibility bývají často v podstatě jakési „pre-show“ mající za cíl spíše než skutečně zkoušet subjektovu sugestibilitu, podnitit jeho přesvědčení o účinku následného „hypnotického působení“ a o schopnosti sugestora, pomocí podobných, jednoduchých, praktických „testů“ a ukázek jednoduchých sugescí, při kterých se subjekt vnitřně zklidní, zaměří postupně svou pozornost žádoucím směrem a nechá se pohltit kontextem „hypnotizace“. S užitím podobných přesvědčovacích postupů rozvíjejících přístupnost, víru či přesvědčení subjektů se lze setkat též v náboženských komunitách. Tam mají za cíl utvrzení věřících v přesvědčení o zvláštním vyvolení vedoucí osobnosti skupiny, či v její paranormální schopnosti. (Vykouzlení zlatého vejce⁴³⁶, chůze po střepch, uhlí, ztráta stability subjektů a jejich pád na zem, přesvědčení subjektu, že lépe slyší, vidí, je nemožné je zdvihnout nebo že dokáže působit tak, aby někomu dorostla

---

⁴³⁴ (Faukner, 1920, str. 40)

⁴³⁵ (Faukner, 1920, stránky 34-44)

⁴³⁶ (Sunil, 2011)

končetina.)^{437, 438} Takovéto postupy, které se však často zakládají na tricích a za skutečné např. hypnotické působení se vydávají lze označit jako „*Pseudohypnóza*“.

S termínem „*zkoušky sugestibility*“ se lze setkat především v klinické a experimentální oblasti pracující s konceptem „hypnózy“. Za tímto účelem se běžně užívá škála rozmanitých sugescí, na sebe navazujících, od těch zdánlivě jednoduchých směrem k těm, které jsou dle soudu klinických a experimentálních sugestorů složitěji proveditelnými. Podle Kratochvíla se jedná zejména o „*sugesce obsahující vnucení nebo naopak znemožnění určitého pohybu, jimž subjekt na výzvu nedokáže odporovat...*“⁴³⁹

Siderické kyvadlo

Pro ukázkou síly myšlenky a vnucení pohybu subjektu se užívá například „*siderické kyvadlo*“, které je mu dáno do ruky s instrukcí sugestora, aby se koncentroval na jeho drobný pohyb. Následně si má subjekt představit, jako by mohl pohyb kyvadla sám ovládat. Má se snažit pohybovat jím vlastním směrem a snažit se o výraznější výkyv.⁴⁴⁰ Po zakončení ukázky s kyvadlem Kratochvíl doporučuje vyžádat si od subjektu zpětnou vazbu. Uvede-li subjekt, „*že se kyvadélko ,pohybovalo samo, bez jeho vlastní vůle‘, podtrhneme tuto skutečnost jako podstatnou pro reagování na sugesce*“.⁴⁴¹

Padání dozadu

Další snadnou ukázkou vnucení pohybu subjektu, která může následovat, je test „*padání dozadu*“, při kterém sugestor subjektu sugeruje padání jeho stojícího těla vzad. Při takovémto působení stojí obvykle sugestor z důvodu bezpečnosti subjektu za subjektem a instruuje jej, aby si ve své mysli živě představil kýžený pohyb – padání vzad. Kratochvíl⁴⁴² přitom doporučuje mírné zaklonění hlavy subjektu, aby tím subjekt ztratil rovnováhu a cítil naklánění svého těla vzad. Pokud má subjekt otevřené oči, sugestor mu

⁴³⁷ (Jones, Derren Brown: *Miracles for Sale*, 2011, stránky čas 17:45-26:28)

⁴³⁸ (Julien, 2019)

⁴³⁹ (Kratochvíl, *Klinická hypnóza*, 1990, str. 12)

⁴⁴⁰ Mechanismus této příkladné ukázky viz „*Ideomotorický efekt*“, kapitola 3.12.1.

⁴⁴¹ (Kratochvíl, *Klinická hypnóza*, 1990, str. 13)

⁴⁴² (Kratochvíl, *Klinická hypnóza*, 1990, str. 13)

pohyb může sugerovat též neverbálně, například svými dlaněmi v periferním zorném poli subjektu. Sugestor má přitom sugerovat slovně: „*Nakláníte se dozadu... více a více... přitahuje vás to dozadu... (...) Padáte dozadu! Padáte dozadu! Padáte dozadu!*“⁴⁴³ atd. Po skončení „*zkoušky*“ je dle Kratochvíla opět žádoucí zpětná vazba subjektu a sugestor by v ní měl subjektu znovu podtrhnout „*každou skutečnost svědčící pro účinnost sugesce...*“⁴⁴⁴

Jako časté další, obdobné možnosti pohybů, které může sugestor subjektu sugerovat, jsou například padání těla subjektu dopředu či stranou, přitahování předpažených rukou k sobě nebo stoupání či klesání předpažené ruky subjektu.

(Roz)Spojení rukou

Test považovaný klinickými sugestory za náročnější je zkouška „*(roz)spojení rukou*“, která má za cíl subjektu zamezit v rozpojení jeho semknutých rukou, tedy pohyb mu sugescí znemožnit a přesvědčit se, do jaké míry jsou sugestorovy sugesce tohoto typu skutečně účinné a zda jim subjekt dokáže odporovat. Při této zkoušce subjekt na výzvu sugestora spojí ruce, proplete vzájemně prsty a zaklíní je do sebe. Sugestorem je mu následně opakovaně sugerována ztuhlost prstů sevřenost jeho rukou a v důsledku jejich nerozpojitelnost. Následně někdy bývá subjekt vyzván k pokusu o rozpojení rukou. Někteří autoři ale sugestorovu výzvu k rozpojení rukou nedoporučují, protože v případě jejich rozpojení může klesnout dosud pracně sugestorem vybudované kladné očekávání subjektu a taktéž přesvědčení subjektu, že je sugestor zkušeným odborníkem, či že je jeho metoda, tedy „*hypnóza*“, skutečně účinná. Po skončení zkoušky sugestor opět vyzdvihuje skutečnosti, které mohou subjekt přesvědčit o funkčnosti sugestorova postupu.

Jak bylo předesláno v úvodu kapitoly a jak též ilustrují výše uvedené příklady často užívaných „*zkoušek sugestibility*“, jejich hlavním smyslem je „*pre-show*“, viz kapitola 3.12.8, v rámci které je subjektu na jednoduchých praktických ukázkách, někdy též se záměrným využitím triků či klamu, demonstrován vliv i moc sugestora a jeho metod, subjekt je obeznámen s užívaným konceptem i procesem hypnotizace, který má subjekt vnímat jako účinný, a je podpořeno jeho správné reagování na sugesce

⁴⁴³ (Kratochvíl, *Klinická hypnóza*, 1990, str. 13)

⁴⁴⁴ (Kratochvíl, *Klinická hypnóza*, 1990, str. 13)

s „odborným“ vysvětlením, proč je „TO“ možné, viz kapitola 3.12.5. To vše formuje zkušenost subjektu a jeho přesvědčení – klíčové hybatele sugestivního působení, viz kapitola 3.2.

Autoři Kratochvíl a Chertok⁴⁴⁵ se shodují, že testy sugestibility, tedy „*zadávání bdělých sugescí může být zároveň přípravou na hypnotizaci, která vlastně také bdělými sugescemi začíná. Uvádějí pacienta do situace. Pacient získává představu o tom, co je to sugescce a zda a jak na něj působí. Po každé sugesci může komentovat svoje prožitky, a tak poskytuje hypnotizérovi vodítka o tom, jak rychle sugescce působí a jaký druh formulací je nejúčinnější. (...) Hypnotizér může podle těchto poznatků upravovat svůj další postup a současně může ve svém komentáři posilovat pacientova pozitivní očekávání a vytvořit u něj potřebnou zaměřenost*“.⁴⁴⁶ Tuto formu „hypnotizace“ označuje Kratochvíl jako „**metodu stupňování náročnosti bdělých sugescí**“.⁴⁴⁷

Zavedení a využívání „*testů sugestibility*“ má v klinické oblasti kromě již zmíněné „*pre-show*“ či „*hypnotizační metody*“ též funkci zachování si důstojnosti sugestora v okamžiku, kdy sugestor není schopen pozornost subjektu plně uchopit a účinně na něj sugestivně působit. Kratochvíl v této souvislosti píše: „*Ukáže-li se, že pacient není dostatečně hypnabilní, aby byl vhodným kandidátem pro hypnoterapii, může mu terapeut doporučit setrvání u postupného samostatného nacvičování jednotlivých položek autogenního tréninku a systematické využití léčebných možností této metody prováděné lege artis, jejíž účinnost pravděpodobně není na hypnabilitě závislá*“.⁴⁴⁸

S podobnými formami i škálami sugescí se lze setkat též mimo klinický a experimentální kontext v náboženské oblasti. Využití zde nacházejí totožné – tedy opět jako jakési „*pre-show*“, aplikovaný proces či možnost důstojného ústupu v případě neúspěchu. Každá tato oblast, dokonce spíše často mnoho jednotlivých skupin v nich, užívá své vlastní „*vysvětlení, proč je ‚TO‘ možné*“, viz kapitola 3.12.5, užívají naprosto odlišnou,

---

⁴⁴⁵ (Chertok, 1986, str. 89)

⁴⁴⁶ (Kratochvíl, Klinická hypnóza, 1990, stránky 12-13)

⁴⁴⁷ (Kratochvíl, Klinická hypnóza, 1990, str. 15)

⁴⁴⁸ (Kratochvíl, Klinická hypnóza, 1990, str. 16)

svou vlastní terminologií a mají rozdílné motivace a zákonitě též kontext. O pravé podstatě svého konání obvykle nemají představu a věří svému vlastnímu, alternativnímu vysvětlení.

Sugesce a postupy z repertoáru klinického hypnoterapeuta, viz Kratochvíl⁴⁴⁹, lze vidět též v repertoáru náboženské scény – příkladem může být práce s kyvadlem v léčitelství, spiritistických seancích nebo při hledání osob, či zdánlivě magnetické přitahování dlaní pomocí „neviditelné“ gumičky, odpuzování rukou pomocí „neviditelného“ balonku mezi dlaněmi nebo padání dozadu při kvantování⁴⁵⁰.

3.11 Aplikace sugesce

Umění sugestivního působení se skládá z mnoha dílčích aspektů, které byť jsou sebemenší, pro virtuózní práci však nejsou nevýznamné. Tato kapitola je věnována popisu možného modelu mechanismu sugesce. Přestože lidé sugesci využívali od nepaměti, pracovali s ní převážně intuitivně, bez znalosti jejích zákonitostí.⁴⁵¹ V historii lze proto nalézt mnoho případů osob, které se po zhlédnutí moci sugestivního vlivu sugestora rozhodly jeho pouhou nápodobou docílit téhož výsledku. Se stejnou zkušeností se svěřuje též Faulkner: *„Zkoušíte dělati přesně tytéž pohyby, pronášíte tatáž slova jako takový muž silné vůle“ a výsledek je, že váš subjekt se vám dá do smíchu, tyž subjekt, který pod vlivem stejných pohybů a stejných slov upadl v hypnotický spánek a konal nejpodivnější věci!*⁴⁵²

Správná aplikace sugesce podle Faulknera⁴⁵³ a Rolpha⁴⁵⁴ není o přesném skriptu instrukcí. Spíše se jedná o správný koncept, přístup a umění operativně zhodnotit všechny momentálně nabízené proměnné. Vše musí přirozeně a bez odporu plynout, protože jakmile by se vyskytla repudiacie, působení sugestora by bylo dále jen velice obtížné.

---

⁴⁴⁹ (Kratochvíl, Klinická hypnóza, 1990) Týká se to jak popsanych testů sugestibility, tak zejména improvizovaných a fantazijních technik hypnotizace.

⁴⁵⁰ (Terapie, 2018)

⁴⁵¹ To v mnoha případech tento přístup trvá až do současnosti.

⁴⁵² (Faulkner, 1920, str. 28)

⁴⁵³ (Faulkner, 1920, str. 52)

⁴⁵⁴ (Rolph, str. 13)

Sugestor musí být sebejistý a projev své sebejistoty musí umět ovládat tak, aby v subjektu vyvolal důvěru a víru, že veškeré jeho jednání má svůj význam, nesmí se však svým jednáním subjektu zprotivit výše zmíněný odpor. Dále musí mít jasný plán, jak chce se subjektem pracovat a kam ho chce dovést. Musí být flexibilní a mít schopnost okamžitě reagovat na subjekt. Klíčové je také aktivní zapojení samotného subjektu do procesu. To může být kamenem úrazu například u hypnoterapie či vědeckých experimentů, protože subjekt si zde může myslet, že se pouze posadí a vše ostatní za něj zařídí sugestor. Takový subjekt se pak nudí a namísto naladění se na sugestora a jeho aktivního následování se ve své mysli oddává kritickému hodnocení jeho postupu, osoby, místa atd. V případě náboženské oblasti je tento problém vyřešen vírou subjektu a jeho nekritickým odevzdáním se kontextu dané situace a vzhledem k silnému vnitřnímu vysvětlení, proč je „TO“ možné,⁴⁵⁵ se mohou bez větších problémů dít rozmanité magické a zázračné fenomény.

Pokud sugestor nechápe základní mechanismy působení sugesce, nemá cit pro situaci, pohotovost atd., můžeme pouze následovat někým jiným vytvořený skript, manuál, který ovšem nikdy nebude plně účinný pro jiného než pro jeho samotného tvůrce.⁴⁵⁶

3.11.1 Formální versus skryté užití sugesce

Se sugescí lze pracovat v zásadě dvěma základními způsoby – *formálně* nebo *skrytě*. Přestože ve své čisté formě se prakticky nikdy nevyskytují a vzájemně se mohou dle potřeb sugestora překrývat, toto rozdělení umožňuje analyzovat silná a slabá místa jednotlivých přístupů.

Formální působení sugesce je vždy zasazeno do určitého kontextu. Tím může být například náboženský rituál, přítomnost na posvátném místě, blízkost osoby s mimořádným renomé v oboru, sezení u hypnoterapeuta či jevištní vystoupení hypnotizéra. Sugesci (účinku rituálu, působení posvátného místa, vlivu výjimečné osoby) je v tomto případě přikládán význam a mimořádná účinnost. Sugestor i subjekt jsou srozuměni jednak

---

⁴⁵⁵ Viz kapitola 3.12.5.

⁴⁵⁶ Příkladem mohou být napodobovatelé Ericksona.

s významem, mocí sugesce, tak i s její přítomností. Subjekt ví, že je na něj působeno, je zapojen aktivně do tohoto procesu. V případě vhodného kontextu je hlavní výhodou formálního užití sugesce zejména její srozumitelnost, rychlost podání, možné aktivní zapojení subjektu a možnost alespoň z části následovat nějaký připravený skript. Nevhodně formulovaná sugesce, či prosté uvědomění si subjektu, že je na něj právě sugestivně působeno a nemusí mít tudíž vše sám pod kontrolou, se však může v některých případech utkat s kritickým faktorem v mysli subjektu, což výrazně ztíží sugestorovo působení. Pokud se sugestor dopustí skutečně nějakého velmi neobratného jednání, může to mít za následek až repudiaci, která se zpravidla přímo úměrně navyšuje s tím, čím více se sugestor i nadále snaží na subjekt sugestivně působit.

Skryté působení sugesce působí jako obvyklá komunikace, bez jasného vymezení kontextu sugesce. V komunikaci není nic, z čehož by subjekt mohl vyvodit působení sugesce, ale přesto u subjektu dochází ke změně vnímání reality na základě sugestivního působení operátora. Hlavní výhodou tohoto přístupu je nevědomí subjektu o sugestivním působení, což sugestorovi pomůže překonat kritický faktor v mysli subjektu „bez souboje“, ale poskytuje mu též jedinečnou možnost důstojného ústupu, v případě zjištění, že se vše neubírá přímo žádoucím směrem. I zde je však i jisté riziko repudiace, např. zapříčiněné nevhodnými podmínkami rozpoložením subjektu či přístupem sugestora. Po vzoru Ericksona⁴⁵⁷ se též mnoho dnešních sugestorů pokouší při svém působení používat příběhy, metafory podobenství a symboly – pokud ovšem sugesce v této podobě formulují až příliš nenápadně a metaforicky, subjekt je přejde bez reakce nebo jejich vliv nemusí být velký, protože byly až příliš nenápadné a nepochopitelné.

3.12 Cyklus působení sugesce

Cyklus sugesce je poslední a dle názoru autora diplomové práce nejpřesnější model, který lze užít pro docílení tzv. sugestivních fenoménů. Zatímco klinická praxe se v dnešní době stále obvykle drží myšlenky hypnózy jako jakéhosi změněného stavu vědomí, přestože pro takovýto stav, jak již bylo řečeno v kapitole 2.2.3, neexistují jakékoliv měřitelné například fyziologické důkazy, hypnotizérská praxe autora svědčí o tom, že to,

---

⁴⁵⁷ Viz kapitola 4.3.7.

co se označuje jako hypnóza, není žádným zvláštním stavem. Sugescce ve bdělém stavu a hypnóza jsou stavy naprosto totožné.⁴⁵⁸ Hypnóza je pouze pojmem pro určitý (situačně a kontextově se proměňující) projev sugesce, který nemá nic společného se změněným stavem vědomí a který je tak jako ostatní tzv. hypnotické fenomény tvořen svázáním každodenních kognitivních procesů v sugestivní cyklus.

Klíčem ke změně subjektivní zkušenosti subjektu (vytvoření některého ze sugestivních fenoménů) a ke stvoření sugestivního cyklu je zapojení a pozměnění jeho víry,⁴⁵⁹ přesvědčení, zachycení a vedení jeho představivosti. Modifikace přesvědčení je zde tím hlavním klíčem ke změněnému vnímání reality subjektem. Přesvědčení subjektu silně ovlivňuje i jeho představivost a následně jeho subjektivní vnímání skutečnosti.

Příkladem může být placebo efekt. V souvislosti s jeho užitím mohou lidé zažívat i určité fyziologické změny, protože jsou přesvědčeni, že dostali skutečně účinnou látku. Bolí-li člověka kupříkladu hlava, bolesti jej může zbavit růžový prášek, přestože neobsahoval žádnou účinnou látku. Dnešní člověk má totiž spojen prášek a jeho barvu s účinným lékem, který zná. Proto se užívá placebo i při testování nových léčiv – placebo skupina je důležitá k odlišení toho, jaký vliv mají účinné látky léčiva a nakolik člověku pomohl rituál užití léku. Samotným zachycením a vedením lidské představivosti mohou být lidské vnímání a subjektivní osobní zkušenost účinně pozměněny také. Příkladem může být situace, když si člověk představí, že mu přistála moucha na čele. Když s touto představou na ono místo zaměří svou pozornost, může v místě vnímat zvláštní změny, případně až skutečné lechtání, svědění nebo pohyb imaginované mouchy. Což způsobí, že se dříve, či později bude muset podrbat nebo se pokusí neexistující mouchu odehnat.⁴⁶⁰

Zde popisovaný cyklus sugesce je v základě procesem, který vzájemně zapojuje vnitřní přesvědčení a představivost subjektu, a tím mu vytváří jeho novou, subjektivní realitu. Uvěření této nové realitě není však obvykle pro subjekt možné bez konkrétních měřitelných změn. Do sugestivního cyklu je proto nutné zapojit také kognitivní procesy

---

⁴⁵⁸ (Faukner, 1920, str. 78)

⁴⁵⁹ (Tepperwein, 1994, str. 31)

⁴⁶⁰ (Šimsa, Sugescce a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 7)

subjektu za účelem proměnit jeho realitu.⁴⁶¹ Faulner⁴⁶², Masaryk⁴⁶³ a Mourek^{464, 465} k tomu dodávají, že úspěšné opakování stejného cyklu s tímž subjektem jeho přesvědčení upevňuje, formuje se jeho představivost a utvrzuje zkušenost, což v důsledku posiluje vliv a víru v sugestora. Masaryk z tohoto důvodu dodává: „*Není tedy radno s věcí tou žertovati!*“⁴⁶⁶ Faulner⁴⁶⁷ též uvádí, že lze uvedený cyklus rozvíjející prvotní sugesci rozklíčovat v mnoha sférách, např. u stvoření konceptu hypnotického spánku, viz kapitola 4.2.4, u pověr, viz kapitola 4.1.1, u náboženství, viz kapitola 4.1.2, atp., často však ne v tak nápadných formách, aby si jich laik na první pohled všiml.

3.12.1 Ideomotorický efekt

Rolph⁴⁶⁸ uvádí, že termín *ideomotorický efekt* poprvé použil William Benjamin Carpenter v roce 1852 ve svém článku⁴⁶⁹, který věnoval tomu, jakým způsobem funguje Ouija board⁴⁷⁰ při spiritistické seanci. Někdy je proto ideomotorický efekt nazýván též Carpenterův efekt. Rolph⁴⁷¹ píše, že Carpenter ve svém článku přišel s teorií, že svalové pohyby mohou být nezávislé na vědomém přání nebo emocích subjektu. Banachek⁴⁷² doplňuje, že se jednalo o Carpenterovu snahu podat střízlivým, vědeckým způsobem vysvětlení pro fenomény, jako jsou automatické psaní, proutkaření, pohyby stolů či planžety při spiritistických seancích, pohyb kyvadla při věštění atd., které byly do té doby spíše vnímány jako tzv. paranormální, či se věřilo ve vliv nějaké neviditelné vyšší moci.

---

⁴⁶¹ (Rolph, str. 13)

⁴⁶² (Faulner, 1920, stránky 56-57)

⁴⁶³ (Masaryk, 1880, str. 28)

⁴⁶⁴ (Mourek, 1903, str. 10)

⁴⁶⁵ (Mourek, 1903, str. 44)

⁴⁶⁶ (Masaryk, 1880, str. 28)

⁴⁶⁷ (Faulner, 1920, str. 83)

⁴⁶⁸ (Rolph, str. 13)

⁴⁶⁹ (Carpenter, 1852, stránky 147-154)

⁴⁷⁰ Spiritistická tabulka neboli psychograf je deska s abecedou, čísly a slovy „ano“ a „ne“, po které se jezdí planžetou.

⁴⁷¹ (Rolph, str. 13)

⁴⁷² (Banachek, Wells, & Gillett, 2002, stránky 3-4)

McGill⁴⁷³ učinil popis ideomotorických reakcí parafrázováním Williama Jamese, kde vysvětluje, že ideomotorická akce je vždy reflexí myšlenky ve fyziologickém těle.⁴⁷⁴ Mourek dává jako příklad myšlenku na nějaké konkrétní slovo nebo pohyb. Představa slova uvede v pohyb „*svalstvo jazyku, hrtanu a rtů (...) Myslíme-li si prudký pohyb, pocítíme fibrillární chvění a snad i záškuby v údech*“.⁴⁷⁵ Takovouto reflexi lze na těle pozorovat,⁴⁷⁶ či v některých případech spíše měřit.⁴⁷⁷ Vnímá přitom lidské tělo jako provázanou svalovou strukturu, na které se ideomotorická reakce projeví vždy bez výjimky. U různých osob a na různých částech jejich těla se však reakce mohou projevit v různé intenzitě. Upozorňuje též, že se jedná nejen o svalovou strukturu viditelnou na povrchu těla, ale nutné je brát v potaz též svaly uvnitř těla, na které se nezřídka zapomíná.^{478, 479}

Ideomotorický efekt lze pozorovat při mnoha klasických sugestivních fenoménech, či při zkouškách sugestibility, jako jsou například *siderické kyvadlo* či *padání dozadu*.⁴⁸⁰ Rolph⁴⁸¹ dává za příklad tzv. *levitaci ruky*, při které se subjektu zdánlivě samovolně zvedá ruka. Přičemž může subjektivně pocítovat její lehkost, či pocit, jako by mu ji zvedal někdo jiný / cosi jiného. Jedná se o fyzickou reakci těla na emoci nebo představu zdvihání ruky, která odpovídá nevědomému zapojení vhodných svalových skupin potřebných k tomu, aby se pohyb uskutečnil.⁴⁸² Příkladem, kdy lze ideomotorický efekt spíše měřit než pozorovat zevně, je dle McGilla⁴⁸³ situace, při které například subjekt předpaží a zpevní svou paži, přičemž myslí na pozitivní, pro něho šťastnou myšlenku. Pokud mu v tento okamžik jiná osoba na paži zatlačí, pocítí, že paže zůstává dobře zpevněná, a subjekt přitom může poměrně dobře vzdorovat snaze jiné osoby s jeho paží pohnout. V případě, že subjekt

---

⁴⁷³ (McGill, 2005, str. xix)

⁴⁷⁴ (Mourek, 1903, str. 34)

⁴⁷⁵ (Mourek, 1903, str. 35)

⁴⁷⁶ Například u posouvající se planžety Carpenterem zmíněné Ouija board.

⁴⁷⁷ Například u výkonů některých fakírů či vrcholových sportovců.

⁴⁷⁸ (McGill, 2005, str. xx)

⁴⁷⁹ (Faukner, 1920, str. 59)

⁴⁸⁰ Viz kapitola 3.10.

⁴⁸¹ (Rolph, str. 13)

⁴⁸² (Faukner, 1920, str. 59)

⁴⁸³ (McGill, 2005, str. xix)

svou myšlenku změni z pozitivní na negativní, pro něho smutnou, okamžitě se to projeví též na svalech v jeho těle. Paže ztratí svou pevnost a subjekt snadno podlehne vnějšímu tlaku.

Původní hrubou ideu popsaného ideomotorického efektu by bylo možno aplikovat pouze na část sugestivních fenoménů a fungovala by nejlépe u ideomotoricky zaměřených subjektů. Vědomě toho v historii využívaly například osoby falešně deklarující své jasnovidcké schopnosti^{484, 485}, jako byli Erik Jan Hanussen⁴⁸⁶ či Wolf Messing⁴⁸⁷ a řada dalších kouzelníků⁴⁸⁸, kteří při své prezentaci vyhledávali předměty ukryté jinou osobou. Byli schopni hledat předmět též se zavázanýma očima, najít v knize či novinách konkrétní slovo pouze myšlené subjektem anebo odhadli, jaký pohyb si ve své mysli subjekt představuje, a sami mu jej předvedli.⁴⁸⁹ S nevědomou aplikací se lze setkat např. v *řeči těla* (mimice, gestech, držení těla) a dále též hojně napříč celým hnutím New Age, při práci s virgulemi, s kyvadlem při spiritistických seancích⁴⁹⁰, kineziologii atp.

Důležitost ideomotorického efektu pro sugestivní působení (hypnózu) si uvědomil již v 19. století Carpenterův přítel a spolupracovník lékař a James Braid⁴⁹¹, který je považován za objevitele moderní hypnózy a za muže, který jí dal jméno, čímž jí otevřel cestu mezi vědeckou a lékařskou komunitou. Slovo hypnóza, které Braid původně zavedl, pochází řeckého slova „hypnos“, odkazujícího na spánek. Později však Braid dospěl k názoru, že sugestivní fenomény nemají se spánkem mnoho společného, a přejal Carpenterovu terminologii, aby mohl lépe popsat své hypotézy spojené s hypnózou. Pokoušel se dále aktualizovat v té době již zavedené slovo *hypnotismus* na slovo

---

⁴⁸⁴ (Šimsa, Sugescce Hypnosa Čtení myšlenek, 1919)

⁴⁸⁵ (Mourek, 1903, str. 35)

⁴⁸⁶ Vlastním jménem Herschel Chaim Steinschneider (1889–1933).

⁴⁸⁷ Wolf Messing (1899–1974).

⁴⁸⁸ Např. Jaroslav Zach, Joseph Dunninger, J. Randal Brown, Franz J. Polgar, Rudolf Faulner, Steven Shaw.

⁴⁸⁹ Faulner – senzační návody k telepatickým pokusům.

⁴⁹⁰ (Mourek, 1903, str. 34)

⁴⁹¹ Viz kapitola 4.3.1.

monoideismus, protože si uvědomoval přímou závislost účinnosti hypnotické sugesce na schopnosti subjektu soustředit se na jednu dominantní myšlenku.⁴⁹²

Pro vyzískání kompletního spektra sugestivních fenoménů je však nezbytné tento známý princip flexibilně přizpůsobit jednotlivým sugestivním fenoménům a také preferovanému způsobu vnímání subjektů, na které je působeno.

3.12.2 Rozdělení sugestivních fenoménů

Rolph⁴⁹³ je toho názoru, že sugestivní fenomény lze rozčlenit do čtyř základních kategorií: **ideomotorické** (fenomény ovlivňující pohyb těla subjektu – např. katalepsie, provedení pohybu), **ideosenzorické** (fenomény ovlivňující smyslové vnímání subjektu – např. znecitlivění, vnímání teploty, brnění), **ideoemotivní** (fenomény ovlivňující emoce subjektu – např. pocit radosti, pocit klidu, ale i např. odporu) a **ideokognitivní** (fenomény ovlivňující zpracovávání informací subjektem – např. amnézie, zmatení). Některé hypnotické fenomény lze zařadit i více než do jedné z kategorií.

Při sugestivním působení subjekt přirozeně nemusí zprvu reagovat na všechny typy sugestivních fenoménů stejně dobře a může být pozorováno snazší uskutečňování fenoménů spadající pouze do některé z kategorií. Subjekt může například výborně reagovat na ideomotorické sugesce, zatímco k ideosenzorickým se může zdát zcela imunní. Jinými slovy, jednotlivé sugestivní fenomény se u různých osob mohou uskutečňovat v různé kvalitě a intenzitě. Například některý subjekt jednoduše dosáhne katalepsie paže, zatímco amnézie u něho zdánlivě není možno dosáhnout. Důvodem může být podle Rolpha⁴⁹⁴ kromě proměnných, určujících zdat sugestivního působení, také různost hypnotických subjektů z hlediska jejich kognitivních procesů. Pokud sugestor správně rozpozná, zda je jeho subjekt ideomotorický, ideosenzorický, ideoemotivní, či ideokognitivní, může tuto znalost využít pro své účinné působení.

---

⁴⁹² (Association, 1854, str. 642)

⁴⁹³ (Rolph, str. 14)

⁴⁹⁴ (Rolph, str. 14)

Správnou aplikací výše uvedeného může snáze stvořit základní samosvorný sugestivní cyklus. Následným opakováním a postupným provázáním a překrytím sugestivních fenoménů lze dle Rolpha⁴⁹⁵ přejít od těch, které se u subjektu manifestují snadno, až k těm, kterých by při svém prvotním působení nikdy nedosáhl. Lze například u subjektu vyvolat silnou emoci a pomocí ní následně dojít k ideomotorické reakci. – Pomocí silně emotivní vzpomínky subjektu na milovanou osobu dojít ke vjemu spojení těla subjektu se židlí, na které sedí. Znalost výše popsaného činí práci se sugescí značně flexibilní a účinnou.

Podobný postup doporučuje též Faulkner. „Tvrzení, že opakováním pokusů s touž osobou vliv hypnotisérův vzrůstá, musíme stále a stále našim svěřencům přiváděti na vědomí, chceme-li přistoupiti k pokusům těžším a těžším. Ostatně jest toto tvrzení pravdivé a dá se psychologicky snadno vyložit a odůvodnit. Důvěra a přesvědčení o naší moci a síle utvrzuje se v nitru subjektově každým novým úspěchem, a pokračujeme-li dosti opatrně a systematicky, můžeme vykonati pravé divy.“⁴⁹⁶

3.12.3 Manipulace smyslového vjemu subjektu

Člověk získává a zpracovává informace pomocí svých pěti smyslů. Pro vytvoření sugestivního cyklu má však smysl zaměřit se převážně na tři z nich – zrak, sluch, hmat. Přestože člověk přirozeně věří svým smyslům, právě tyto tři uvedené smysly lze účinně z vnějšku manipulovat, klamat a člověku utvářet klamnou představu o realitě.

Jako příklad sugescí oklamáných smyslů Šimsa uvádí následující – „*pokud za jistých okolností a subjektově vhodném duševním rozpoložení někdo ukáže určitým směrem a řekne: ‚Pozor! Tam je pes!‘ Toto oznámení, nejlépe ještě podpořeno emocemi v hlase a vhodným zvukem přicházejícím z toho směru, je schopno vzbudit v mysli subjektu zrakovou halucinaci psa.*“⁴⁹⁷ Tutéž halucinaci si může subjekt navodit také pouze vlastní myšlenkou – – autosugescí. Jako příklad může posloužit táborová „stezka odvahy“. Jde-li člověk tmavým lesem, napjatě očekávajíc, kde na něj čeká schovaná nástraha, může ji dle své vlastní fantazie halucinovat na místě, kde by ji předpokládal – keř se mu může jevit jako postava

---

⁴⁹⁵ (Rolph, str. 14)

⁴⁹⁶ (Faulkner, 1920, stránky 56-57)

⁴⁹⁷ (Šimsa, Sugescie a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 8)

nebo na něm sedící sova může vzbuzovat hledícího strašáka. Paranormální vyšetřovatel Joe Nickell⁴⁹⁸ popsal ve svém článku zajímavou kazuistiku tzv. Mothmana – můřího muže, bytost se zářícíma červenýma očima, otáčecí hlavou a děsivým skřekem, který byl v okolí Point Pleasant mnohokrát spatřen. Nakonec se z něj „vyklubala“ sova sedící na větvi. Ovšem, jednalo se o zvláštní druh sovy, tzv. puštika proužkovaného, kterému se oči lesknou červeně a má mocný houk. Šimsa⁴⁹⁹ dále píše, že přijmutí klamu ulehčuje přirozená důvěřivost subjektu, mentální přetížení subjektu, náklonost subjektu k sugestorovi nebo například lenost subjektu přemýšlet. Vliv může mít ale také kultura, ve které subjekt žije, náboženský kontext nebo například pověrčivost subjektu.

Práce sugestora je efektivnější a má též větší pole uplatnění, pokud sugesce cílí na nejpřístupnější smysl subjektu. U některých subjektů lze zaznamenat dramatický rozdíl v reakci na sugesci „Cítíš, jak ti stoupá paže!“, která cílí na hmat, v porovnání se sugescí „Dívej se, jak ti stoupá paže!“ cílící na zrak.

3.12.4 Samosvorný cyklus

Nedílnou součástí sugestivního cyklu je fyziologická reakce, která se projevuje buď motoricky, senzorycky, emotivně, nebo kognitivně. Změny skrze tyto projevy jsou změny ve fyziologii, přesněji v neurofyziologii, pokud se jedná o emoce a kognici. Rolph⁵⁰⁰ vidí sugestivní cyklus jako samosvorný cyklický proces, tvořený subjektovou vírou,⁵⁰¹ jeho přesvědčením, jeho představivostí, fyziologií a prožitkem. Ilustračním příkladem je například působení léčitele, za kterým přichází člověk s bolestí zad. Léčitel mu může vytvořit subjektivní realitu – pocit odstranění bolesti. Aby se tak stalo, léčitel musí zapojit kognitivní procesy klienta tak, že klient uvěří, že dotek léčitelovy ruky skutečně bolest odstraní. Jakmile si léčitel zajistí víru, přesvědčení klienta ve svou schopnost působit na jeho tělo, klientova představivost zajistí jeho fyziologickou reakci, která simuluje úlevu od bolesti. Prožitek této úlevy od bolesti se stane klientovou novou

---

⁴⁹⁸ (Nickell, 2002)

⁴⁹⁹ (Šimsa, Sugescie a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 9)

⁵⁰⁰ (Rolph, stránky 16-17)

⁵⁰¹ (Tepperwein, 1994, str. 31)

subjektivní realitou, která potvrdí, či dokonce posílí počáteční víru, přesvědčení, a tím se dojde na začátek cyklu, čímž se cyklus upevní.

Uvedený příklad prakticky dokládá, že víra⁵⁰², přesvědčení subjektu je hybnou silou jeho představivosti, která uvádí v činnost jeho fyziologickou reakci, čímž se utvoří prožitek, který potvrdí, posílí víru, přesvědčení subjektu. Tento cyklus podle Rolpha⁵⁰³ nabízí pro sugestora čtyři vstupní body. Přestože víra, přesvědčení subjektu je primární hybnou silou, není vždy nutné vstoupit do cyklu skrze tento bod. Sugestor může vstoupit skrze představivost, nebo řízením fyziologické reakce, či vedením prožitku skrze zaměřování pozornosti. Je také možnost pozorovat již probíhající cykly, uchopit jejich rozpoznané elementy a směřovat je k vlastnímu cíli.

3.12.5 Vysvětlení, proč je „TO“ možné

Jak již bylo uvedeno výše, v sugestivním cyklu je primárním hybatelem víra subjektu nebo jeho přesvědčení. Sugestorův úkol je tedy tuto víru či přesvědčení uchopit a žádoucím směrem případně modifikovat. Faulkner uvádí, že „*zcela nadobyčejná moc byla vždy připisována těm, kdož měli schopnost podobné úkazy vyvolati, ať to byli magové a kouzelníci starověku, nebo pověstní hypnotiséři doby novější, ať jejich vliv byl připisován za výsledek čar a kouzel, nebo za pomoc d'áblovu, nebo konečně za výron neobyčejně silné vůle*“.⁵⁰⁴ Prezentace těchto osob vzbuzovaly v lidech přesvědčení, že mají jakési mimořádné schopnosti a jsou schopny činů, kterých obyčejný člověk není schopen – dovedou léčit, jejich slova, gesta, či jen pohled mají mocný vliv na ostatní atp. Protože běžní lidé, jak Faulkner⁵⁰⁵ uvádí, podobné schopnosti u sebe nepozorovali, a i přes snahu je obvykle nedokázali napodobit, věřili v silný vliv a zvláštní moc těchto vzácných jedinců.

Lidé přirozeně chtějí, aby se jejich víra, přesvědčení potvrdilo jako pravdivé, protože jejich víra, přesvědčení je součástí jejich subjektivní reality a tato realita je pro ně ta jediná pravá. Pokud tedy sugestor chce svůj subjekt dovést do nové alternativní

---

⁵⁰² (Tepperwein, 1994, str. 31)

⁵⁰³ (Rolph, str. 17)

⁵⁰⁴ (Faulkner, 1920, str. 28)

⁵⁰⁵ (Faulkner, 1920, str. 28)

subjektivní reality a vytvořit fungující sugestivní cyklus, musí mít pro něj uvěřitelné vysvětlení, proč je tato nová realita možná – realita, která je alespoň částečně v souladu i s původním přesvědčením subjektu a jeho minulou zkušeností. Faulknerem výše nastíněná možná zkušenost subjektu mohla být v minulosti např. jedním z takových vysvětlení. Ve skutečnosti je však toto vysvětlení postaveno na klamném předpokladu a mělo by být dle Faulknera postaveno zcela opačně: „*Ten či onen kouzelník, zaklínač, zázračný muž je považován za zvláštní osobu, za zvláštní autoritu, a proto má na své okolí zvláštní vliv!*“⁵⁰⁶

Pokud se sugestorovo vysvětlení mine účinkem, k vytvoření sugestivního cyklu nedojde. Kratochvíl⁵⁰⁷ upozorňuje, že minutí účinku sugestivního působení může nastat také v důsledku nesprávných představ a očekávání subjektu.

Vysvětlení, proč je „*TO*“ možné nebo konkrétně *proč má sugestor zvláštní moc*, lze nalézt mnoho jak v historii, tak i v dnešní době. Dokládají to kapitola 4., která je věnována dějinnému vývoji chápání sugesce, a kapitola 5., která je věnována současnosti. Ukazuje, že do jisté míry vysvětlení podléhá kultuře, módě i vzdělání lidí v konkrétní době. Dle toho se „zvláštní moc“ vysvětluje povoláním od Boha nebo Ďábla, duchů a démonů, magií, zvláštní vrozenou vlohou, energií, vědou, vypěstovanou schopností atd. Svě přirozené, uspokojivé vysvětlení pro to, co se v souvislosti s hypnotickými fenomény děje potřebuje také akademická obec. Sugestivní fenomény mohou totiž působit velmi zvláštně, nevysvětlitelně, někdy dokonce až přímo magicky. Vysvětlení celé záležitosti zvláštním, změněným stavem vědomí (přestože je, jak je vidět, popis pouze velice obecný a nejasný) poměrně dobře odpovídá potřebě – něco logicky musí tyto „podivné věci“ (míněno sugestivní fenomény) umožňovat. Sugestor si musí zvolit dle svého uvážení vhodné odůvodnění a tomu přizpůsobit svůj pracovní postup. Některé výborně hodící se odůvodnění se zejména v klinické praxi nemusí jevit jako příliš etické. Mimo klinickou praxi, v denním životě, se ovšem lze běžně setkat se všemi výše uvedenými i mnoha dalšími.

---

⁵⁰⁶ (Faulkner, 1920, str. 29)

⁵⁰⁷ (Kratochvíl, Klinická hypnóza, 1990, str. 18)

Pro úspěšný sugestivní cyklus je klíčové zarámování interakce se subjektem do zvoleného „vysvětlení“ od samotného začátku tak, aby subjekt v rámci tohoto hlediska začal přemýšlet.

3.12.6 Dvě roviny subjektova vztahu

Pro vytvoření cyklu je dle Rolpha⁵⁰⁸ nezbytné, aby subjekt měl pozitivní vztah jak k procesu^{509, 510}, tak i k sugestorovi. O procesu musí být subjekt přesvědčen, že je funkční. K osobě zase musí mít důvěru, a to konkrétně v její schopnosti a kompetenci. Přesvědčení o plauzibilitě podávaného vysvětlení nestačí. Nutné je též přesvědčení subjektu, že právě tato osoba je ta pravá a dokáže to.⁵¹¹

Je zde ale ještě další rovina důvěry, která hraje roli a netýká se subjektu – důvěra působící osoby ve své schopnosti a ve skutečnou možnost působit. Masaryk dává za příklad salonního hypnotizéra Hansena – *„Hansen sám byl přesvědčen, že to, co dělá, není hypnotisováním, nýbrž zvláštní jakousi silou; víra v moc takovou a přesvědčení, že mocí je dařen tajuplnou, poskytovaly mu veliké sebevědomí a důvěru, která zajisté ku zdaru pokusů napomáhá.“*⁵¹²

3.12.7 Pravděpodobnost reality

Již výše bylo zmíněno časté zjištění, že určitý subjekt dobře reaguje a snadno realizuje určitou škálu sugestivních fenoménů, zatímco jiné se s ním dařit nemusí. Příčinou může být podle Rolpha⁵¹³ chybná práce se sugestivním cyklem, ale často je to již tím, že systému přesvědčení subjektu jsou určité alternativní reality více pravděpodobné než jiné. Někdy

---

⁵⁰⁸ (Rolph, str. 19)

⁵⁰⁹ *Například v hypnózu nebo v jinak nazvaný proces, který musí korespondovat s prezentovaným vysvětlením schopností.*

⁵¹⁰ (Faukner, 1920, stránky 46-47)

⁵¹¹ (Rolph, str. 19)

⁵¹² (Masaryk, 1880, str. 28)

⁵¹³ (Rolph, str. 20)

tedy musí hypnotizér nejprve vytvořit nová přesvědčení, sedící do systému subjektu, aby cyklus fungoval.

3.12.8 „Pre-show“ budující nová přesvědčení

Takzvanou „pre-show“ je autorem diplomové práce rozuměna prezentace hypnotizéra,⁵¹⁴ kněze, mága, léčitele, ale též posvátného, či zázračného místa, relikvií, amuletů atd. předtím, než vůbec započne samotné působení sugesce na subjekt. Faulkner k důležitosti „pre-show“ píše: „... *když se dnes setkám s osobou, která suggestivním vlivům sebevíce podléhá, která byla někomu jinému tím nejlepším médiem, nemají na ni všechny moje pohyby a hledy naprosto žádného vlivu, neřeknu-li jí dříve sám, nebo někdo jiný: ‚Totoť jest člověk, který má moc a sílu každého uspati a ovládati,‘ nebo nevzbudím-li v ní alespoň nápadným chováním a jednáním myšlenku, že takovou zvláštní moc mám.*“⁵¹⁵ Dále své tvrzení ilustruje příkladem „produkce slavného hypnotizéra“, který před svým vystoupením vylepuje plakáty s pozvánkou na svůj program, poutající pozornost kolemjdoucích popisem jeho doslova neuvěřitelných schopností, nejlépe ještě doplněným recenzemi/svědectvím návštěvníků minulých představení. Když je sál večer naplněn, slavný hypnotizér stvrdí svůj um několika efektními ukázkami před diváky, které utvrdí i ty dosud ještě váhající v přesvědčení, že je skutečně očekávanou autoritou a mistrem oboru.⁵¹⁶ V tomto Faulknerově ilustračním příkladu lze shledat též množství analogií s prezentací např. zázračných léčitelů, exorcistů minulosti i dnešní doby, či s prezentací „služeb“ v hnutí New Age, viz kapitola 5.2.

Cílem „pre-show“ je vzbuzení pozitivního očekávání subjektu, jakož i jeho důvěry v budoucnosti užitý proces a též v „to“ nebo „toho“, kdo nebo co má na subjekt

---

⁵¹⁴ To, co je možné mimo kontext klinické praxe označovat jako „pre-show“, označuje Kratochvíl jako „*příprava pacienta na hypnózu*“. V principu je to nicméně totéž: „... *lze využít zkoušek bdělé sugestibility, zajištění vhodného prostředí pro hypnotizaci a poskytnutí předběžných informací, které odstraní případné rušivé obavy a podpoří správné očekávání toho, co se má při hypnotizaci uskutečnit.*“ (Kratochvíl, *Klinická hypnóza*, 1990)

⁵¹⁵ (Faulkner, 1920, str. 32)

⁵¹⁶ (Faulkner, 1920, str. 41)

v budoucnosti působit.⁵¹⁷ Pre-show pomáhá také vytvoření rámce interakce, který odpovídá zvolenému „vysvětlení“ a vymezuje pole, v rámci kterého je žádoucí, aby subjekt začal přemýšlet. V dějinách lze nalézt nespočet příkladů – u staroegyptských léčitelů, u kněží, mágů i u pseudovědeckých magnetizérů či novodobých hypnotizérů atd., viz kapitola 4. V dnešní době lze užít pro tento účel reklamu v médiích a na internetu, tvoření podpůrných webových stránek a profilů na sociálních sítích, videí, publikaci knih na dané téma anebo třeba veřejné přednášky.

3.12.9 Očekávání

Pre-show, podávající subjektu pro něj srozumitelnou formou jednoduché „vysvětlení“, proč je „TO“ možné, v něm vytváří a podněcuje vhodné očekávání a uvádí v pohyb sugestivní cyklus. Subjekt se začne chovat tak, aby se jeho očekávání naplnilo. Říčan to nazývá „zacyklované zpětné působení“.⁵¹⁸

„Zacyklované zpětné působení. V tomto případě, podobně jako v předcházejícím ‚proroctví‘, ovlivní očekávání, očekávající osoba ve smyslu tohoto proroctví působí na osobu, které se očekávání týká, a tato osoba se mění (k lepšímu, nebo k horšímu). Ale nyní navíc: Očekávání zaregistruje změnu, jeho očekávání se tím potvrzuje a jeho působení se zesiluje. Kruh zpětného působení je tak uzavřen...“⁵¹⁹

Pokud je předem známo, jaké má subjekt očekávání, lze toto očekávání uchopit a dle potřeby modifikovat. Jako příklad běžně zažitého očekávání lze uvést víru/přesvědčení, že existuje jakési „nadpřirozeno“. Toto očekávání pak přispívá například k prožívání zázraků věřícími. Faulkner⁵²⁰ uvádí též jiný příklad, využívající víru v „pseudovědecký postup“. Tímto příkladem je užití všeobecně známé teorie o magnetismu a účinnosti magnetických tahů při navozování „hypnózy“. Experimentální výzkum sice prokázal, že tato metoda není funkční a zdánlivé výsledky jsou založeny buď na sebeklamu,

---

⁵¹⁷ Za tímto účelem se někdy užívá i tzv. pseudohypnóza – ovlivňující fyziologickou stránku subjektu, nebo pouze iluzi, trik, který podnítl víru a učiní další fenomény více uvěřitelnými.

⁵¹⁸ (Říčan, Psychologie, 2013, str. 219)

⁵¹⁹ (Říčan, Psychologie, 2013, str. 219)

⁵²⁰ (Faulkner, 1920, stránky 46-47)

nebo na podvodu, ale pro uchopení vhodného očekávání subjektu to nehraje roli. Důležité je, že subjekt těmto mylným teoriím věří a často v ně může mít i větší důvěru než v osobnost hypnotizéra. Protože jak již bylo zmíněno výše, na této důvěře závisí zdar sugesorova působení, musí se provádět přesně tak, jak subjekt očekává. Teprve tehdy, až subjekt nabyde pevné přesvědčení ve schopnosti hypnotizéra, lze od předstíraného „magnetizování“ upustit a lze na subjekt působit jakkoliv jinak. Dokladem toho je práce Mesmerova.⁵²¹

Vhodné očekávání lze při pre-show vzbudit také manipulací z vnějšku, což lze mimo jiné ve větší či menší míře pozorovat u všech nových náboženských hnutí, i hnutí New Age. Dít se tak může vědomě, ale také naprosto nevědomě. Faulkner píše, že *„veškerá naše manipulace musí účelně a vypočítavě lámati nedůvěru adeptovu, musí rafinovaně zastříti pravdu a vybudovati pevné přesvědčení o zdaru pokusu v té formě, o kterou usilujeme“*.⁵²²

Aby byla zlomena možná počáteční nedůvěra subjektu, je při vytváření nového očekávání výhodné navázat alespoň na jednu věc, kterou subjekt nemůže zpochybnit. Jako jeden z takových případů manipulace Faulkner uvádí přirozeně nepříjemný pocit, který se u člověka objevuje při nepřirozeném přiblížení rukou hypnotizéra k subjektově hlavě. *„Důvěru subjektovu neobyčejně zvýší poznámka o neurčitém tlaku ve skráních, po případě o nepříjemném pocitu, který vzniká, blížíte-li se mu rukama k hlavě. Pocit ten je totiž zcela normálním a přirozeným zjevem, který nemá se suggestcí nebo magnetismem pranic společného. Většina lidí si toho však není vědoma, a když potom na takovýto nejasný pocit upozorníte, vyvoláte tím u subjektu dojem, že se s ním opravdu teď něco zvláštního děje.“*⁵²³

Když se slova hypnotizérova prvně naplní a dostaví se zmíněný nepříjemný pocit, subjekt nabyde očekávání, že i při dalším působení hypnotizéra se s ním bude něco zvláštního dít. V tuto chvíli lze pokročit a pracovat na vytvoření skutečných sugestivních fenoménů.

---

⁵²¹ Viz kapitola 4.2.3.

⁵²² (Faulkner, 1920, str. 48)

⁵²³ (Faulkner, 1920, str. 47)

3.12.10 Představivost

Představivost je schopnost člověka imaginovat – mít představu. Představu Říčan definuje takto: „*Představa je psychický jev blízky vjemu. (...) Představit si můžeme nejen jablko, psa, vůni parfému nebo tvář blízkého člověka, nýbrž také určitý pohyb vlastní či cizí ruky, bolest nebo nadšení, případně i celou scénu, v níž můžeme hrát významnou úlohu, jak tomu často bývá ve spontánní (někdy rovněž úmyslné) hře představ zvané denní snění.*“⁵²⁴ Toho, jak uvádí Kašparů, užívají při své práci například kazatelé. „*Kazatelé a katecheti se zpravidla snaží navodit živé představy, aby jejich zvěst zněla přesvědčivě a aby formovala osobnost posluchačů. O totéž se snaží texty i hudební doprovod písní, modlitby a sakrální umění (i dobře miněný sakrální kýč).*“⁵²⁵

Mourek⁵²⁶ uvádí, že živá představivost některým lidem může při pohledu např. na trhání zubů evokovat podobné pocity, jaké si představují, že zažívá pacient, jindy zase pohled na něčí zarudlé a slzející oko může podnítit slzení pozorovatele nebo samotné pomýšlení a představa zvracejícího člověka, či požívání nechutného jídla může vyvolat nevolnost. Kašparů⁵²⁷ a Mourek⁵²⁸ dále shodně uvádějí příklad studentů lékařství, kteří si vytvářejí obraz jednotlivých chorob a jejich příznaků, či laika pročitajícího si „domácího lékaře“, kde nalezne podrobné popisy představitelných, pozorovatelných příznaků jednotlivých chorob – „... *bušení srdce, závratě, nepravidelnost v zažívání, píchání...*“⁵²⁹ Mourek ještě dodává, že „*odporné léčivo středověké kuchyně, amulety, homeopatie, různé pilulky, sympatetické prostředky, poutě a novější léčení modlitbou, to vše jest nevyčerpateľný arsenál, kterýmž se lidská obrazotvornost ozbrojuje*“.⁵³⁰ Představivost, společně s upnutím víry a pozornosti subjektu na místo představovaného příznaku, již vykoná svou práci a může započít sugestivní cyklus.

---

⁵²⁴ (Říčan, Psychologie, 2013, str. 61)

⁵²⁵ (Kašparů, 2006, str. 49)

⁵²⁶ (Mourek, 1903, str. 40)

⁵²⁷ (Kašparů, 2006, str. 62)

⁵²⁸ (Mourek, 1903, str. 41)

⁵²⁹ (Mourek, 1903, str. 41)

⁵³⁰ (Mourek, 1903, str. 41)

Představitivost, jak bylo zmíněno v kapitole 3.12.3, je jedním ze vstupních bodů do sugestivního cyklu. Dalo by se také říci, že vše, co si člověk dokáže představit, lze přeměnit na jeho subjektivní realitu. Řičan též dodává, že „někdy není snadné odlišit představu od vjemu. Například ve snu někdy víme, že jde o sen, že tedy to, co právě jakoby vidíme, slyšíme, hmatáme nebo čicháme, jsou ve skutečnosti představy, někdy to ovšem právě ve snu víme jen napůl“.⁵³¹ Stejným způsobem, jak Řičan popisuje vnímání představ člověkem ve snu, lze vnímat i novou subjektivní realitu vytvořenou sugestivním cyklem.

Vlastní vzpomínky subjektu, případně jasný vzor, který se mu například v rámci pre-show demonstruje, může působení sugesce značně napomoci. Šimsa⁵³² v této souvislosti píše o jakémisi „pudu napodobovacím“ a důležitost podtrhuje příslovím: „*Verba movent, exempla trahunt – slova hýbají, příklady táhnou.*“⁵³³ Faulkner⁵³⁴ souhlasí a též uvádí, že názorný příklad jednoho subjektu podporuje významným způsobem představitivost a víru subjektů ostatních. Jako příklad uvádí Mourek⁵³⁵ člověka, který pozoruje drbající se osobu, kterou něco svědčí. Pozorovaný vzor v kombinaci s představou takového pocitu může u člověka vzbudit skutečný pocit svědění a potřebu se také podrbat. Vzor sám tedy na člověka působí vlastním sugestivním vlivem. Jako příklad zde lze uvést ještě také padání věřících k zemi při bohoslužbách charismatických pastorů. Lidé v publiku vidí mnoho vzorů, jak se má manifestovat projev „Ducha svatého“, když na ně pastor vloží ruku. Jakmile tedy přijde řada i na ně, projeví se sugestivní vliv pozorovaného příkladu a spadnou. Přijede-li pastor kázat na nové působiště, kde padání věřících k zemi neviděli, nenastane.

S představitivostí se úzce prolíná také fantazie. Pomocí fantazie si člověk může ve své mysli vytvářet i neexistující konstrukty – představovat si neexistující scénáře událostí, ale lze si také představovat například imaginární světy při četbě knihy a ztotožnit se s hlavními postavami – vše jakoby vidět svým vnitřním zrakem a zdánlivě být součástí

---

⁵³¹ (Řičan, Psychologie, 2013, str. 61)

⁵³² (Šimsa, Sugcesce a hypnosa v dějinách národů, 1920, stránky 14-16)

⁵³³ (Šimsa, Sugcesce a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 16)

⁵³⁴ (Faulkner, 1920, str. 53)

⁵³⁵ (Mourek, 1903, str. 8)

příběhu. Mourek⁵³⁶ a Šimsa⁵³⁷ uvádějí, že citlivé osoby se mohou ve své fantazii například ztotožnit i s bolestí v týchž místech jako osoba v poutavém příběhu či mučedník na obraze. To může mít za následek i přechodnou reakci těla. Jako příklad uvádí Ježíšova stigmata.

Kašparů⁵³⁸ v závěru dodává, že v religiózním kontextu může ztráta snadno představitelného vzoru pro věřící znamenat dokonce ztrátu jejich zájmu o konkrétní systém víry. Nauka systému opírající se o neaktuální nebo vymizelé vzory již totiž dostatečně nepodněcuje představivost věřících.

3.12.11 Sugerování

K tomu, aby byl přenos sugesce na subjekt maximálně úspěšný, měl by pružně reagovat na sugestivní cyklus popsany v kapitole 3.12.4. V první etapě sugerování se mysl subjektu musí připravit na to, co má přijít, a vytvořit mu očekávání. Ve druhé etapě se subjekt informuje o tom, že proces právě začal a on může začít pociťovat očekávané změny, čímž se jeho vnímání na očekávané změny zbystrí. To má za následek, že dříve nebo později nějakou, byť sebejemnější změnu skutečně pocítí. Tento vjem potvrdí pravdivost první etapy a umožní rozvinout vjem o to silněji. Ve třetí etapě je nutné další sugescí podpořit započatý proces a zdůraznit, že to, co se děje, se skutečně děje. Toto ujištění je velmi důležité, protože výrazným způsobem podpoří jistotu subjektu o tom, že je to realita, a dovolí bezpečný prožitek. Čtvrtá etapa je rekapitulace toho, co subjekt zažil. Tato etapa ukotví prožitek subjektu jako realitu a usnadní příští působení.

3.12.12 Osobnost

Faukner⁵³⁹ a Masaryk⁵⁴⁰ popisují zjištění z vlastního experimentálního výzkumu, které je ve shodě i s dalšími autory, a to že i při velmi důsledném dodržování stejných

---

⁵³⁶ (Mourek, 1903, str. 27)

⁵³⁷ (Šimsa, Sugescie a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 20)

⁵³⁸ (Kašparů, 2006, str. 50)

⁵³⁹ (Faukner, 1920, stránky 28-29)

⁵⁴⁰ (Masaryk, 1880, str. 28)

postupů, slovních formulací, prostředí, subjektů atd. různí experimentátoři dosahují různých výsledků. Příčinou je významný vliv osobnosti hypnotizéra na subjekt.

Mimo experimentální kontext lze tento stejný vliv osobnosti pozorovat také. Některé osobnosti přijdou do sálu plného lidí a stanou se okamžitě bodem pozornosti. Jiní lidé přijdou do sálu sice také, ale žádnou pozornost nevzbudí a často se jim to ani přes značnou snahu nedaří. První zmíněná osobnost nějakým svým způsobem imponuje ostatním. K tomu Mourek⁵⁴¹ píše, že právě taková lidem imponující osobnost dokáže strhnout jedince i masy ke slepému následování, a to bez ohledu na logiku.

Pro práci osoby pracující se sugescí – hypnotizéra, kněze, mága, čaroděje, politika, ale i například obchodníka či ředitele – je bezpochyby důležitá, kromě znalosti ověřených postupů popsaných výše, i jistá dávka vrozeného nadání a charismatu. Tyto vrozené dispozice v praxi činí rozdíl přirovnatelný k rozdílu mezi dětskou kresbou a zarámovaným uměleckým dílem. Tuto skutečnost lze pozorovat i na příkladech z dějin sugesce, viz kapitola 4. Dalšími faktory, které též významně ovlivňují vnímání osobnosti okolím, a tím podporují vliv jejích sugescí, jsou sebedůvěra – kterou Kašparů⁵⁴² označuje jako „*talisman úspěchu*“, prestiž, autorita a komunikační dovednosti.

3.12.13 Prožívání subjektu

Prožitek subjektu nelze objektivně určit. Možné marné pokusy o zjištění prožitku subjektu Brown ilustruje na analogii s pokusem o poznání prožitku návštěvníka kouzelnického představení: „*Mohli bychom sledovat některé kouzelníky, ale za a) nemuselo by to na nás nijak působit a za b) zjistili bychom jenom to, jaký je náš vlastní prožitek.*“⁵⁴³ Řešením podle Browna⁵⁴⁴ není ani dotazování jiných lidí účastnících se kouzelnického představení. Ti pravděpodobně odpoví například „prováděl se mnou nějaká kouzla“, podobně jako zeptáme-li se hypnotizovaného subjektu, dostaneme odpověď

---

⁵⁴¹ (Mourek, 1903, str. 9)

⁵⁴² (Kašparů, 2006, str. 147)

⁵⁴³ (Brown, *Magie a manipulace mysli*, 2007, str. 111)

⁵⁴⁴ (Brown, *Magie a manipulace mysli*, 2007, str. 111)

„hypnotizoval mě“.⁵⁴⁵ Kromě takto obecné odpovědi lze od subjektu dostat též obsáhlejší výpověď. Ta je však značně limitována jak schopností subjektu popsat svůj vnitřní prožitek slovy, tak možností tazatele porozumět nejen slovům subjektu, ale jejich zamýšlenému významu ze strany subjektu. To, že zkušenost osobního prožitku není zprostředkovatelná, není jen limit uměleckého zážitku a hypnózy, ale je to limit jakéhokoliv osobního prožitku, jako je například láska, náboženský prožitek a emocionální bolest.

Při hodnocení výpovědí dotazovaných je též nezbytné brát v potaz snahu subjektu vyhovět očekávání nebo snaze zpracovat si svůj prožitek, ať byl jakýkoliv. Brown⁵⁴⁶ uvádí tři očekávané typy svědectví subjektu, které jsou dle autora diplomové práce předpokladatelné jak v oblastech experimentální a klinické, tak též v oblasti náboženské. V prvním případě se může cítit subjekt (věřící) trapně, protože má sice představu o tom, co měl prožívat, ale uvědomuje si, že neprožíval buď nic, anebo ne to, co se od něho očekávalo. Nechce však zklamat očekávání experimentátora (či očekávání dané autority, nebo celé skupiny, celého hnutí), a proto raději vypovídá, že očekávané prožíval. V druhém případě může subjekt (věřící) sám sebe přesvědčit, že byl jeho prožitek dle instrukcí a očekávání, protože je to pro něho příjemnější pomyšlení než pravdivě vypovědět, že očekávané neprožíval, nebo vypovídat nepravdu. Ve třetím případě se subjekt (věřící) skutečně oddal prožitku, očekávané skutečně prožíval a má příležitost svým svědectvím dokázat, že je vzorným subjektem (věřícím). Tyto tři typy svědectví lze předpokládat v experimentální, klinické i náboženské oblasti.

Autor diplomové práce k Brownovým třem očekávaným způsobům svědectví doplňuje ještě způsoby čtvrtý a pátý. Čtvrtý způsob je upřímná výpověď subjektu, že nic neprožíval, a pátým způsobem je popření prožitku subjektem.⁵⁴⁷ V tomto případě

---

⁵⁴⁵ Podobně analogicky nelze též očekávat, že výkon kouzelníka při předvádění téhož triku je pokaždé konstantní, ani že je konstantní přístup diváka.

⁵⁴⁶ (Brown, *Magie a manipulace mysli*, 2007, str. 112)

⁵⁴⁷ Podle Remeše může se subjekt může snažit popřít prožitek i sám před sebou, jinak by. musel v některých případech přehodnotit svůj pohled na svět: „*Předpokládejme, že máme člověka prohlašujícího se za nevěrce, který se setká tváří v tvář s případem nevysvětlitelného uzdravení. Jeho reakce na tuto výzvu může být v zásadě dvojitá: buď si řekne, že událost, s níž se setkal, je v rámci jeho stávajícího systému přesvědčení nevysvětlitelná, a je tedy nutno dosavadní systém přesvědčení přehodnotit, případně ho opustit a vybudovat si systém nový s touto novou zkušeností slučitelný. Nebo si jednoduše řekne, že ona událost je nekompatibilní*

subjekt nějaký prožitek měl, ale nechce sobě a následně veřejně přiznat jeho prožití. Odůvodnění může být různé, ale dá se propojit nití nechtění ztratit tvář jak před sebou, tak před ostatními. S tímto typem se v náboženském kontextu málokdy (jestli vůbec) potkáme. Jedná se spíše o doménu experimentální a jevištní oblasti.

Podle Zatloukala je podstatnou charakteristikou skutečných sugestivních fenoménů *„disociace (oddělení), hypnotizovaný člověk prožívá hypnotické jevy jako něco, co se mu děje, a nikoliv jako něco, co sám vědomě dělá. Navzdory tomu je to však pořád něco, co vytváří subjekt sám“*.⁵⁴⁸ Takovýto prožitek oddělení mohou lidé v náboženské oblasti zažívat například při tzv. exorcismu, při spiritistické seanci, při magickém rituálu, meditaci, při účasti na akci evangelikálního kazatele, při návštěvě poutního místa atp. Zde se pro subjekt jedná zpravidla o jeho vlastní niternou zkušenost, prožitek vlastní reality, pro který si přišel a při kterém nemá potřebu cokoli předstírat. Dle Browna⁵⁴⁹ však existuje řada okolností vysvětlujících chování subjektu napříč všemi třemi oblastmi. Přičemž předstírání v nich může hrát svou roli, ale také nemusí. Jako první Brown⁵⁵⁰ uvádí situaci, kdy sugestor subjekt k předstírání nabádá, operuje při tom odměnou nebo trestem, a jeho subjekt přistupuje na „hru“ a vše skutečně pouze předstírá. Takovým sugestorem by mohl být např. performer předstírající hypnózu a motivující subjekt finanční odměnou, ale též např. představitel náboženské skupiny motivující subjekt hrozbou. Druhým případem může být situace, při které subjekt prožitek předstírá, protože se stydí/bojí narušit započaté sugestorovo působení (rituál, vystoupení, terapeutické sezení, experiment), a to zejména v případě vysoce autoritativní osobnosti sugestora, nebo pokud subjekt v případě, že se očekávaný výsledek nedostaví, může od sugestora či skupiny očekávat např. negativní chování. Ve třetím případě se může subjekt skutečně snažit sugesci prožít jako svou realitu a aktivně se snaží uspět dle očekávání. V důsledku čehož hraje „svou úlohu“, napomáhá zdatu sugescí a prožitek předstírá. Nakonec si nicméně sám není jist, zda byl ovlivněn sugescí, nebo nebyl. Ve čtvrtém případě se subjekt, který rád poslouchá autority, sám chytí příležitosti a aktivně sugesci napomáhá. Prožitky, které sám nedokáže vysvětlit, jednoduše

---

s jeho dosavadním systémem přesvědčení, tudíž je ‚nesmyslná‘ a jako taková musí být z vědomí vytlačena.“
(Remeš, 1994, str. 30)

⁵⁴⁸ (Zatloukal, 2015)

⁵⁴⁹ (Brown, Magie a manipulace mysli, 2007, str. 113)

⁵⁵⁰ (Brown, Magie a manipulace mysli, 2007, str. 113)

přisuzuje působení vnější autority. Takovýto subjekt má dle Browna⁵⁵¹ sklony věřit, že sugestor (nemusí se jednat vždy pouze o osobu) je nadán zvláštními schopnostmi.

---

⁵⁵¹ (Brown, Magie a manipulace mysli, 2007, str. 114)

4 Dějinný vývoj chápání sugesce

V souvislosti s hlavním předmětem této práce Masaryk píše, že „... *dějiny magnetismu samy sebou jsou velmi závažné, jsouce vydatným příspěvkem k dějinám vzdělanosti a vývoje lidského a doličující, jak nenáhle odděluje se světlo ode tmy a jak nesnadno*“⁵⁵²

Podle autorů Horvaie⁵⁵³, Šimsy^{554, 555}, Faulknera⁵⁵⁶, Masaryka⁵⁵⁷, Groma⁵⁵⁸, Zíky⁵⁵⁹, Zacha⁵⁶⁰, Kašparů⁵⁶¹, Remeše⁵⁶², McGilla⁵⁶³ byly sugestivní fenomény evokující v lidech výjimečně prožitky od nepaměti součástí života lidí, a přestože se jejich chápání v průběhu doby vyvíjelo a měnilo, byly obvykle využívány k léčebným účelům, ale i v náboženství. Pohled na vývoj chápání sugesce v průběhu dějin je dle názoru autora diplomové práce nejen v mnohém velice inspirativní, ale jak k tomu dodává Faulkner, teprve ohlédnutím se do minulosti může badatel získat slušnou představu o příslušné látce, „...*neboť se naučí pozorovati pod zorným úhlem různých epoch lidského vývoje*“⁵⁶⁴

Tato kapitola představí vývoj chápání těchto fenoménů od dob nejstarších až po v podstatě dnešní poznání. Kapitola je rozdělena do čtyř podkapitol:

První podkapitola nazvaná *Náboženské období* představuje přirozenou svázanost sugestivních a autosuggestivních fenoménů s člověkem, jeho životem a jeho kulturou.

---

⁵⁵² (Masaryk, 1880, str. 329)

⁵⁵³ (Horvai, Hypnosa v lékařství, 1959, stránky 8-11)

⁵⁵⁴ (Šimsa, Sugescce Hypnosa Čtení myšlenek, 1919)

⁵⁵⁵ (Šimsa, Sugescce a hypnosa v dějinách národů, 1920, stránky 10, 53)

⁵⁵⁶ (Faulkner, 1920, stránky 28-29)

⁵⁵⁷ (Masaryk, 1880, str. 25)

⁵⁵⁸ (Říčan, Psychologie náboženství a spirituality, 2007, str. 96)

⁵⁵⁹ (Zíka, 1992, stránky 8-9)

⁵⁶⁰ (Zach, 1990, stránky 144-145)

⁵⁶¹ (Kašparů, 2006, stránky 71-73)

⁵⁶² (Remeš, 1994, str. 32)

⁵⁶³ (McGill, 2005, str. 1)

⁵⁶⁴ (Faulkner, 1920, str. 12)

Přestože na toto období postupně plynule navazují období další, ono náboženské vnímání světa v lidech i kultuře přetrvává až do dnešních dní a dle autora je potřebnou a přirozenou součástí člověka, nezávislou na dějinné epoše i vzdělání.

Druhá podkapitola nazvaná *Pseudovědecké období* popisuje etapu lidských dějin, jejíž náznaky lze sice v literatuře ojediněle zaznamenat již dříve, ale skutečný počátek lze spatřovat až v Evropě 18. století. Tato podkapitola předkládá významné příběhy osobností, které se snažily o první vědecký výzkum sugestivních fenoménů a jejich systematického užití v lékařství. Přestože jimi předkládané teorie a metodologie práce byly vzhledem k dnešnímu poznání naprosto mylné a ani tehdejší vědeckou komunitou nebyly uznané, tito badatelé výrazně svým životem a dílem přispěli k popularizaci a k zájmu akademické i laické veřejnosti o sugestivní fenomény. Popsané životní příběhy těchto průkopníků včetně jejich chápání sugesce a s tím spojený způsob jejich práce též dobře ilustruje správnost cyklu sugesce, popsáno v předchozí kapitole.

Třetí podkapitola nazvaná *Vědecké období* se věnuje vzestupu seriózního výzkumu a zájmu lékařsko-vědecké veřejnosti o sugestivní fenomény v Evropě 19. století pod tehdy novým názvem „hypnóza“. Seznamuje s rozdílností hypotéz jednotlivých významných badatelů až po dnešní dobu.

Čtvrtá podkapitola *Shrnutí dějinného vývoje chápání sugesce* shrnuje vývoj chápání sugesce v průběhu dějin a reflektuje vnímání sugesce dnešní akademickou veřejností.

4.1 Náboženské období

Tato kapitola představuje přirozenou svázanost sugestivních fenoménů s člověkem z perspektivy vybraných čtyř různých dějinných etap náboženského smýšlení.

4.1.1 Fantazii evokující jevy

Člověk se odjakživa snažil přežít. Dle Masaryka⁵⁶⁵ se proto snažil pochopit zákonitosti okolní přírody a prostředí, ve kterém žil, ale vzhledem ke svým dosavadním malým

---

⁵⁶⁵ (Masaryk, 1880, str. 5)

znalostem přírodních zákonů nebyl schopen správného posuzování pozorovaných věcí, a nazíral tedy na okolní svět a vysvětloval si jej zejména pomocí své představivosti. Pokoušel se vysvětlit si, proč se děje to či ono. Proč je například tak dlouho sucho, a proto nemá co jíst, nebo naopak proč neustává déšť. Snažil se přijít na to, kde se vzala nemoc, která jej postihla, a proč, případně co by měl udělat, aby nemoc odešla atd. Neschopnost rozlišit mezi korelací a kauzalitou i tehdejší neznalost přírodních zákonů dle Faulknera⁵⁶⁶ a Masaryka⁵⁶⁷ o to více podněcovala lidskou fantazii, sugesci a autosugesci a nabízela ve vlivu nadpřirozených činitelů – božstev, bytostí, démonů, duchů, kouzel a pověr – vysvětlení pro celou řadu neznámých věcí a jevů, jichž výklad byl přirozenou cestou tehdy obtížný a vyžadoval by i mnoha předběžných vědomostí. To vedlo člověka k přesvědčení, že existuje jakási říše mocných bytostí, které vše okolo řídí. Ty mu mohou za určitých okolností pomáhat, ale také škodit. Fantazie na základě sugestivních podnětů z okolí vytvořila různé představy – božstva dobrá i zlá a některá z nich člověk i zosobnil do předmětů či zvířat, které měl okolo sebe.⁵⁶⁸

Tento způsob myšlení, víra, že akce vyvolává reakci, a snaha vyvarovat se zlého, dala dle Zacha vzniknout pověrám⁵⁶⁹ a lidské pověřivosti, kterou definuje takto: „... jde o projev nesprávného nazírání poznání, a nebo nepochopení podstaty nějakého jevu.“⁵⁷⁰ Pověřivé chování je však takové chování, které člověk vykonával a vykonává, aniž by uvažoval o jeho podstatě. Člověk nicméně věří a spoléhá na jeho účinek, který v důsledku může subjektivně i prožít. Takové chování lze nalézt dodnes v lidových zvycích, z nichž některé mohou mít původ v náboženství. Pověry lidem podle Zacha⁵⁷¹ vysvětlovaly, proč se něco stalo – např. proč přišla nemoc či proč došlo k nějaké neočekávané situaci. Jiné pověry lidem oznamovaly, že nějaká událost má přijít – např. návštěva, určitá nepříjemnost, či naopak radostná událost, a některé z pověr

---

⁵⁶⁶ (Faulkner, 1920, str. 12)

⁵⁶⁷ (Masaryk, 1880, str. 5)

⁵⁶⁸ (Zach, 1990, stránky 26-30)

⁵⁶⁹ Pověry nebyly a ani dnes nejsou statické – v čase vznikají, zanikají a jejich význam se může proměnit. Pověrečné chování nemusí být logické a účel, za kterým je vykonáváno, obvykle není vázán přírodními zákony.

⁵⁷⁰ (Zach, 1990, str. 31)

⁵⁷¹ (Zach, 1990, stránky 32-33)

se snažily ovlivnit běh věcí ve prospěch někoho – např. přivolání lásky, majetku či zdraví, a v neposlední řadě zde byly též pověry ochranné, které měly ochránit např. proti zlým silám, prokletí atd. Zach⁵⁷² proto do oblasti pověr řadí různé způsoby věštění, víru ve zvláštní moc některých míst, předmětů či jedinců, kteří dokážou velice sugestivně působit na osoby v ně pevně věřící.

4.1.2 Jedinci mající vliv na ostatní

Šimsa uvádí, že „když bohů a démonů přibývalo, bylo třeba, aby někdo ty tajemné věci ovládal. V každém národě utvořila se zvláštní kasta lidí chytřejších – kasta vykladačů snů, obřadníků, čarodějů, kněží a lékařů v jedné osobě, kteří tradicí i písmen utvrdili názory náboženské, vypěstovali kult božstev a našli prostředky, jak se chránit před vlivem démonů. K výkonu takového úřadu museli mít zvláštní schopnosti, museli býti nadáni zvláštní silou, vynikati nad ostatní ostrovtipem a věděním. Kněží a čarodějové měli své školy, vyvolené po dlouhých zkouškách připustili k poznání svých tajných věd“.⁵⁷³ V podstatě téhož názoru je i Faulkner⁵⁷⁴, který píše, že lidskou pozornost od nepaměti poutaly zvláště nápadnější sugestivní fenomény, pro které tehdy nebylo rozumné vysvětlení, a působily tudíž na člověka zdánlivě nadpřirozeně. To pak dávalo vyniknout některým, zdánlivě výjimečným jednotlivcům. „... a položili tak základ k různým autoritám náboženského rázu, ba náboženstvím vůbec, od brahmínů přes Krista až po naše spiritisty.“⁵⁷⁵

---

⁵⁷² (Zach, 1990, str. 31)

⁵⁷³ (Šimsa, 1920, stránky 116 - 117)

⁵⁷⁴ (Faulkner, 1920, str. 12)

⁵⁷⁵ (Faulkner, 1920, str. 12)

Faukner^{576, 577}, Masaryk⁵⁷⁸, Horvai⁵⁷⁹, Čadek⁵⁸⁰, Grom⁵⁸¹, Kašparů⁵⁸², Šimsa⁵⁸³, Remeš⁵⁸⁴, Mourek,⁵⁸⁵ Zach⁵⁸⁶, Zíka⁵⁸⁷ i McGill⁵⁸⁸ se shodují, že vliv sugesce užívaly už nejstarší civilizace včetně dávných Egypťanů, Peršanů, Řeků a Římanů, přestože jim pravá podstata pravděpodobně obvykle nebyla známa, a jak bylo zmíněno výše, lidé věřili, že hybatelem je jakýsi nadpřirozený činitel. Svá tvrzení dokládají odkazem např. na indické vědy, v nichž lze na několika místech nalézt instrukce k docílení autohypnotických stavů, které pak bývaly podstatnou částí vyšších bohoslužebných úkonů. Šimsa⁵⁸⁹ v této souvislosti odkazuje na perské mágy a egyptské kněží coby všestranné praktiky, kteří uzdravovali, komunikovali s duchy a zaháněli je, vyvolávali duše mrtvých, prorokovali, vyráběli zázračné léky a ochranné amulety proti nemocem. Zároveň se jich dle Šimsy⁵⁹⁰ lidé obávali, protože věřili, že stejnou mocí, kterou dokáží pomáhat, jsou schopni též přičarovat zlo a mstít se. Doslova píše: *„Od pradávna kněží, magové, fakirové a čarodějové, mající kol sebe nimbus moci tajemné, nadpřirozené, působili intensivně na ostatní lidi, jich obrazotvornost, takže je úplně ovládali. Lid věřil v jich sílu, že byli ve spojení s bohy nebo duchy dobrými i zlými, bál se jich, a proto magické umění tak kvetlo, sugesce jednotlivců i davů se znamenitě dařily. Sugescie podporována byla tajuplnými obřady, šerem posvátných chrámů, ohněm oltářů, modlitbou, hudbou a j. Lidé v očekávání zjevů nadpozemských fascinováni,*

---

⁵⁷⁶ (Faukner, 1920, stránky 12-17)

⁵⁷⁷ (Faukner, 1920, stránky 28-29)

⁵⁷⁸ (Masaryk, 1880, str. 25)

⁵⁷⁹ (Horvai, Hypnosa v lékařství, 1959, stránky 8-11)

⁵⁸⁰ (Čadek, 1899, str. 841)

⁵⁸¹ (Říčan, Psychologie náboženství a spirituality, 2007, str. 96)

⁵⁸² (Kašparů, 2006, stránky 71-73)

⁵⁸³ (Šimsa, Sugescie Hypnosa Čtení myšlenek, 1919)

⁵⁸⁴ (Remeš, 1994, str. 32)

⁵⁸⁵ (Mourek, 1903, str. 4)

⁵⁸⁶ (Zach, 1990, stránky 144-145)

⁵⁸⁷ (Zíka, Hypnóza není spánek, 1992, stránky 8-9)

⁵⁸⁸ (McGill, 2005, str. 1)

⁵⁸⁹ (Šimsa, Sugescie Hypnosa Čtení myšlenek, 1919)

⁵⁹⁰ (Šimsa, Sugescie Hypnosa Čtení myšlenek, 1919, 2-3)

*t. j. zaujati všemi smysly, upadali ve stavy změněného vědomí, v extasi (vzrušení) náboženskou a věřili pevně v zázračnou moc prostředníka vyšších mocí. – Kněží a magové uzdravovali nemocné slovem, vkládáním rukou a talismany, vyháněli d'ábly, zaklínali, čarovali, věštili, tak že si vynutili úctu a bázeň. Nevzdělanost a pověřčivost lidu usnadňovali činnost kasty kněží.*⁵⁹¹

Podle Faulknera⁵⁹², Masaryka⁵⁹³, Šimsy⁵⁹⁴ a Zacha⁵⁹⁵ bylo léčení v těchto dobách nedílnou součástí náboženství a v rukou náboženských autorit, při kterém se vzájemně prolínaly víra, očekávání a pověry se skutečnými léčebnými poznatky a zkušenostmi. Mocný léčebný účinek byl často připisován odporným či nepříjemným věcem, či naopak krásným a božským. Používalo se sugestivních obřadů, zařikávání, vkládání rukou, tanců, modliteb, amuletů, případně předmětů, o nichž se věřilo, že mají zvláštní léčebnou moc. K velice sugestivním formám léčby, ale i jiného působení patřily také příkazy, zákazy apod. Smyslem všech těchto sugestivních prostředků bylo pomocí co nejvíce lidských smyslů a s přispěním konkrétních očekávání jedinců evokovat konkrétní představy a prožitky. Masaryk⁵⁹⁶ píše, že při takovémto „léčení“ se mnohdy vyskytovaly mimořádné prožitky psychické i fyzické, lidé mívali různá vidění či prorocké sny. Vzhledem k absolutní víře tehdejších lidí a z dnešního pohledu problematického diagnostikování nemocí zde podle Zacha⁵⁹⁷ sehrává významnou roli také prožitek *zázraku*. Ten mohl přijít sám od sebe, či byl připisován např. vlivu posvátného místa, předmětu nebo osoby s určitou autoritou. Takovou autoritou mohli být podle Faulknera⁵⁹⁸ např. indiští fakíři, kteří byli známí prováděním asketických cviků a kontrolou svého těla pomocí autosugesce tak, že byli např. necitelní vůči fyzické bolesti. Jejich prezentace se jevily běžnému tehdejšímu člověku jako zcela vymykající se přirozenosti a takovéto fakíry tak začala obklopotvat jistá

---

⁵⁹¹ (Šimsa, Sugescie Hypnosa Čtení myšlenek, 1919, 2-3)

⁵⁹² (Faulkner, 1920, stránky 13-18)

⁵⁹³ (Masaryk, 1880, str. 4)

⁵⁹⁴ (Šimsa, Sugescie Hypnosa Čtení myšlenek, 1919, 2-3)

⁵⁹⁵ (Zach, 1990, str. 61)

⁵⁹⁶ (Masaryk, 1880, str. 4)

⁵⁹⁷ (Zach, 1990, str. 62)

⁵⁹⁸ (Faulkner, 1920, str. 12)

„aura“ výjimečnosti a předpoklad, že svůj mocný sugestivní vliv dokážou uplatňovat i na cizí osoby.

Autor na tomto místě pokládá za důležité upozornit, že informace o mimořádných schopnostech fakírů, zázračných žen/mužů, mágů, kněží, léčitelů atd. popisované v literatuře jinými autory je nutné brát s rezervou. Přestože se v některých případech může jednat o autentický popis očitého svědka, který se snažil poctivě zdokumentovat to, co viděl nebo sám prožil, může se přesto jednat pouze o trik. Triky mající podnítit víru lidí v historii podle Masaryka⁵⁹⁹ a Zacha⁶⁰⁰ byly a jsou i dnes běžnou součástí náboženského života a dle názoru autora i nedílnou součástí repertoáru některých výše zmíněných mágů, kněží, léčitelů a dalších „zázračných“ osob. Také Mourek⁶⁰¹ ve svém spise uvádí několik příkladů z experimentální oblasti, které výzkumníci důvěřivě popisují, přičemž teprve oko zkušeného mentalisty dokáže rozpoznat reálné sugestivní fenomény od manipulace v této době při vystoupeních běžně užívané. Zach ovšem též připouští, že lidé „v některých případech neměli v úmyslu klamat, ale sami si mylně vykládali své magické schopnosti...“⁶⁰² Faulkner s názorem Zacha souhlasí a též ke svému upozornění na možné podvody v této oblasti dodává, že někteří si velice pravděpodobně „nebyli podstaty své zvláštní moci patrně jasně vědomi a připisovali ji zase jen svému náboženství a obřadům“.⁶⁰³ Na jiném místě se Faulkner⁶⁰⁴ přiklání k názoru, že neznalost pravé podstaty věcí v minulosti převládala, a dle názoru autora diplomové práce převládá do dnešních dnů. Zach⁶⁰⁵ dále uvádí, že i v případech, kdy stála za prezentovanými „nadpřirozenými“ schopnostmi skutečně pouze sugesce a autosugesce, se mohly ony schopnosti předávat, vyučovat, dědit i po řadu generací a ony osoby mohly uplatňovat vliv na své okolí, aniž by si byly vědomy pravé podstaty své zvláštní moci. Zdroj moci připisovaly svému náboženství nebo důmyslným

---

⁵⁹⁹ (Masaryk, 1880, str. 47)

⁶⁰⁰ (Zach, 1990, stránky 9-10)

⁶⁰¹ (Mourek, 1903, stránky 20-22)

⁶⁰² (Zach, 1990, str. 10)

⁶⁰³ (Faulkner, 1920, str. 13)

⁶⁰⁴ (Faulkner, 1920, str. 33)

⁶⁰⁵ (Zach, 1990, str. 10)

cvikům či obřadům. Dle Faulknera⁶⁰⁶ tak sugestor i subjekt byli pod podobným sugestivním vlivem a žili v podstatě ve stejném klamu. Mnoho autorů a badatelů tak v dobré víře dokumentovalo „kouzelnické vystoupení“ v domnění, že jsou svědky skutečné nadpřirozené události, zázraku. Na těchto pramenech pak vznikl nespočet legend, které byly každým dalším krokem (vypravováním, citováním v literatuře) mnohonásobně pozměňovány a zveličovány. Získávají-li se informace z kronik, jejich odraz reality je o to menší. Kronikáři často z různých důvodů tradovanou událost upravili pro své účely nehledě k tomu, že událost mohla být do kroniky zaznamenána i s mnohaletým odstupem, což přesnost informací dále zhoršilo, a naopak podpořilo kreativitu kronikáře. Význam těchto legend pro možnost realizace skutečných sugestivních fenoménů těchto osob je však nezanedbatelný.⁶⁰⁷ S jejich využitím mohli určití jedinci nabýt potřebné autority, a jak uvádí Faulkner⁶⁰⁸, i následného skutečného sugestivního vlivu na cizí osoby, jejich duševní i tělesný stav a stali se tak v jistém smyslu léčiteli vírou.

Výše popsané budování a uplatňování sugestivního vlivu na ostatní Masaryk⁶⁰⁹, Faulkner⁶¹⁰, Šimsa⁶¹¹, Zach⁶¹² i Remeš⁶¹³ shledávají prakticky u všech zakladatelů velkých náboženství. Šimsa píše: „*Všichni zakladatelé nových náboženství dělali a musili dělati zázraky, aby lid uvěřil v jich božské poslání. Význačnými příklady toho druhu jsou Krišna, Buddha, Mojžíš, Kristus, Mohamed. Zázraky dělali apoštolové a první kazatelé, biskupové a svatí křesťanští.*“⁶¹⁴ Faulkner uvádí, že kupříkladu „... *buduje Kristus na zkušenostech Chaldejců, kteří také již ode dávna znali černou a bílou magii, vyháněli d'ábla z posedlých, t. j. nemocných, uzdravovali vkládáním rukou a talismany dodávali slabým odvahu, předstírajíce, že jsou chráněni před neštěstím a chorobou.*“⁶¹⁵ Přestože z analýzy

---

⁶⁰⁶ (Faulkner, 1920, str. 33)

⁶⁰⁷ Viz kapitola 3.12.5 a kapitola 3.12.8.

⁶⁰⁸ (Faulkner, 1920, str. 13)

⁶⁰⁹ (Masaryk, 1880, str. 33)

⁶¹⁰ (Faulkner, 1920, str. 14)

⁶¹¹ (Šimsa, Sugescie Hypnosa Čtení myšlenek, 1919)

⁶¹² (Zach, 1990, stránky 9-10)

⁶¹³ (Remeš, 1994, stránky 26, 32)

⁶¹⁴ (Šimsa, 1920, str. 119)

⁶¹⁵ (Faulkner, 1920, str. 14)

dostupných historických i současných zdrojů vyplývá, že většina vykonavatelů „zázraků“ užívá cyklus sugesce,⁶¹⁶ naprosto nevědomě, v případě Ježíše o naprosté nevědomosti o moci sugesce a autosugesce Šimsa⁶¹⁷ vznáší pochybnosti a pozastavuje se nad biblickými pasážemi:

„Za svítání cestou zpět do města dostal hlad. Uviděl u cesty jeden fíkovník, šel k němu, ale nenašel na něm nic než listí. Řekl mu tedy: ‚Ať se z tebe už navěky nerodí ovoce!‘ A ten fíkovník hned uschl. Když to viděli učedníci, podivili se: ‚Jak to, že ten fíkovník tak rychle uschl?‘ Ježíš jim odpověděl: ‚Amen, říkám vám, když budete mít víru a nebudete pochybovat, nejenže budete moci tohle udělat fíkovníku, ale i kdybyste řekli této hoře: Zvedni se a vrhni se do moře! – stane se to. Když budete věřit, dostanete, o cokoliv v modlitbě požádáte.‘“⁶¹⁸

„Náhle se zezadu přiblížila žena, která dvanáct let trpěla krvácením, a dotkla se cípu jeho roucha. Řekla si totiž: ‚Jestli se jen dotknu jeho roucha, budu uzdravena.‘ Ježíš se otočil, a když ji uviděl, řekl: ‚Hlavu vzhůru, dcero. Tvá víra tě uzdravila.‘ A od té chvíle byla zdravá.‘“⁶¹⁹

„Jakmile uslyšel, že je to Ježíš Nazaretský, dal se do křiku: ‚Ježíši, Synu Davidův, smiluj se nade mnou!‘ Mnozí ho okřikovali, ať mlčí, ale on křičel tím více: ‚Synu Davidův, smiluj se nade mnou!‘ Ježíš se zastavil a řekl: ‚Zavolejte ho.‘ A tak toho slepce zavolali. ‚Hlavu vzhůru!‘ říkali mu. ‚Vstávej, volá tě!‘ On odhodil svůj plášť, zvedl se a došel k Ježíšovi. Ježíš se ho zeptal: ‚Co mám pro tebe udělat?‘ ‚Rabboni, ať vidím!‘ odpověděl slepec. Ježíš mu řekl: ‚Jdi, tvá víra tě uzdravila.‘ A on hned prohlédl a následoval ho na cestě.‘“⁶²⁰

„Cestou do Jeruzaléma procházel pomezím Samaří a Galileje. Když přicházel k jedné vesnici, setkal se s ním deset malomocných. Zůstali stát opodál a hlasitě volali:

---

⁶¹⁶ Viz kapitola 3.12.

⁶¹⁷ (Šimsa, Sugescce a hypnosa v dějinách národů, 1920, stránky 141-142)

⁶¹⁸ Bible, Matouš 20:19

⁶¹⁹ Bible, Matouš 9:22

⁶²⁰ Bible, Marek 10:52

„Ježíši, Mistře, smiluj se nad námi!“ Když je uviděl, řekl jim: „Jděte se ukázat kněžím.“ A jak šli, byli očištěni. Jakmile jeden z nich uviděl, že je uzdraven, vrátil se a hlasitě chválil Boha. Padl na tvář k jeho nohám a děkoval mu. Ten muž byl Samaritán. „Copak jich nebylo očištěno deset?“ zeptal se Ježíš. „Kde je těch zbylých devět? Nikdo z nich se nevrátil, aby vzdal Bohu slávu, jedině tento cizinec?“ Potom mu řekl: „Vstaň a jdi. Tvá víra tě uzdravila.““⁶²¹

Autor dává za pravdu Šimsovi, že z uvedených výroků připisovaných Ježíšovi lze zvažovat možnost a usuzovat na jeho alespoň částečné pochopení principu sugesce. Nad stejnou možností uvažuje též Faulkner, který uvádí, že přestože „... *Kristus přejal od Chaldejců a Egypťanů názor na podstatu nemocí, že vyháněl a uzdravoval nemocné vkládáním rukou. (...) Byl si snad dokonce vědom sugestivního vlivu svých slov, když říkal věřícím: „Víra tvé tě uzdravila.“ ...?*“⁶²² V souvislosti s biblickým „zázračným“ léčením či jinými zprávami o léčení v té době je však nutno mít také na paměti, že tehdejší diagnostika nemoci, která údajně měla být léčena, je vždy velice nespolehlivá a často se jedná o pouhé spekulace.

Aniž by zde autor této diplomové práce jakkoliv zpochybňoval možnou transcendenci, podle autorů Faulknera⁶²³, Šimsy,⁶²⁴ Masaryka⁶²⁵ lze nicméně při zabezpečení vhodných podmínek⁶²⁶ a následným užitím cyklu sugesce,⁶²⁷ docílit např. prožitků podobných fenoménů, které jsou připisovány např. Mojžíšovi a Ježíši – proměnění hůlky v hada, vody ve víno nebo krev, zázračné strnutí osoby, ochrnutí, uzdravení psychicky způsobené slepoty nebo obrny, vyvolání vidin/halucinací, zážitek setkání se s Bohem, anděly nebo s duchy.

---

⁶²¹ Bible, Lukáš 17:19

⁶²² (Faulkner, 1920, str. 17)

⁶²³ (Faulkner, 1920, str. 14)

⁶²⁴ (Šimsa, Sugescce a hypnosa v dějinách národů, 1920, stránky 141-142)

⁶²⁵ (Masaryk, 1880, stránky 47-48)

⁶²⁶ Viz kapitola 3.5.

⁶²⁷ Viz kapitola 3.12.

Jako doklad určitého stupně chápání principu sugestivního působení i dalšími jedinci v dávných kulturách Faulkner⁶²⁸, Zach⁶²⁹ a Zíka⁶³⁰ ve svých knihách citují Ebersův papyrus, který byl nalezen v thébských troskách a jež je datován do doby panování krále Konsou (asi 1500 let před Kr.). Je tam psáno: „*Vlož naň ruce a řekni, že bolest jeho zmizí.*“ Zíka⁶³¹ dále uvádí, že byly na tomto papyru popsány také hypnotizační procedury obsahující fixaci očí nemocného na lesklý kovový disk, které užívaly tehdejší egyptští kněží, zastávající zároveň funkci lékařů. Jako další doklad Faulkner⁶³² uvádí Manuův zákoník (Manusmriti), kde se zdůrazňuje, že každá lékařská procedura má obsahovat kromě podaného léku také patřičnou magickou formuli. Vzhledem k tomu, že podaným lékem mohl být v tehdejší době například odvar ze staré knihy, je zřejmé, že sugesce byla to hlavní a pravděpodobně jediné, co zde účinkovalo. Mourek⁶³³ píše, že i v případě podání účinného léku může sugestivní vliv účinek léku předstihnout. Instrukce v Manuově zákoníku dále popisují, jak by se měl ten, kdo léčí, pro zdar léčby prezentovat. Měla by jej bezpodmínečně předcházet veliká pověst, se kterou by měl být pacient důkladně předem obeznámen. Pokud s ní seznámen nebyl, pak se musel léčitel pacientovi patřičně odprezentovat sám, viz pre-show,⁶³⁴ – vychválit se nespočtem úspěchů v léčbě, informovat ho o obrovské síle vzácného léku a o nezpochybnitelné podpoře dokonce vyšších sil a božstev.

Šimsa⁶³⁵ upozorňuje, že „zázraky“ nekonali pouze kněží, čarodějové a svatí, ale i všechny vysoce postavené osoby, které u lidu požívaly autority božské úcty. Byli to například papežové, králové a císařové. Ve své knize cituje Tacitovo vyprávění o příjezdu císaře Vespasiana do Alexandrie. Podle toho příběhu prý k císaři přišli dva plačící chlapci – jeden slepý a druhý s ochrnutou rukou – a prosili císaře, aby je vyléčil dle rady, kterou jim dal Serapis v Kanopě. Císař měl dle jeho rady slepému chlapci pomazat oko slinami a druhému na jeho ochrnutou ruku šlápnout. Vespasianovi lékaři císaři poradili,

---

⁶²⁸ (Faulkner, 1920, str. 15)

⁶²⁹ (Zach, 1990, str. 69)

⁶³⁰ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 42)

⁶³¹ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 42)

⁶³² (Faulkner, 1920, str. 15)

⁶³³ (Mourek, 1903, str. 42)

⁶³⁴ Viz kapitola 3.12.8.

⁶³⁵ (Šimsa, Sugcesce a hypnosa v dějinách národů, 1920, stránky 122-123)

aby to zkusil – uzdraví-li se chlapci, využijí celou událost pro císařovu slávu. Neuzdraví-li se, bude to vina „těch ubožáků“. Podle legendy Vespasian vyhověl a oba chlapci byli ihned uzdraveni.

V téže kapitole Šimsa zmiňuje případy, ve kterých „zázračně léčili“ angličtí a francouzští králové. Karel X. se měl například při korunovaci v Remeši dotknout nemocného dvěma prsty na čele a spánku a udělat nad ním kříž řka: „*Bůh Tě uzdravuje, král se dotýká ve jménu Otce, Syna, Duchu sv.*“⁶³⁶ Tímto konáním mu měl vyléčit zduření štítné žlázy.

Podle Faulknera⁶³⁷ a Šimsy⁶³⁸ religiózní, nevzdělané a pověřivé ovzduší tehdejší doby podobným „zázrakům“ nahrávalo. Dělo se jich proto v očích tehdejších lidí i z dnešní perspektivy více než dnes. Lze nicméně pozorovat, že ani vzdělaný člověk dnešní doby se nevzdaluje úvahám o smyslu a účelu svého života, ani víře, že je zde něco vyššího, tajemného, co nedovede pochopit logikou ani svými smysly, a i přes absenci ověřitelných důkazů věří a představuje si dle své fantazie, že existuje nějaká neviditelná síla, duch, který vše rozumně a účelně řídí. Tato představa může být primitivní i velice vznešená. Ono úzké spojení náboženské víry a nadpřirozených činů, často schopnosti léčit, lze v lidské kultuře spatřovat již od nejstarších dob všude po světě. Autorita výjimečných jedinců je prvkem, který se v každé době i kultuře vždy zákonitě samostatně vytvořil. Dle Faulknera⁶³⁹, Šimsy⁶⁴⁰ a Remeše⁶⁴¹ je klíčovým elementem pro vyvolání sugestivních fenoménů – nadpřirozených činů. Faulkner⁶⁴² zdůrazňuje, že se kompetence zmíněných jedinců konat „zázraky“ utváří přirozeně a samovolně a bez nutnosti např. cizího styku se sousední kulturou. Styk mezi jednotlivými kulturami nicméně podle něho mohl poměrně významně ovlivňovat vysvětlení oné nadpřirozenosti – vliv kouzel, d'ábla, bohů, andělů,

---

⁶³⁶ (Šimsa, 1920, str. 123)

⁶³⁷ (Faulkner, 1920, str. 14)

⁶³⁸ (Šimsa, Sugescie Hypnosa Čtení myšlenek, 1919)

⁶³⁹ (Faulkner, 1920, str. 13)

⁶⁴⁰ (Šimsa, Sugescie a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 121)

⁶⁴¹ (Remeš, 1994, stránky 26, 32)

⁶⁴² (Faulkner, 1920, str. 15)

svatých nebo duší lidí zemřelých. V každé době a místě dle toho, v co bylo tou dobou a v té které zemi v módě věřit.

4.1.3 Chrámové prožitky

Bylo by chybou opomenout, jak píše Kašparů⁶⁴³, že kromě „nadpřirozeného“ konání výše zmiňovaných výjimečných jednotlivců nacházely sugesce a autosugesce podstatně uplatnění i jako součást nábožensko-magických rituálů starověku. Takové uplatnění lze sledovat například v tzv. chrámech spánku zasvěcených jednotlivým bohům. Jedním z nejznámějších byl egyptský chrám Serapisův v Kanopě, kam jak píše Faulkner, „přicházelo mnoho nemocných, aby v náruči snů našli ulehčení a uzdravení“.⁶⁴⁴ Podobné chrámy spánku lze nalézt v Řecku, kam se pravděpodobně dostaly z Egypta. Podle Kašparů⁶⁴⁵ mohli v chrámech lidé zažívat spánek dvojího druhu – přirozený nebo vyvolaný pohanskými kněžími. Po probuzení lidé sdělovali kněžím své sny. Věřilo se, že tyto sny jsou sesílány přímo bohem, jemuž byl chrám zasvěcen, a podle jejich výkladu se tedy případně prováděla léčba.

Faulkner⁶⁴⁶, Masaryk⁶⁴⁷ a Zíka⁶⁴⁸ píší, že kněží v řeckých chrámech spánku v mnohém osvědčené egyptské sugestivní postupy ještě zdokonalili. Například než se pacient dostal k samotné léčbě, byl dlouhou dobu předem připravován přísnou dietou, potíráním mastmi, vykuřováním bylinami, modlitbami, zpěvem, zvláštními cvičeními a rituální očišťováním. Ovlivňovalo jej současně neobvyklé okolí chrámu, poučky kněží o mocném vlivu boha, a hlavně nespočet svědectví o všech nemocných, zázračně, z boží vůle, uzdravených před ním, která byla napsána na zdech, nebo jak píše Masaryk⁶⁴⁹, na věnovacích tabulkách, což mělo za cíl utvrdit nemocného ve víře a v naději. Po takovéto důmyslné přípravě,

---

⁶⁴³ (Kašparů, 2006, str. 72)

⁶⁴⁴ (Faulkner, 1920, str. 16)

⁶⁴⁵ (Kašparů, 2006, str. 72)

⁶⁴⁶ (Faulkner, 1920, str. 16)

⁶⁴⁷ (Masaryk, 1880, str. 6)

⁶⁴⁸ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, stránky 42 - 43)

⁶⁴⁹ (Masaryk, 1880, str. 6)

když bylo lidem umožněno konečně vstoupit do chrámu, mnoho lidí okamžitě zažívalo různé sugestivní fenomény a vstupovalo do transu. Faulkner píše, že v takový okamžik „...*nezřídka přestrojení kněží hráli úlohu boha, odvažující se mnohdy dokonce v tomto stavu k různým terapeutickým zákrokům, ba i k menším chirurgickým operacím*“.⁶⁵⁰ Zíka⁶⁵¹ dodává, že jindy kněží, v roli bohů, v tomto stavu např. šeptali svým pacientům patřičné sugesce, aby tím u nich povzbudili samouzdravovací schopnost jejich těla.

Kromě léčení sloužily ve starověku chrámy zasvěcené bohům také k provozování „vykladačského umění,“ tzn. k věštění a prorokování. To bylo též od nepaměti jednou z nejdůležitějších činností kněží, světců a jasnovidných médií. Prostý člověk se přirozeně bál neznámé budoucnosti a taková věštba mu mohla od strachu z neznáma pomoci. Potom věřil, že již ví, co přijde, a přemýšlel, jak se na to připravit.

Plútarchos popisuje ve svých textech slavnou věštinu v řeckých Delfách. Tam věštila proslulá kněžka Pýthia, patřící k Apollónově chrámu. Nejprve prošla rituální očištěním, pila posvátný Kastalský pramen a žvýkala vavřík. Poté usedla dle Plútarchova textu na třínožku nad skalní puklinou. Ze skály vycházely omamující plyny, někdy nazývané i jako božský dech. Kněží mezitím pozorovali chování obětních zvířat a usuzovali z toho, zda chce již Pýthiíny ústy bůh promluvit, anebo ne. Když nastal čas, kněžku uvedli do svatyně. Tam následkem otravy jedovatými plyny upadla do změněného stavu vědomí. Pak se čekalo. Jak Plútarchos zmiňuje, Pýthie při věštbě vybíhala ze svatyně, působila jako šílená a nekontrolovatelně z ní vycházela nesouvislá slova a výkřiky. Z těch následně kněží sestavovali veršované orákulum neboli věštbu. Tato věštba mocně ovlivňovala politiku a zákonodárství, místní kult i mravy. Zíka⁶⁵² ještě dodává, že podobná praxe byla i v jiných chrámech, kde se však dosahovalo transu jinými způsoby, např. pomocí kouře z rituálně pálených bylin.

Přestože se v každém kulturním kontextu spontánně vykrystalizovala autoritativní osoba a na ní někdy i vlastní systém víry vysvětlující sugestivní fenomény – „nadpřirozené

---

⁶⁵⁰ (Faulkner, 1920, str. 16)

⁶⁵¹ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 43)

⁶⁵² (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 43)

jevy“ – se svou vlastní terminologií i příčinou, bylo obvyklé, že s nástupem dominantnější kultury se toto vysvětlení a s ním zažitá terminologie přetvořila, aby vyhovovala novému kontextu. Sugestivního působení v podobě chrámového spánku se tak podle Zíky⁶⁵³ užívalo do poloviny 16. století a poté je postupně nahradili křesťanští mniši, kteří dle Zíky „*zázračně uzdravovali modlitbami, svěcenou vodou, ostatky světců a také přikládáním rukou*“.⁶⁵⁴ Faulkner⁶⁵⁵ se Zíkou souhlasí a dodává, že křesťanství přejalo množství sugestivních úkonů z pohanských dob a pouze nahradilo staré termíny a vysvětlení vlastními. Magické formule a zařikávání nahradilo modlitbou, amulety a talismany byly změněny v kříže, růžence a relikvie. Dobří a zlí duchové byli nahrazeni anděly a ďáblem. Faulkner⁶⁵⁶ nicméně upozorňuje na neměnicí se sugestivní moc takových rekvizit i přes jejich novou podobu a nové označení, kterou lze pozorovat zejména v krizových situacích jako války, živelní katastrofy nebo v případech vážné nemoci.

4.1.4 Vliv křesťanství v pozdním středověku

Úzký vztah mezi úřadem náboženským a léčitelským nebyl výrazně jiný ani ve středověku. Šimsa píše, že „*mnichové v klášteřích převzali úlohu starých magů, uspávali a uzdravovali. Dávaly se zázraky, lidé putovali k zázračným pramenům, obrazům (Lurdy v novověku). Svatí autosugesce – vlastní vůlí – upadali ve stavy nebeské blaženosti, ve strnulost (katalepsii), bezcitnost (analgesii), snášeli muka – vlivem božským dle svého přesvědčení*“.⁶⁵⁷

Faulkner⁶⁵⁸ i Masaryk⁶⁵⁹ zmiňují, že spolu s vývojem křesťanských představ se rozvíjelo také středověké kouzelnictví a víra v čarodějnice a čaroděje. Podstatu „zázračných“ a „nadpřirozených jevů“ církev vysvětlovala vlivem Boha, Ďábla, andělů,

---

⁶⁵³ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 44)

⁶⁵⁴ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 44)

⁶⁵⁵ (Faulkner, 1920, str. 17)

⁶⁵⁶ (Faulkner, 1920, str. 17)

⁶⁵⁷ (Šimsa, Sugescce Hypnosa Čtení myšlenek, 1919, str. 3)

⁶⁵⁸ (Faulkner, 1920, stránky 17-18)

⁶⁵⁹ (Masaryk, 1880, str. 6)

duchů, relikvií, ale například také vlivem kouzel čarodějů a čarodějnic. K tomu Zach⁶⁶⁰ dodává, že čarodějnictví podnítila zejména víra v peklo, se kterým bylo spojováno, s čímž Masaryk⁶⁶¹ souhlasí a dodává, že vlivu d'ábla byly připisovány v podstatě jakékoliv zvláštní duševní pochody a psychické nemoci. Šimsa⁶⁶² na tomto místě poukazuje na téměř totožné sugestivní praktiky, které čarodějové a čarodějnice i kněží užívali ke své práci. Užívali magické formule / modlitbu, náboženské ceremonie / magické rituály či relikvie/talismany. V některých byli prostředníky pro nějakého vnějšího „nadpřirozeného“ činitele, jindy přenášeli nadpřirozenou moc přímo sami na sebe, do svých chrámů, na posvěcené věci atp. Víru v moc kouzel a čarodějnictví křesťanství nechtěně značně podporovalo a vlastně i svým urputným bojem proti nim legitimizovalo. Faulkner⁶⁶³ píše, že pozornost poutající sugestivní fenomény byly přitom velice důležitým prvkem na obou stranách a podporovaly jak křesťanskou víru, tak i víru v moc kouzel a čarodějů. Každý překvapivý sugestivní fenomén, který v té době upoutal pozornost lidí svou záhadností, podněcoval představivost, šířil se vzrušeným vyprávěním mezi lidmi, a jak již bylo autorem uvedeno výše, legenda byla tímto vyprávěním a citováním v literatuře obvykle postupně zveličovaná, což z daru dalších sugestivních fenoménů – „zázraků“ a „kouzel“ – jedině prospívalo. Efekty sugestivních fenoménů bývaly často v obou skupinách stejné. Rozdíl, zda se jedná o čarodějnici, nebo světici, tedy utvářel převážně kontext konkrétní situace, a hlavně aktéry uváděný zdroj nadpřirozené moci.

V 18. století přichází osvícenství, rozvoj vědy a s ním snaha uvádět na pravou míru i pověry a náboženská tvrzení. Obvykle bylo však výsledkem, jak uvádí Faulkner⁶⁶⁴, pouze popření nadpřirozenosti, duchů a kouzel, nikoliv systematická snaha o poznání principu sugestivního a autosugestivního působení. Faulkner⁶⁶⁵ též píše, že vyskytlo-li se v této době nové, rozumné vysvětlení pozorovaných fenoménů, ve většině případů myšlenka opět vešla v zapomnění kvůli přílišné odlišnosti od zažitého nebo malé atraktivnosti nového mínění. Jako podobný příklad dobré myšlenky, která nenašla nikoho, kdo by na ni navázal,

---

⁶⁶⁰ (Zach, 1990, str. 9)

⁶⁶¹ (Masaryk, 1880, str. 6)

⁶⁶² (Šimsa, Sugesce a hypnosa v dějinách národů, 1920, stránky 99-104)

⁶⁶³ (Faulkner, 1920, str. 18)

⁶⁶⁴ (Faulkner, 1920, str. 18)

⁶⁶⁵ (Faulkner, 1920, str. 18)

pravděpodobně z důvodu tehdejšího nevhodného místa a času, uvádí zjištění, které učinil a zapsal do své knihy Pietro Pomponazzi z Mantovy již na počátku šestnáctého století: „*Lékaři a filosofové vědí, že kdybychom místo ostatků některého svatého dali jakékoliv kosti jiné, mělo by to na nemocné stejný účinek, kdyby jen jim byla ponechána víra, že se blíží ke skutečným religujím.*“⁶⁶⁶ Pomponazzi zde tedy obrací dosavadní zdánlivě přirozený úsudek a tvrdí, že ony zbytky těl mají právě proto svoji neobyčejnou moc, že lidé v tuto moc věří.

V reakci na postupně neudržitelný vzestup vzdělanosti se kněžské kasty organizovaly a pro zachování a upevnění duchovní i světské moci se transformovaly.

Faukner⁶⁶⁷ se okolo roku 1920, kdy publikoval své knihy, přikláněl k názoru, že rozvoj vědy a nárůst vzdělanosti ve společnosti postupně zákonitě způsobí „odkouzlení světa“. Člověk přestane věřit v božstva, duchy, strašidla, kouzla, jak v jejich existenci věřil v historii člověk nevzdělaný. Od doby publikace knih uplynulo 100 let. Během této doby lze sledovat obrovský vzestup vědy a techniky. V otázce náklonnosti člověka k víře a v jeho vztahu k nadpřirozenému se však nic nezměnilo. Ani u obyčejných lidí, ani v případě vlivných dnešní doby. Ti se stejně jako mocní v minulosti rádi obklopují osobami s „nadpřirozenými schopnostmi“ a pro uchování svého vnitřního klidu a zřeknutí se zodpovědnosti za svá rozhodnutí dbají na jejich rady.

4.2 Pseudovědecké období

Přestože jak vyplývá z předchozí kapitoly, náboženské období stále trvá a lze jeho vnímání a užívání sugestivních fenoménů považovat v kultuře za hlavní a dominující, od 18. století si lze povšimnout i „nového výhonku“ na tomto „kmeni“ v podobě *pseudovědeckého období*, které bylo ve znamení průkopníků vědy. Ti se snažili o popsání, vysvětlení i moderní vědecké užití dosud sugestivních fenoménů, nejčastěji k léčbě zdravotních problémů. Toto období dějin se vyznačuje tím, že zmínění průkopníci oboru publikovali první vědecké práce o podstatě sugestivních fenoménů. Jejich publikované hypotézy byly sice chybné, nicméně i přesto dokázali v praxi vykazovat určité pozitivní

---

⁶⁶⁶ (Faukner, 1920, str. 19)

⁶⁶⁷ (Faukner, 1920, stránky 26-27)

manifestace sugestivního fenoménu. V tomto období se fenomén sugesce začal osekávat na podstatu a vznikaly nové hypotézy i nová terminologie odlišná od původní – religiózní.

Tato kapitola je nazvaná *Pseudovědecké období*, protože způsob práce průkopníků byl obvykle pochybný a dal by se v mnoha bodech přirovnat například k praxi dnešních lidových léčitelů. Přesto však dílo následujících osobností nezastupitelně přispělo k dalšímu zájmu a v mnoha ohledech podnítilo seriózní zkoumání sugestivních fenoménů nehledě k tomu, že způsob jejich praxe ilustruje správnost cyklu sugesce, popsaného v kapitole 3.12.

4.2.1 Paracelsus

Průkopníci *pseudovědeckého období* sice intenzivně bádali a publikovali až od 18. století, nicméně, jak zmiňuje Faukner⁶⁶⁸ a bude doloženo níže, jejich vnímání sugestivních fenoménů velmi silně ovlivnilo dílo Paracelsovo ze 16. století a v té souvislosti i částečně jimi užívanou terminologii. Paracelsus⁶⁶⁹ byl lékař, alchymista a astrolog, pocházející ze zchudlé šlechtické rodiny. Studoval na řadě univerzit v Evropě, ale svůj první titul získal na Vídeňské univerzitě. V roce 1515 (nebo 1516) na univerzitě v italské Ferrare promoval na doktora interní medicíny a chirurgie. V praxi byl jeho přístup značně osobitý. Odmítal klasickou lékařskou praxi a namísto toho se toulal po venkově, kde léčil příležitostně a učil se mimo jiné i lidovým léčitelským praktikám. Byl charismatickým řečníkem a ve svém projevu rád používal své vlastní novotvary slov. Z toho důvodu bylo jeho vyjadřování značně těžce uchopitelné. Paracelsus byl znám pro svou ostrou kritiku zavedené lékařské praxe a zpochybňování práce Hippokrata, Galéna a Avicenny, kteří tvořili základ tehdejší medicíny.

Paracelsus svými názory přispěl podle Fauknera⁶⁷⁰ a Masaryka⁶⁷¹ zejména k radikální změně diskursu o podstatě sugestivních fenoménů. V kompendiu Paracelsových prací nazvaném *Opera omnia* z roku 1658 se lze dočíst novou Paracelsovu hypotézu, že lidská duše je jakési nehmotné, neviditelné, nezávažné fluidum, které vychází z lidského těla.

---

⁶⁶⁸ (Faukner, 1920, stránky 19-20)

⁶⁶⁹ Celým jménem Philippus Aureolus Theophrastus Bombastus von Hohenheim (1493–1541).

⁶⁷⁰ (Faukner, 1920, str. 19)

⁶⁷¹ (Masaryk, 1880, str. 7)

Paracelsus dle Faulknera⁶⁷² předpokládal, že prostřednictvím tohoto fluida může působit síla vůle jedné osoby na jinou, dokonce přemoci její případný odpor a přinutit ji k zamýšleným činům. Přestože byla tato Paracelsova myšlenka zcela mylná, byla poměrně přiléhavou k hlavnímu myšlenkovému proudu tehdejší vědy, a proto našla daleko více ohlasu i uznání než jiné strážlivější a často mnohem správnější myšlenky.

I v dnešní době se lze poměrně často setkat s lidmi věřícími v podobné myšlenky. Faulkner⁶⁷³ k tomu dodává, že je to proto, že dobře odpovídají zkušenostem nezúčastněného pozorovatele. Paracelsus však již tehdy sám znal přesnější princip. Faulkner to dokládá parafrázováním Paracelsových slov z jeho díla: „*Odejmete-li představivost a důvěru, ničeho nesvedete!*“⁶⁷⁴

Faulkner⁶⁷⁵ a Masaryk⁶⁷⁶ uvádějí, že dalším Paracelsovým přínosem pro chápání sugesce jeho následovníky je pravděpodobně první užití pojmů *magnetické fluidum* a *magnetismus* pro naznačení vzájemného vlivu osob. Ujmutí se těchto termínů u veřejnosti dle Faulknera⁶⁷⁷ způsobilo to, že pravá podstata sugestivních fenoménů zůstala dlouhou dobu nejasná a laický pozorovatel si díky nim utvořil o pozorovaných sugestivních fenoménech chybné představy. Lidé věřili v magnetické tahy a představovali si, že ve svém těle mají jakési magnetické proudy. Faulkner⁶⁷⁸ uvádí, že se dokonce postupem času vytvořily různé nauky o magnetické léčbě, pomocí nichž se skutečně badatelům dařilo evokovat sugestivní fenomény, či docílit subjektivního zlepšení zdravotních potíží pacientů. Teprve z dnešní perspektivy je však jasně patrné, že toho nedocílili pomocí magnetismu, ale působením sugesce. Následující příběhy Hella a Mesmera výše uvedené tvrzení ilustrují a dokládají.

---

⁶⁷² (Faulkner, 1920, str. 19)

⁶⁷³ (Faulkner, 1920, str. 19)

⁶⁷⁴ (Faulkner, 1920, str. 19)

⁶⁷⁵ (Faulkner, 1920, str. 19)

⁶⁷⁶ (Masaryk, 1880, str. 7)

⁶⁷⁷ (Faulkner, 1920, str. 19)

⁶⁷⁸ (Faulkner, 1920, str. 20)

Neposledním přínosem dle Faulknera⁶⁷⁹ bylo, že Paracelsovy názory vzbudily zájem u laické i akademické veřejnosti. O sugestivních fenoménech se začalo více přemýšlet a byla ukázána rovněž irelevance myšlenek o vlivu duchů, čertů či andělů.

4.2.2 Maximilian Rudolf Hell

Paracelsovy představy o magnetickém fluidu, vlivu vesmírných těles a magnetů na lidský organismus přivedl opět po takřka 200 letech na světlo Maximilian Hell.⁶⁸⁰ Hell byl jezuitský vzdělanec, mezi oblasti jeho badatelského zájmu patřila historie, teologie, filozofie, matematika a zejména astronomie a fyzika. V průběhu svého studia na Vídeňské univerzitě se intenzivně zabýval především astronomií, založil na střeše jedné z univerzitních budov první univerzitní astronomickou observatoř, ve které byl od roku 1755 až do své smrti ředitelem.^{681, 682} Tato observatoř se stala hlavním centrem přírodovědeckého bádání v habsburské monarchii a Hell respektovanou autoritou na poli tehdejší astronomie.

Hell velice pravděpodobně navazoval na spisy Paracelsovy, Fluddovy a van Hejmontovy a věřil v přímý vliv planet na lidské tělo a účinek léků vysvětloval kosmickým magnetismem. Člověk měl mít, podle starých astrologických názorů, v sobě cosi z podstaty hvězd a ze vzduchu neustále přitahovat chorobné výrony. Životní magnetickou silou je prý ale bylo možné odpudit, a tak dosáhnout uzdravení. Zíka⁶⁸³ uvádí, že Hell poskytoval svým pacientům např. tzv. magnetické léčebné kúry, při kterých jim upevňoval magnety ve tvaru nemocných orgánů na bolestivá místa na jejich těle, což jim mělo dopomáhat k uzdravení. Faulkner⁶⁸⁴ i Šimsa⁶⁸⁵ zmiňují Hella jako klíčovou osobnost, která svými veřejnými demonstracemi magnetické léčby inspirovala v té době též ve Vídni

---

⁶⁷⁹ (Faulkner, 1920, str. 20)

⁶⁸⁰ Celým jménem Maximilian Rudolf Hell (1720–1792).

⁶⁸¹ (Ferencová, 1995)

⁶⁸² (NkČr, 2019)

⁶⁸³ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 46)

⁶⁸⁴ (Faulkner, 1920, str. 21)

⁶⁸⁵ (Šimsa, Sugesce a hypnosa v dějinách národů, 1920, stránky 55-56)

působícího Mesmera a podnítila jej v jeho magnetizérské praxi. Mourek⁶⁸⁶ dodává, že v této době bylo užívání magnetů k léčebným účelům v plném rozkvětu, a kromě Hella ve Vídni jimi byl proslulý též například abbé Robert Lenoble v Paříži. Mesmer se však zasloužil o popularizaci metody, kterou do této doby užívali především okultisté.

4.2.3 Franz Mesmer

Faukner⁶⁸⁷, Kašparů⁶⁸⁸, Šimsa⁶⁸⁹, Čadek⁶⁹⁰, Masaryk⁶⁹¹, Zíka⁶⁹² i prakticky všichni další autoři píšící o historii sugesce/hypnózy datují počátek moderního přístupu k oboru od Mesmera a Faukner jej označuje doslova za „*otce hypnotismu*“.⁶⁹³

Mesmer⁶⁹⁴ byl excentrický rakouský lékař. Faukner⁶⁹⁵ uvádí, že byl synem chudých zbožných rodičů, kteří svého syna směřovali ke kněžskému povolání. Mesmer se nicméně na univerzitě věnoval studiu práv a později přestoupil do Vídně na lékařskou fakultu, kde dosáhl v roce 1766 doktorského titulu.^{696, 697, 698} Faukner⁶⁹⁹ a Mourek⁷⁰⁰ uvádějí, že Mesmer, pravděpodobně inspirovaný Maximilianem Rudolfem Hellem a spisy Fluddovými, van Hejmontovými, Maxwellovými o kosmickém magnetismu

---

⁶⁸⁶ (Mourek, 1903, stránky 3 - 4)

⁶⁸⁷ (Faukner, 1920, stránky 20 - 21)

⁶⁸⁸ (Kašparů, 2006, str. 73)

⁶⁸⁹ (Šimsa, Sugesce a hypnosa v dějinách národů, 1920, stránky 55 - 56)

⁶⁹⁰ (Čadek, 1899, str. 841)

⁶⁹¹ (Masaryk, 1880, str. 8)

⁶⁹² (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 46)

⁶⁹³ (Faukner, 1920, str. 21)

⁶⁹⁴ Celým jménem Franz Friedrich Anton Mesmer (1734–1815).

⁶⁹⁵ (Faukner, 1920, str. 21)

⁶⁹⁶ (Čadek, 1899, str. 841)

⁶⁹⁷ (Mourek, 1903, str. 3)

⁶⁹⁸ (Masaryk, 1880, str. 8)

⁶⁹⁹ (Faukner, 1920, str. 21)

⁷⁰⁰ (Mourek, 1903, str. 3)

jako univerzálním léčivu a opět i Paracelsem, věnoval svou dizertaci „*Dissertatio physico-medica de planetarum influxu*“ pojednání o vlivu planet na lidské tělo.

Podle Browna „*Mesmer byl přesvědčen, že lidským tělem a celým vesmírem proudí kvazimagnetické fluidum a že přerušení tohoto proudu energie je příčinou různých chorob, jimiž trpíme*“.⁷⁰¹ Také Zach⁷⁰² a Kašparů⁷⁰³ uvádějí, že Mesmer věřil v přímý vliv neviditelné magnetické substance z kosmu na lidské zdraví, tudíž „*pokud se vesmírné vibrace této energie dostanou do nerovnováhy, dojde také k porušení celkové vyrovnanosti organismu a člověka stihne choroba. Ztracené zdraví se vrací ve chvíli, kdy tok magnetické energie mezi nemocným a planetami tohoto vesmíru bude opět v harmonii*“.⁷⁰⁴ Protože Mesmer věřil, že třením nemocných míst kusy magnetu vyvažuje magnetické plynutí a navrácí se tak do těla člověka zdraví,⁷⁰⁵ brzy začal po vzoru Hella experimentovat s magnety v rámci léčby svých pacientů.

Faukner⁷⁰⁶, Čadek⁷⁰⁷, Kašparů⁷⁰⁸ a Mourek⁷⁰⁹ píší, že Mesmer pravděpodobně náhodou dochází při léčení svých pacientů ke zjištění, že dokáže docílit naprosto stejných účinků, hlavně úlevy od bolesti na pacientově těle, přestože se jej nedotýká magnety, ale pouze vlastníma rukama. Ono tzv. zázračné vkládání rukou měl Mesmer dle Mourka⁷¹⁰ převzít od švábského kněze Gassnera, se kterým se v té době stýkal. Zach⁷¹¹, Čadek⁷¹²

---

⁷⁰¹ (Brown, *Magie a manipulace mysli*, 2007, str. 104)

⁷⁰² (Zach, 1990, str. 74)

⁷⁰³ (Kašparů, 2006, str. 73)

⁷⁰⁴ (Kašparů, 2006, str. 73)

⁷⁰⁵ (Zach, 1990, str. 74)

⁷⁰⁶ (Faukner, 1920, str. 21)

⁷⁰⁷ (Čadek, 1899, str. 842)

⁷⁰⁸ (Kašparů, 2006, str. 73)

⁷⁰⁹ (Mourek, 1903, str. 3)

⁷¹⁰ (Mourek, 1903, str. 3)

⁷¹¹ (Zach, 1990, str. 74)

⁷¹² (Čadek, 1899, str. 841)

a Masaryk⁷¹³ v této souvislosti uvádějí, že Mesmer začal věřit v existenci jakéhosi *fluida*, vycházejícího z těla člověka,⁷¹⁴ které je podle dosud neznámých zákonů schopno působit na živé bytosti, zejména pak na člověka. Ono fluidum mělo být též samo magnetické, proto mělo mít schopnost přitahovat i odpuzovat jako klasický magnet a mělo být možno na něj i reálnými magnety působit. Na základě této myšlenky a vlastní dlouhodobé práce s magnety si Mesmer vyvodil závěr, že bylo jeho tělo magnetismem doslova prostoupeno, že nyní dokonce již pouze on sám dokáže vyzařovat onen *magnetismus – fluidum* tak jako magnet a je schopen účinně působit i pouhým přikládáním svých rukou a později, jak Čadek⁷¹⁵, Masaryk⁷¹⁶ a Mourek⁷¹⁷ píší, pouze jejich přiblížováním, zvukem, foukáním či jen svým pohledem. Tento magnetismus pojmenoval jako *magnetismus animalis*, tedy „živočišný magnetismus“⁷¹⁸ a dále se svým novým objevem experimentoval, což posilovalo jeho sebevědomí i přesvědčení o správnosti své myšlenky. V roce 1775, jak zmiňuje Faulkner⁷¹⁹ a Masaryk⁷²⁰, Mesmer publikoval výsledky svého bádání ve spise s názvem *Sendschreiben an einen auswärtigen Arzt über die Magnetkur*, ve kterém podrobně vykládá svou teorii o živočišném magnetismu. V témže roce, jak uvádí Zíka⁷²¹, je slavnostně jmenován za člena Kurfürtské bavorské akademie a přibližně v této době se též začal utvrzovat v názoru, že to není železný magnet, jehož vliv cítí jeho pacienti.

---

⁷¹³ (Masaryk, 1880, str. 8)

⁷¹⁴ Z pravé ruky mělo dle Mesmerovy představy vycházet záření modré a z levé žluté. (Zach, 1990, str. 74)

⁷¹⁵ (Čadek, 1899, str. 842)

⁷¹⁶ (Masaryk, 1880, str. 8)

⁷¹⁷ (Mourek, 1903, str. 3)

⁷¹⁸ Český překlad přídomku *živočišný* je jeden z mnoha překladů, který byl s domnělým magnetismem, na základě Mesmerových teorií spojen. V literatuře lze nalézt také spojení *osobní, tělesný*, či například *zvířecí magnetismus, mesmerismus, psycheismus, hypnotismus, elektropsychologie, elektrobiologie, somnolismus, hypnotismus*. Přestože je slovo magnetismus z dnešního pohledu zavádějící, dle Masaryka nazývali v této době někteří lékaři „*magnetismem některá působení člověka na člověka, domnívajíce se, že jest jakási síla přitažlivá a odpudivá ve všech částech všehomíru, zvláště pak v člověku, kterouž z blízka i z daleka na lidi i zvířata lze působiti*“ (Masaryk, 1880, str. 330)

⁷¹⁹ (Faulkner, 1920, stránky 21-22)

⁷²⁰ (Masaryk, 1880, str. 8)

⁷²¹ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 48)

Podle Kašparů⁷²² i Šimsy⁷²³ Mesmer postupně stále více věřil, že disponuje nějakým zvláštním vrozeným nadáním. Šimsa⁷²⁴ píše, že Mesmer, z důvodu své představy o udržení co největšího množství živočišného magnetismu, nosil koženou košili podšitou hedvábím a dále si ještě magnetismus pokoušel zesilovat klasickými magnety.

Časem Mesmer pozoroval, že má léčivou sílu vše, čeho se dotkne. Šimsa⁷²⁵ v této souvislosti uvádí, že Mesmer magnetizoval i například dráty nebo vodu. Tyto předměty pak na jeho pacienty působily léčivou silou. Zíka dodává, že kromě drátů a vody Mesmer magnetizoval též např. „*porcelánové šálky, talířky, oděvy, peřiny, stromy, hudební nástroje, dokonce i zvířata*“.⁷²⁶ U svých pacientů byl časem schopen vyvolávat „magnetický spánek“ dotekem, slovy i pohledem. S přibývajícím jistotou svého vlivu na okolí nevyvracel ani domněnky, že je schopen magneticky působit i na dálku.

V úvodu kapitoly byl Mesmer autorem diplomové práce označen jako excentrik. Faulkner⁷²⁷ jej dále popisuje jako osobu, která si nepřipouštěla jakoukoliv kritiku ani sebekritiku a jejíž léčebné metody byly obvykle velice teatrální. Zmítal se proto, dle jeho názoru, neustále z jednoho mylného extrému do druhého. Měl rád výstřednosti a s oblibou působil tajemným dojmem. Faulkner⁷²⁸ dále uvádí, že postupem času jeho teatrálnost vystupování působila značně šarlatánsky a zveličováním svého umění, jakož i výsledků postupně proti sobě popudil tehdejší lékaře. Ti se přirozeně snažili Mesmerovo tajemství odhalit. Faulkner⁷²⁹ uvádí, že právě v tomto období Mesmer předložil svoje výzkumy k posouzení tehdejší Akademii. Posuzující lékaři se však vyslovili k jeho myšlenkám odmítavě a prohlásili jej za podvodníka. Jeho pověsti u laické veřejnosti

---

⁷²² (Kašparů, 2006, str. 73)

⁷²³ (Šimsa, Sugesce a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 56)

⁷²⁴ (Šimsa, Sugesce a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 56)

⁷²⁵ (Šimsa, Sugesce a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 56)

⁷²⁶ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 47)

⁷²⁷ (Faulkner, 1920, str. 20)

⁷²⁸ (Faulkner, 1920, stránky 21-22)

⁷²⁹ (Faulkner, 1920, str. 22)

to neuškodilo. Naopak. Dle Fauknera⁷³⁰ se jeho pověst lépe šířila. To vedlo v brzké době k založení zvláštního léčebného ústavu ve Vídni. Jak bylo již u Mesmera zvykem, jeho ústav svou tajuplností budil pozornost okolí a Mesmer přeháněl výsledky svého léčení.

Kašparů⁷³¹ píše, že se v roce 1778 Mesmer kvůli věhlasu přesahujícímu hranice na základě pozvání tehdejšího krále Ludvíka XVI. přesunul do Francie. Mourek⁷³² v kontrastu k tomu uvádí, že Mesmer opustil Vídeň kvůli nezdarům ve své práci. Čadek píše, že Mesmer si v roce 1775 proti sobě popudil vídeňské lékaře pouze uveřejněním své netradiční léčebné metody, a protože se prý nesouhlas s jeho postupy ozýval též z okolních zemí, byl Mesmer z Vídně vypovězen.

Důvodem však pravděpodobně bylo i v tu dobu pro Mesmera nepříjemné klima v rakouské společnosti z důvodu jeho předpokládané aféry s osmnáctiletou pacientkou, pianistkou a skladatelkou Marií Terezií Paradiesovou, kterou lékaři považovali od jejích čtyř let za slepou. Na základě údajné Mesmerovy aféry na něho Lékařská fakulta povolala mravnostní policii. Tím ztratil úplně důvěru i podporu vlivných osobností u vídeňského dvora. Zíka⁷³³ zase uvádí, že byl Mesmer z Rakouska vykázán, protože tvrdil, že Marii Terezií Paradiesové zcela navrátil zrak, čímž si proti sobě poštvál místní lékaře, vidící v něm nevídanou konkurenci. Z Mesmerových deníků spíše vyplývá, že se jednalo o neshodu s rodiči Terezie, jejíž matka praštila Tereziinou hlavou o zeď a otec vyhrožoval Mesmerovi probodnutím šavlí.⁷³⁴

---

⁷³⁰ (Faukner, 1920, str. 22)

⁷³¹ (Kašparů, 2006, str. 73)

⁷³² (Mourek, 1903, str. 4)

⁷³³ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 50)

⁷³⁴ (Waterfield, 2003, stránky 76-77)

Mesmer se v roce 1778 usadil v Paříži. Faukner⁷³⁵, Čadek⁷³⁶, Kašparů⁷³⁷, Mourek⁷³⁸ i Zíka⁷³⁹ shodně popisují jeho zdejší působení jako velmi úspěšné, takže zanedlouho si i zde získal řadu klientů a vlivných obdivovatelů, jakými byli např. markýz Lafayette či Marie Antoinetta. Díky tomu zde mohl v již v roce 1780 zbudovat svůj další magneticko-léčebný ústav⁷⁴⁰ a ještě téhož roku dle Mourka⁷⁴¹ a Zíky⁷⁴² Mesmer poprvé žádal francouzskou lékařskou fakultu o přezkoumání jeho dosavadních objevů, protože měl v této době vážný zájem o to, aby byly jeho metody uznány zdejší odbornou veřejností. K audienci u místní fakulty mu dle Masaryka⁷⁴³ dopomohl lékař králova bratra a Mesmerův obdivovatel, Charles Deslon.⁷⁴⁴ Masaryk⁷⁴⁵ a Mourek⁷⁴⁶ k tomu uvádějí, že fakulta Mesmerovu žádost odmítla a pokárala Deslona, který se Mesmera zastával, za jeho smělost zaštit'ovat Mesmerovu práci. Na tomto základě byl dle Masaryka⁷⁴⁷ Deslon z fakulty též vyloučen. Faukner⁷⁴⁸ a Mourek⁷⁴⁹ dále píší, že opovržení ze strany lékařské fakulty Mesmerovi neublížilo, protože se již v tuto dobu mesmerismus do vyšších kruhů i k lékařům dostával jinou cestou. Ministrem de Breteuil⁷⁵⁰ mu byla učiněna nabídka ročního důchodu

---

⁷³⁵ (Faukner, 1920, str. 22)

⁷³⁶ (Čadek, 1899, str. 842)

⁷³⁷ (Kašparů, 2006, str. 73)

⁷³⁸ (Mourek, 1903, str. 4)

⁷³⁹ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 50)

⁷⁴⁰ (Čadek, 1899, str. 842)

⁷⁴¹ (Mourek, 1903, str. 4)

⁷⁴² (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 50)

⁷⁴³ (Masaryk, 1880, str. 8)

⁷⁴⁴ Celým jménem Charles Nicolas Deslon ou d'Esilon (1750–1786).

⁷⁴⁵ (Masaryk, 1880, str. 8)

⁷⁴⁶ (Mourek, 1903, str. 4)

⁷⁴⁷ (Masaryk, 1880, str. 8)

⁷⁴⁸ (Faukner, 1920, stránky 20-21)

⁷⁴⁹ (Mourek, 1903, stránky 4-5)

⁷⁵⁰ Celým jménem Louis Charles Auguste Le Tonnelier, Baron de Breteuil, Baron de Preuilly (1730–1807), zastával funkci *Secrétaire d'État à la Maison du Roi*, což lze přeložit jako ministr majetku krále a vnitřních záležitostí.

10 000 livrů v případě, že zřídí „ústav k poučování lékařů vládou určených“.⁷⁵¹ Tuto nabídku Mesmer odmítl a požadoval svěření svého tajemství více peněz, což dle Mourka⁷⁵² podnítilo aktivitu bohatých mecenášů přimlouvajících se u královny za jeho vyšší důchod. Když odmítl i s přimluvou navržených 20 000 livrů, nabídka za Mesmerovo tajemství se vyšplhala na 340 000 livrů, které dle Mourka⁷⁵³ Mesmer přijal, avšak ústav nezaložil, ani nic hodnotného o své metodě vládě nevydal.

Mesmerův spis *Mémoire sur la découverte du magnétisme animal* (1779) o jeho metodě, předložený následující rok v Paříži k posudku lékařské fakultě, Faulner po faktické stránce hodnotí jako „směs nejasností, dohadů a řekněme otevřeně nesmyslů!“.⁷⁵⁴ Dle Zíky si však Mesmer musel být dobře vědom, že „každá léčba vírou potřebuje k posílení účinku jistý náboženský nebo magický obřad. Jako lékař lidských duší si uvědomoval, že svou autoritu zvýší také tajuplností“.⁷⁵⁵

Čadek⁷⁵⁶, Faulner⁷⁵⁷, Zach⁷⁵⁸, Zíka⁷⁵⁹, Kašparů⁷⁶⁰, Masaryk⁷⁶¹ a Mourek⁷⁶² popisují nástroj jeho léčby zvaný *Basquet*. Jednalo se o velkou dřevěnou kád', která byla až po okraj naplněná vodou. Uvnitř kádě byly umístěny skleněné láhve, rozmělněné sklo, železné piliny, dle Masaryka⁷⁶³ dále piliny nejlépe z březového nebo dubového dřeva a hlína. Ven z ní vyčnívaly silné kovové pruty/tyče. Masaryk dále uvádí, že uprostřed směsice těchto

---

⁷⁵¹ (Mourek, 1903, str. 5)

⁷⁵² (Mourek, 1903, str. 5)

⁷⁵³ (Mourek, 1903, str. 5)

⁷⁵⁴ (Faulner, 1920, str. 23)

⁷⁵⁵ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 51)

⁷⁵⁶ (Čadek, 1899, str. 842)

⁷⁵⁷ (Faulner, 1920, str. 22)

⁷⁵⁸ (Zach, 1990, str. 75)

⁷⁵⁹ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 47)

⁷⁶⁰ (Kašparů, 2006, str. 73)

⁷⁶¹ (Masaryk, 1880, str. 9)

⁷⁶² (Mourek, 1903, str. 4)

⁷⁶³ (Masaryk, 1880, str. 9)

Mesmerem „namagnetizovaných“ věcí byla ještě umístěna „láhev naplněná zemí, solí, sírou, rozličnými bylinami, květinami a chlupy, nejlépe prý zvířecími. Do láhve zastrčen je prut železný, končící v úško k jihu – poly mají při magnetisování velikou důležitost – obrácené, lapající jaksi magnetickou sílu z všehomíra“.⁷⁶⁴ Dle Mesmerových instrukcí jeho pacienti tyto pruty s vírou v uzdravení svírali v rukou, či přikládali k nemocným místům na těle, aby s jejich pomocí zachytili, jak Kašparů⁷⁶⁵ a Masaryk⁷⁶⁶ píší, magnetické vibrace z vesmíru. Jindy byla tyčemi těla pacientů obřadně potírána nebo pacienti museli sedět na zemi okolo kádě „s koleny pevně přitisknutými k sobě, aby mezi nimi mohlo proudit magnetické ‚fluidum‘. (...) Hrála hudba a pohlední asistenti se dotýkali přítomných dam způsobem, jež u citlivějších z nich vyvolával křeče. Teprve potom se objevil sám Mesmer v purpurové róbě a s obrovskou magnetickou tyčí. Uklidňoval pacienty tím, že jim před obličejem, břichem a hrudí pohyboval koncem tyče“.⁷⁶⁷ Masaryk⁷⁶⁸ píše, že Mesmer svůj *Basquet* v průběhu času ještě různě vylepšoval – kád', kolem které jeho klienti sedávali, např. nechal vytvořit jako osmihran a orientoval jí přesně dle světových úhlů, přičemž každému z úhlů opět nechal vytvořit menší osmihrannou kád', do níž dávali klienti své nohy.

V průběhu dalšího léčení měl být Mesmer oděn do speciálního ceremoniálního fialového roucha, dle Zíky připomínajícího „oděv indických mágů“⁷⁶⁹, a měl soustředěně obcházet s jakousi kovovou kouzelnickou hůlkou své pacienty sedící v kruhu, v přítmí, uprostřed zrcadel a jednoho po druhém se hůlkou dotýkat za zvuku jemné relaxační hudby. Kašparů⁷⁷⁰ zmiňuje v tomto místě ještě skutečnost, která velice provokovala tehdejší společnost – jeho pacienty byly převážně ženy. Mesmerovy léčebné ceremonie přitom obsahovaly množství hlazení a doteků, které klientkám způsobovaly různé formy

---

⁷⁶⁴ (Masaryk, 1880, str. 9)

⁷⁶⁵ (Kašparů, 2006, str. 73)

⁷⁶⁶ (Masaryk, 1880, str. 9)

⁷⁶⁷ (Brown, Magie a manipulace mysli, 2007, str. 104)

⁷⁶⁸ (Masaryk, 1880, str. 9)

⁷⁶⁹ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 51)

⁷⁷⁰ (Kašparů, 2006, stránky 73-74)

vrcholných prožitků, které se též dle Masaryka⁷⁷¹, Mourka⁷⁷² a Zíky zpravidla manifestovaly i navenek teplem nebo zimou, příjemným pocitem nebo nevolností, lehkostí nebo pocitem tíže, strnulostí osob, křečemi, pocením, ospalostí či zvýšenou čilostí, „*hlasitým dýcháním, jiní křičí, další se svíjejí po zemi a mnozí se hystericky smějí*“.⁷⁷³ Kašparů píše, že „*někdy léčba vyžadovala, aby pevně podržel mezi svými koleny kolena pacienta. Tak těsná blízkost dolních partií těl lékaře a pacienta a jiné další metody Franze Antona Mesmera byly v době, kdy si doktor ani nemohl poslechnout tlukot srdce své pacientky ze strachu, aby se nepřiblížil ženskému prsu, považovány za zvláště skandální*“.⁷⁷⁴ V těchto stavech a prožitcích dle Masaryka⁷⁷⁵ též někteří jeho klienti prorokovali, jasnozřeli nebo sami sebe diagnostikovali a navrhovali si léčbu.

Masaryk⁷⁷⁶, Faulkner⁷⁷⁷, Čadek⁷⁷⁸, Kašparů⁷⁷⁹, Mourek⁷⁸⁰, Šimsa⁷⁸¹ i Zíka⁷⁸² uvádějí, že vzhledem k podivnosti Mesmerových metod a neustálým sporům o magnetismus byla v roce 1784 ustanovena králem Ludvíkem XVI.⁷⁸³ komise, která měla za úkol jeho metody využívající živočišný magnetismus důkladně prověřit. Jak však Masaryk⁷⁸⁴ uvádí, prověřován komisí nebyl sám Mesmer, ale komisaři prověřovali to, co s odkazem na Mesmerovo učení Deslon prohlašoval za zvířecí magnetismus. V komisi dle Faulknera⁷⁸⁵

---

⁷⁷¹ (Masaryk, 1880, str. 9)

⁷⁷² (Mourek, 1903, str. 4)

⁷⁷³ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 51)

⁷⁷⁴ (Kašparů, 2006, str. 74)

⁷⁷⁵ (Masaryk, 1880, str. 10)

⁷⁷⁶ (Masaryk, 1880, str. 10)

⁷⁷⁷ (Faulkner, 1920, str. 22)

⁷⁷⁸ (Čadek, 1899, str. 842)

⁷⁷⁹ (Kašparů, 2006, str. 74)

⁷⁸⁰ (Mourek, 1903, str. 5)

⁷⁸¹ (Šimsa, Sugescce a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 56)

⁷⁸² (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 51)

⁷⁸³ Podle Zíky jinak nakloněným k různým duchovním záležitostem. (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 51)

⁷⁸⁴ (Masaryk, 1880, str. 10)

⁷⁸⁵ (Faulkner, 1920, str. 22)

a Zíky⁷⁸⁶ zasedli přední vědci doby – *Joseph-Ignace Guillotin, Benjamin Franklin, Jean-Sylvain Bailly a Antoine Lavoisier*, kteří se důkladně po několik měsíců snažili prověřovat např. magnetické zařízení Mesmerova („basquetu“) – brali kovové tyče do rukou a čekali, zda, případně co, ucítí. Masaryk⁷⁸⁷ píše, že se členové vyšetřovací komise nechali jeden po druhém Deslonem magnetizovat, ale žádný z nich prý na sobě nic mimořádného nepocíťoval. Deslon k nim proto vodil důvěryhodné osoby z různých společenských tříd s jejich vlastním svědectvím o účincích magnetizace. Šimsa zase uvádí, jakým způsobem komise experimentálně prověřovala výše zmíněný „namagnetizovaný strom“.

*„Vzali mladíka, který u magnetisovaného stromu dostával křeče, zavázali mu oči a vedli ho ke stromu jinému. A ejhle, mladík dostal také křeče.“*⁷⁸⁸ Masaryk popisuje podobný experiment ilustrující vliv víry, očekávání a představivosti. *„Ženě jedné, zavázavše jí oči, řekli, že d’Eslon přijde ji magnetisovat; i vyzvali pak d’Eslona, jehož tu však nebylo, by manipulacemi svými začal, a žena, ač se nikdo ani z místa nehnul, zkřečovatěla a strnula! Jiná zase dostala křeče, jakmile uslyšela, že d’Eslon přijde.“*⁷⁸⁹

Kašparů⁷⁹⁰, Faulkner⁷⁹¹, Masaryk⁷⁹², Mourek⁷⁹³, Šimsa⁷⁹⁴ i Zíka⁷⁹⁵ uvádějí, že výše zmíněné prověřování vlivu magnetismu odbornou komisí skončilo zjištěním, že Mesmerova metoda je založena pouze na víře a představivosti pacientů a vliv jakékoliv formy magnetismu nebyl potvrzen. Mesmerovy myšlenky byly tedy opět seriózní vědeckou obcí

---

⁷⁸⁶ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 52)

⁷⁸⁷ (Masaryk, 1880, str. 11)

⁷⁸⁸ (Šimsa, 1920, str. 56)

⁷⁸⁹ (Masaryk, 1880, str. 11)

⁷⁹⁰ (Kašparů, 2006, str. 74)

⁷⁹¹ (Faulkner, 1920, str. 22)

⁷⁹² (Masaryk, 1880, str. 11)

⁷⁹³ (Mourek, 1903, str. 5)

⁷⁹⁴ (Šimsa, Sugescie a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 56)

⁷⁹⁵ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 52)

zamítnuty. Masaryk⁷⁹⁶, Mourek⁷⁹⁷ a Zíka⁷⁹⁸ dodávají, že hlavní zprávu doplňovalo tajné upozornění komise na možné nebezpečné následky mesmerismu, zejména jeho možné demoralizující následky. Masaryk⁷⁹⁹ píše, že na základě výše uvedeného stanoviska královské vyšetřovací komise podal Mesmer stížnost k parlamentu s argumentem, že stanovisko komise platí pouze k Deslonově metodě, který prý Mesmerovu metodu nechápe a nepoužívá ji správně, a tudíž se stanovisko královské komise rozhodně nevztahuje na Mesmerův animální magnetismus.

Masaryk⁸⁰⁰ a Zach⁸⁰¹ uvádějí, že mesmerismus se stal v tehdejší době v jistém smyslu módou, přitahující zejména svou tajemností. Ani další neúspěch u akademie neznamenal pro Mesmera ztrátu vybudované slávy ani nesnížil popularitu jeho léčby, a jak uvádí Faulkner⁸⁰², další kariéru mu překazila pouze Francouzská revoluce, kvůli které musel Mesmer z Paříže odejít do Švýcarska. Čadek⁸⁰³ a Masaryk⁸⁰⁴ dodávají, že nehledě na zamítnutí mesmerismu vědeckou obcí, začali příznivci Mesmera a mesmerismu ještě před vypuknutím Francouzské revoluce zakládat spolky, tzv. *společnosti harmonické*, provozující mesmerismus. Jejich fungování bylo sice revolucí značně utlumeno, ale po revoluci opět rychle ožily. Současně s šířením mesmerismu ve Francii byl dle Masaryka⁸⁰⁵ šířen mesmerismus do světa, byly zřizovány „magnetické nemocnice“ v „*Rakousku, Prusku, Sasku, Anglii atd.*“⁸⁰⁶ a mesmerismus se šířil též díky osobnostem klonícím se k Mesmerovým idejím, jakými byli ve Francii „*Petetin, Puységur, Deleuze, Dupotet; v Anglii pak v době novější Elliotson mesmerismus upevnil, když léčení toto*

---

⁷⁹⁶ (Masaryk, 1880, str. 12)

⁷⁹⁷ (Mourek, 1903, str. 5)

⁷⁹⁸ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 52)

⁷⁹⁹ (Masaryk, 1880, str. 12)

⁸⁰⁰ (Masaryk, 1880, str. 10)

⁸⁰¹ (Zach, 1990, str. 74)

⁸⁰² (Faulkner, 1920, str. 23)

⁸⁰³ (Čadek, 1899, str. 842)

⁸⁰⁴ (Masaryk, 1880, str. 10)

⁸⁰⁵ (Masaryk, 1880, str. 10)

⁸⁰⁶ (Masaryk, 1880, str. 10)

do nemocnice, k universitě náležející, zavedl; po něm šířili Ashburner, Barth, Gregory a. j. slávu magnetismu. V Německu byli Kieser, Wolfart, Passavant a. j. nadšenými obhájci Mesmerovými. ⁸⁰⁷

Mesmer byl dle Zíky⁸⁰⁸ po uklidnění situace ve Francii svými přáteli vyzýván k návratu do Paříže a ku znovuotevření své kliniky. Zůstává však ve Švýcarsku a roku 1814 zde umírá. K tomu Zíka dodává: *„Paradoxem je, že o osm desetiletí později, 18. února 1884, byla sugesce – dřív nazývaná „mesmerismus“ – oficiálně uznána jako pomocný vědecký prostředek touž fakultou, která ji po téměř sto let stíhala prokletím.* ⁸⁰⁹

Mesmerův přínos vidí Kašparů⁸¹⁰ ve významné popularizaci sugestivních postupů, čímž podnítl další badatele k systematické práci, která přispěla k dnešnímu poznání. Dle Fauknera také jeho životní styl spolu s postupy léčení, které užíval, velice uspokojivě demonstrují, že *„podobné, na hrubých omylech založené metody mohly pomocí sugesce skutečně vésti k řadě úspěchů...“* ⁸¹¹ To lze pozorovat i na mnoha případech v dnešní době, a to jak v hypnoterapii, tak i na celé řadě příkladů z náboženské oblasti.⁸¹²

4.2.4 Marquis of Puységur

Puységur⁸¹³ byl, jak píše Kašparů⁸¹⁴, vysloužilý voják, člen významného francouzského šlechtického rodu, ale proslul jako nejvýznamnější Mesmerův žák. Lze o něm hovořit také jako o muži, který vytvořil všeobecně rozšířenou představu o hypnotickém spánku.

---

⁸⁰⁷ (Masaryk, 1880, str. 10)

⁸⁰⁸ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 54)

⁸⁰⁹ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 54)

⁸¹⁰ (Kašparů, 2006, str. 74)

⁸¹¹ (Faukner, 1920, str. 23)

⁸¹² Viz kapitola 5.2.

⁸¹³ Celé jméno Amand-Marie-Jacques de Chastenet, Marquis of Puységur (1751–1825).

⁸¹⁴ (Kašparů, 2006, str. 75)

Podle Faulknera^{815, 816}, Mourka⁸¹⁷ i Zíky⁸¹⁸ může za vznik představy hypnotického (magnetického) spánku jeden náhodný případ z Puységurovy magnetizérské praxe. Puységur měl dle Mesmerova vzoru léčit na svém statku v Buzancy magnetizováním těžce nemocného⁸¹⁹ sedláka Viktora, který po několika minutách magnetizování pomocí Mesmerových magnetických tahů usnul. Jak Faulkner^{820, 821} i Zíka⁸²² píší, přestože měl Viktor spát, hovořil ze spánku, pohyboval se a reagoval i na další Puységurovy sugesce. Ten z tohoto pozorování předpokládal, že zvláštní spánek byl způsoben jeho magnetickým fluidem či jako přirozený následek provedených magnetických tahů, ve které věřil. Faulkner^{823, 824} i Zíka⁸²⁵ k tomu dodávají, že Puységur o svých experimentech a objevech publikoval knihu *Mémoires pour servir à l'histoire et à l'établissement du magnétisme animal*⁸²⁶, a tím se představa zvláštního magnetického spánku rozšířila po světě. To mělo za následek, že citlivější osoby, které slyšely svědectví o tom, co magnetické tahy způsobují, začaly projevoval v dalších experimentech Puységurem vylíčené příznaky také. Faulkner⁸²⁷ nicméně píše, že tato práce obsahuje podobné množství chybných a nepodložených tvrzení, podobně jako Mesmerova díla.

Faulkner⁸²⁸ uvádí, že v této době se objevily i myšlenky jiných badatelů, které vykládaly veškeré Puységurem popisované jevy daleko jednodušší a z dnešního

---

⁸¹⁵ (Faulkner, 1920, str. 23)

⁸¹⁶ (Faulkner, 1920, stránky 82-83)

⁸¹⁷ (Mourek, 1903, str. 5)

⁸¹⁸ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 53)

⁸¹⁹ Dle Faulknera měl trpět chrlením krve a zánětem plic. (Faulkner, 1920, str. 23)

⁸²⁰ (Faulkner, 1920, stránky 23-24)

⁸²¹ (Faulkner, 1920, stránky 82-83)

⁸²² (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 53)

⁸²³ (Faulkner, 1920, str. 24)

⁸²⁴ (Faulkner, 1920, stránky 82-83)

⁸²⁵ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 53)

⁸²⁶ (Puységur, 1786)

⁸²⁷ (Faulkner, 1920, str. 24)

⁸²⁸ (Faulkner, 1920, str. 24)

pohledu přirozenější cestou. Podobně jako tomu ale již bylo v minulosti, tyto myšlenky opět zanikly téměř nevyslechnuté, protože veřejnost měla raději víru v tajemno. Protože to vyhovovalo soudobé módě a náladě ve společnosti, Puységur podle Mourka⁸²⁹ a Šimsy⁸³⁰ zřídil se svým bratrem ještě „přirodní magnetickou léčebnu“ v parku pod pravděpodobně „magnetizovanými stromy“, věnovali se zde léčení, prorokování a ukázkám jasnovidectví. Je pravděpodobné, že i díky tomu, jak uvádí Kašparů⁸³¹, si mesmerismus vysloužil odpor tehdejších seriózních lékařů a stal se pro ně pouze kuriozitou, která byla k vidění na tržištích, a ne využitelná v jejich vlastní praxi.

4.2.5 Abbé Faria

Portugalský kněz Abbé Faria⁸³² byl dalším z významných průkopníků v oblasti sugestivních fenoménů. Dlouho žil dle Faulknera⁸³³ a Zíky⁸³⁴ v Indii v portugalské kolonii Goa, kde se zabýval studiem hypnotických jevů. Po svém příjezdu do Evropy, dle Faulknera⁸³⁵ v roce 1814, či dle Zíky⁸³⁶ v roce 1813, se usadil v Paříži. Faulkner⁸³⁷, Mourek⁸³⁸, Šimsa⁸³⁹, Zíka⁸⁴⁰ i Brown⁸⁴¹ se shodují, že jeho hlavní přínos byl v tom, že v roce 1819 prohlásil ve svém spise nazvaném *De la cause du sommeil lucide, ou Étude de la nature de l'homme* Paracelsovy, Mesmerovy i Puységurovy představy a teorie o magnetickém fluidu a vlivu magnetismu celkově za zcela mylné a nesmyslné

---

⁸²⁹ (Mourek, 1903, str. 5)

⁸³⁰ (Šimsa, Sugesce a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 56)

⁸³¹ (Kašparů, 2006, str. 75)

⁸³² Celým jménem Jose Custodio da Faria (1746–1819).

⁸³³ (Faulkner, 1920, str. 24)

⁸³⁴ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 54)

⁸³⁵ (Faulkner, 1920, str. 24)

⁸³⁶ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 54)

⁸³⁷ (Faulkner, 1920, str. 24)

⁸³⁸ (Mourek, 1903, str. 6)

⁸³⁹ (Šimsa, Sugesce a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 57)

⁸⁴⁰ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 54)

⁸⁴¹ (Brown, Magie a manipulace mysli, 2007, str. 105)

a začal sugestivní fenomény vysvětlovat výhradně psychickými vlivy, za hlavní a klíčový činitel považoval sugesci a autosugesci, přičemž hybatelem procesu podle něj byla představivost subjektu. Aby Faria doložil svá v té době odvážná tvrzení, pořádal veřejné prezentace, kde jak píše Šimsa⁸⁴², uspával lidi po způsobu indických jogínů – zcela bez předstírané magnetické síly, bez magnetických tahů. Brown⁸⁴³ píše, že pouze neteatrálně, slovně své pacienty požádal, aby zavřeli oči a upadli do spánku. Dokazoval tím, že víra a představa jsou rozhodujícími činiteli, nikterak neviditelná moc magnetického fluida. Masaryk⁸⁴⁴, Mourek⁸⁴⁵ a Zíka⁸⁴⁶ zase uvádí, že se Faria obvykle přiblížil k člověku, soustředěně se na něho zadíval a vykřikl na něj: „Dormer!“ – Spěte!

4.3 Vědecké období

Na průkopnické *pseudovědecké období* 18. století, které bylo ve znamení magnetických fluid, magnetických tahů, víry ve vlastní živočišný magnetismus či magnetizovaných stromů nebo kádě s vodou, plynule navazuje *vědecké období*, inspirované pseudovědeckými průkopníky. Jak bude vyloženo níže, v několika případech stála u zrodu vlastního vědeckého výzkumu snaha dokázat podvod a neexistenci prezentovaných sugestivních fenoménů pseudovědci a kočovnými magnetizéry, umělci. V tomto období se též rodí dodnes užívané označení *hypnóza* pro sugestivní fenomén – *stav připomínající spánek*, který svou mylnou úvahou vytvořil a rozšířil Puységur.

Tato kapitola je nazvaná *Vědecké období*, protože se od této doby objevují první vědeckými a lékařskými kruhy respektovaní badatelé, považující sugestivní fenomény za témata hodná seriózního vědeckého výzkumu i za zajímavý nástroj pro vlastní lékařskou praxi. Jedná se o počátek rigorózního, systematického zkoumání těchto fenoménů, které trvá až do dnešních dní.

---

⁸⁴² (Šimsa, Sugesce a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 57)

⁸⁴³ (Brown, Magie a manipulace mysli, 2007, str. 105)

⁸⁴⁴ (Masaryk, 1880, str. 25)

⁸⁴⁵ (Mourek, 1903, str. 6)

⁸⁴⁶ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 54)

4.3.1 James Braid

Podobně jako Faukner⁸⁴⁷, Kašparů⁸⁴⁸, Šimsa⁸⁴⁹, Brown⁸⁵⁰, Mourek⁸⁵¹, Zíka⁸⁵² a další autoři chápou Mesmera jako klíčovou osobnost pro popularizaci sugestivních fenoménů v moderní době, osobnost Jamese Braida zase považují za zlomovou z důvodu jeho prosazení sugestivních fenoménů coby tématu hodného seriózního vědeckého výzkumu.

James Braid⁸⁵³ byl anglický oční chirurg a podle Kašparů též „otec moderního hypnotismu“.⁸⁵⁴ Brown⁸⁵⁵ vysvětluje, že to byl právě Braid, který v roce 1841 zavedl slovo „hypnotismus“ pro označení sugestivního fenoménu připomínajícího spánek. Pozorovaný fenomén proto pojmenoval po řeckém bohu Hypnovi.⁸⁵⁶ Do té doby se od dob Mesmera užívalo označení *mesmerismus*. Kašparů⁸⁵⁷ a Zíka⁸⁵⁸ dále vyjasňují, že označení hypnóza, které Braid zavádí, pochází řeckého slova *hypnos*, znamenajícího spánek. Braid si podle nich ale postupem času na základě svých vlastních experimentů uvědomuje, že sugestivní fenomény nemají se spánkem nic společného, a snaží se jím již zavedené slovo *hypnotismus* nahradit pojmem *monoideismus*. K pojmu *monoideismus*, označujícím stav dlouhodobé absorpce nebo dlouhodobého setrvávání v jedné myšlence anebo stavu, Braid dochází dlouhodobým pozorováním svých pacientů. Ti, jak uvádí Brown⁸⁵⁹, se obvykle

---

⁸⁴⁷ (Faukner, 1920, str. 24)

⁸⁴⁸ (Kašparů, 2006, str. 73)

⁸⁴⁹ (Šimsa, Sugescce a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 57)

⁸⁵⁰ (Brown, Magie a manipulace mysli, 2007, str. 105)

⁸⁵¹ (Mourek, 1903, str. 6)

⁸⁵² (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 46)

⁸⁵³ James Braid (1795–1860).

⁸⁵⁴ (Kašparů, 2006, str. 76)

⁸⁵⁵ (Brown, Magie a manipulace mysli, 2007, str. 105)

⁸⁵⁶ Hypnos (lat. Somnus) – bůh spánku. Hypnos má dle řecké mytologie noc co noc sestupovat na zem a sesílat spánek na všechny živé tvory. Měl je tím zbavovat trápení a starostí. Dle mytologie je též dárce snů.

⁸⁵⁷ (Kašparů, 2006, str. 76)

⁸⁵⁸ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, stránky 55-56)

⁸⁵⁹ (Brown, Magie a manipulace mysli, 2007, str. 105)

při Braidových sezeních upřeně dívali do jasného světla, čímž u nich Braid dosahoval žádoucích výsledků, hypnotických fenoménů. Braidův předchozí pojem *hypnotismus* je však v tuto dobu již dobře zaveden, a tedy zůstává.

Faukner⁸⁶⁰, Čadek⁸⁶¹ i Zíka⁸⁶² uvádějí, že zájem o mesmerismus v Braidovi vzbudil v roce 1841 kočující magnetizér Lafontain. Braid dle Fauknera⁸⁶³ nejprve pokládal magnetizérem předváděné ukázky za podvod. Čadek⁸⁶⁴ dále doplňuje, že se v té době Braid věnoval tzv. *debunkingu*⁸⁶⁵ – navštěvoval veřejná představení tehdejších *magnetizérů* a snažil se dokázat, že je jejich magnetizování pouze podvodným divadlem. Aby svou domněnku dokázal, do médií na jevišti tajně píchal špendlíkem. Zde upoutal jeho pozornost fakt, že „zmagnetizovaná“ média nereagovala na jeho bodnutí špendlíkem. Teprve však v okamžiku, když ono „pochybné jevištní magnetizování“ sám vyzkoušel s důvěryhodnými osobami s pozitivním výsledkem,⁸⁶⁶ rozhodl se magnetizérské postupy blíže a systematicky studovat a díky vlastnímu experimentálnímu výzkumu došel ke stejnému názoru a zkušenosti jako před ním Abbé Faria, a jak uvádí Faukner⁸⁶⁷, byl pravděpodobně prvním lékařem, který použil sugescí vyvolané necitelnosti ke svým chirurgickým operacím. Zkušenosti ze své praxe popsal v knize *Neurohypnology* (1842-1843).

Braid ve své práci nežíval starou terminologii spojovanou s Mesmerem, ale svou novou. To, jak píše Kašparů⁸⁶⁸, mu pomohlo tak, že jeho dílo nikdo z jeho kolegů nedával do souvislosti s činností jeho pseudovědeckých předchůdců, přestože na ně prakticky navazoval. Soudobí lékaři obvykle „pseudovědecké průkopníky“ zavrhovali

---

⁸⁶⁰ (Faukner, 1920, str. 24)

⁸⁶¹ (Čadek, 1899, str. 843)

⁸⁶² (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 55)

⁸⁶³ (Faukner, 1920, str. 24)

⁸⁶⁴ (Čadek, 1899, str. 843)

⁸⁶⁵ Význam slova „debunking“ – odhalování, odmaskování.

⁸⁶⁶ Dle Zíky jako první pokusné osoby použil „svou manželku, přítele Walkera a svého sluhu“. (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 55)

⁸⁶⁷ (Faukner, 1920, str. 25)

⁸⁶⁸ (Kašparů, 2006, str. 76)

jako podvodníky a šarlatány. Jejich metody tudíž často neznali a považovali tak Braida za objevitele nových metod.

Zatímco Zíka⁸⁶⁹ píše, že Braid od lékařských kolegů sklízel posměch, podobně jako kdysi Mesmer, Kašparů⁸⁷⁰ Braida popisuje jako respektovaného seriózního lékaře s umírněným přístupem, který při experimentování kladl důraz na užívání vědeckého přístupu. Zastával názor shodný s Fariou, že sugestivní fenomén, který ve vlastní terminologii nazýval jako hypnotický stav, je možné pacientovi navodit i bez magnetizování nebo vlévání magnetického fluida, pouhou sugescí. Jako metodu pro Braida typickou Kašparů⁸⁷¹, Čadek⁸⁷² i Zíka⁸⁷³ označují sugestivní proces, při kterém člověk soustředí svůj pohled do jednoho bodu,^{874, 875} zatímco mu „hypnotizér“ udílí patřičné sugesce. Popsaná metoda, která je zde Kašparů⁸⁷⁶ označována jako tzv. *braidismus*, je známá také jako *verbálně fixační hypnotizační technika*. Masaryk⁸⁷⁷ uvádí, že Braid příležitostně pořádal veřejné demonstrace hypnózy, při které dobrovolníkům, kteří se přihlásili, přivázal na čelo kus korku, na který měli na jeho pokyn upnout svůj zrak i veškerou svou pozornost. Následně na nich demonstroval různé druhy sugestivních fenoménů – demonstroval jejich necitlivost bodáním jehlou, prezentoval ukázky amnézie atp. Na základě vlastních poznatků Braid dochází k závěru, že příčinou pozorovaných jevů není

---

⁸⁶⁹ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 56)

⁸⁷⁰ (Kašparů, 2006, str. 76)

⁸⁷¹ (Kašparů, 2006, str. 76)

⁸⁷² (Čadek, 1899, str. 843)

⁸⁷³ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 55)

⁸⁷⁴ Dle Čadka, Mourka a Zíky se měl subjekt několik minut soustředit svým pohledem na lesklý knoflík nebo prsten, zavěšený jemu mezi nosem a čelem. (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 55), (Mourek, 1903, str. 15)

⁸⁷⁵ Mourek píše, že fixace některých nebo alespoň některého ze smyslů je starodávný prostředek navozování mimořádných prožitků, a uvádí, že např. jakási egyptská sekta užívala k navozování změněného vědomí lesklých talířů s tajemnými obrazy, třpytivé kuličky a krystaly, indiští fakíři upřeně sledovali špičku svého nosu, mniši z hory Athos měli fixovat svůj pupek, členové arabské sekty založené Sidi Mahmed ben Aissou si navozovali extázi zvukem bubnů atp. (Mourek, 1903, str. 15)

⁸⁷⁶ (Kašparů, 2006, str. 76)

⁸⁷⁷ (Masaryk, 1880, str. 12)

ono jakési Mesmerovo fluidum či magnetismus přenášený magnetickými tahy, ale změny mozkových funkcí a nedokonalá okysličenost krve.⁸⁷⁸ Mesmerovy tahy, do té doby často užívané, měly dle Braidova názoru sloužit pouze ke koncentraci pozornosti subjektu a k vytvoření představy v jeho mysli.⁸⁷⁹ Dále dle Masaryka⁸⁸⁰ Braid zastával názor, že jevy jako čarodějnictví, vidění duchů, uřknutí, atd., považované do této doby za nadpřirozené, jsou vysvětlitelné hypnózou. Šimsa⁸⁸¹ ještě doplňuje, že Braid přispěl též poznatkem o možnosti užití autosugesce/autohypnózy. Podle Masaryka⁸⁸² i Mourka⁸⁸³ však původně Braidovo střízlivé vysvětlení do té doby záhadných fenoménů stihl poměrně nevšimavý osud, přičemž v popředí zájmu veřejnosti zůstal mesmerismus s jeho tajemnými veřejnými prezentacemi, při kterých hůl v mysli subjektů proměňovali v hada, vodu v ocet atd.

4.3.2 Ambroise Liébeault

Faukner⁸⁸⁴ a Čadek⁸⁸⁵ píší, že od doby uznání Braidova přístupu a jeho „hypnózy“ vzrůstal o sugestivní fenomény zájem jak u laické veřejnosti, tak i ve vědeckých kruzích a další, převážně francouzští lékaři se snažili využít nových poznatků pro léčení svých pacientů. Dle Fauknera⁸⁸⁶ a Hraše⁸⁸⁷ ale až teprve v roce 1866 francouzský lékař Liébeault,⁸⁸⁸ který měl vlastní praxi nedaleko Nancy, prolomil hráz konzervativní nedůvěry lékařského světa uveřejněním svých výzkumů ve spise z roku 1866 *Du sommeil et des états*

---

⁸⁷⁸ (Čadek, 1899, str. 843)

⁸⁷⁹ (Masaryk, 1880, str. 13)

⁸⁸⁰ (Masaryk, 1880, str. 14)

⁸⁸¹ (Šimsa, Sugesce a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 57)

⁸⁸² (Masaryk, 1880, str. 15)

⁸⁸³ (Mourek, 1903, stránky 6-7)

⁸⁸⁴ (Faukner, 1920, str. 25)

⁸⁸⁵ (Čadek, 1899, str. 843)

⁸⁸⁶ (Faukner, 1920, str. 25)

⁸⁸⁷ (Hraše J. , 1889, str. 331)

⁸⁸⁸ Celým jménem Ambroise-Auguste Liébeault (1823–1904).

*analogues considérés surtout au point de vue de l'action du moral sur le physique,*⁸⁸⁹ v němž popsal účinek sugescí na různé choroby, a stává se tak v podstatě zakladatelem tzv. *sugestivní terapie*. Liébeault zjistil, že k vyvolání sugestivních fenoménů není třeba, aby subjekt upřeně hleděl na lesklé předměty, tak jak to do té doby doporučoval Braid, nýbrž že jich lze docílit též subjektu vhodně podanou sugescí – například sugeruje-li svému subjektu potřebu spánku, tak jak to doporučoval již Abbé Faria.⁸⁹⁰ Jak ale uvádí Hraše, Liébeaultovým cílem nebylo pouze uvést subjekt sugescí do spánku, ale „... *on upotřebil spánku toho k suggescím léčebným, vzbudiv v mozku takto přizpůsobeném řadu představ, které by chorobné, tělesné i duševní pochody zjinačiti, po případě odstraniti mohly*“.⁸⁹¹ Od této doby lze pozorovat zavedení a soustavné, systematické užívání sugestivní terapie v lékařství. Centry jejich výzkumu i užívání byly zejména psychiatrické léčebny. Podle Kašparů⁸⁹² byla druhá polovina 19. století ve znamení velkých vědeckých sugestivních/hypnotických fenoménů a pokusů o jejich praktické využití v lékařské praxi.

Liébeaultova práce byla podnětem ke zrodu první z významných „škol hypnózy“ se svým „*ohniskem*“ ve francouzském městě Nancy v roce 1866.⁸⁹³ Ohnisko Liébeaultovy „školy hypnózy“ dle Kašparů⁸⁹⁴ nikdy netrpělo nedostatkem pokusných subjektů. Tvrzení podporuje informaci o dobové praxi – nabízeli pacientům léčbu zdarma v případě, že souhlasili s experimentální hypnotickou léčbou namísto postupů konvenčních v tehdejší době. Mezi významné příslušníky této školy Mourek⁸⁹⁵ a Faukner⁸⁹⁶ řadí neurologa a profesora lékařské fakulty Hippolyta Bernheima či profesora právnické fakulty Liégeoise. Kašparů⁸⁹⁷ uvádí, že první Bernheimova návštěva Liébeaulta byla motivována tím,

---

⁸⁸⁹ *Du sommeil et des états analogues considérés surtout au point de vue de l'action du moral sur le physique – překlad: O spánku a stavech podobných* (Hraše J. , 1889, str. 331)

⁸⁹⁰ (Hraše J. , 1889, str. 331)

⁸⁹¹ (Hraše J. , 1889, str. 331)

⁸⁹² (Kašparů, 2006, stránky 76-77)

⁸⁹³ Druhá z významných „škol hypnózy“ byla Pařížská škola, známá také jako škola Salpêtrière, Jean Charcot, 1882–1892.

⁸⁹⁴ (Kašparů, 2006, str. 77)

⁸⁹⁵ (Mourek, 1903, str. 7)

⁸⁹⁶ (Faukner, 1920, str. 25)

⁸⁹⁷ (Kašparů, 2006, str. 77)

že jej Bernheim podezřívá z podvodu a v existenci sugestivních fenoménů nevěří. Důkazy byl však přesvědčen natolik, že se rozhodl na Liébeaultově projektu spolupracovat.

4.3.3 Jean Charcot

Hlavní postava tzv. „pařížské školy hypnózy“, neurolog Jean Charcot⁸⁹⁸, sugestivní fenomény považoval za jevy způsobené abnormálním nervovým rozpořádáním subjektu a nesouhlasil s názory prezentovanými „školou hypnózy“ v Nancy, tedy názory Bernheima a Liébeaulta. Mourek⁸⁹⁹ a Faukner⁹⁰⁰ uvádí, že Charcot zastával názor, že sugestivního fenoménu označovaného jako hypnotický stav lze docílit výhradně s osobami, jejichž nervový systém má nějaké patologické známky, což jak uvádí Zíka⁹⁰¹, odpovídalo jeho zkušenosti, protože jeho pokusnými subjekty byly převážně duševně nemocní. Při experimentech Charcot zkoušel různé hypnotizační techniky, ale podle Zíky⁹⁰² bylo pro něho typické především navozování hypnózy pomocí vylekání subjektu výbuchem, nečekaným vzplanutím nějakého předmětu či úderem do gongu.

Faukner⁹⁰³ uvádí, že mezi „školou pařížskou“ a „školou nancyskou“ se kvůli nesouhlasným názorům rozpoutal „boj“, ve kterém nakonec zvítězila „škola nancyská“ na základě experimentálně podložených argumentů a dokázala, že byl předpoklad „pařížské školy“ mylný – tedy že lze sugestivní fenomény běžně evokovat i u duševně zdravých osob.⁹⁰⁴

---

⁸⁹⁸ Celým jménem Jean-Martin Charcot (1825–1893).

⁸⁹⁹ (Mourek, 1903, str. 7)

⁹⁰⁰ (Faukner, 1920, stránky 25-26)

⁹⁰¹ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 59)

⁹⁰² (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 59)

⁹⁰³ (Faukner, 1920, str. 26)

⁹⁰⁴ (Mourek, 1903, stránky 7-8)

V souvislosti s Charcotem dodává Faulkner⁹⁰⁵ zajímavost, že jej ke studiu sugestivních fenoménů přivedlo pozorování potulného hypnotizéra jménem Donato, podobně jako před ním Braida inspirovalo pozorování magnetizéra Lafontainea.

4.3.4 Émile Coué

Psycholog a lékárník Émile Coué⁹⁰⁶ byl jedním z dalších průkopníků navazujících na školu hypnózy ve francouzské Nancy, který rozvinul zejména poznání o *autosugesce*. Dle Zíky⁹⁰⁷ Coué zastával názor, že v podstatě každá hypnóza je vždy autohypnózou, protože skutečným hybatelem všeho je představivost. Prací dobrého hypnotizéra je dle Couého „pouze“ vyvolat v subjektu dostatečně reálnou představu, mentální obraz, který následně prostřednictvím autosugesce subjekt sám dovede k uskutečnění. Zíka⁹⁰⁸ též uvádí, že Coué instruoval své pacienty k využívání léčebných účinků autohypnózy slovy: „*Učte se uzdravovat sami sebe, jste toho schopni; já jsem nikdy nikoho neuzdravil. Ta možnost spočívá ve vás. Povolte na pomoc svého ducha a dejte mu možnost působit ve prospěch vašeho tělesného i duševního zdraví.*“⁹⁰⁹ A byl to též Coué, který vedl své pacienty k tomu, aby si alespoň dvakrát denně, např. ráno po probuzení a večer před spaním, nahlas opakovali větu: „*Daří se mi v každém ohledu den ode dne lépe.*“⁹¹⁰

4.3.5 I. P. Pavlov

V podobném časovém období se o vliv hypnózy, sugesce či uměle získaných reflexů zajímal též fyziolog, psycholog a lékař I. P. Pavlov⁹¹¹ v Rusku, jehož pokusy se psy jsou dodnes pověstné. Pavlov vycházel ze svých pozorování a následných experimentů, že i pouhý pohled na jídlo, pocítění jeho vůně, zaznamenání zvuku asociovaného s jídlem atd., jednoduše jakýkoliv podnět, který působil při přijímání potravy v minulosti,

---

⁹⁰⁵ (Faulkner, 1920, str. 25)

⁹⁰⁶ Celým jménem Émile Coué de la Châtaigneraie (1857–1926).

⁹⁰⁷ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 58)

⁹⁰⁸ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 59)

⁹⁰⁹ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 59)

⁹¹⁰ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 59)

⁹¹¹ Celým jménem Ivan Petrovič Pavlov (1849–1936).

může v budoucnu sám způsobit zvýšení sekrece slin a žaludečních šťáv a tento mechanismus nazval *podmíněným reflexem*. Zíka dodává, že po řadě ověřujících experimentů formuloval Pavlov své poznatky takto: „*Jakékoliv déletrvajících nebo systematicky se opakujících podráždění, které po příslušných nervových drahách dospívá do určitého místa mozkové kůry, vede dříve či později k nutkavé ospalosti a dále ke spánku, respektive k hypnóze.*“⁹¹²

4.3.6 Sigmund Freud

Sigmund Freud⁹¹³ je známý především coby zakladatel psychoanalýzy. Kašparů⁹¹⁴ a Zíka⁹¹⁵ jej ale řadí také mezi důležité osobnosti, které měly vliv na praktické užívání hypnotických fenoménů. Kašparů⁹¹⁶ a Zíka⁹¹⁷ se zmiňují o tom, že Freud studoval jak u Charcota, tak i u Bernheima a na konci 19. století začal *hypnózu* používat při práci se svými pacienty. Říčan⁹¹⁸ a Zíka⁹¹⁹ k tomu dodávají, že měl Freud mnoho neurologických pacientů z bohatých rodin, převážně žen, u kterých se setkával s případy, které se vymykaly v té době známým a zavedeným diagnózám. Jeho pacientky prý například trpěly bolestmi, nespavostí, střevními problémy, depresemi či úzkostmi a vše bez zjevných příčin. Protože u těchto případů klasická léčba nezabírala, pokoušel se užívat sugestivní působení. Kašparů⁹²⁰ píše, že Freud pravděpodobně jako první použil *hypnózu* za účelem zkoumání podvědomých pochodů, o kterých předpokládal, že mohou mít vliv na stavy úzkosti. Zíka⁹²¹ uvádí, že Freud po jistou dobu také spolupracoval s neurologem Breuerem, který byl popisován jako velmi úspěšný hypnotizér, a v podstatě se shoduje s Barbaričem⁹²²,

---

⁹¹² (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 61)

⁹¹³ Celým jménem Sigismund Šlomo Freud (1856–1939).

⁹¹⁴ (Kašparů, 2006, stránky 77-78)

⁹¹⁵ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 57)

⁹¹⁶ (Kašparů, 2006, str. 77)

⁹¹⁷ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 57)

⁹¹⁸ (Říčan, Psychologie náboženství a spirituality, 2007, str. 151)

⁹¹⁹ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 57)

⁹²⁰ (Kašparů, 2006, str. 77)

⁹²¹ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 57)

⁹²² (Barbarič, 2016, stránky 11:23 - 11:28)

že ale Freud příliš dobrým hypnotizérem nebyl. Dle Říčana⁹²³ sugestivní působení Freudovi na pacienty sice fungovalo, ovšem velmi nespolehlivě, a jak dále doplňuje Kašparů⁹²⁴, někteří jeho pacienti se také tohoto působení obávali, léčbu odmítali a v některých případech na ně nedokázal uplatnit svůj sugestivní vliv.⁹²⁵ Z tohoto pohledu se mu metoda jevila jako nespolehlivá, a tak jak uvádějí Kašparů⁹²⁶ a Říčan⁹²⁷, postupně od ní upustil a přešel k metodě volných asociací, vyvinul si vlastní metodu, tedy *psychoanalýzu*, a na hypnózu zanevřel. Zíka⁹²⁸ v tomto kontextu zmiňuje, že se Freudovo zanevření na hypnózu výrazně projevilo v roce 1896 v jeho článku o hysterii, nazvaném *Über die Ätiologie der Hysterie*, ve kterém hypnózu označil za nespolehlivou, nedostatečně účinnou či neschopnou skutečně vyřešit problémy pacientů, což ve výsledku způsobilo značné opadnutí do té doby značného zájmu o její výzkum a terapeutické užití, a tak jak dokládá též kapitola 1.2.1, věnovaná mapování české literatury, až do roku 1940 byla hypnóza spojována převážně jen s okultismem, mystikou, léčitelstvím atp.

4.3.7 Milton Erickson

Výrazně jiný přístup k práci se sugestivními fenomény přinesl ve 20. století americký psycholog Milton Erickson.⁹²⁹ Erickson upustil od rozkazovacího způsobu hypnotizace, do té doby užívaného, odmítal standardizované postupy a odmítal se hlásit k nějaké psychologické teorii anebo škole. Zastával názor, že je nutno ke každému klientovi přistupovat individuálně a s ohledem na zpozorované aktuální proměnné mu vymyslet jeho vlastní teorii. Brown píše: „Zastával názor, že neexistují nevhodní klienti, ale pouze nepřizpůsobiví hypnotizéři.“⁹³⁰

---

⁹²³ (Říčan, Psychologie náboženství a spirituality, 2007, str. 151)

⁹²⁴ (Kašparů, 2006, str. 78)

⁹²⁵ (Barbarič, 2016, stránky 11:07-11:31)

⁹²⁶ (Kašparů, 2006, str. 78)

⁹²⁷ (Říčan, Psychologie náboženství a spirituality, 2007, str. 151)

⁹²⁸ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 57)

⁹²⁹ Celým jménem Milton Hyland Erickson (1901–1980).

⁹³⁰ (Brown, Magie a manipulace mysli, 2007, str. 106)

Kratochvíl⁹³¹ uvádí, že Erickson od dětství trpěl mnoha zdravotními potížemi. Diagnostikovali mu barvoslepost s výjimkou citlivosti na fialovou barvu, hudební sluch mu chyběl úplně, trpěl těžkou dyslexií a v 17 letech onemocněl první obrnou. Další obrna jej potkala ještě v jeho 51 letech. Zbytek života byl upoután na kolečkové křeslo. Výčet jeho problémů je zde autorem zmiňován proto, že dle autora to vše výrazným způsobem přispělo k rozvinutí jeho mimořádné citlivosti pro kinestetické projevy druhých lidí, všímavosti všech možných aktuálních proměnných ve vztahu jeho osoby a „hypnotizovaného“ klienta a schopnosti obratných slovních sugescí. Jeho postupy lze označit jako nepřímé, neobvyklé a vždy velmi individuální. Tento přístup mu umožňoval pracovat též s prvotní nedůvěrou klientů či jejich odporem. Jak zmiňuje Kratochvíl⁹³², vzhledem k tomuto přístupu ovšem nebyl nikdy schopen vypracovat uspokojivou teorii pro jejich výklad. Jeho popularita dosáhla světových rozměrů na sklonku jeho života, a ještě více vzrostla po jeho smrti.⁹³³ Do té doby byl Milton Erickson sice mezinárodně uznávaný coby vynikající hypnoterapeut, který má výsledky, ale protože všechny jeho postupy byly úzce spjaté s jeho osobností, bylo obtížné, ne-li zcela nemožné, aby dobře fungovaly i jiným terapeutům, kteří se jeho styl pokoušeli napodobit.

Záznamy jeho práce s klienty dokládají, že disponoval výborným pozorovacím smyslem, citem pro detail a pohotovostí hodnou dobrého mentalisty. Využíval tak obvykle k hypnotizaci zejména toho, co bezprostředně pozoroval v chování svého klienta, protože to také perfektně odpovídalo i aktuálnímu klientovu prožívání. V první fázi, se nechal klientem vést. Pozoroval ho, přizpůsobil se jeho slovníku a způsobu vyjadřování, zrcadlil jeho řeč těla, dokonce i tempo dechu. Teprve když s ním, „kompletně sladil krok“, převzal kontrolu a začal klienta nenápadně směřovat k žádoucímu cíli. Při vkládání sugescí do mysli klienta rád používal příběhů, podobenství, metafor, symbolů a triků s cílem podnítit co nejvíce klientovu víru, přesvědčení a představivost – používá tak vědomým způsobem principy popsané v kapitole 4.1, o *náboženském období*, což může na nezasvěcené

---

⁹³¹ (Kratochvíl, Klinická hypnóza, 1990, stránky 113-114)

⁹³² (Kratochvíl, Klinická hypnóza, 1990, stránky 113-114)

⁹³³ „Při čtení o Ericksonovi a jeho zázračných úspěších si člověk uvědomí, že pověst kouzelníka se šíří a přežívá zejména díky opakovanému vyprávění pozoruhodných historek.“ (Brown, Magie a manipulace mysli, 2007, str. 106)

pozorovatele působit jako nevyzpytatelný sled podivného chování, prapodivných příběhů, zvláštních příkazů, nepochopitelných komentářů nebo paradoxních domácích úkolů.

4.4 Shrnutí dějinného vývoje chápání sugesce

V každodenním životě i v náboženském kontextu se sugestivní fenomény využívaly od nepaměti, využívají se a využívat se budou. Lze je objevit pod různými označeními – hypnóza, monoideismus, mesmerismus, biomagnetismus, živočišný, tělesný, osobní či zvířecí magnetismus, telepatie, působení fluida, ódu, ovládání lidí okultními silami, parapsychologií, silou vůle, práce s energiemi, kvantování, exorcismus, magie atp. – a často si jich oko laika ani nevšimne, či souvislost si nespojí, protože dnes jsou sugestivní fenomény vnímány zejména v zarámování s hypnózou a terapeutickým kontextem. Akademický zájem je zaměřen především na hypnózu a náboženskou oblast v tomto ohledu přehlíží.

Božstva, bytosti, démoni, duchové, kouzla

Jak bylo v této kapitole vyloženo, chápání sugesce v dějinách pošlo mnoha změnami a vyvíjet se nepřestává ani dnes. První lidé se pokoušeli vysvětlit si pro ně záhadné, často je ohrožující jevy prostřednictvím své fantazie, a protože nebyli schopni rozlišit mezi korelací a kauzalitou a jejich tehdejší znalost přírodních zákonů byla minimální, o to více jejich fantazie bujela a pro jimi prožívané sugestivní fenomény hledali vysvětlení v podobě božstev, bytostí, démonů, duchů, kouzel a pověr, neboť jiná vysvětlení, opírající se o vědomosti, které byly nabyty až časem, nebyla možná.

Jedinci vyvolení vyšší silou

Postupem času, jak píše Šimsa⁹³⁴ a Faulkner⁹³⁵, jisté interakce ve společnosti či pozorované skutky daly vzniknout zdánlivě výjimečným jedincům, kteří se pokoušeli onu tajemnou stránku života ovládnout. Lid věřil v nadpřirozenou moc a vliv těchto vybraných jedinců, svým jednáním utvářel okolo nich tajemnou auru, a tím zároveň umocňoval i jejich vliv, působící sugestivní fenomény a s nimi související vrcholné prožitky

---

⁹³⁴ (Šimsa, 1920, stránky 116-117)

⁹³⁵ (Faulkner, 1920, str. 12)

obyčejného lidu. Později začaly vznikat školy a vymezovat se zvláštní mocné kasty, které obvykle naplňovaly úlohu náboženskou, léčitelskou a někdy též mocenskou. O pravé podstatě svého vlivu však věděli málo a obvykle sami věřili, že jsou vyvoleni a obdařeni z vyšších sfér. V tomto kontextu Faukner⁹³⁶ uvádí, že v dějinách lze sledovat nespočet rituálů a návodů, prováděných za účelem získání zvláštního, magického vlivu, nicméně výsledek praktikování těchto metod je však dle Fauknera opět závislý na sugesci, které podléhá sama osoba, praktikující některou z metod, věřící v její vliv a účinnost.

Bohové

Velice propracované sugestivní postupy lze též shledávat v případě tzv. chrámových prožitků, kam přicházeli věřící s prosbou, nadějí a vírou v uzdravení, či kněží a vládci za účelem slyšet věštby či proroctví.

Vliv Boha, Dábla, andělů, duchů, relikvií, kouzel

Funkci tzv. chrámů spánku postupem času nahradily kláštery a křesťanská praxe, přičemž úzký vztah mezi náboženstvím, léčitelstvím a vládnoucí mocí byl zachován i v době středověku. Dle Šimsy⁹³⁷ mniši převzali práci egyptských, řeckých a římských kněží a též obdobným způsobem působili na lid, který jejich služby vyhledával, za účelem léčení či jiné „magické“ praxe. Podstatu sugestivních fenoménů v tuto dobu církev obvykle vysvětlovala vlivem Boha, Dábla, andělů, duchů, relikvií, ale například také vlivem kouzel čarodějů a čarodějnic, čímž v podstatě víru v kouzla, čarodějnictví mocně podporovala a čarodějnictví jako obor v podstatě stvořila. Vzhledem k tomu, že více méně totožné sugestivní fenomény bylo možno pozorovat u světců, světic i čarodějů, čarodějnic, mnohdy bylo těžké rozlišit, zda je osoba čarodějnicí, nebo světicí, a ne jednou se pohled na tutéž osobu v průběhu času v tomto ohledu proměnil.

Nehmotné fluidum

S odvážnou a radikální změnou diskursu o podstatě sugestivních fenoménů přichází až v 17. století Paracelsus, který ve svém díle *Opera omnia* z roku 1658 předkládá

---

⁹³⁶ (Faukner, 1920, str. 58)

⁹³⁷ (Šimsa, Sugescie Hypnosa Čtení myšlenek, 1919. str. 3)

svou hypotézu, že je lidská duše jakési fluidum vycházející z lidského těla, prostřednictvím kterého lze působit silou své vůle na jiné osoby.

Usměrněná energie

Přestože byla tato Paracelsova myšlenka mylná, dala vzniknout představám *tělesného magnetismu* a vzájemného vlivu osob, které se na dlouhou dobu ujaly. Masaryk⁹³⁸ uvádí, že významnými zastánci Paracelsových myšlenek o magnetickém fluidu a vlastně jeho pokračovateli byli v 17. století anglický alchymista a lékař Robert Fludd⁹³⁹ a vlámský chemik, fyziolog a lékař Van Helmont⁹⁴⁰. Van Helmont považoval lidskou vůli za nejmocnější sílu, kterou může prostřednictvím své představivosti působit na dálku – věřil, že lze pouhým pohledem takto uzdravovat, ale též i zabíjet. V praxi však podle Masaryka⁹⁴¹ Fludd i Van Helmont léčili podobně jako po nich Mesmer. Mezi osobnostmi, které v 17. století užívaly podobných sugestivních postupů jako Mesmer, Masaryk⁹⁴² dále zmiňuje působení irského léčitele vírou Valentina Greatrakese⁹⁴³, který léčil své pacienty přikládáním svých rukou, či jak napovídá jeho přízvisko „The Stroker“ – hlazením pacientů.

Masaryk⁹⁴⁴ zmiňuje, že podobné sugestivní techniky užívali v 18. století např. bavorský kněz a exorcista Gassner⁹⁴⁵ a skotský samozvaný doktor a sexuolog Graham⁹⁴⁶. Gassner byl, jak píše Mourek⁹⁴⁷, mimo jiné Mesmerův známý a činil, jak píše Faukner⁹⁴⁸, „zázraky“, vyháněl zlé duchy též pomocí latinských zaříkávacích

---

⁹³⁸ (Masaryk, 1880, str. 7)

⁹³⁹ Celým jménem Robert Fludd, známý též pod označením Robertus de Fluctibus, (1574–1637).

⁹⁴⁰ Celým jménem Jean-Baptiste van Helmont (1577–1644).

⁹⁴¹ (Masaryk, 1880, str. 7)

⁹⁴² (Masaryk, 1880, str. 7)

⁹⁴³ Valentine Greatrakes (1628–1682), zvaný též „Greatorex“ nebo „The Stroker“, což lze česky přeložit např. jako „Hladič“.

⁹⁴⁴ (Masaryk, 1880, str. 7)

⁹⁴⁵ Celým jménem Johann Joseph Gassner (1727–1779).

⁹⁴⁶ Celým jménem James Graham (1745–1794).

⁹⁴⁷ (Mourek, 1903, str. 3)

⁹⁴⁸ (Faukner, 1920, str. 23)

formulí a vkládání svých rukou na pacienty. Věřil též dle Fauknera⁹⁴⁹ podobně jako kněží v dokumentu, který natočil v roce 2015 Szolajski⁹⁵⁰, že ďábel bezbožným lidem materializuje v těle hady, žáby, nůžky či kousky skla. Graham zase dle Masaryka⁹⁵¹ ve své době proslul svou metodou zvanou *The Celestial Bed*, což by bylo možné přeložit jako „nebeské lože“, či jak píše Masaryk⁹⁵², „magnetické zázračné lůžko“. Tato postel byla umístěná v místnosti s mnoha zdobíci doplňky, zážitek pacientů doplňovala varhanní hudba, posvátné zpěvy, světla a vůně s cílem dopomoci párům k početí. Přes veškerý dobový věhlas výše zmíněných osobností dle Masaryka⁹⁵³ nedosáhli zdaleka takového úspěchu jako Mesmer.

Živočišný magnetismus

V 18. století se na scéně objevuje zcela nový kontext užívání sugestivních fenoménů, který je ovlivněn zájmem o vědecký výzkum a užití sugesce pro lékařské, terapeutické účely, a většina autorů se shoduje na tom, že od této chvíle, tzv. od Mesmera, lze datovat počátek moderního přístupu k sugesci/hypnóze, a to i přesto, že tyto počátky se z dnešní perspektivy jeví jako velice nešikovné a pseudovědecké. Během těchto počátků lze pozorovat vzestupy a pády zájmu o sugestivní fenomény, jejich popularizaci i diskreditaci. Mesmer měl též několikrát vážný zájem o uznání svých metod akademiky, ale jejich uznání se mu nikdy za života nedostalo. Čadek⁹⁵⁴ uvádí, že teprve počátkem 19. století, tedy po roce 1815 a Mesmerově smrti, lze pozorovat velký rozmach mesmerismu. Jeho koncepce ovšem nebyla rozhodně jednotná a s přibývajícím časem i počtem mesmeristů si lze dobře všimnout rozdílů ve vysvětlování si mechanismu působení⁹⁵⁵, které ještě více tříští Mesmerovu myšlenku, již tak postavenou na nestabilních základech. Mesmerismus byl kvůli excentrické osobnosti Mesmera a nejasné podstatě vyvolávaných prožitků opředen tajemnem a byl používán

---

⁹⁴⁹ (Faukner, 1920, str. 23)

⁹⁵⁰ (Szolajski, 2015)

⁹⁵¹ (Masaryk, 1880, str. 7)

⁹⁵² (Masaryk, 1880, str. 7)

⁹⁵³ (Masaryk, 1880, str. 7)

⁹⁵⁴ (Čadek, 1899, str. 842)

⁹⁵⁵ Někteří mesmeristé stále následovali učení mistra Mesmera a předpokládali působení magnetického fluida, jiní považovali za lepší vysvětlení, proč mesmerismus funguje, vliv lidské psychiky a další se zase například klonili k uměle navozenému somnambulismu.

nejen lékaři pro léčení, ale též léčitelé, spiritisty, hermetiky atp. To mělo na dlouhá léta za následek diskreditaci oboru pro akademickou obec, která jej považovala za šarlatánství a předmět nehodný seriózního výzkumu.

Dle Čadka⁹⁵⁶ v roce 1825 ustanovila pařížská lékařská akademie odbornou komisi za účelem konečně seriózně magnetismus prověřit. Došla k závěru, že magnetismus by mohl být v lékařství užít a v rukou zkušené osoby by mohl mít v určitých případech i výsledky. Za 12 let, v roce 1837, ovšem tatáž akademie k magnetismu přijala, na základě posudku jiné komise, stanovisko negativní. Výzkum hypnózy a sugesce byl tak až do roku 1875 omezen pouze na relativně malý okruh skalních badatelů. Po roce 1875 zájem výzkumníků a lékařů začal znovu stoupat (zejména francouzských).

Umělý spánek

Až do 19. století byl mesmerismus lékaři a vědci považujícími se za seriózní neakceptovatelný a byl jimi obvykle považován buď za podvod, nebo za nepřipustné šarlatánství. K prosazení sugestivních fenoménů do seriózního vědeckého výzkumu přispěl teprve Braid, a to vytvořením vlastní terminologie, díky čemuž si jeho experimenty lékaři a seriózní výzkumníci s mesmerismem nespojovali a považovali je za jeho původní ideu. Braid při svých prvních pozorováních pouličních magnetizérů a následně i vlastních experimentech pozoruje sugestivní fenomény připomínající mu spánek, proto pro ně v roce 1841 zavedl slovo „hypnotismus“. Později sice dochází ke zjištění, že se mýlil, a o spánek se nejedná, ale označení je v tu dobu již vžito, tedy i přes rozpor zůstává. Braidovo dílo, přestože je z dnešního pohledu významné a považuje se podobně jako práce Mesmerova za určitý dějinný milník v chápání sugesce, bylo ve své době laickou i vědeckou veřejností přijato bez většího povšimnutí. I přes Braidovo dobré odborné lékařské renomé chovali tehdejší lékaři a akademici k hypnotismu stále jistou nedůvěru.

Sugesce jako sugesce

Zlomovou osobností, která prolomila neustálou nedůvěru k hypnotismu, byl Liébeault, který v roce 1866 vydává spis *Du sommeil et des états analogues considérés surtout au point*

---

⁹⁵⁶ (Čadek, 1899, str. 843)

*de vue de l'action du moral sur le physique*⁹⁵⁷, ve kterém na základě vlastní praxe popsal vliv sugesce na různé nemoci, a lze jej považovat za zakladatele tzv. *suggestivní terapie*. Liébeault též posunul Braidovo chápání suggestivních fenoménů, když zjistil, že k jejich evokaci jeho pacienti nepotřebují fixovat pohled na lesklé předměty, jak věřil Braid, ale lze docílit stejného výsledku i pouze vhodně podanou sugescí – tento názor zastávala tzv. nancyská škola hypnózy.

Suggestivní proces jako nemoc

S jinou hypotézou přichází Charcot a tzv. pařížská škola hypnózy. Ta zastává názor, že hypnotický stav je výsledkem abnormálního nervového rozpoložení osob (mužů i žen). Tudíž že do hypnózy lze uvést pouze osobu, jejíž nervový systém má nějaké patologické rysy. Třeba takové, jaké lékaři v této době označovali za projev hysterie. Tzv. hysterie byla po jistou dobu častou diagnózou pro ženy. Tehdejší lékaři ji brali jako poruchu, ale ve skutečnosti se jednalo jen o projev ženské sexuality nebo nekonformnost k tehdejším normám. Mezi její „symptomy“ patřil příliš velký zájem o sex, příliš malý zájem o sex, omdlévání, přejídání se, ztráta chuti k jídlu, nezájem o okolí, příliš velký zájem o okolní dění.⁹⁵⁸, ⁹⁵⁹ Jak je z popisu jasné, jednalo se spíše o nástroj, jak se ženy zbavit, nebo jak jí ukočírovat. Bohužel její léčba byla krutá – doživotní ubytování v léčebně a často i hysterektomie (chirurgické odstranění dělohy)⁹⁶⁰. Díky experimentům na poli hypnózy vyšlo najevo, že je předpoklad pařížské školy zcela mylný a že vliv hypnózy lze pozorovat naprosto u všech osob. Tedy nejen u těch označených, jako psychicky nemocných, ale i u zdravých jedinců. Pařížská škola hypnózy tedy spolu se svou mylnou hypotézou v roce 1892 zaniká.

V době současného fungování nancyské a pařížské školy hypnózy publikovali jejich představitelé mnohdy až neuvěřitelné výsledky, jak o tom podávají zprávy i první české zmínky v odborných časopisech,⁹⁶¹ což okamžitě podnítilo zájem o výzkum

---

⁹⁵⁷ *Du sommeil et des états analogues considérés surtout au point de vue de l'action du moral sur le physique* – překlad: *O spánku a stavech podobných* (Hraše J., 1889, str. 331)

⁹⁵⁸ (Maines, 2001)

⁹⁵⁹ (McVean, 2017)

⁹⁶⁰ (Sutton, 1997)

⁹⁶¹ Viz kapitola 1.2.1.

také v dalších zemích, a jak uvádí Krejčí ve své práci *Hypnotické pokusy*⁹⁶², od roku 1888 se *oficiálně* hypnóza a sugesce zkoumala již i na našem území.⁹⁶³ Autor píše záměrně „oficiálně“, protože lze na základě práce Masaryka⁹⁶⁴ a Preiningera⁹⁶⁵ předpokládat, že zdejší akademická obec se o hypnózu a sugesci zajímala již o nějakou dobu dříve a na vlastní pěst i experimentovala. Pochopitelně stále kvetla také praxe nelékařů na náboženské scéně, a proto se v zákonech objevují první snahy o regulaci.⁹⁶⁶

Hypnóza jako (ne)stav

Zhruba do roku 1892, kdy zaniká pařížská škola hypnózy, se lékaři a výzkumníci přeli o to, zda má správný názor na hypnózu/sugesci škola nancyská, či pařížská. Vývoj chápání hypnózy/sugesce ovšem není uzavřen dodnes.

Přestože se se slovem hypnóza v praxi i v literatuře mocně operuje a sugestivní fenomény se v dnešní době např. i klinicky užívají, stále chybí jednoznačná definice, co hypnóza je. Hoeksema, Frederickson, Loftus a Wagenaar to považují za běžné a dodávají, že „*dějiny vědy nás učí, že mnohé, a snad dokonce všechny jevy byly objeveny empiricky a byly užívány pro praktické účely dávno předtím, než je lidé dokázali vysvětlit*“.⁹⁶⁷ Současní lékaři a výzkumníci se tak přou a diskutují o její definici, přičemž každý ji definuje dle svých zkušeností a představ, které se mohou diametrálně lišit od chápání hypnózy jiným uživatelem. Někteří ji považují za stav a lpí na tzv. *state modelu*, jiní hypnózou zase rozumí označení sugestivního procesu, tedy *non-state model*. Nehledě na diskusi o *state* a *non-state modelu*, lze zásadní neshody pozorovat také v chápání hypnability či v přístupu hypnotizéra k subjektu – někteří z uživatelů zastávají formu formální a direktivní, která dominovala do 20. století, jiní jsou spíše příznivci neformální, nepřímé, konverzační, po vzoru Ericksona.

---

⁹⁶² (Krejčí, 1888)

⁹⁶³ (Krejčí, 1888, str. 241)

⁹⁶⁴ (Masaryk, 1880)

⁹⁶⁵ (Preininger, 1900, str. 24)

⁹⁶⁶ (Preininger, 1900, str. 24)

⁹⁶⁷ (Nolen-Hoeksema, Frederickson, Loftus, & Wagenaar, 2012, str. 276)

Dnešní akademické chápání hypnózy se omezuje převážně na experimentální a klinickou oblast a podobně, jako tomu bylo v 18. století před Braidem a Liébeaultem, považuje se obvykle za neseriózní až nedůstojné užívání sugestivních fenoménů nadanými umělci, náboženská oblast bývá pokládána za irelevantní. Dle názoru autora této diplomové práce, s ohledem na dějinný vývoj, jsou však právě tyto oblasti nosné i v minulosti a pro výzkumníky značně inspirující. Také Zíka s ohledem na inspiraci v minulosti uvádí: *„Z kapitoly o historii zkoumání hypnózy víte, že její vědecká a psaná historie začíná u Franze Mesmera. Ten se svými stoupenci zastával teorii živočišného magnetismu, který vyzářuje z těla, a indukoval tedy trans prostřednictvím pohybů rukou (pasů) na těle nebo v několikacentimetrové vzdálenosti nad jeho povrchem. (...) Moderní hypnologie chápe hypnotický trans jako zcela odlišný proces, ale i dnešní hypnotizéři, kteří jsou vzdáleni Mesmerovu chápání hypnózy, používají pasů. Chápu je však spíše jako mimoslovní sugestivní rituál, jehož účinek mohou vysvětlovat jako efekt tepla vyzářovaného rukama. Naši psychotronici a léčitelé však mají své vysvětlení pro působení tohoto rituálu.“*⁹⁶⁸ Horvai k tomu dodává, že *„ve skutečnosti je na tom všem pravdivá pouze jediná skutečnost, že moc sugesce je opravdu neobyčejně veliká a dosud často nedostatečně oceněna. Přitom je však sugesce každodenním jevem, který se vyskytuje neobyčejně často a bez něhož bychom si běžný lidský život sotva dokázali představit. A sugestivní moc nevykonávají jenom zvláštní, mimořádní jedinci, ale za určitých podmínek a při některých příležitostech každý člověk, aniž je si toho samozřejmě často vědom“*.⁹⁶⁹ Faulkner v tomto ohledu s Horvaiem souhlasí a doplňuje, že s ohledem na dějinný vývoj a množství „zaručeně pravých“ předpisů a skriptů, jak hypnotizovat, vyplývá, že *„význam různých metod uspávacích je podružný, že obratný hypnotizér dovede operovati kteroukoliv z nich, nebo vůbec postupovati cestou zcela libovolnou“*.⁹⁷⁰

---

⁹⁶⁸ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, str. 142)

⁹⁶⁹ (Horvai, Spánek, sny, sugesce a hypnóza, 1968, str. 79)

⁹⁷⁰ (Faulkner, 1920, str. 31)

5 Sugescce ve 21. století

Ve 21. století vedle sebe stojí jednak všechny zmíněné oblasti – náboženská, klinická i experimentální –, ale též i většina způsobů chápání sugesce, které byly prezentovány v předešlé kapitole. Změny jejího chápání, označení a využívání však minulostí nekončí. Též současné chápání sugesce řádnou dějinnou součástí, proto autor diplomové práce tuto kapitol zaměřuje na vytvoření přehledu o chápání sugesce v dnešní době, s poukazem na množství „kabátů“, do kterých sugesce je oděna, dále na dnešní výuku sugesce, pestrost jejího užívání, pokusy o její regulaci, možnosti jejího zneužití.

5.1 Sugescce a trans v každodenním životě

Jak již bylo řečeno v kapitolách 2.3 a 3 zabývající se transem a vymezení pojmu sugesce, sugesce i trans je přirozenou součástí denního života člověka, k čemuž Horvai dodává, že „... je význam sugesce v praktickém životě neobyčejný a setkáváme se s ní na každém rohu.“⁹⁷¹ Faulkner⁹⁷² a Rolph⁹⁷³ názorem Horvaie souhlasí a píše, že je v každodenním životě výskyt hypnózy, tedy různých sugestivních cyklů přirozený. Člověk si je ovšem obvykle neuvědomuje a přechází je bez povšimnutí. Zpozorní pouze v případě, když se mu manifestuje takový sugestivní fenomén, který zdánlivě vybočuje z jím očekávané každodenní reality. Takovou situaci si pak obvykle potřebuje nějak vysvětlit. Jednoduchá vysvětlení může nalézt například v náboženské oblasti, kde lze pozorovat výskyt řady sugestivních fenoménů. Osoby prožívající sugestivní fenomén mohou plně prožívat svou subjektivní realitu, nevykazující jakékoliv známky transu (fyziologické změny viz, výše) a jsou schopny bděle a normálně se projevovat. I trans však lidé podle McGilla⁹⁷⁴ zažívají běžně a v jejich každodenním životě přichází často samovolně, jako např. před usnutím, či před probuzením, ale také třeba při denním snění. Transový prožitek denního snění Masaryk popisuje takto: „*Především budiž vzpomenu na tak zvanou nepřítomnost ducha. Upíráme-li totiž pozornost svou na nějaký předmět a oddáváme-li se výlučně jedné představě, zaznamenáme, že tělo na okamžik jako by ztrnulo, nepohyblivým se stává, kdo šel, náhle se zastavuje, oči jako skleně v sloup jsou obráceny;*

---

⁹⁷¹ (Horvai, Spánek, sny, sugesce a hypnóza, 1968, str. 82)

⁹⁷² (Faulkner, 1920, stránky 36-38)

⁹⁷³ (Rolph, str. 11)

⁹⁷⁴ (McGill, 2005, str. 3)

*všemu jinému odumíráme, jako bychom pro všechny jiné vlivy spali a jen své nehybné představě žili. V stavu takovém ničeho nepocítujeme: nevidíme, neslyšíme, ba i bolesti neznamujeme, dech se tají, krev volněji proudí; pro nás jest jen jedna věc.*⁹⁷⁵ Podle Masaryka⁹⁷⁶ je od této všední zkušenosti pouze krok k prožitku extáze, k níž může dopomoci např. náboženský kontext a zarámování. Protože se člověk v jeden okamžik dokáže řádně koncentrovat vždy pouze na jednu věc, dle Masaryka⁹⁷⁷ se v podobném stavu vyskytuje v podstatě neustále. Podobného názoru je také Zatloukal,⁹⁷⁸ který uvádí další příklady hypnotických transů, do kterých se lidé mohou dostat, když např. nechají upoutat svou pozornost sugestivním dějem fotbalového zápasu, který je dokáže pohlit tak, že ztrácí pojem o čase, nevnímají prostor ani své vlastní tělo, vše se děje jaksi automaticky a oni pouze prožívají děj. Dále zmiňuje necitlivost ke vnějším podnětům, jako třeba k bolesti, při pracovním zapálení nebo zkušenost negativní halucinace při hledání klíčů, které leží přímo na stole atp.

Sugesce v denním životě mohou k člověku přicházet z vnějšku, může ale též on působit autosugestivně sám na sebe. Příkladem autosugestivního působení může být obava člověka, aby při důležité události nezakopl a nespádl, či aby něco cenného neupustil. Přestože si takový člověk pravděpodobně v duchu říká: „Nesmím to upustit! To bych nikdy nesplatil!“ anebo „Hlavně teď nesmím zakopnout! To bych byl všem pro smích!“, sugeruje si tím jasnou představu toho nejhoršího možného scénáře, kterého se bojí. Tato představa, jak bylo vyloženo v kapitole 3.12.1 o ideomotorickém efektu, má automaticky tendenci se v těle člověka realizovat nezávisle na rozumu, nehledě k tomu, že jasná představa je ještě podpořena strachem a nedůvěrou člověka v sebe. Zdrojem vnějších sugescí může být v podstatě vše, co na člověka nějakým způsobem působí, věci živé i neživé. Může se jednat o umění, literaturu, film,^{979, 980} posvátná místa, přírodní

---

⁹⁷⁵ (Masaryk, 1880, str. 31)

⁹⁷⁶ (Masaryk, 1880, str. 32)

⁹⁷⁷ (Masaryk, 1880, str. 31)

⁹⁷⁸ (Zatloukal, Kdo může dělat hypnózu a kdo hypnoterapii?, 2015)

⁹⁷⁹ Zíka uvádí (Zíka, Hypnóza není spánek, 1992, str. 20), že např. při sledování filmu o lidech trpících na poušti žizní, se mohou diváci natolik ztotožnit s filmovými postavami, že podobné pocity vyschlosti v ústech mohou pocítit samy.

⁹⁸⁰ Horvai uvádí (Horvai, Spánek, sny, sugesce a hypnóza, 1968, str. 82), že se například vlivem děje při napínavé zápletky může divákům srdce rozbušit, či při sledování smutného příběhu mohou ronit slzy.

scenérie, reklama a jak dále uvádějí Kašparů⁹⁸¹ a Horvai⁹⁸² mocně nás může ovlivňovat také rodina, přátelé, učitelé, kazatel,⁹⁸³ politici, řečníci, youtuberi atp.

Aby mohla být dle Zíky⁹⁸⁴ sugesce považována za sugesci, podmínkou je její bezděčná, samovolná, automatická reakce. Reakce, na které se člověk vědomě podílí není dle tohoto smyslu sugestivní reakcí, ale lze hovořit spíše o uposlechnutí nebo o vyhovění instrukcí.

5.2 Sugescce/hypnóza v soudobé náboženské scéně

Náboženská oblast je velice široká a rozmanitá a s pojmy sugesce, či hypnóza se zde operuje pouze v malé její části (např. v osobnostním rozvoji, či při tzv. regresích do minulých životů). Daleko větší část náboženské oblasti užívá pro to, co je obecně pod těmito pojmy chápáno v klinické a experimentální oblasti, svou vlastní, zcela jinou terminologii a sugestivní procesy se zde užívají často v podstatě i nevědomě. Nelze proto názory na sugesci a hypnózu shrnout pouze jednoduchým hromadným konstatováním. Z tohoto důvodu autor diplomové práce dále uvádí příklady vybraných příkladů z náboženské oblasti, aby tím možný vztah sugesce/hypnózy a náboženství ilustroval.

Zázračná místa - Lourdy jsou známým poutním místem a podle Zacha⁹⁸⁵ taktéž ukázkovým příkladem, sugestivního vlivu místa, které je opředeno legendou a časem nabalujícími se svědectvími věřících návštěvníků tohoto místa, doufajících a prosících o zázračné uzdravení. Původ legendy se zde traduje k roku 1858⁹⁸⁶ kdy měla Bernadetta Soubirousová⁹⁸⁷ několik vidění, při kterých upadala do náboženské extáze

---

⁹⁸¹ (Kašparů, 2006, str. 56)

⁹⁸² (Horvai, Spánek, sny, sugesce a hypnóza, 1968, str. 82)

⁹⁸³ (Kašparů, 2006, str. 56) „*Jedna z disciplín pastorální teologie – homiletika – musí se sugescí, jako pomocnou metodou kazatele počítat.*“

⁹⁸⁴ (Zíka, Hypnóza není spánek, 1992, str. 22)

⁹⁸⁵ (Zach, 1990, str. 72)

⁹⁸⁶ Zach uvádí, že některé nalezené písemné dokumenty píší o zázraku v Lourdech již o rok dříve, tedy v roce 1857. (Zach, 1990, str. 72)

⁹⁸⁷ Zvaná Svatá Bernadetta

a zjevovala se jí krásná žena. Při jednom z vidění jí byl označen zázračný pramen. Následuje několik svědectví o zázračném vyléčení lidí u pramene jako je např. uzdravení slepého chlapce a na základě těchto svědectví se do Lourds sjíždí davy lidí nejen z Francie. Zach⁹⁸⁸ uvádí, že např. do roku 1913 zde bylo úředně potvrzeno zhruba 80 uzdravení za rok a později tento průměr klesá. Dle Zacha „*At' jde o zázračný pramen ve Francii, či studánku v podkrkonoší, nedá se podceňovat i ohromný sugestivní vliv.*“⁹⁸⁹ U fungování míst jako jsou tato, lze později nalézt též mnohé analogie např. s dávnými tzv. chrámy spánku viz. kapitola 4.1.3.

Zázrační léčitelé jsou dle Zacha⁹⁹⁰ dalším příkladem ilustrujícím vliv sugesce. Příkladem takového léčitele může být například evangelikální kazatel **Benny Hinn**⁹⁹¹, vystupující po celém světě na mnohatisíkových setkáních věřících. Jeho prezentace se zdá být ukázkovým modelem aplikování cyklu sugesce viz. kapitola 3.12. Jeho sugestivní vliv na setkáních podporuje mohutná pre-show využívající osobních svědectví věřících, kteří na minulých setkáních prožili nějakou formu mimořádného prožitku, mají pocit, že byli zázračně vyléčeni, prosili o majetek a dostali ho atp., ale též reklama, a chování jeho „věrných“. Nezbytností je luxus a všeobecně prezentovaná prosperita obklopující pastora, která z něho vytváří jakéhosi „božího prostředníka,“ za kterého se ostatně i on sám považuje. V této souvislosti jsou zajímavé dva Brownovy televizní projekty - *Messiah*⁹⁹² (2005) a *Miracles for Sale*⁹⁹³ (2011). Jedná se v podstatě o experimenty, zda lze u lidí docílit skutečných mimořádných prožitků věřících prostřednictvím spojení víry, patřičného pre-show a sugestivního vlivu. Výsledek těchto experimentů potvrdil původní Brownův předpoklad, že toho docílit lze. Jiným příkladem zázračného léčitele pracujícího s podobnými principy sugesce, ale jinak, může být např. chorvatský léčitel *Braco*⁹⁹⁴, známý svým „léčivým pohledem.“ Jeho klidný pohled je jeho „značkou“, která je podobně jako u Benny Hinna vystavěna svědectvími v něj věřících příznivců. Zatímco tedy Benny Hinn působí svou energičností, Braco působí

---

⁹⁸⁸ (Zach, 1990, str. 73)

⁹⁸⁹ (Zach, 1990, str. 73)

⁹⁹⁰ (Zach, 1990, str. 84)

⁹⁹¹ (BringBackTheCross, 2016)

⁹⁹² (Caron, Messiah, 2005)

⁹⁹³ (Jones, Derren Brown: Miracles for Sale, 2011)

⁹⁹⁴ (Braco, 2020)

na věřící podobným způsobem prostřednictvím svého mlčenlivého hledění. Podobně tedy jako v případě zázračných míst výše, sugestivní vliv je vhodné brát v potaz i v případech léčitelů.

Exorcismus, je další možný způsob užití sugesce v náboženské oblasti. Podobně jako léčitelství, i exorcismus má mnoho rozmanitých podob – od poklidné modlitby, přes „středověké“ vyhánění d'ábla, které v Polsku v roce 2015 dokumentoval Szolajski,⁹⁹⁵ až po např. teatrální prezentaci, kterou provádí Bob Larson.⁹⁹⁶ Hoskovec uvádí, že „Tzv. „posedlost“ je známa v historii každé kultury. Mnohá náboženství mají rituály předepsané k vyhánění démonů, kteří se člověka zmocnily. V některých kulturách dokonce ještě i dnes je „posednutí d'áblem“ považováno za skutečnost. V takových případech není ovšem činěn žádný rozdíl mezi osobami, které trpí psychózou a jinými osobami, které mají mnohonásobné osobnosti, ale které je nutno považovat za jinak duševně zdravé.“⁹⁹⁷ Taktéž Faulkner píše, že již např. „...staří Indové připisovali nemoc účinku zlých duchů, kteří do člověka vstupují a bolesti mu způsobují.“⁹⁹⁸ Jejich léčení bylo proto vlastně náboženským úkonem, zaměřeným na vyhnání těchto bytostí z těla věřícího nemocného. Možnou aplikaci sugestivního cyklu v této oblasti lze ilustrovat ale na např. při nedávných exorcismech v Polsku.⁹⁹⁹ Sugestivní pre-show, v tomto případě tvoří samotní věřící kněží, přednášející po školách, prezentující své „důkazy“ o existenci d'ábla, jeho nesmírné moci, vlivu, o lidech jím posedlých i o těch ze kterých byl již vyhnán. Tímto konáním v podstatě existenci d'ábla posluchačům potvrzují, ještě lépe vykreslují a vytvářejí v jejich mysli konkrétní představu o možnostech posednutí d'áblem, o způsobech jeho působení (mluvení zvláštním jazykem, zmítání se, zhmotňování žiletek, ostnatých drátů, hřebíků v útrobach člověka apod.) Nejen v Polsku, představují kněží pro většinu lidí jistý druh vzdělané authority, zejména pak pro děti jsou skutečnou (dospělou) autoritou, o jejich tvrzení se nediskutuje, bere se jako fakt. V okamžiku, kdy některý člověk začne vykazovat jakékoliv „nevhodné“ chování, kterého je podobně jako to bylo v minulosti u hysterie celá škála „symptomů“ – od špatných známek ve škole přes sledování pornografie

---

⁹⁹⁵ (Szolajski, 2015)

⁹⁹⁶ (Larson, 2020)

⁹⁹⁷ (Hoskovec, Psychologie hypnózy a sugesce, 1967, str. 78)

⁹⁹⁸ (Faulkner, 1920, str. 13)

⁹⁹⁹ (Szolajski, Walka z szatanem, 2015)

po ateistické myšlenky, či homosexualitu, je s podezřením na posedlost odveden ke knězi exorcistovi, u něhož následuje očekávaný rituál. Díky předchozí instruktáži probíhající ve školách má většina zdejších lidí jasnu představu, jak tento rituál probíhá a jaká je jeho role v něm. Dle toho může také „posednutý“ věřící působení rituálu prožít. Pozorování tohoto prožitku zase utvrdí ve víře v moc d'ábla jak exorcistu, tak „posedlou“ osobu i další, kteří výkon pouze pozorují.

5.1 Regulace sugesce / hypnózy

Převážná většina českých autorů a terapeutů, působících v oblasti experimentální, či klinické, plošně odsuzuje prezentace sugestivních fenoménů, tedy dle jejich pojmosloví tzv. hypnózy mimo svůj terapeutický rámec, taktéž hypnotizéry bez lékařského vzdělání.^{1000, 1001, 1002} Obvykle uvádějí, že není vhodné předvádět hypnózu na jevištích pro pobavení publika, nebo jak tomu bylo dříve na tržištích, a důrazně před těmito ukázkami varují s odkazem na neodbornost oněch hypnotizérů. Zatloukal v této souvislosti uvádí: *„Začínáme profesionály v oblasti ‚showbusinessu‘. Říká se jim různě – kouzelníci, mentalisté, iluzionisté, mágové, varietní umělci, baviči... Mnozí si možná vybaví Davida Copperfielda, Derrena Browna, Paula McKennu a mnohé další. Jejich vystoupení jsou více či méně vkusná a zapojují více či méně hypnotických postupů... (...) Na podobných vystoupeních člověk může vidět spoustu hypnotických jevů – lidé tancují na neslyšitelnou hudbu, pojídají cibule a chutnají jim jako šťavnatá jablka, nevnímají bolest, i když jim kouzelník píchá jehly do paže, zapomínají počítat do desíti nebo svoje jméno, podsouvá jim určité myšlenky a pak je ‚čte‘, jejich pozornost je zaměstnávána a odváděna způsobem, který vede k překvapivému vyznění kouzelnických triků apod. Všechny tyto akce však slouží především k pobavení, a to je třeba mít neustále na paměti. (...) Pódiový hypnotizér je především odborník na zábavu a show, nikoliv na hypnózu, či dokonce na hypnoterapii (léčebné využití hypnózy). To neznamená, že nemůže být i velmi schopný hypnotizér a že nemůže mít i solidní znalosti o hypnóze, jen to nelze automaticky předpokládat. Z hlediska našeho tématu je také důležité zmínit, že pódiový hypnotizér nemusí rovněž splňovat žádné kvalifikační předpoklady (vzdělání, výcviky...) ani není vázán žádnými*

¹⁰⁰⁰ (Šimsa, Sugescce Hypnosa Čtení myšlenek, 1919)

¹⁰⁰¹ (Horvai, Hypnosa v lékařství, 1959, str. 6)

¹⁰⁰² (Šimsa, Suggescce a hypnosa v dějinách národů, 1920, str. 6)

*předpisy (ani etickými kodexy), které chrání klienty před poškozením v důsledku hypnotizérových práce s nimi. Přitom rizika jsou značná – v neodborných rukou může člověku hypnóza (tak jako každá ovlivňující komunikace) ublížit.*¹⁰⁰³ Zatloukal se zde dopouští ničím nepodložených závěrů, podobně jako to dělají i další autoři, o (ne)kvalifikaci osob prezentujících sugestivní fenomény mimo klinický, či experimentální rámec a ukazuje tím svou neznalost této oblasti. Dokladem toho je pomíjení odlišností mezi *modem operandi* kouzelníků, mentalistů, iluzionistů, mágů, varietních umělců a bavičů. Pojímá je všechny do jediné skupiny, čímž se dopouští tzv. „míchání jablek s hruškami“. Z vyjmenovaného seznamu lze však na skutečné sugestivní fenomény narazit, a ještě pouze občas, při prezentaci mentalisty, tedy například u zmíněného Derrena Browna nebo Amazing Kreskin¹⁰⁰⁴. Ani zde nicméně není pravidlem, že mentalista automaticky rovná se hypnotizér. Zatloukalem výše popsání iluze může vytvářet zcela jinými metodami a triky, jako je tomu například při vystoupení kouzelníka. U dobrých performerů bývá pochopitelně vytvořena iluze dokonalá a pro laika přesvědčivá. David Copperfield je iluzionistou, který se sice v rámci svého představení na asistentky na jevišti dívá upřeným pohledem a činí diváky očekávaná „magická“ gesta (má na jevišti roli tajemného kouzelníka), ale se skutečnými sugestivními fenomény neoperuje a ani nikdy neoperoval. Paul McKenna je zase zástupce osobního rozvoje, NLP trenér a kouč nezapadající ani do jedné ze Zatloukalem uvedených kategorií. Ten se sugestivními fenomény operuje jak na jevišti, v médiích, tak jako „terapeut“, ale dle názoru autora této diplomové práce McKennova práce spadá spíše do náboženské oblasti, mezi další alternativy nabízející osobnostní rozvoj. Podobně, jako mají lékaři a psychoterapeuté své vzdělávání a výcviky, mají v zahraničí podobné, avšak ne terapeuticky orientované, odborné výcviky též jevištní, či pouliční hypnotizéři. Nezřídka jsou mezi těmito hypnotizéry též odborně vyškolení terapeuté.

Kritika je dle názoru autora vždy na místě a je třeba hlídat, aby *hypnóza* byla provozována pro *hypnotizovaného* bezpečně, jak v ordinaci, tak mimo ni. Pro trefnou, přesnou a přínosnou kritiku je potřeba se o tématu informovat a to, jak je z jeho slov patrné, Zatloukal neudělal. Zahraniční přístup se v posledních letech od českého značně liší. Rolph, Jacquin, McGill naopak při svých seminářích upozorňují na nedostatek zkušeností

---

¹⁰⁰³ (Zatloukal, 2015)

¹⁰⁰⁴ (Kreskin, 2011)

pracovníků v klinické a experimentální oblasti a na nemožnost jejich získání v rámci dostupných odborných kurzů či výcviků, určených pro osoby s lékařským či psychologickým vzděláním. Vážným zájemcům o obor proto doporučují nezůstávat pouze mezi stěnami ordinace a sami jim jdou příkladem. Možná rizika přitom neopomínají a apelují na vysoce zodpovědné chování.

Přitom se naprosto opomíjí ohled na náboženskou oblast, v jejímž kontextu byly sugestivní fenomény využívány a prožívány lidmi od nepaměti. Z historického pohledu se tak jeví klinická a experimentální oblast pouze jako stále „mladý výhonek“ a koncept *hypnózy* dle argumentace uvedené v této práci i v jistém smyslu „planý výhonek“.

Zákony regulující hypnózu v České republice

V roce 1900 zmiňuje Preininger¹⁰⁰⁵ ve své *Sbírce zákonů a nařízení o zdravotnictví, se zvláštním zřetelem na země koruny české*, vydání dvorního dekretu 26./X 1845 č. 36.098, který reguluje používání hypnotismu (biomagnetismu): „1. Používání zvířecího (animálního) magnetismu na lidech jest povoleno ... pouze lékařům k praxi oprávněným... – 2. Nelékařům, jakož i patronům a magistrům chirurgie jest samostatné vykonávání magnetického léčení zakázáno... – 3. Lékař, chtěje magneticky léčiti, oznámí to v sídelním městě policejnímu, na venku pak úřednímu lékaři. – 4. O průběhu léčby má se úplný denník vésti, který se na požádání úřadům má předložiti... – 5. Úřední lékaři mají ... ve svých zprávách ony lékaře, kteří se hypnotismem zabývají, uváděti. – (6., 7. a 8. ustanovuje, že somnambulismus podléhá doзору lékaře). – 9. Magnetické léčení ve shromáždění jest zakázáno a smí se pouze se svolením zemsk. polit. úřadu konati. – (10. čl. stanoví, že jednání proti předpisům má se stíhati dle platných předpisů.“¹⁰⁰⁶

Autor diplomové práce dále dohledal trestní zákon 117/1852 ř.z. o zločinech, přečinech a přestupcích ze dne 27. května 1852, § 343 a zákon č. 19/1855 ř.z. k vojenskému trestnímu zákonu o zločinech a přečinech ze dne 15. ledna 1855, § 608, které téměř shodně uvádějí: „*Jak se tresce ten, kdo bez povolení lékařství neb ranhojičství za živnost provozuje. Kdo nenabýv lékařského učení a nemaje dle zákona práva léčiti jako lékař nebo hojič*

---

¹⁰⁰⁵ (Preininger, 1900)

¹⁰⁰⁶ (Preininger, 1900, str. 24)

*nemocné, lékařství nebo hojičství po živnostensku provozuje, aneb obzvláště užíváním magnetismu zvířecího neb životního, aneb par éterových (narkotisování) se obírá, dopustí se tím přečinu a potrestán býti má vězením, a podle toho, jak dlouho tu nedovolenou živnost provozoval, a podle velikosti škody, kterou tím způsobil, tuhým vězením od jednoho až do šesti měsíců; pakli ale z provinění jeho nastala smrt člověka, potrestán býti má pro přečin § 599.*¹⁰⁰⁷ Tyto zákony na našem území platily do padesátých let 20. století, kdy byly oba nahrazeny trestním zákonem č. 86/1950 Sb., avšak již bez zmínky o hypnóze. Důvod výslovného vypuštění není znám. Lze však předpokládat, že šlo o pokus o co největší zobecnění zákona, a dalším důvodem byl pravděpodobně zanedbatelný výskyt případů spojených s hypnózou. Dokládá to také skutečnost, že i přes usilovnou snahu autor diplomové práce na žádnou obdobu heidelberského či kodaňského případu¹⁰⁰⁸ v českých soudních procesech nenarazil. Na základě toho sice nelze s jistotou tvrdit, že se žádný takový případ související s hypnózou na našem území nikdy neudál, ale autorovi se žádný nepodařilo dohledat.

Definice a podmínky výkonu hypnózy v České republice v dnešní době

Hypnóza od padesátých let 20. století není na zákonné úrovni v dnešní době nikde definována a patrně není ani výslovně regulována.

Jestliže neexistuje legální definice hypnózy, pak nelze jednoznačně určit, zda určité jednání je, nebo není hypnózou. Autor se však domnívá, že v případě potřeby posouzení konkrétního jednání nepůjde o otázku právní, ale spíše znaleckou. Pro posouzení, zda se v tom kterém případě jednalo o hypnózu, či nikoliv, by tedy měl být ustanoven soudní znalec. Soudu se pravděpodobně nabízí, na základě společenského porozumění tomu, co je hypnóza, vyhledat znalce z oboru psychologie či psychiatrie. Taková perspektiva ovšem může nést mnohá omezení. Jak bylo již výše zmíněno, osobností z oblasti psychologie a psychiatrie zabývajících se tématem hypnózy není v České republice mnoho. Osobností, které k tématu přistupují komplexně, tedy nad rámec hypnoterapie, je ještě méně – už jen z toho důvodu, že není komunikace mezi hypnoterapeuty a osobnostmi zabývajících se performativní hypnózou. Autor by si dovolil udělat analogii k prvotním testům paranormálních schopností, které probíhaly v USA. V případech,

---

¹⁰⁰⁷ § 608 zák. č. 19/1855 ř. z., vojenský trestní zákon o zločinech a přečinech

¹⁰⁰⁸ Viz kapitola 5.2.2.

kdy byly u experimentů jen vědci s úzkou specializací na „přirozený“ obor, certifikáty potvrzující nadpřirozené schopnosti byly rozdávány „jako na běžícím páse.“ Teprve poté, když byl k experimentům přizván kouzelník (např. Houdini, Randi nebo Banachek), přišlo se díky jejich specializaci a zkušenostem na přirozená pozadí těchto tzv. nadpřirozených schopností. Certifikovaný hypnoterapeut může být schopen někomu pomoci přestat kouřit. To ovšem vždy nepředjímá jeho schopnost rozeznat a určit, zda byla osoba pod hypnotickým vlivem. Pro znalecké posouzení, zda se v nějakém konkrétním případě mohlo jednat o hypnózu, či nikoliv, by bylo proto na místě užít komisi specialistů na hypnózu z řad psychologů a psychiatrů, odborníků na nová náboženská hnutí, včetně odborníků na odchod z náboženských hnutí, ale i performativních hypnotizérů, kteří téměř denně pracují s mnoha formami sugestivních cyklů a hypnotických procesů.

Regulace hypnózy a hypnoterapie v různých zemích

Následující tabulka je základním, stručným přehledem ohledně regulací hypnózy a hypnoterapie v jiných zemích. Je důležité zmínit, že k regulování hypnotizérských přednášek nebo vystoupení dochází jen v případě, že se takto prohlásí. V žádné ze zmíněných zemí nechodí komise po uzdravovacích kongresech či seminářů pozitivního myšlení, aby je zkoumala, zda se nejedná o hypnózu, nehledě k tomu, že hypnóza není definována.

	Hypnóza	Hypnoterapie
Austrálie	Neregulováno.	Samoregulující se profese. Členem The Australian Society of Clinical Hypnotherapists se může stát lékař, psycholog nebo teolog. Aby se mohl hypnoterapii profesně věnovat, musí člen každoročně splnit 12 hodin kontrolované činnosti.
Kanada	Neregulováno.	Není žádná formální regulace, ale jsou organizace, které školí a dohlíží na své členy, jako např. ORCA Institute.
Nizozemí	Neregulováno.	Neregulováno, ale hypnoterapeut nesmí nic diagnostikovat.
Spojené království	Vystoupení hypnotizéra je regulováno zákonem z roku 1952 - The Hypnotism Act of 1952, 1952 CHAPTER 46 15 and 16 Geo 6 and 1 Eliz 2. Při vystoupení v divadlech	Hypnoterapeut není právem chráněný název profese, tedy může být volně užíván, podobně jako psychoterapeut. Narozdíl od psychoterapeutů, hypnoterapeuti zatím nevytvořili

	nebo v jiných prostorách veřejné zábavy má místní správa možnost regulovat či přidělit podmínky k vystoupení hypnotizéra. V jiných prostorách platí, že nikdo nesmí dělat ukázky hypnózy pro zábavu obecnostva bez svolení místní správy.	jednotný národní registr, který by certifikoval, udržoval úroveň a byl místem pro stížnosti nespokojených klientů.
Spolková republika Německo	Výkon profese hypnotizéra musí probíhat v hranicích Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů.	Chybí zákon, který by reguloval etickou a profesní stránku výkonu hypnoterapie.
Spojené státy americké	Neregulovaná profese, výkon se liší stát od státu, ale v některých státech je třeba výkon této profese hlásit (např. Connecticut). Některé státy rozlišují kategorie hypnotizér, klinický hypnotizér a hypnotherapeut (např. Utah). V některých státech se hypnóza nesmí odehrávat v prostorách školy (např. Alabama).	Neregulovaná profese, výkon se liší stát od státu, ale je třeba výkon této profese vždy hlásit. Jsou národní organizace, které určují podmínky svým členům a dávají doporučení, jako například American Association of Professional Hypnotherapists, která říká, že kvalifikovaný hypnotherapeut, musí mít 100 hodin výcviku. The American Council of Hypnotist Examiners je přísnější - 200 hodin výuky ve třídě (v jimi schválené škole) a 300 hodin výcviku.

5.2 Zneužití sugesce

Možnost zneužití sugesce či hypnózy k nemorálnímu chování, protispolečenskému jednání, ke zneužití subjektu samotného nebo ke spáchání zločinu je projednávána v lékařských i právních kruzích od okamžiku, kdy věda začala brát tyto fenomény vážně. U laické veřejnosti tomu bylo pravděpodobně mnohem dříve. Fantazie v tomto směru lze dobře stopovat v tajemných kriminálních zápletkách krásné literatury¹⁰⁰⁹ a nověji

¹⁰⁰⁹ Mezi klasická díla patří kniha od Edgara Allana Poea *The Facts in the Case of M. Valdemar* (1845), knihy Ambrose Bierce *The Realm of the Unreal* (1890) a *The Hypnotist* (1893), kniha Thomase Manna *Mario and the Magician* (1930), kniha Richarda Condon *The Manchurian Candidate* (1959), kniha Deana Koontze *False Memory* (1999) či soudobý bestseller Larse Keplera *The Hypnotist* (2011).

i filmů¹⁰¹⁰ a seriálů.^{1011, 1012} Protože hypotetická souvislost hypnózy a trestných činů může být v základě trojí – *páchání trestného činu na hypnotizovaném subjektu (subjektech)*, *páchání trestného činu prostřednictvím hypnotizovaného subjektu (subjektů)* a *odhalení trestného činu za pomoci hypnózy*,¹⁰¹³ následující podkapitoly se zaměřují na pokusy o experimentální prověření otázky, zda lze hypnózu zneužít proti hypnotickému subjektu, zda lze hypnotický subjekt donutit spáchat čin proti jeho vůli, dále na příklady soudních procesů, při kterých se tato možná podezření ze zneužití sugesce či hypnózy k trestnému činu vyšetřovala, a nakonec též na možnost užití hypnózy v kriminalistice coby vyšetřovací metody.

5.2.1 Vnucené jednání

Odpovědi na otázky – zda lze hypnózu či sugesci zneužít proti hypnotickému subjektu, či zda lze hypnotický subjekt donutit spáchat čin proti jeho vůli – jsou dodnes předmětem sporů a názory jednotlivých badatelů jsou nezřídka přímo rozdílné.^{1014, 1015} S cílem najít

---

¹⁰¹⁰ Mezi klasické filmy patří film *The Cabinet of Dr. Caligari* (1920) režiséra Roberta Wieneho, film *Dracula* (1931) režiséra Todda Browninga, film *Svengali* (1931) režiséra Archieho Mayo, film *The Mummy* (1932) režiséra Karla Freunda, film *Black Magic* (1949) režisérů Gregoryho Ratoffa a Orsona Wellese, film *The Three Faces of Eve* (1957) režiséra Nunnally Johnsona, film *The Manchurian Candidate* (1962) režiséra Johna Frankenheimera, film *Rasputin and the Empress* (1966) režiséra Richarda Boleslawskiho, film *The Hypnotist* (2012) režiséra Lasse Hallströma anebo například film *Trance* (2013) režiséra Dannyho Boylea.

¹⁰¹¹ Seriálů, ve kterých se v nějakém z dílů hypnóza z důvodu (nejen) kriminální zápletky objevila, je nespočet. Zápletka vztahující se k trestnému činu v hypnóze se obvykle vztahuje pouze na některý z dílů seriálu.

¹⁰¹² (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 227)

¹⁰¹³ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 278)

¹⁰¹⁴ „Zkušenost a přísná kontrola vědecká dokazují, že to možné není, protože osoba ani v nejhlubším hypnotickém spánku nedá si vnutiti činy proti své povaze a morálce, přijímajíc pouze sympatické sugesce. (...) i kdyby rozkaz v hypnose byl dán, v kritickém okamžiku nastane takový boj duševní, že osoba se probudí. To platí zejména pro výkony posthypnotické.“ (Šimsa, *Sugesce Hypnosa Čtení myšlenek*, 1919) Podobný názor zastávají též Barbarič, Čírtková, Orne, Janet, Motet, Oberndorfer, Desplats, Kotscher, Wille, de la Tourette, Delboeuf, Jong a další.

¹⁰¹⁵ Příznivci školy hypnózy v Nancy – Beaunis, Bernheim, Liébeault, Liégeois, Blum, Forel, Mayer, Ziehen, Watkins – došli na základě vlastních experimentů k názoru, že je hypnotický subjekt zcela odkázán na vůli hypnotizéra.

jednoznačnou odpověď byla již prvními výzkumníky z francouzské pařížské i nancyské školy, tedy na konci 19. století, provedena řada experimentů a veřejných demonstrací souvislosti hypnózy a vnučeného jednání, při kterých si výzkumníci počínali kreativně. Kratochvíl uvádí, že „*hypnotizované osoby měly někomu podat jed do nápoje, probodnout protivníka halucinovaným nebo papírovým nožem, vylít mu do obličeje domnělou kyselinu*¹⁰¹⁶ *nebo ho zastřelit falešnou či nenabitou pistolí.*^{1017, 1018} *Někteří dokazovali, že i stydlivá žena se pod vlivem sugesce může svléct před cizími lidmi“.*^{1019, 1020} Definice hypnózy přitom byly různé, stejně tak jako hypotézy jednotlivých výzkumníků. Proto tyto, ale i novější experimenty Horvai komentuje takto: „... *aniž bychom ještě mluvili o jejich interpretaci – dopadly rovněž rozdílně.*“¹⁰²¹ Jak ilustrují též novější příklady níže, experimenty prověřující možné zneužití sugesce a hypnózy se snažily ověřit širokou škálu vnučeného jednání – od pouze *neslušného jednání* až po to *kriminální*. Kratochvíl¹⁰²² škálu vnučeného jednání rozděluje pro lepší utřídění dokonce do tří kategorií – *nevhodné*¹⁰²³, *nebezpečné pro hypnotický subjekt nebo jeho okolí* a jednání *delikventní či kriminální*.¹⁰²⁴ Autor píše záměrně, že se experimenty „snažily“ ověřit možnost vnučeného jednání, protože jak již naznačoval Horvai¹⁰²⁵ v roce 1959, výsledky experimentů prakticky nic významného nepřinesly, a to platí do dnešních dní. Kratochvíl výsledky laboratorního experimentování komentuje těmito slovy: „*Shrňme-li poznatky z laboratorních výzkumů protispolečenského chování, nemorálního a nevhodného chování, musíme konstatovat,*

---

¹⁰¹⁶ Demonstraci tohoto vnučeného jednání v roce 2011 využil ve svém televizním experimentu *The Assassin* Derren Brown. (Dinsell, 2011, stránky 6:48-10:03)

¹⁰¹⁷ Těž (Krejčí, 1888)

¹⁰¹⁸ Demonstraci tohoto vnučeného jednání v roce 2011 využil ve svém televizním experimentu *The Assassin* Derren Brown. (Dinsell, 2011, stránky 39:07-42:18)

¹⁰¹⁹ (Kratochvíl, Experimentání hypnóza, 2011, str. 286)

¹⁰²⁰ (Kašparů, 2006, str. 107)

¹⁰²¹ (Horvai, Hypnosa v lékařství, 1959, stránky 278-279)

¹⁰²² (Kratochvíl, Experimentání hypnóza, 2011, str. 284)

¹⁰²³ Takové jednání může hypnotický subjekt zesměšňovat nebo může být společensky nepřijatelné či problematické.

¹⁰²⁴ Takovéto jednání popisuje Kratochvíl jako nemorální, antisociální a jako jeho příklady uvádí krádež, loupež či vraždu. (Kratochvíl, Experimentání hypnóza, 2011, str. 284)

¹⁰²⁵ (Horvai, Hypnosa v lékařství, 1959, str. 278)

že se přes značnou tvořivost experimentátorů zatím nepodařilo uspokojivě zajistit u většiny subjektů přesvědčení, že jde o skutečně závažné a nebezpečné činy. Bez ohledu na to, jak problematicky nebo nebezpečně může úkol vypadat, pokusné osoby si zároveň uvědomují, že jej provádějí v kontextu experimentu, ve kterém experimentátor musí nějak zajistit jejich bezpečí i bezpečí dalších zúčastněných osob. Proto laboratorními pokusy zatím nebylo možno přesvědčivě prokázat, že hypnotická sugesce může být příčinou jednání, které je v rozporu s morálními zásadami hypnotizované osoby.¹⁰²⁶ S tímto hodnocením souhlasí též Horvai, který píše: „Řada dalších autorů píše o možnosti experimentálních ‚zločinů‘ dosažitelných v hypnóze, tvrdí však, že si hypnotizovaný uvědomí v podstatě neskutečnost situace a experimentální charakter činu, když jej např. chce známý profesor přimět k tomu, aby před širokým fórem spáchal vraždu anebo krádež.“^{1027, 1028} A s ohledem na výzkumy možnost spáchání reálného trestného činu v hypnóze dále komentuje: „... hypnotická sugesce neobvyklých, zejména pak kriminálních činů se může zdařit jen výjimečně, je-li prováděna zvláště obezřetně, s velikou technickou dovedností, je-li brán zvláštní zřetel na obsah a logickou výstavbu sugestivního působení a je-li hypnotizovaná osoba mimořádně hypnabilní a sugestibilní.“¹⁰²⁹ S tímto tvrzením souhlasí též Kratochvíl¹⁰³⁰ a Bernheim¹⁰³¹.

Níže autor uvádí několik příkladů realizovaných experimentů, aby ilustroval tvořivost experimentátorů, vývoj, problematičnost jejich metodiky a rozpory mezi názory jednotlivých výzkumníků.

---

¹⁰²⁶ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 297)

¹⁰²⁷ (Horvai, Hypnosa v lékařství, 1959, str. 279)

¹⁰²⁸ Na jiném místě Kratochvíl píše, že „u těchto demonstrací chyběl ovšem důkaz, že jde o skutečně nebezpečné nebo problematické jednání. Pokusné osoby musely vědět, že je známi odborníci nemohou nechat spáchat čin, který by někoho skutečně poškodil“. (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 286) To platí jak pro veřejné demonstrace, tak také pro laboratorní experimenty. S tímto tvrzením souhlasí také Dienes a Derbyshire. (Dinsell, 2011, stránky 15:36 - 16:21)

¹⁰²⁹ (Horvai, Hypnosa v lékařství, 1959, str. 280)

¹⁰³⁰ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 299)

¹⁰³¹ (Mourek, 1903, str. 44)

Experimenty prověřující možnost páchaní trestného činu prostřednictvím hypnotizovaného subjektu (subjektů)

Horvai¹⁰³² zmiňuje první pokusy několika německých a jednoho francouzského výzkumníka, kteří své hypnotické subjekty naváděli například k nedovolenému listování v lékařově zápisníku, k obejmutí cizího muže (v případě ženského subjektu), ke vzetí květu z kostelního oltáře (u věřícího subjektu), k potřísnění nových šatů. Zde prý subjekt často cítil jakési nutkání k sugerovanému jednání, ale jednání neuskutečnil, protože se mu přičilo.

Kratochvíl¹⁰³³ ve své práci popisuje celou řadu dalších, již kontrolovaných laboratorních experimentů, ověřujících možnost vnuceného jednání. V úvodu však upozorňuje na problém omezující výzkumníkům experimenty: „*Narazili samozřejmě na problém, jaké chování sugerovat, aby ani sebe, ani své subjekty neohrozili a aby nemohlo dojít ke skutečným škodám.*“¹⁰³⁴ Nutnost vypořádání se s tímto klíčovým problémem ukazuje kreativitu výzkumníků. Všechny experimenty, přestože se snažily budit zdání pokud možno reálné situace a nebezpečnosti, byly vždy ve své podstatě zcela bezpečné.

Například Rowland¹⁰³⁵ se v roce 1939 pokoušel experimentálně prověřit, zda je hypnotický subjekt schopen pod vlivem patřičných hypnotických sugescí poškodit sebe, či cizí osobu, a ověřoval tak v rámci svého kontrolovaného experimentu, zda bude takový subjekt ochoten chytit holýma rukama „prudce jedovatého chřestýše“, či bude ochoten vylít jiné osobě „kyselinu sírovou“ do obličeje. Přestože pokusné subjekty ve bdělém stavu tvrdily, že by nikdy nebyly schopny něco takového učinit, chřestýše se pokusily chytit holýma rukama tři ze čtyř subjektů a sugesci vylití kyseliny jiné osobě do obličeje provedly ze dvou subjektů oba dva. Rowlandův experiment v roce 1952 zopakoval s drobnými úpravami¹⁰³⁶ ještě Young.¹⁰³⁷ Při jeho experimentu sugesci vyplnilo

---

¹⁰³² (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 278)

¹⁰³³ (Kratochvíl, *Experimentální hypnóza*, 2011, str. 292)

¹⁰³⁴ (Kratochvíl, *Experimentální hypnóza*, 2011, str. 292)

¹⁰³⁵ (Rowland, 1939)

¹⁰³⁶ Pro přesvědčivější efekt Young zaměnil Rowlandovu kyselinu sírovou za dýmající kyselinu dusičnou, ve které před experimentem nechal demonstrativně rozpustit kovovou minci.

¹⁰³⁷ (Young, 1952)

sedm z osmi jeho pokusných subjektů. Pokus opět s drobnými obměnami¹⁰³⁸ opakovali ještě Orne a Evans¹⁰³⁹ v roce 1965 a zapojili do něho kromě skupiny hypnotických subjektů také skupinu nehypnotizovaných osob, které měly stav předstírat. Při tomto experimentu sugerované činy provedlo pět ze šesti hypnotických subjektů. Nehypnotizované osoby vykonaly činy všechny, tedy šest ze šesti pokusných osob. Na základě tohoto zjištění autoři experimentů spekulují, zda to byla skutečně hypnóza, co přesvědčilo hypnotické subjekty k jednání. Tento experiment totiž ukazuje, že i přes veškerou snahu experimentátorů o utajení „bezpečnostních pojistek“ experimentu bylo simulujícími osobami vnímáno zajištění jejich bezpečnosti při experimentu jako samozřejmé.¹⁰⁴⁰ Podobně to mohly vnímat též osoby, na něž bylo hypnoticky působeno.

Podobný experiment, vylití žíraviny do obličeje jiné osoby, provedl také Brown¹⁰⁴¹ v roce 2011 v rámci svého televizního projektu *The Experiments – Assassin*. Všechny čtyři jeho hypnotické subjekty sugesci vyplnily. Přestože se v tomto případě nejednalo o kontrolovaný laboratorní experiment, ale o veřejnou prezentaci, jak komentuje výsledek experimentu Derbyshire¹⁰⁴² a Deines¹⁰⁴³, i zde si mohli být účastníci jisti, že jsou v bezpečí. Experiment se tedy ani v tomto případě nepřiblížil k reálné situaci a výsledky jsou spekulativní.

Podobně, jako se Brown snažil o mimolaboratorní kontext experimentu, aby dodal pokusu realističtější ráz, pokoušeli se o to také již v roce 1972 a 1973 Coe, Kobayashi

---

¹⁰³⁸ Subjekt měl v tomto experimentu skutečně sáhnout do nádoby s kyselinou dusičnou a vyndat z ní minci. Bezpečnost experimentu byla zajištěna tím, že experimentátor ihned po činu ruku subjektu opláchl mýdlovou vodou. Při polévání kyselinou jiné osoby byla nádoba s kyselinou nenápadně zaměněna za neškodný roztok.

¹⁰³⁹ (Orne, Martin T. & Evans, Frederick J., 1965)

¹⁰⁴⁰ To také nehypnotizovaní vypověděli při rozhovoru po skončení experimentu.

¹⁰⁴¹ (Dinsell, 2011, stránky 7:20-9:53)

¹⁰⁴² (Dinsell, 2011, str. 15:47)

¹⁰⁴³ (Dinsell, 2011, str. 16:06)

a Howard^{1044, 1045} ve dvou svých experimentech. První experiment (1972) se týkal pokusu o *navedení pokusných subjektů ke krádeži* utajované zkušební otázky pro závěrečný test na univerzitě. Pokusné subjekty byly vybrány pomocí testu hypnability a následně je náhodně rozdělili do čtyř skupin – a) *skupina subjektů navedená k činu hypnotickou sugescí, ale bez vztahu k operátorovi*, b) *skupina subjektů navedená k činu hypnotickou sugescí se vztahem k operátorovi*, c) *skupina subjektů navedená k činu bez hypnotické sugesce a bez vztahu k operátorovi* a d) *skupina subjektů navedená k činu bez hypnotické sugesce, ale se vztahem k operátorovi*. Z toho polovina pokusných subjektů v každé skupině dostala instrukce v rámci experimentálního kontextu, zatímco druhá polovina pokusných subjektů obdržela instrukce mimo tento kontext. Členové skupiny subjektů, jimž měla být zadána navádějící hypnotická sugesce, byli zhruba týden předem při „běžném“ nácviku připraveni, aby patřičným způsobem v budoucnu reagovali na jim zadanou sugesci *spi*. Výsledky tohoto experimentu ukázaly, že členové skupiny subjektů *bez hypnózy a bez vztahu* dokázali 100% odmítnout navržené chování, členové skupiny subjektů *s hypnózou i vztahem* dokázali odmítnout vykonání pouze v jednom případě z devíti, členové skupiny subjektů *bez hypnózy, ale se vztahem* nevyhověli žádosti známého pětkrát z devíti a členové skupiny subjektů *v hypnóze navozené pomocí hesla spi cizím člověkem* nevyhověli sugesci dvakrát ze sedmi – při následném rozhovoru ovšem opět vyšlo najevo, že převážná většina subjektů, nezávisle na jejich rozdělení ve skupinách, předpokládala, že se jedná o experiment, a tudíž pro ně bylo provedení činu přijatelné.

Druhý experiment (1973) prověřoval možnost sugerovat subjektům *protispolečenské jednání*, konkrétně prodej drog. Tentokrát autoři, poučení předchozími experimenty, zdokonalili svou metodologii, aby sugerovaný čin u subjektů vzbuzoval vyšší míru rizika a působil na ně věrohodněji než předchozí experiment. Výzkumníci při tomto experimentu zkoumali nejen otázku *vlivu hypnózy*, ale též *vliv vztahu subjektu se sugestorem a postoj subjektu k sugerovanému činu*. Pro přípravu pokusných subjektů, které byly opět vybírány na základě jejich skóre v testech hypnability¹⁰⁴⁶ a jejich navázání vztahu se sugestorem,

---

¹⁰⁴⁴ (Coe, Kobayashi, & Howard, An approach toward isolating factors that influence antisocial conduct in hypnosis, 1972)

¹⁰⁴⁵ (Coe, Kobayashi, & Howard, Experimental and Ethical Problems of Evaluating the Influence of Hypnosis in Antisocial Conduct, 1973)

¹⁰⁴⁶ Jednalo se o 26 vybraných studentů.

byla vyhrazena čtyři hypnotická setkání s týdenními odstupy. Poté měl experimentátor subjektům oznámit ukončení pokusu a sugesce prodeje drog byla provedena zhruba o týden později v univerzitním městě. Subjekty si při tom experimentátoři opět rozdělili do čtyř skupin, podobně jako u jejich předchozího experimentu. Jak uvádí Kratochvíl¹⁰⁴⁷, výsledky tohoto experimentu vyjevily zajímavou věc – nejvíce subjektů, které sugerovaný čin uskutečnily, bylo ze skupiny *bez hypnózy, ale se vztahem k sugestorovi* (5 subjektů ze 7).¹⁰⁴⁸ Ukázalo se také, že v případech, kdy se užila hypnóza, více subjektů uvažovalo, že se pravděpodobně jedná o experiment.

Autor proto v této souvislosti považuje za zajímavé dva experimenty provedené v televizních projektech Browna^{1049, 1050} v rámci jeho televizních pořadů *The Heist* (2016) a *The Experiments – Assassin* (2011). Brown se v těchto svých experimentálních projektech zaměřoval na podobnou otázku jako výše zmínění výzkumníci – zda lze pomocí hypnózy a psychologické přípravy vybrané osoby donutit ke *spáchání trestného činu – loupeže a vraždy*. Samotným experimentálním „trestným“ činům, podobně jako u výše zmíněných experimentů, předcházela důkladná výběr vhodných subjektů a jejich několikadenní příprava. Brownem zde byl též zajímavě řešen problém s hypnotickým kontextem, na který narazili Coe, Kobayashi a Howard v roce 1973. Spouštěčem činu tak nebyl přiznaně hypnotický kontext, ale v případě donucení subjektů k loupeži jím byly sugestivní vizuální podněty a hudba a u experimentu s vraždou, který byl inspirovaný skutečným případem atentátu na Roberta Kennedyho, byl pro subjekt jedním ze spouštěčů rastr na látce „spolupachatele“. Brownovy experimenty přinášejí zajímavé myšlenky hodné k promyšlení. Je též nicméně nutno v souvislosti s jeho experimenty brát na vědomí, že se nejedná o výzkumné experimenty, nýbrž především o umělecké dílo.

---

¹⁰⁴⁷ (Kratochvíl, Experimentání hypnóza, 2011, stránky 295-296)

¹⁰⁴⁸ Ve skupině *bez hypnózy a bez vztahu k sugestorovi* čin realizoval jeden subjekt, ve skupině *s hypnózou a se vztahem k sugestorovi* čin realizovaly dva subjekty, *s hypnózou, ale bez vztahu k sugestorovi* čin realizoval jeden subjekt.

¹⁰⁴⁹ (Dinsell, 2011)

¹⁰⁵⁰ (Caron, 2006)

Experimenty prověřující možnou míru vzdoru sugescím

Kromě experimentů zaměřených na prověření otázky, zda je možné *páchání trestného činu prostřednictvím hypnotizovaného subjektu (subjektů)*, se někteří výzkumníci zaměřili také na experimenty prověřující míru možného okamžitého vzdoru subjektů na jim udělené sugesce. Při těchto experimentech byl subjektům zpravidla sugerován některý z klasických sugestivních fenoménů, přičemž byli zároveň žádáni,¹⁰⁵¹ aby se sugesci pokusili vzdorovat.

Za účelem ilustrace formy těchto experimentů Kratochvíl¹⁰⁵² uvádí experimenty Bakera a Levitta z roku 1983¹⁰⁵³ a 1989 a Bakera, Levitta a Fische z roku 1990¹⁰⁵⁴. Při prvním experimentu v roce 1983, v nepřítomnosti oficiálního experimentátora, bylo jejich pokusným hypnotickým subjektům nabídnuto 5 dolarů, pokud se dokážou vzepřít dvěma jim sugerovaným motorickým reakcím, které se u nich již v předchozích pokusech úspěšně projeví. Autoři uvádí, že z celkových 20 hypnotických subjektů dokázalo úspěšně vzdorovat oběma sugescím 9 z nich, 6 subjektů dokázalo vzdorovat alespoň jedné ze sugescí a 5 subjektů vzdorovat sugescím nedokázalo. Kratochvíl¹⁰⁵⁵ uvádí, že při závěrečném dotazování subjektů vyšlo najevo, že osoba, která subjektům nabízela finanční odměnu, jim byla sympatická. Při jejich druhém experimentu tohoto typu, v roce 1989, bylo pokusným hypnotickým subjektům za schopnost vzdoru k podávané sugesci nabídnuto 10 dolarů a vzdorovat sugesci dokázalo 19 subjektů z celkových 40. Sympatický dojem přítomné osoby tentokrát vyjádřily naopak spíše u oficiálního experimentátora a osoba nabízející jim peníze na ně působila spíše negativním dojmem.

Při prvním experimentu v roce 1990 se výzkumníci pokusili zvýšit sympatie ve prospěch podplácející osoby, která opět hypnotickým subjektům nabízela 10 dolarů za vzdorování sugescím. V tomto experimentu sugescím dokázalo vzdorovat 20 hypnotických subjektů z celkových 30. Při druhém experimentu autoři nabízeli

---

¹⁰⁵¹ V některých případech byl subjekt žádán samotným sugestorem, jindy jinou k tomu určenou osobou.

¹⁰⁵² (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 297)

¹⁰⁵³ (Levitt & Baker, 1983)

¹⁰⁵⁴ (Levitt, Baker, & Fish, Some Conditions of Compliance and Resistance Among Hypnotic Subjects, 1990)

¹⁰⁵⁵ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 297)

pokusným subjektům částku 100 dolarů, když dokážou vzdorovat sugesci. Přestože byla výzkumníky nabízena značná finanční odměna za vzdorování sugescím, šest pokusných subjektů z dvanácti ani tak vzdorovat nedokázalo. Kratochvíl¹⁰⁵⁶ zmiňuje, že Coe v diskusi o tomto experimentu vyjadřoval svůj podiv nad skutečností, že celá polovina pokusných subjektů ani při nabízených 100 dolarech nedokázala sugesci vzdorovat, a vznáší úvahu nad tím, že mohli mít pravděpodobně pochyby, zda tyto peníze skutečně dostanou. Tuto myšlenku mu však autoři experimentu s odkazem na výpovědi subjektů vyvrací. Dále v diskusi tento experiment napadal Lynn, který vznáší pochyby o tom, že bylo chování pokusných subjektů skutečně mimovolní, a navrhuje vysvětlení hraním role „dobrého subjektu“. Galie¹⁰⁵⁷ naopak uvádí a demonstrovuje na svých prezentacích, že vliv sugescí a pomocí ní vzbuzených živých představ v subjektově mysli je silnější než motivace subjektů penězi. Vysvětluje to tím, že obraz, představa v naší mysli je vždy silnější než realita kolem nás. Svá tvrzení ilustruje příkladem – kuřák, který se snaží přestat kouřit, ale sám sebe stále v hlavě vidí s cigaretou, nemá šanci přestat, protože už si v hlavě vytvořil obraz, jak kouří. Podobně když se někdo potřebuje omezit v jídle, nedokáže to, pokud sám sebe vidí, jak si dává ještě další kus dortu. Toto, ač rudimentárně vysvětleno, odpovídá znalostem o předsudcích a zkresleních, která vedou a vytvářejí lidské předporozumění. Stejný princip je vidět i v prezentaci Galieho, kdy by racionální, výhodné bylo sundat ruku z hlavy a získat 500 dolarů.¹⁰⁵⁸

Shrnutí vnuceného jednání

Výše uvedené příklady dosavadních vědeckých pokusů o zodpovězení otázky, zda lze hypnózu či sugesci zneužít proti hypnotickému subjektu, či zda lze hypnotický subjekt donutit spáchat čin proti jeho vůli, ukazují, že je v podstatě nereálné, za současného dodržení kritéria etičnosti experimentů, vytvořit v experimentálním kontextu situaci, která by v pokusných subjektech budila zdání skutečně reálné situace, a tedy i situace reálně nebezpečné.^{1059, 1060} Ostatně tento problém se netýká jen pokusů v rámci vnuceného jednání,

---

¹⁰⁵⁶ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 298)

¹⁰⁵⁷ (Galie, 2015, stránky 18:10-20:09)

¹⁰⁵⁸ (Galie, 2015, stránky 18:47-19:19)

¹⁰⁵⁹ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 297)

¹⁰⁶⁰ (Horvai, Hypnosa v lékařství, 1959, str. 279)

naopak, dá se zahrnout do většího kontextu replikační krize, kterou prochází nejen psychologie. Podle autora však realizované experimenty poukázaly na skutečnost, že v hypnóze, vnímáme-li ji ne jako *stav*, ale jako *sugestivní proces*, hrají důležitou roli víra, přesvědčení v metodu, ale též i v osobu, pre-show – dlouhodobá příprava hypnotického subjektu, působící na jeho představitost, za účelem aby získání potřebné zkušenosti a žádoucích vnitřních prožitků, které znovu podpoří jeho systém přesvědčení.

Jak již bylo vyloženo v kapitole 3. zabývající se sugescí, a v kapitole 5.1 zabývající se sugescí v každodenním životě, sugesce i různé stavy transů jsou přítomny v životě lidí přirozeně, v podstatě neustále člověka obklopují a jeho myšlení, jednání a city ovlivňují. Podle Remeše se „většina z nás jistě zcela upřímně domnívá, že jsme jedinci, jimž je ponecháno na vůli, aby mysleli, cítili, jednali, jak se nám zlíbí. Každý z nás je jistě přesvědčen, že on je ‚on‘ a že jeho myšlenky, city a přání jsou ‚jeho‘. To se zdá být tak samozřejmé, že většina z nás o tom nikdy v životě zásadně nezapochybuje“.¹⁰⁶¹ Takové přesvědčení člověka také často vede k dojmu, že je většina jeho rozhodnutí racionálních a jeho vlastní volbou. Lidské myšlení je ale málokdy racionální a na tom se v práci se sugescí výborně staví. Jak ukázaly experimenty, při kterých byly pokusné osoby nabádány ke vzepření se sugescím experimentátora, pro sugesci není až tak důležitá racionalita a logika, jako spíše schopnost evokování jasného mentálního obrazu v mysli subjektu, který může vytvořit prožitek a následně rozhýbat tělo, a to i doslova, viz kapitola 3.12.1, ideomotorický efekt. To, co tedy člověk prožívá uvnitř své mysli a těla, je tak pro něho vždy daleko silnější než jiné podněty zvenčí, dokonce i přestože ty mohou mít logiku, být racionální a dávat subjektům smysl. Ilustrují to dobře například jevištní a pouliční prezentace některých hypnotizérů, ale též i zkušenosti z prostředí náboženských hnutí.¹⁰⁶²

Výše uvedené vybrané příklady experimentů ilustrují mnohaleté výzkumné úsilí o to, nalézt odpověď na otázku, zda lze člověka pomocí hypnózy donutit ke spáchání trestných činů, či činů ohrožujících jeho a jeho okolí, tedy činů vyloženě proti jeho vůli, které by

---

¹⁰⁶¹ (Remeš, 1994, str. 25)

¹⁰⁶² Při bližším pohledu lze nalézt mezi dnešními pouličními a jevištními hypnotizéry a například pouličními léčiteli či kazateli a léčiteli na jevišti mnoho zajímavých analogií v navozování prožitků. Například (Fischer, 2013), (Lion, 2019), (Pathé, 1960), (BringBackTheCross, 2016), (Terapie, 2018, str. od 5:05)

ve bdělém stavu nikdy nespáchal. Při těchto pokusech byl pokusný hypnotický subjekt dokonce naváděn k vraždě například nožem či střelnou zbraní.^{1063, 1064} Výsledky těchto experimentů dopadly různě. V některých případech, jak popisuje Cocke, například když subjekt nebyl vložen do ruky skutečný nůž, ale pouze maketa, či hrací karta, subjekt sugerovaný příkaz bez zaváhání vyplnil. Akci ale prý již neuskutečnil, když v ruce svíral skutečnou zbraň. V jiných případech, jako například při pokusu Krejčího a Čumpelíka, měl zase subjekt bez váhání vykonat sugerovanou akci i s „ostrou zbraní“.¹⁰⁶⁵ Na základě prvních experimentů v této oblasti, kdy subjekt sugerované vnučené jednání vykonal, došli experimentátoři (zejména příznivci tzv. školy v Nancy) k názoru, že je hypnotizovaný subjekt zcela odkázán na vůli hypnotizéra, a rovněž výzkum Americké lékařské asociace a dalších autorů^{1066, 1067} nevyklučuje za určitých okolností spáchání zločinu v hypnóze.

Podobně spornou otázkou – jako zda by člověk pod vlivem hypnózy či sugesce udělal něco, co by při plné kontrole nad svými činy neudělal – je otázka, jaký čin by člověk nikdy neudělal. Tato otázka zůstává podle Watkinse nezodpovězena ze dvou důvodů.¹⁰⁶⁸ Zaprvé, většina osob má tendenci mít o sobě a své etičnosti lepší mínění, než odpovídá realitě. Mezi jejich skutečným já a jejich idealizovaným já může být zásadní rozdíl. Tedy zjistit, co by skutečné já subjektu udělalo a co ne, není dle Watkinse možné. Zadruhé, je dle Watkinse nutno mít na paměti, že ovlivňující osoba, sugestor, je schopna, za pomoci sugestivního procesu, pro subjekt vytvořit naprosto novou realitu, kdy si myslí, že dělá něco naprosto benigního, ale ve skutečnosti tomu tak není. (Tento příklad ilustruje například Brownův experiment *The Assassin*).¹⁰⁶⁹ Nebo naopak, sugestor může vytvořit situaci, kdy má subjekt potřebu bránit sám sebe či své milované osoby, i když mu žádné nebezpečí nehrozí.

---

¹⁰⁶³ (Krejčí, 1888)

¹⁰⁶⁴ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 279)

¹⁰⁶⁵ (Krejčí, 1888)

¹⁰⁶⁶ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 280)

¹⁰⁶⁷ (Kratochvíl, *Experimentální hypnóza*, 2011, str. 299)

¹⁰⁶⁸ (WATKINS, 2008)

¹⁰⁶⁹ (Dinsell, 2011)

Vzhledem k tomu, že jsou odpovědi na otázky související s možností vnuceného jednání stále rozporuplné, ale tato možnost se v některých případech jeví jako možná a pravděpodobná, Kratochvíl píše: „*Za pozornost stojí i možný vliv očekávání, že v hypnóze přebírá veškerou iniciativu a řízení hypnotizér a že subjekt je vůči němu bezmocný. To se může uplatnit jako předpověď, která se sama vyplňuje (podobně jako se může dostavit spontánně ztuhnutí pravé ruky, je-li subjekt přesvědčen, že je to typický projev nastoupivší hypnózy). Z toho také vyplývá, jak uvádí např. Watkins (1972), že je praktické vytvářet v laické veřejnosti i mezi odborníky opačné očekávání, tj. očekávání, že hypnotizovaná osoba neprovede pod vlivem hypnózy nic, co by bylo skutečně v rozporu s jejím svědomím, že je za všech okolností schopna takovým příkazům odporovat, případně se v kritickém okamžiku z hypnózy spontánně probírat.*

At' už je skutečnost jakákoliv, takové přesvědčení může pravděpodobnost výskytu pokusů o zneužití hypnózy na straně hypnotizéra a pravděpodobnost podlehnutí na straně hypnotizovaného významně snížit. ¹⁰⁷⁰

5.2.2 Soudní případy

V souvislosti se soudními případy se podle Kratochvíla¹⁰⁷¹ a Kašparů¹⁰⁷² hypnóza poprvé objevuje koncem 19. století ve Francii. V tuto dobu zde byl výzkum hypnózy v rozkvětu a její možný či nemožný vliv byl též značně populární téma ve společnosti. Soudní kauzy, při kterých se řešila především otázka možného zneužití hypnózy, se tudíž staly příležitostí pro dvě vzájemně soupeřící školy hypnózy¹⁰⁷³ prezentovat veřejně před soudem svá „odborná“ stanoviska a získat si popularitu u odborné i laické veřejnosti plus jistý akademický kredit.

Soudní případy páčání trestného činu na hypnotizovaném subjektu (subjektech)

¹⁰⁷⁰ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 292)

¹⁰⁷¹ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, stránky 284-285)

¹⁰⁷² (Kašparů, 2006, stránky 105-106)

¹⁰⁷³ Školu pařížskou, reprezentovanou Charcotem, de la Tourettem, Brouardelem, Motesem či Balletem, a školu nancyskou, reprezentovanou Bernheimem, Liébeaultem a právníkem Liégeoisem.

Horvai¹⁰⁷⁴ a Mourek¹⁰⁷⁵ uvádějí, že v souvislosti s *pácháním trestného činu na hypnotizovaném subjektu (subjektech)* byly nejčastěji soudně projednávány případy užití hypnózy související s mravnostními delikty. Spekulovalo se o tom, zda muži užili hypnotického stavu ženy k tomu, aby nemohla klást odpor při znásilnění, a dále též k tomu, aby si celou situaci nepamatovala.

Mezi historicky nejvýznamnější soudní kauzy tohoto typu patří tzv. *proces s Chambingem* (1888). V této kauze byl projednáván spor o to, zda lze užít hypnózu k sexuálnímu zneužití vdané ženy, či zda se v případě vyšetřované kauzy jednalo pouze o přirozené milostné vzplanutí a klasický příklad nevěry, který skončil tragicky. Dle záznamů manžel oběti považoval její nevěru za zcela vyloučenou a uváděl, že jeho žena někdy samovolně upadala do stavu podobného hypnóze. Protože vyšetřovatelé našli v bytě obžalovaného časopisy a články o hypnóze, Bernheim a Liégeois (škola nancyská) došli k názoru, že pachatel užil hypnózu k tomu, aby oběť zneužil, poté ji zavraždil a sám se následně pokusil o sebevraždu. S tímto názorem kategoricky nesouhlasili příznivci pařížské školy hypnózy, a tudíž se spor ocitl v boji protikladných názorů.^{1076, 1077}

Horvai¹⁰⁷⁸ zmiňuje podobný případ, *kauzu Czynski*, zpracovanou Schrenck-Notzingem v *Diegerichtlich-medizinische Bedeutung der Suggestion*¹⁰⁷⁹ (1900) a Preyerem v *Der Hypnotismus* (1890)¹⁰⁸⁰. V tomto případě měl hypnotizér zneužít svého umění a pomocí hypnotických sugescí přimět dámu z lepších kruhů k tomu, aby se do něho zamilovala. Následný pohlavní styk měl být prý již dobrovolný. V tomto soudním sporu byl nakonec hypnotizér Czynski nařčení ze zneužití hypnózy zproštěn.

---

¹⁰⁷⁴ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 278)

¹⁰⁷⁵ (Mourek, 1903, str. 44)

¹⁰⁷⁶ (Kratochvíl, *Experimentální hypnóza*, 2011, str. 285)

¹⁰⁷⁷ (Kašparů, 2006, stránky 105-106)

¹⁰⁷⁸ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 278)

¹⁰⁷⁹ (Schrenck-Notzingem, 1900)

¹⁰⁸⁰ (Preyer, 1890)

Odsouzen na deset let vězení byl však v jiném sporu zubní lékař z tzv. *kauzy Lévy*, a to za údajné pohlavní zneužití dívky (pacientky), které se mělo odehrát přímo při zubním ošetření, a ještě za přítomnosti pacientčiny matky, která ač byla přítomna celou dobu, nic neobvyklého nezpozorovala.¹⁰⁸¹

Jako příklad tohoto typu soudního sporu, který ve 20. století vzbudil značný rozruch, Kratochvíl¹⁰⁸², Kašparů¹⁰⁸³ i Zíka¹⁰⁸⁴ uvádějí tzv. *heidelberský proces*, podrobně zpracovaný Mayerem¹⁰⁸⁵, který se sám přímo podílel na vyšetřování. V tomto případě se vyšetřovalo, zda mohla být, či byla hypnotizovaná žena po několik let zneužívána zvrhlým hypnotizérem Walterem. Podezření na znásilnění ženy nahlásil na policii její manžel. Žena měla dlouhodobě navštěvovat jakéhosi lékaře, dle manželova soudu se zvláštními zdravotními potížemi. Manžel se měl proto se svou ženou za oním lékařem do města vypravit, ale ta jej k němu z důvodu své dezorientace nedokázala dovést. Dle záznamů probíhalo vyšetřování a rekonstrukce případu prostřednictvím hypnotické regrese oběti, z čehož vyplynulo, že žena měla být dlouhodobě hypnoticky ovlivňována nějakým mužem, za kterým docházela, byla s ním i s dalšími lidmi nucena k pohlavnímu styku, měla se pokusit zabít svého manžela atd. Nezávisle na tomto případě byl v této době policií zatčen muž jménem Walter, který se měl též mimo jiné někdy vydávat za lékaře. Žena jej nepoznala a za pachatele jej neoznačila. Nicméně vyšetřovatel, opět za pomoci „terapeutické hypnózy“, prý překonal bloky v její mysli i domnělý hypnotizérův zákaz jej rozpoznat a Walter byl tak za pachatele označen. Walter byl odsouzen k deseti letům vězení a jeho údajný společník k letům čtyřem.

Kratochvíl¹⁰⁸⁶ a Kašparů¹⁰⁸⁷ uvádějí ve svých knihách ještě jeden novější soudní případ z roku 1979, o kterém píše Perry v *Hypnotic coercion and compliance to it:*

---

¹⁰⁸¹ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 278)

¹⁰⁸² (Kratochvíl, *Experimentální hypnóza*, 2011, stránky 286-288)

¹⁰⁸³ (Kašparů, 2006, stránky 108-111)

¹⁰⁸⁴ (Zíka, *Fenomén hypnóza*, 2011, stránky 193-195)

¹⁰⁸⁵ (Mayer, 1937)

¹⁰⁸⁶ (Kratochvíl, *Experimentální hypnóza*, 2011, str. 291)

¹⁰⁸⁷ (Kašparů, 2006, str. 114)

*A review of evidence presented in a legal case.*¹⁰⁸⁸ V něm byl obžalován ze sexuálních deliktů na ženách, které se k němu přišly léčit, Barry Palmer, označovaný jako laický hypnotizér. Palmer se měl k činům přiznat, ale tvrdil přitom, že rozhodně nedošlo ke zneužití žen, nýbrž že obě ženy s jeho počínáním souhlasily, a odvolával se na „posudky expertů“, které tvrdí, že v hypnóze nelze nikomu vnutit jednání proti jeho vůli. Na základě výpovědí žen, obžalovaného a prezentovaných rozdílných předpokladů různých „expertů“ o možnosti spáchat v hypnóze podobné trestné činy byly rozsudky podobně protichůdné. Soud první instance Palmera odsoudil a poté jej odvolací soud zprostil obvinění.

V souvislosti s výše uvedenými příklady soudních případů Horvai¹⁰⁸⁹ upozorňuje na práce Batschinskiho *Die Hypnose im Strafrecht*¹⁰⁹⁰ a Forela *Der Hypnotismus oder die Suggestion und Psychotherapie*¹⁰⁹¹, ve kterých jejich autoři poukazují na možný výskyt falešných obvinění, a to nejen v souvislosti s hypnózou, ale i v dalších případech možného předání kontroly subjektu jiné osobě, jako je například narkóza.

Soudní případy páčání trestného činu prostřednictvím hypnotizovaného subjektu (subjektů)

V souvislosti s *páčáním trestného činu prostřednictvím hypnotizovaného subjektu (subjektů)* se v odborných kruzích, zvláště pak v experimentální oblasti, nejvíce diskutuje otázka, zda lze hypnotický subjekt pod vlivem hypnózy donutit vykonat čin, či přímo zločin, který by subjekt za normálních okolností, v bdělém stavu, vykonat nechtěl, zvláště pak otázka, zda ho lze donutit vykonat čin, který je v přímém rozporu s jeho svědomím, morálkou nebo s jeho hodnotami.^{1092, 1093, 1094}

---

¹⁰⁸⁸ (Perry, 1979)

¹⁰⁸⁹ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 278)

¹⁰⁹⁰ (Batschinski, 1928)

¹⁰⁹¹ (Forel, 1923)

¹⁰⁹² (Kratochvíl, *Experimentální hypnóza*, 2011, str. 284)

¹⁰⁹³ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 278)

¹⁰⁹⁴ (Mourek, 1903, str. 45)

Často uváděným příkladem historicky významné kauzy, která koncem 19. století v této souvislosti vzbudila množství pozornosti, je tzv. *proces s Gabrielou Bompardovou*. Tento proces se zabýval otázkou, do jaké míry byla obžalovaná vědomým spoluviníkem krádeže a vraždy, či zda mohla být k účasti na trestných činech donucena sugescí jejího spolupachatele. Po prvotním útěku ze země se obžalovaná nakonec opět sama vrátila do Paříže a přihlásila se na policii. Tvrdila přitom, že byla ke spoluúčasti na trestných činech donucena. Kratochvíl¹⁰⁹⁵ a Kašparů¹⁰⁹⁶ uvádějí, že tehdejší soud pro odborné posouzení tohoto případu určil tři znalce z *pařížské školy hypnózy*,¹⁰⁹⁷ kteří na základě svého šetření popřeli, že by spáchané činy obžalované měly cokoliv společného s hypnózou. Ještě před samotným procesem však Bernheim z konkurenční *nancyské školy hypnózy* stihl publikovat vlastní posudek v *Revue d'Hypnotisme*, ve kterém vyjádřil své přesvědčení, že se obžalovaná stala obětí hypnózy a sugesce. Před soudem tak podobně jako v případě tzv. *procesu s Chambingem* opět svědčili se svými protichůdnými názory znalci z obou soupeřících francouzských škol hypnózy. Soud nakonec rozhodl o vině obžalované a ta byla za spoluúčast na trestných činech odsouzena ke dvaceti letům vězení a k nuceným pracím.

Jako příklad tohoto typu soudního sporu, který ve 20. století vzbudil značný rozruch, Kratochvíl¹⁰⁹⁸, Kašparů¹⁰⁹⁹ i Zíka¹¹⁰⁰ uvádějí tzv. *kodaňský případ*, který zpracoval v roce 1958 Reiter ve své monografii *Antisocial and criminal acts and hypnosis. A case study*.¹¹⁰¹ Kodaňský proces se zabýval spácháním ozbrojených loupežných přepadení v několika bankách a vraždou dvou osob. Protože obžalovaný vykazoval podivné chování, byl k němu přivolán psychiatr Reiter, aby jej vyšetřil, a který následně podobně jako předním Mayer v *heidelberském případě* užil „terapeutickou“ hypnózu za účelem rozřešit případ oživením vzpomínek. Na základě Reiterovy práce obžalovaný následně postupně vypověděl, že byly jím spáchané akce plánovány jinou osobou, která jej donutila k jejich vykonání

---

¹⁰⁹⁵ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 285)

¹⁰⁹⁶ (Kašparů, 2006, str. 107)

¹⁰⁹⁷ Znalci z pařížské školy hypnózy v tomto procesu byli Brouardel, Motes a Ballet.

¹⁰⁹⁸ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, stránky 286-288)

¹⁰⁹⁹ (Kašparů, 2006, stránky 108-111)

¹¹⁰⁰ (Zíka, Fenomén hypnóza, 2011, stránky 193-195)

¹¹⁰¹ (Reiter, 1958)

prostřednictvím hypnózy. Mělo se jednat o jeho bývalého spoluvězně, který jej již ve vězení několikrát hypnotizoval, izoloval jej od ostatních vězňů a snažil se v něm upevnit přesvědčení, že je určitou reinkarnovanou bytostí, která aby dosáhla jogínského stavu samádhi, musí splnit své poslání. Tím posláním prý bylo vytvoření tajné organizace v Dánsku a poté sjednocení Skandinávie. Spoluvězeň se prý obžalovanému prezentoval jako jeho strážný duch, jehož příkazy musí obžalovaný nekriticky přijímat a vykonávat. Po odchodu z vězení měl zůstat obžalovaný se spoluvězněm i nadále v úzkém kontaktu. Ten mu měl přikázat, aby se oženil s jím určenou ženou, a po obžalovaném měl vyžadovat, aby mu s ní i přes její výslovný nesouhlas umožnil pohlavní styk. Bývalý spoluvězeň měl dále po obžalovaném vyžadovat peníze a pro jejich obstarání jej navedl k ozbrojené loupeži. Obžalovaný měl při loupežích trpět bludem, že není vázán běžnou morálkou a plní instrukce svého strážného ducha. „*Reiter, stejně jako dříve Mayer, Bernheim a Liégeois, uzavírá, že hypnóza se může stát nástrojem ke spáchání zločinu.*“^{1102, 1103} Nakonec tedy stáli před soudem dva obžalovaní. Obžalovaný, označovaný Reiterem v jeho monografii písmenem „H“, který spáchal ozbrojené loupeže a zabil dvě osoby, a jeho bývalý spoluvězeň „N“, který mu měl údajně toto jednání hypnoticky vnutit. Přestože se „N“ nikdy nepřiznal, byl v roce 1957 odsouzen. „H“ byla soudně nařízena léčba v psychiatrickém zařízení a byl soudem shledán nezodpovědným za své jednání.

Kratochvíl¹¹⁰⁴ a Kašparů¹¹⁰⁵ uvádějí, že Orne, Laurence a Perry se k Reiterovým závěrům stavěli kriticky a domnívali se, že mohlo být popsaneho chování dosaženo i bez použití hypnózy. Kratochvíl¹¹⁰⁶ a Kašparů¹¹⁰⁷ dále dodávají, že Orne upozorňoval na skutečnost, že hypnóza může být v některých případech „*pro postiženou osobu pouze zástěrkou k tomu, aby mohla bez pocitu viny a zodpovědnosti uskutečnit své vlastní*

---

¹¹⁰² (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 290)

¹¹⁰³ (Kašparů, 2006, str. 113)

¹¹⁰⁴ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 290)

¹¹⁰⁵ (Kašparů, 2006, str. 113)

¹¹⁰⁶ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 290)

¹¹⁰⁷ (Kašparů, 2006, str. 114)

přání“^{1108, 1109} Jinde však parafrázuji Watkinse, který je toho názoru, že za určitých okolností je možno subjektu vsugerovat zkreslení jeho subjektivně prožívané reality, které jej následně může donutit k jednání, které by bylo za jiných okolností zcela v rozporu s jeho zásadami.

Takovéto zkreslení popisované Watkinsem lze nalézt například v případě *atentátu na Roberta Kennedyho* v roce 1968. V něm byl atentátník *Sirhan Bishara Sirhan* odsouzen k trestu smrti v plynové komoře za spáchání atentátu na Roberta Kennedyho.¹¹¹⁰ Tento případ je vzhledem k jeho mediální viditelnosti a výpovědím obžalovaného atentátníka, že má na své střílení amnézii, více než jakýkoliv jiný případ z posledních let diskutován v souvislosti s možným spácháním trestného činu v hypnóze. V tomto případě, podobně jako i v případech předchozích, výše uvedených, byla při vyšetřování užitá hypnóza. Zde ovšem nebyla užitá za účelem rozvzpomenutí se oběti, ale samotného pachatele, který měl mít na svůj čin amnézii. Obžalovaný v hypnóze vedené Brownem vypověděl, že si rozvzpomíná na nějakou ženu, která měla chvíli před jeho činem ovládnout jeho mysl. Dále uvedl, že na její znamení se ve své mysli ocitl na střelnici, kde střílel do vzdáleného terče.

Shrnutí soudních případů a zločinů v hypnóze

Jak ilustrují výše uvedené příklady soudních případů, na možnost zneužití hypnózy neexistuje jednoznačné stanovisko a dodnes je odpověď na tuto otázku předmětem vážných sporů. Žádný z obžalovaných, kteří byli v těchto procesech odsouzeni, se ani později ke spáchání jemu přisuzovaných činů pomocí hypnózy nepřiznal a ani stanoviska akademické veřejnosti, zda tu hrála opravdu roli hypnóza, nebyla jednotná. Je-li nahlíženo na důkazy těchto procesů naší dnešní optikou, jeví se bezesporu jako velice sporné a tehdejší získávání důkazů zde bylo více než nešikovné. Předpokládané oběti vyšetřovaných trestných činů, či v případě atentátu na Roberta Kennedyho sám obžalovaný, si totiž měly opět za pomoci hypnózy rozvzpomenout na zapomenuté skutky a události. Díky poznatkům, které

---

¹¹⁰⁸ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 290)

¹¹⁰⁹ (Kašparů, 2006, str. 113)

¹¹¹⁰ Následně mu byl v roce 1972 trest změněn na doživotní vězení.

od té doby přinesl vědecký výzkum, dnes víme, že takovéto „vzpomínky“¹¹¹¹ jsou více než nespolehlivé. Soud by je tak dnes jako důkaz rozhodně neuznal.

Zločiny v hypnóze jsou zajímavé téma k diskusi i k zamyšlení. Jak ilustruje kapitola 5.2.1, na univerzitách se vědci již mnohokrát pokoušeli experimentálně ověřit,¹¹¹² zda lze pomocí hypnózy donutit subjekt, člověka, aby provedl něco nemorálního, čin, který by byl v rozporu s jeho s vědomím a svědomím, či jeho vlastními hodnotami. Při těchto experimentech byly výzkumnými týmy připraveny zajímavé modelové situace. Při některých měly osoby v hypnóze jiné osobě nasypat jed do pití, bodnout někoho nožem, zastřelit anebo ho polít kyselinou. Zkoušelo se také, zda byli lidé v hypnóze svolní prodávat drogy, vloupat se do kanceláře a ukrást zadání testu, upsat se k dluhu, který není jejich, zapomenout, že dluží jiný vám samotným, anebo zdali se i stydlivá žena v hypnóze před cizími lidmi poslušně svlékne do naha. Přesto jednoznačné stanovisko chybí a podobně jako na hypnózu, ani na tuto otázku nejsou názory badatelů jednotné, a lze se tak setkat s celou řadou názorů včetně obou krajních, tedy že subjekt k něčemu takovému za žádných okolností donutit nelze, anebo naopak, že se subjekt v hypnóze stává „loutkou“, zcela odevzdanou vůli hypnotizéra. Jednotlivé názory se opírají o provedené experimenty v experimentální oblasti, případně částečně též o vlastní zkušenosti jednotlivých badatelů.

V akademické literatuře se coby jistá prevence zločinů s hypnózou nebo v hypnóze doporučuje tvrdit, že prostřednictvím hypnotických sugescí není jiné osobě možné vnutit jednání proti její vůli.^{1113, 1114, 1115} Přestože ale jak již bylo zmíněno, dokazování hlavní úlohy hypnózy je při trestném činu téměř vždy sporné, a podle Horvaie a na základě jeho vnímání hypnózy coby *stavu* jsou v praxi souvislosti hypnózy s trestnými činy „méně významné, než se obvykle předpokládá“¹¹¹⁶ a případů trestných činů, kde mohla hrát hypnóza klíčovou

---

¹¹¹¹ (Loftus, *Creating False Memories*, 1997)

¹¹¹² (Orne, Martin T. & Evans, Frederick J., 1965)

¹¹¹³ (Kratochvíl, *Experimentání hypnóza*, 2011, str. 292)

¹¹¹⁴ (Kašparů, 2006, str. 116)

¹¹¹⁵ Dalšími elementy jsou pak rozdíly v tvrzených hodnotách a ve skutečných hodnotách, skutečné morální nastavení nemusí odpovídat tomu postulovanému a není zatím možnost zjistit, co by bylo a nebylo někomu po vůli.

¹¹¹⁶ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 278)

roli, je pouze hrstka, teoretickou možností zneužití hypnózy většina odborníků nevyklučuje.^{1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1122, 1123}

Zatím jediný případ, kdy bylo doloženo zneužívání hypnózy, byl případ právníka, který zhypnotizoval dvě své klientky, které v hypnóze sexuálně zneužil.¹¹²⁴ Tím, že soudní systém „nezná“ zločin v hypnóze, byl odsouzen za únos, přestože se vše odehrálo v jeho kanceláři, kam za ním klientky docházely. Klíčový důkaz k případu přinesla klientka, která při sezení s právníkem měla výpadky paměti a nepříjemné pocity na těle, přišla proto na jedno ze setkání vybavená nahrávacími zařízeními.¹¹²⁵

Podle názoru autora je posouzení, zda mohly být výše zmíněné trestné činy skutečně spáchány za pomoci hypnózy, závislé především na definici hypnózy. Protože hypnóza není *stavem*, jak bylo v této práci vyloženo, viz kapitola 2.2.3, který by bylo možno jednoznačně ohraničit či určit pomocí pro něj typických znaků, nýbrž *non-state suggestivním procesem*,¹¹²⁶ v praxi není jednoduché všimnout si souvislosti s ní a trestnými činy. Valentová ve své práci uvádí, že „v řadě vyspělých zemí je zneužití hypnózy trestné“.¹¹²⁷ Ta je ale, jak ilustrují kauzy projednávané před soudem, běžně viděna pouze v případě, že je proces jasně zarámovaný do očekávaného rámce a vymezen pro medicínu a právo snadno uchopitelnou terminologií – jednoduše tehdy, když o sobě někdo prohlásí, že je hypnotizér, že užil hypnózu, sugesci, že je ovládá atd. V případě náboženské oblasti, kterou naznačil příběh výše zmíněného

---

¹¹¹⁷ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 280)

¹¹¹⁸ (Kratochvíl, *Experimentální hypnóza*, 2011, str. 292)

¹¹¹⁹ (Kašparů, 2006, str. 116)

¹¹²⁰ (Jones, *Derren Brown: Miracles for Sale*, 2011)

¹¹²¹ (Caron, 2006) (Rolph)

¹¹²² (Remeš, 1994, stránky 26-27)

¹¹²³ (Čadek, 1899)

¹¹²⁴ Údajně zhypnotizoval až dvacet pět dalších žen.

¹¹²⁵ (Andrews, 2016)

¹¹²⁶ Pachatelé při trestných činech nemusí vykazovat jakékoliv známky transu, které by na jejich čin mohly upozornit okolí, a mohou se při jejich páchaní chovat i sami sebe vnímat zcela bděle.

¹¹²⁷ (Valentová, 2018, str. 72)

tzv. kodaňského případu,¹¹²⁸ ve kterém měla hrát roli víra pachatele ve strážného ducha, který mu dává pokyny, a víra ve vlastní poslání jako reinkarnované bytosti, bývá terminologie i celé zarámování sugestivních procesů odlišné. Slova hypnóza ani sugesce zde nemusí být zaznamenána, přesto může sugestivní proces dle modelu, viz kapitola 3.12, působit, a to ještě daleko lépe než v přiznané formální formě hypnotizace. Slovník i postupy zde pak odpovídají konkrétnímu hnutí, a protože bývá ve vztahu s hypnózou akademickou obcí náboženská oblast opomíjena, je zde o možné souvislosti hypnózy a trestných činů uvažováno minimálně.

Dle autora se v náboženské oblasti lze setkat, kromě výše již popsaných možných zneužití hypnózy, se zneužitím typickým zejména pro tuto oblast (zasahující ovšem v různé míře v podstatě veškerou populaci), využívajícím sugestivních termínů, postupů a pověr, které odpovídají víře subjektů. Příkladem toho může být *hrozba prokletím, uhranutím, očarováním* subjektu. To může mít za následek výraznou změnu v prožívání subjektů, či jejich vnímání vlastního těla a nastartování prožívání jejich vlastní subjektivní reality dle podaných sugescí (slovem, obrazem, procesem apod.) a evokovaných představ subjektů. Následkem toho může subjekt prožívat příchod obávané nemoci, smůly či pohromy. Takto vyvolaný strach by mohl mít na citlivou, pověřčivou či věřící „prokletou“ osobu reálný škodlivý vliv, a to nejen na její zdravotní stav, viz kapitola 3.6. Nebezpečí takového ovlivnění prožívání subjektu (subjektů) se může ovšem naskytnout i při případném neuvědomělém sugestivním vlivu jedné osoby na druhou ve spojení se silnými emocemi.

5.2.3 Vyšetřovací hypnóza

S *odhalováním trestného činu pomocí hypnózy* se lze setkat nejen v detektivních filmech a seriálech, ale též v některých případech také při skutečném vyšetřování. Průkopníkem a hlavním popularizátorem tzv. *vyšetřovací hypnózy* byl v sedmdesátých letech 20. století Martin Reiser. Čírtková¹¹²⁹ uvádí, že díky jeho angažovanosti bylo do roku 1981 v USA vyškoleny v této metodě 1000 policejních detektivů.

---

¹¹²⁸ Za předpokladu, že čtenář na chvíli přehlédne nevhodný způsob vyšetřovatelů, jakým v něm byly informace získávány.

¹¹²⁹ (Čírtková, 2009, str. 409)

Čírtková dále k užívání hypnózy ve forenzní psychologii píše: „*Ve forenzní psychologii se hypnóza zkoumá ze dvou pohledů: z pohledu možné viktimizace a z pohledu osvěžujícího účinku na paměť vyslýchaných osob.*“¹¹³⁰ Zásadním problémem zde však je, že když je osoba pod vlivem sugesce, může si jak samovolně, tak na vědomý či nevědomý pokyn tazatele vybavit vzpomínky, které se nestaly, to znamená, že výpovědi takto učiněné si nemohou jakkoliv nárokovat svou pravdivost.¹¹³¹ Z tohoto důvodu informace zjištěné při výslechu v hypnóze nelze uplatnit podle trestního řádu jako důkaz a musí být potvrzeny řádnými důkazy.¹¹³²

Čírtková uvádí, že „*vyšetřovací hypnóza není přijímána jednoznačně. Má své odpůrce především z řad právníků. Svůj odmítavý postoj odůvodňují nebezpečím tzv. pošpinění paměti. Uvádějí, že v hypnóze mohou být hypnotizérem do paměti osoby zavlečeny nové údaje, o nichž pak dotyčný vypovídá jako o skutečně vnímaných událostech. Nedůvěru v tomto ohledu budí i některé hypnotické jevy známé i laické veřejnosti, jako smyslové iluze, hypnotické a posthypnotické halucinace, posthypnotická amnézie a posthypnotické sugesce*“.¹¹³³

Jedním z největších odpůrců vyšetřovací hypnózy je odbornice na paměť Elizabeth Loftusová. Ve svých knihách¹¹³⁴ vysvětluje křehkost lidské paměti a uvádí, jak jednoduše se dá s pamětí manipulovat, což podporuje výsledky jak svých výzkumů, tak výzkumů svých kolegů. Tvrdě se staví i proti konceptu tzv. potlačených vzpomínek.¹¹³⁵ Jelikož je empirie na její straně, lze její pohled na *vyšetřovací hypnózu* považovat za relevantní.

5.3 Výuka sugesce v České republice

Podobně jako se literatura příliš nevěnuje sugesci samotné, ale převážně píše v souvislosti s ní o hypnóze, také výukové semináře a kurzy se zpravidla nezaměřují

---

¹¹³⁰ (Čírtková, 2009, str. 408)

¹¹³¹ (Horvai, Hypnosa v lékařství, 1959, str. 280)

¹¹³² (Čírtková, 2009, str. 110)

¹¹³³ (Čírtková, 2009, str. 411)

¹¹³⁴ (Loftus, Eyewitness Testimony, 1996)

¹¹³⁵ (Loftus & Ketcham, The Myth of Repressed Memory: False Memories and Allegations of Sexual Abuse, 2013)

na sugesci samotnou, nýbrž na výuku hypnózy, v níž je sugesce klíčovým činitelem. Autoři Horvai¹¹³⁶, Kratochvíl¹¹³⁷, Barbarič¹¹³⁸, ale i většina dalších českých akademických autorů¹¹³⁹, vnímají hypnózu jako existující, experimentálně doložený, ale obtížně definovatelný fenomén, který patří do rukou výhradně lékařů. Za účelem seznámit lékaře s hypnózou a jejím případným potenciálem pro užití v rámci jejich specializace, např. pro léčbu neuróz, závislostí, kožních onemocnění či užití v gynekologii, chirurgii, anesteziologii, zubním lékařství, onkologii atd., vzniklo na našem území několik výukových kurzů. Současně též vznikla nabídka alternativních výukových kurzů, které nabízejí kurzy hypnózy široké veřejnosti. Škála kurzů je zde tedy široká, od vyloženě akademických až po prožitkové nebo alternativní, s větší či menší mírou náboženských prvků. Za pozornost též stojí, že přestože akademičtí pracovníci obecně nesouhlasí s výukou hypnózy pro širokou veřejnost, lze se u lektorů na české scéně setkat s různou mírou dodržování tohoto pravidla.

Autor níže mapuje nabídku výuky hypnózy v České republice a pro přehlednost ji dělí na *akreditovanou výuku* a *zážitkovou výuku*.

5.3.1 Akreditovaná výuka

Výukovým kurzem s nejdelsí tradicí a taktéž kurzem s nejlepším renomé na našem území je tzv. *Kroměřížský kurz hypnózy*. Tradice Kroměřížských kurzů hypnózy započala v roce 1970, tedy v době, kdy se *prof. PhDr. Stanislav Kratochvíl, CSc.*, vrátil zpět do ČR ze své roční stáže na kalifornské Stanfordově univerzitě, kde se zabýval zkoumáním hypnotických fenoménů. Od té doby se v prostorách Psychiatrické nemocnice v Kroměříži pravidelně organizují.^{1140, 1141, 1142} Do roku 2016 Kratochvíl sám kurzy vedl, v současné době zde působí „*jako občasný přednášející, odborný dohled a supervizor*“¹¹⁴³ a vedení kurzů

¹¹³⁶ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 144)

¹¹³⁷ (Kratochvíl, *Experimentální hypnóza*, 2011, str. 13)

¹¹³⁸ (Barbarič, 2016, stránky 0:30-1:44)

¹¹³⁹ (hypnózy K. k., *Klinická hypnóza a hypnoterapie*, nedatováno)

¹¹⁴⁰ (hypnózy, nedatováno)

¹¹⁴¹ (hypnózy, *Náš tým*, nedatováno)

¹¹⁴² V roce 1970 Kratochvíl započal pořádání Kroměřížských kurzů ve spolupráci s dalšími tehdejšími hypnoterapeuty – Svobodou, Hájkem a Balcarem.

¹¹⁴³ (hypnózy, *Náš tým*, nedatováno)

mají na starosti jeho mladší kolegové. Zdejší kurzy jsou určeny výhradně pro lékaře¹¹⁴⁴, zdravotnické psychology¹¹⁴⁵, psychology-psychoterapeuty¹¹⁴⁶ a psychology^{1147, 1148}. Nabízené kurzy jsou zde v podstatě dva – Kroměřížský kurz hypnózy I. a navazující Kroměřížský kurz hypnózy II., teprve po jehož absolvování mohou certifikovaní lékaři nabízet hypnoterapii a mohou být zařazeni do adresáře hypnoterapeutů, kteří by měli být podle organizátorů kurzů kompetentní k hypnoterapii.¹¹⁴⁹ Kroměřížské kurzy se zaměřují na výuku klinické hypnózy v tradičním pojetí – jedná se tedy o *state model* hypnózy, pracující s koncepty sugestibility a hypnability.^{1150, 1151} Každý z kurzů obnáší 25 hodin teorie a 15 hodin praxe,¹¹⁵² je zaštitěný Sekcí pro hypnózu Psychiatrické společnosti České psychoterapeutické společnosti Jana Evangelisty Purkyně, viz kapitola 5.5, a je akreditován Asociací klinických psychologů ČR (AKP) a Českou lékařskou komorou (ČLK).¹¹⁵³

Výuku hypnózy lze nalézt také na pražské Karlově univerzitě a brněnské Masarykově univerzitě.

Na katedře psychologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy si mohou studenti psychologie a medicíny zapsat¹¹⁵⁴ volitelný dvousemestrální předmět nazvaný *Autoregulační techniky a hypnóza s praktickým výcvikem*, vedený i garantovaný

¹¹⁴⁴ Zejména psychiatry, internisty, neurology, porodníky, dermatology, alergology, imunology či například onkology.

¹¹⁴⁵ Klinické psychology a psychology ve zdravotnictví.

¹¹⁴⁶ Psychoterapeuty pracující v např. terapeutických komunitách, stacionářích nebo střediscích následné péče.

¹¹⁴⁷ Absolventy univerzitního studia psychologie.

¹¹⁴⁸ (hypnózy, Kroměřížský kurz hypnózy I., nedatováno)

¹¹⁴⁹ (hypnózy K. k., nedatováno)

¹¹⁵⁰ (hypnózy K. k., Tradiční přístup v hypnoterapii, nedatováno)

¹¹⁵¹ V roce 1990 Kratochvíl vydal publikaci s názvem *Klinická hypnóza*, která po didaktické stránce vychází právě z Kroměřížských kurzů a je jakousi příručkou k těmto kurzům. (Kratochvíl, *Klinická hypnóza*, 1990)

¹¹⁵² Obvykle dopoledne teoretická přednáška a odpoledne praxe ve skupinkách.

¹¹⁵³ (hypnózy, Kroměřížský kurz hypnózy I., nedatováno)

¹¹⁵⁴ Maximální možný počet studentů je 16 na předmět.

*PhDr. Mgr. Petrem Živným, Ph.D.*¹¹⁵⁵ Cílem prvního semestru je seznámit studenty se základní teorií hypnotických technik, především autohypnózy, a s jejich praktickou aplikací, tedy získáním vlastního prožitku a zážitku. V anotaci předmětu se uvádí, že „po absolvování předmětu každý z účastníků by měl být schopen aplikovat sám na sobě autoregulační techniky a autohypnózu za účelem vlastní relaxace, zlepšení schopnosti soustředění a paměti, popř. i sportovních výkonů“.¹¹⁵⁶ Druhý semestr je zaměřen na rozvoj dovedností z předchozího semestru s cílem „naučit se praktické hypnotizaci, umět zvolit nejvhodnější hypnotickou techniku a aplikovat ji v praxi“.¹¹⁵⁷ Forma výuky je zde prezenční s předpokladem studia povinné literatury – Kratochvílovy knihy z roku 1986, *Hypnóza: experimentální přístup*¹¹⁵⁸ a další doporučené literatury k tématu, která je převážně taktéž z osmdesátých let 20. století. Úspěšné absolvování prvního semestru zde obnáší docházku a vypracování seminární práce na téma „osobních prožitků a zkušeností s aplikací autoregulačních a hypnotických technik“.¹¹⁵⁹ Úspěšné zakončení druhého semestru je podmíněno docházkou, vypracováním seminární práce zaměřené opět na osobní prožitky studentů, dále pak na vlastní zkušenosti s aplikací hypnózy.¹¹⁶⁰ Za pozornost také stojí, že přestože se v tomto kurzu vyučuje hypnóza v jejím tradičním pojetí, což ilustruje seznam povinné a doporučené literatury, tedy *state model* hypnózy, pracující s koncepty sugestibility a hypnability, je v sylabu předmětu uvedena též jóga,¹¹⁶¹ která – pokud se nejedná vyloženě pouze o záležitost fyzického cvičení – patří do náboženské oblasti.

Výuka hypnózy na Masarykově univerzitě probíhá na Lékařské fakultě v rámci volitelného, jednosemestrálního předmětu *Hypnóza v lékařské praxi*. Garantem předmětu je *doc. PhDr. Miroslav Světlák, Ph.D.*, z ústavu psychologie a psychosomatiky¹¹⁶²

---

¹¹⁵⁵ Absolvent Kroměřížského kurzu hypnózy.

¹¹⁵⁶ (Živný, 2019)

¹¹⁵⁷ (Živný, Autoregulační techniky a hypnóza s praktickým výcvikem II - APS300270, 2019)

¹¹⁵⁸ (Kratochvíl, Hypnóza : experimentální přístup, 1986)

¹¹⁵⁹ (Živný, Autoregulační techniky a hypnóza s praktickým výcvikem I - APS300104, 2019)

¹¹⁶⁰ (Živný, Autoregulační techniky a hypnóza s praktickým výcvikem II - APS300270, 2019)

¹¹⁶¹ (Živný, Autoregulační techniky a hypnóza s praktickým výcvikem II - APS300270, 2019)

¹¹⁶² Teoretická pracoviště – Lékařská fakulta.

a vyučujícím *Mgr. Petr Sojka, Ph.D.*¹¹⁶³ Tento kurz probíhá pod hlavičkou MHE Institutu¹¹⁶⁴, který je členem European Society of Hypnosis.¹¹⁶⁵ Jak již název zastřešujícího institutu napovídá, výuka je zde zaměřena na ericksonovský koncept hypnózy, a nikoliv na její tzv. tradiční pojetí, jak je tomu na Karlově univerzitě a v Kroměřížských kurzech. Na kurz se mohou hlásit a předmět si zapsat *pouze studenti 5. ročníku všeobecného lékařství.*^{1166, 1167} Cílem tohoto kurzu je seznámit budoucí lékaře s moderními přístupy ke klinické hypnóze a základními hypnotizačními technikami. Obsahem kurzu je proto výklad teorie, praktická komunikační, pozorovací, kooperativní cvičení a prezentace videokazuistik. Literatura je ke kurzu pouze doporučena, zahrnující dva zahraniční tituly z 21. století.¹¹⁶⁸ Úspěšné zakončení kurzu je podmíněno aktivní účastí studenta na výuce a vlastní demonstrací indukce hypnózy.¹¹⁶⁹

Kromě výše uvedené nekomerční výuky, která je určena výhradně pro lékaře a psychologické obory, se lze v České republice setkat také s komerční výukou hypnózy, která již není tak striktní k požadavkům na vzdělání zájemců o kurz a nabízí výuku hypnózy širšímu okruhu zájemců.

Jedním takovým komerčním poskytovatelem výuky hypnózy je **HERMÉS Group**. Ten nabízí dvojici kurzů **HYPNÓZA & HYPNOTERAPIE I. a HYPNÓZA & HYPNOTERAPIE II.**, které jsou akreditovány Asociací klinických psychologů ČR a jsou určeny pro „*lékaře, psychology, psychoterapeuty, adiktology a stomatology*“.^{1170, 1171} Odborným garantem těchto kurzů o celkovém rozsahu 100 hodin¹¹⁷²

---

¹¹⁶³ Absolvent Kroměřížského kurzu hypnózy, předtím již absolvoval jiné hypnotické výcviky zaměřené na ericksonovský koncept hypnózy.

¹¹⁶⁴ MHE institut – Milton Hyland Erickson institut.

¹¹⁶⁵ (Hypnosis, 2019)

¹¹⁶⁶ Maximální možný počet studentů je 15 na předmět.

¹¹⁶⁷ (MUNI, 2019)

¹¹⁶⁸ (YAPKO, 2012), (Jamieson, 2007)

¹¹⁶⁹ (MUNI, 2019)

¹¹⁷⁰ (Matuška, 2020)

¹¹⁷¹ Maximální možný počet studentů je 12 na kurz.

¹¹⁷² 50 hodin je věnováno teorii a 50 hodin praxi.

je *prim. MUDr. František Matuška*, který je též jeho lektorem. Zaměření kurzu je na „*teoreticko-metodický přehled a trénink sugestivních a hypnotických technik a postupů a jejich využití v klinické praxi a v poradenství*“.¹¹⁷³ Výuka vychází z tradičního konceptu hypnózy, které doplňuje ericksonovským nedirektivním přístupem.¹¹⁷⁴

Dalším komerčním sdružením poskytujícím výuku hypnózy je **DALET institut**. Tento institut je sdružením koučů, terapeutů, supervizorů a lektorů přístupu zaměřeného na řešení a nabízí celé množství kurzů, z nichž jedním je i kurz hypnózy nazvaný **Hypnoterapie zaměřená na řešení – využití přímých a nepřímých sugescí při spoluvytváření řešení s klienty**.¹¹⁷⁵ Kurz je určen „*pro lékaře, klinické psychology, psychoterapeuty a poradce či klinicky zaměřené sociální pracovníky*“.^{1176, 1177} Zakladateli DALET institutu a zároveň hlavními lektory jsou *Mgr. Leoš Zatloukal, Ph.D. et Ph.D., PhDr. Daniel Žákovský, Ph.D., Michal Věžník* a *Mgr. Bc. Pavel Vitek*¹¹⁷⁸, z toho výuce hypnózy se lektorsky věnují Zatloukal¹¹⁷⁹, Žákovský a Věžník¹¹⁸⁰. Výuka hypnózy je zde dle organizátorů zaměřena na ericksonovský „*přístup k hypnóze založený na spolupráci a tvořivém hledání a využívání zdrojů klientů...*“,¹¹⁸¹ ale zahrnuje také seznámení s tradičními a standardizovanými postupy hypnózy. Součástí kurzu o rozsahu 160 hodin je výklad teorie, praktický trénink dovedností, zážitkové lekce a diskuse. Úspěšné zakončení kurzu je podmíněno prezencí, odevzdáním pěti referátů a prezentací vlastní terapeutické práce.¹¹⁸² Organizátoři kurzu deklarují, že je jejich kurz akreditován Asociací klinických psychologů, kurz *splňuje vstupní parametry přímé výuky výcviků uznatelných*

---

¹¹⁷³ (Matuška, 2020)

¹¹⁷⁴ (Matuška, 2020)

¹¹⁷⁵ (Dalet, 2010-2011)

¹¹⁷⁶ (Dalet, Hypnoterapie zaměřená na řešení – využití přímých a, 2019)

¹¹⁷⁷ Maximální možný počet účastníků kurzu, který vedou dva lektori, je 20 osob.

¹¹⁷⁸ (Dalet, Tým Dalet, 2010-2011)

¹¹⁷⁹ Absolvent Kroměřížského kurzu hypnózy pod vedením Kratochvíla, Zíky a Hájka.

¹¹⁸⁰ Absolvent Kroměřížského kurzu hypnózy.

¹¹⁸¹ (Dalet, Hypnoterapie zaměřená na řešení – využití přímých a, 2019)

¹¹⁸² (Dalet, Hypnoterapie zaměřená na řešení – využití přímých a, 2019)

pro Association for Solution Focused Hypnotherapy^{1183, 1184}, kurz *koresponduje s vodítky pro výcvikové instituty sdružené pod Milton H. Erickson Foundation*¹¹⁸⁵ pro výcviky v ericksonovské hypnoterapii (3. stupeň),¹¹⁸⁶ úspěšní absolventi tohoto kurzu získají osvědčení o absolvování kurzu „Na řešení orientovaný přístup v rámci metod sociální práce“ (160 h), který je akreditovaný na MPSV¹¹⁸⁷ a v případě, že absolvent tohoto kurzu ještě absolvuje dalších 40 hodin supervize, získá osvědčení s celkovou hodinovou dotací 200 h, s nímž lze žádat o Evropský certifikát hypnózy (European Certificate of Hypnosis (adjunctive) – ECH) při European Society of Hypnosis.^{1188, 1189} Absolvent kurzu tedy rovnou může získat minimálně dva certifikáty.

Kurzy hypnózy v podstatě již pro širokou veřejnost nabízí *PhDr. Jiří Zíka*.^{1190, 1191, 1192, 1193} Zíka nabízí mnoho různých variant kurzů pod různými názvy,¹¹⁹⁴ z toho některé mají být určeny pro „lékaře, psychoterapeuty a sociální pracovníky“.¹¹⁹⁵ Většina jeho současných kurzů je ale určena pro cílovou skupinu „odborní pracovníci, psychologovia, sociální pracovníci, zdravotníci a i., pomáhající profesie, studenti, ale i laici a do témy zainteresovaní – zájemcovia s čiastočnými znalosťami hypnózy, prípadne žiadnou

---

¹¹⁸³ (AfsFH; <http://www.afsfh.co.uk>)

¹¹⁸⁴ (Dalet, Hypnoterapie zaměřená na řešení – využití přímých a, 2019)

¹¹⁸⁵ (www.erickson-foundation.org)

¹¹⁸⁶ (Dalet, Hypnoterapie zaměřená na řešení – využití přímých a, 2019)

¹¹⁸⁷ (Dalet, Hypnoterapie zaměřená na řešení – využití přímých a, 2019)

¹¹⁸⁸ (<http://eshypnosis.eu>)

¹¹⁸⁹ (Dalet, Hypnoterapie zaměřená na řešení – využití přímých a, 2019)

¹¹⁹⁰ (TvojKouč.sk, 2020)

¹¹⁹¹ (hypnózy I. , nedatováno)

¹¹⁹² (Dalet, Ericksonovská hypnoterapie II., 2010)

¹¹⁹³ (Zíka, Home, nedatováno)

¹¹⁹⁴ Například: Akreditovaný kurz hypnózy | umenie hypnózy a autohypnózy v praktickom živote (TvojKouč.sk, 2020), Ericksonovská hypnoterapie II. (Dalet, Ericksonovská hypnoterapie II., 2010) nebo Kurz hypnózy I.–V., Kurz komunikační hypnózy (I.+II.), Základy komunikační hypnózy, Výcvik v hypnoterapii (I.–V.), Hypnotické přístupy pro umění koučování (I.+II.) (hypnózy I. , Kurzy pro veřejnost a profesionály, nedatováno)

¹¹⁹⁵ (Dalet, Ericksonovská hypnoterapie II., 2010)

*znalostou*¹¹⁹⁶ – tedy pro širokou veřejnost¹¹⁹⁷ i jevištní kouzelníky¹¹⁹⁸. Kurzy, obvykle koncipované po dvoudenních blocích¹¹⁹⁹ dle volby typu kurzu, nabízejí účastníkům seznámení s tradičním přístupem k hypnóze, ericksonovským přístupem k hypnóze, či oběma. Získovo osobní zaměření je však převážně směřováno k ericksonovskému přístupu. Podmínky úspěšného zakončení kurzu se neuvádí. Certifikát o absolvování kurzu tedy pravděpodobně obdrží všichni řádně platící účastníci, kteří byli přítomni.

5.3.2 Zážitková výuka

Od roku 2013 vede úspěšné kurzy hypnózy a autohypnózy v moderním pojetí, tedy jako součást vlastního osobnostního rozvoje, s odkazem na současné moderní vědecké poznatky, *Libor Činka*.¹²⁰⁰ Jeho dvoudenní kurz nazvaný **Trénink autohypnózy a hypnózy**, s podtitulem „*Bud'te mistrem myšlení, jednání a konání*.“¹²⁰¹ je zaměřený zejména na osobní prožitek a zkušenost účastníků, doslova na „... *aktivování produktivních vzorců myšlení v hlubinných částech psychiky (softwaru mozku) a jejich korekci a vylepšení (upgradu)*.“¹²⁰² Kurz je určen široké veřejnosti, především pak terapeutům, koučům, lékařům, a zájemcům o maximalizaci osobního rozvoje.¹²⁰³ Činka dále od roku 1996 pravidelně vede kurzy **Angličtina s hypnózou**, jejichž cílem je usnadnit studium pomocí prožitku, překonat bloky a podpořit sebevědomí, soustředění, motivaci a vytrvalost studenta.¹²⁰⁴

Zážitkové kurzy hypnózy pro širokou veřejnost pořádá od roku 2014 též *David Velešínský* pod značkou *Konverzační hypnóza*.¹²⁰⁵ Nabídka Velešínského

---

¹¹⁹⁶ (TvojKouč.sk, 2020)

¹¹⁹⁷ (hypnózy I. , O institutu, nedatováno)

¹¹⁹⁸ Např. 22. dubna 2016, Hypnoshow seminář, který byl organizovaný jako odborná součást kouzelnického festivalu ILUZIA MAGICA 2016 v Popradě. Seminář byl zaměřený na jevištní užití hypnózy, ale také na její léčebné použití pro zmírnění fyzických i psychických problémů.

¹¹⁹⁹ Některé kurzy jsou pouze „víkendové“, jiné se skládají z více dvoudenních setkání.

¹²⁰⁰ (Činka, 2020)

¹²⁰¹ (Činka, 2020)

¹²⁰² (Činka, 2020)

¹²⁰³ Maximální možný počet účastníků je 12 na kurz.

¹²⁰⁴ (Činka, KURZY ANGLIČTINY S HYPNÓZOU, 2020)

¹²⁰⁵ (Velešínský, Konverzační hypnóza, 2020)

obsahuje mnoho typů kurzů jako např. *Konverzační hypnóza + Autohypnóza, Zakázané tajemství konverzační hypnózy, Seminář Hypnózy, Auto hypnóza, či Street Hypnóza - Pouliční Hypnóza*.¹²⁰⁶ Své kurzy Velešínský směřuje především na příznivce esoteriky, což dokládá cílení „Událostí“, vytvořených na jeho facebookové stránce Konverzační hypnóza,¹²⁰⁷ prostřednictvím které své kurzy také nabízí. O kvalitě těchto kurzů, jakož i o oborovém vzdělání Velešínského, lze jen spekulovat. Přestože je Velešínský v prezentaci svých kurzů a sebe coby lektora velice aktivní, informace o sobě a svém oborovém vzdělání nikde neprezentuje a není ani známý v rámci odborné komunity, která se hypnózou zabývá. Jediné, co lze zjistit, je, jak se jeho kurzy líbily několika málo jejich návštěvníkům, z recenzí – nedá ověřit, zda se jedná o návštěvníky skutečné, či jsou recenze domluvené, aby podpořily prodej kurzů.

Dalším, kdo pořádá zážitkové kurzy hypnózy, určené pro širokou veřejnost a zaměřené na příznivce esoteriky je student Jiřího Zíky, *Vojtěch Lust*.¹²⁰⁸ Lust své kurzy prezentuje prostřednictvím mnoha internetových stránek, a to jak vlastních – *Vojtěch Lust*,¹²⁰⁹ *Škola hypnózy*,¹²¹⁰ tak např. stránek *Maitrea*,¹²¹¹ které nabízí i další alternativní semináře. Lustovy kurzy nevyžadují žádné předchozí znalosti ani závěrečné zkoušky a po jejich absolvování účastníci obdrží certifikát o absolvování kurzu, kde je vyznačen počet výukových hodin. Výuka je zaměřena na tradiční, ale zvláště pak na ericksonovský přístup. Pětidenní kurz *Hypnóza pro začátečníky*¹²¹² slibuje účastníkům zvládnutí základních hypnotizačních a autohypnotizačních technik a dvoudenní navazovací kurz *Aplikovaná hypnóza*,¹²¹³ si dává za cíl prohloubení znalostí z předchozího kurzu a užití hypnózy pro terapeutické účely, ovšem bez podmínky jakéhokoliv předchozího vzdělání ve vedení terapie.

---

¹²⁰⁶ (Velešínský, 2020)

¹²⁰⁷ (Velešínský, Konverzační hypnóza / události, 2020)

¹²⁰⁸ (Lust, 2020)

¹²⁰⁹ (Lust, Kalendář akcí, 2020)

¹²¹⁰ (Lust, Kurzy, 2020)

¹²¹¹ (Maitrea, 2020)

¹²¹² (Lust, Škola hypnózy, 2020)

¹²¹³ (Lust, Škola hypnózy, 2020)

Podobně zaměřený kurz, taktéž „certifikovaný,“ ale ještě více alternativní, nabízí *Sindy Katayama* ve svém *Institutu energetické psychologie*.¹²¹⁴ Dvoudenní kurz nazvaný **ZÁKLADY HYPNÓZY - CERTIFIKOVANÝ KURZ** si dává za cíl poskytnout účastníkům potřebné znalosti a dovednosti na základě kterých by měli být schopni vést hypnoterapeutické sezení na profesionální úrovni. Obsahem kurzu jsou informace o historii hypnózy, častých mýtech, a definice hypnózy, dále vysvětlení, jak pracuje lidská mysl, jak pracovat se sugescí a návod jak hypnotizovat. Teoretické části mají být střídány s praktickými nácviky především ericksonovského přístupu. Otázkou zůstává, co má být ta profesionální úroveň, jelikož ani zde není vyžadováno žádné další vzdělání a účastníci kurzu nabývají pocitu, že dvoudenní kurz stačí k tomu, aby mohli být terapeuté.

Shrnutí

K možnosti naučit se užívat sugesci, potažmo hypnózu Horvai uvádí: „*Schopnost hypnotizovat není žádný zvláštní dar, či umění, (...) Celkem však lze říci, že techniku hypnosy a její praktickou aplikaci může zásadně ovládnout každý lékař.*“¹²¹⁵ Jinde však své tvrzení pro jistotu zpřesňuje: „*Neznamená to, že v jejím praktickém provádění nemohou být mezi jednotlivými lékaři rozdíly. (...) – ve všech výkonech člověka se projevuje jistý individuální faktor, s nímž je třeba počítat i při provádění hypnoterapie.*“¹²¹⁶ V případě např. lékaře, který má jinou, vlastní odbornost, než je hypnóza a hypnózu vnímá pouze jako příležitostný doplněk své práce stojí za úvahu, zda může dosahovat takových výsledků jako představitelé např. náboženské scény, kteří se sugestivními fenomény operují dennodenně a jsou často i prakticky jediným fungujícím prvkem jejich praxe. Zíka se k této úvaze staví takto: „*Je spousta vyškolených hypnotizérů. Ale já říkám, že hypnotizér je ten, kdo dělá hypnózu denně.*“¹²¹⁷ Kurzy zájemcům o hypnózu sice mohou poskytnou zážitek, základní teorii a například jako kroměřížských kurzech hypnózy 30 hodin praxe, to ale dle názoru autora této diplomové práce není rozhodně dostatek pro získání odpovídajících kompetencí tomu, aby byli kompetentní k poskytování např. hypnoterapie. Dalším problémem kurzů hypnózy je jejich akreditace a certifikace. Získat je v České republice, či v zahraničí není nic obtížného a často je toho možné dosáhnout i za úplaty, pouhým vyplněním formuláře

---

¹²¹⁴ (Katayama, 2016)

¹²¹⁵ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 138)

¹²¹⁶ (Horvai, *Hypnosa v lékařství*, 1959, str. 138)

¹²¹⁷ (Zíka, *Fenomén hypnóza*, 2011, str. 10)

na internetu. Chybí ovšem dozorčí orgán, který by zaručoval kvalitu kurzů a připravoval zkoušky, atestace schopnosti a porozumění. Do role arbitra, rozhodujícího, kdo je oprávněn vyučovat práci se sugescí / hypnózou a koho, se dnes většinou staví akademické autority, odkazující se na dlouho tradici svých vlastních kurzů. Ovšem na samém začátku jejich kurzů jim kompetenci nepřidělil nikdo jiný než oni samy. Nehledě na to, neexistuje jasný odborný konsensus toho, co hypnóza je – a jak bylo vyčerpávajícím v této práci vysvětleno, hypnóza jako stav neexistuje, přesto je tak „prodávána.“ Obsahem většiny kurzů je výuka určitých hypnotických skriptů, jakýchsi „rituálů“ a „zaříkadel“, po jejichž aplikaci lektoři i účastníci kurzů věří, že dojde k hypnotizaci, což může také nastat. Kratochvíl nicméně upozorňuje, že: „*Provedení hypnotizace samo o sobě pohroužení do hypnotického stavu nezaručuje.*“¹²¹⁸ Dle názoru autora diplomové práce, pro mistrné, sugestivní, hypnotizující působení je nezbytný do jisté míry i vrozený talent. Hypnotizační postupy se naučit dají, to ale jak již zmínil Kratochvíl, nezaručuje jejich účinnost. Autor by zde užil své oblíbené přirovnání ke hře na hudební nástroj: techniku se naučí většina, ale suchá technika k podmanivému výkonu nestačí.

5.4 Spolky a organizace

V České republice v současné době fungují tři různé spolky - *Sekce pro hypnózu Psychiatrické společnosti ČLS J.E.Purkyně*,¹²¹⁹ *Český spolek hypnoterapeutů*¹²²⁰ a *Britská asociace terapeutů a hypnoterapeutů*,¹²²¹ které sami sebe chápou jako zastřešující organizace pro osoby věnující se hypnóze. V podstatě se ale vedení těchto spolků snaží vydobýt si na tomto území autoritu výhradního arbitra, udávajícího pravidla pro užívání hypnózy, zvláště pak hypnoterapie.

Sekce pro hypnózu Psychiatrické společnosti ČLS J.E.Purkyně, funguje od roku 1970 a pod její záštitou se od tohoto roku organizují pravidelné „...kurzy hypnózy pro lékaře a klinické (příp. poradenské) psychology v Psychiatrické nemocnici v Kroměříži.“¹²²² viz.

¹²¹⁸ (Kratochvíl, Experimentální hypnóza, 2011, str. 18)

¹²¹⁹ (redakce p. , 2020)

¹²²⁰ (redakce c. , 2020)

¹²²¹ (Tenčl, 2020)

¹²²² (redakce p. , 2020)

kapitola 5.3.1. Sekce dále nabízí a poskytuje supervizi pro hypnoterapeuty (absolventy svých kurzů) a dává si za cíl poskytovat relevantní „...informace nejen profesionálům v oboru, zájemcům o prohloubení erudice v hypnoterapii, ale i všem klientům, kteří hledají kvalitní a profesionální hypnoterapeuty.“¹²²³ Kurzy hypnózy, které tento spolek zaštiťuje, vygeneroval od 70. let 20. století dlouhý seznam jejich absolventů, kteří by měli být dle zaštiťující *Sekce pro hypnózu Psychiatrické společnosti České psychoterapeutické společnosti Jana Evangelisty Purkyně* a akreditující *Asociace klinických psychologů ČR* a *České lékařské komory*, po 50 hodinách teorie a 30 hodinách praktického nácviku schopni provádět a oprávněni nabízet hypnoterapeutickou péči a mohou být zařazeni „...do adresáře hypnoterapeutů, kteří jsou kompetentní a ochotní nabízet hypnoterapii veřejnosti.“¹²²⁴ Toto penzum hodin je přínosné, smysluplné a hodnotné pro osoby, které před kurzem již absolvovali formální vzdělání v oblasti psychologie nebo psychiatrie. Ovšem podmínkou pro přihlášení se na kurz je jakékoliv medicínské vzdělání^{1225,1226} a autor si dovolí tvrdit, že osoba s lékařskou specializací v oboru stomatologie, urologie či chirurgie nemá ty stejné potřebné znalosti, jako lékař psychiatr či psychoterapeut. Dokonce by autor tvrdil, že zmíněné specializace mají k hypnóze stejně daleko, jako jiné, nelékařské obory. Být schopným chirurgem je otázkou naprosto jiné sady znalostí, vědomostí, schopností a dovedností, než být schopným hypnoterapeutem nebo hypnotizérem. Ač samozřejmě vystudování a praxe v psychiatrii nebo psychologii není zárukou předpokladu pro kvalitní práci s hypnózou, omezení na tyto specializace by bylo smysluplnější, než současná podoba vstupní brány.¹²²⁷ Do roku 2017 se tak vytvořil rozsáhlý seznam¹²²⁸ „certifikovaných“ hypnoterapeutů ze seriózně akreditovaných kurzů, avšak bez větších zkušeností a většina z takovýchto v seznamu uvedených absolventů po absolvování kurzů nikdy hypnoterapeutickou praxi nerealizovala. V roce 2019 tento *Adresář hypnoterapeutů, Sekce*

---

¹²²³ (redakce h. , 2020)

¹²²⁴ (hypnózy K. k., Kroměřížský kurz hypnózy II., nedatováno)

¹²²⁵ (hypnózy K. k., Kroměřížský kurz hypnózy I., nedatováno)

¹²²⁶ (hypnózy K. k., Kroměřížský kurz hypnózy II., nedatováno)

¹²²⁷ Autor by si ještě dovolil poznamenat, že u některých absolventů dochází k záměně formálně vedené hypnózy za meditaci s ezoterických přesahem. Z toho pak pro veřejnost hypnóza vypadá jako jen další z mnoha forem alternativních medicín a ezoterických přesvědčení, s posvěcením lékařské komory.

¹²²⁸ (Humpolíček, 2017)

pro hypnózu (ČLS JEP) aktualizovala (promazala) a vede jej nyní jako oficiální seznam na webu kroměřížských kurzů hypnózy.¹²²⁹

V roce 2018 vznikl *Český spolek hypnoterapeutů*, který si dával za cíl rozšířit povědomí o hypnoterapii, školit vlastní certifikované terapeutky,¹²³⁰ provádět vlastní výzkum, spravovat vlastní adresář hypnoterapeutů¹²³¹ a zasadit se o to, aby byla v České republice hypnoterapie vyčleněna z rámce psychoterapie, k jejímuž poskytování je současnosti zapotřebí komplexního psychoterapeutického vzdělání a aby jí bylo možno poskytovat samostatně jako doplněk psychoterapie, na základě certifikátu Českého spolku hypnoterapeutů.¹²³² Spolek 2. února 2019 uspořádal svou „1. Odbornou konferenci hypnoterapie v Praze“, na níž rozeslal pozvánku všem významným představitelům hypnózy v České republice. Na tomto setkání zakladatelé Jan Šverma a Jakub Tenčl odprezentovali výše uvedené cíle a vizi spolku, proběhly přednášky o dějinách hypnózy, o roli hypnózy ve zdravotnictví a Tenčl představil svou představu o etickém kodexu hypnoterapeuta, o vyčlenění hypnoterapie z rámce psychoterapie a dále se snažil vyzývat návštěvníky, k definování hypnózy, aby mohl tuto definici užít u hesla *hypnóza* na české wikipedii. Poměrně neskrytým hlavním cílem „konference“ však byl nábor členů, jelikož na dotaz autora diplomové práce bylo při tomto setkání zjištěno, že kromě tří zakladatelů, je členem spolku pouze jedna další osoba a fungování spolku mělo být zajištěno ze členských poplatků. Český spolek hypnoterapeutů je ve srovnání s výše uvedenou Sekcí pro hypnózu (*ČLS JEP*) otevřený široké veřejnosti a neuvádí jakékoliv požadavky na předchozí vzdělání členů, či zájemců o kurz hypnózy. Při dalším srovnání stojí za pozornost také kvalifikace zakladatelů Českého spolku hypnoterapeutů, která v oboru hypnoterapie podstatě zcela chybí a absolvované kurzy které uvádějí spadají spíše do náboženské oblasti. První ze zakladatelů, *Martin Šverma*, ve svém životopise uvádí, že je absolventem kurzu Davida Velešínského, jehož kvalifikace je, jak bylo uvedeno v kapitole 5.3.2, taktéž s otazníkem. Dále absolvoval několik doplňkových kurzů na psychologická,

---

¹²²⁹ (Unger, 2019)

¹²³⁰ Tito by pak mohli, v případě zaplacení určité formy členství ve spolku a absolvováním jejich kurzu, užívat za svým jménem titul Ht. (člen hypnoterapeut), C.Ht. (certifikovaný hypnoterapeut) nebo CI. (certifikovaný Instruktor Hypnoterapie). (redakce c. , Členství, 2020)

¹²³¹ (redakce c. , Členové poskytující hypnoterapii, 2020)

¹²³² (Tenčl, 2020)

či psychiatrická témata.¹²³³ Druhý ze zakladatelů, *Vladimír Felkl* je absolventem kurzů a držitelem certifikátů *National Guild of Hypnotists*, který vydává stejnojmenná zahraniční organizace,¹²³⁴ absolvoval kurzy regresní terapie, je zasvěcencem REIKI od jogína žijícího v ČR, dále má za sebou kurzy na NLP, TFT a Reconnection.¹²³⁵ Třetí ze zakladatelů, *Jakub Tenčl*, se dlouhodobě prezentuje jako *Jakub Tenčl, Ph.D.*,^{1236,1237,1238,1239,1240,1241,1242} tedy jako držitel nejvyššího doktorského titulu, který je možný získat vysokoškolským studiem. Jednoduchou internetovou rešerší nicméně autor diplomové práce zjistil, že se s velkou pravděpodobností jedná o falešný titul, který Tenčl užívá na základě vystaveného diplomu *Charter University*.¹²⁴³ Tam ovšem bylo např. v roce 2017, dle reportérů stanice CBS Los Angeles,¹²⁴⁴ možno zakoupit diplom po internetu za zhruba 200 USD bez jakéhokoliv studia. Tenčl se dále prezentuje dvěma certifikáty vystavenými *American Hypnosis Association* (jeden z nich je certifikát, že je členem AHA, za roční poplatek)¹²⁴⁵ a jedním z *HMI College of Hypnotherapy*,¹²⁴⁶ přičemž všechny tři certifikáty jsou nabízeny na stejném webu. *Sekce pro hypnózu (ČLS JEP)* pravděpodobně i z těchto důvodů nevnímá *Český spolek hypnoterapeutů* jako příliš seriózní a ve své *Výroční zprávě 2019* zmiňuje nutnost „...zaujmout postoj k Českému spolku hypnoterapeutů a jejich poškozování hypnózy.“¹²⁴⁷

---

¹²³³ (Šverma, 2020)

¹²³⁴ (redakce N. G., 2020)

¹²³⁵ (Felkl, 2020)

¹²³⁶ (Tencl, 2020)

¹²³⁷ (Janeicka, 2020)

¹²³⁸ (redakce D. , 2020)

¹²³⁹ (Tenčl, Kontakt, 2020)

¹²⁴⁰ (Tenčl, Adresář hypnoterapeutů, 2020)

¹²⁴¹ (redakce O. k., 2020)

¹²⁴² (redakce O. k., Etický kodex pro supervizory v hypnoterapii, 2020)

¹²⁴³ (redakce C. U., 2020)

¹²⁴⁴ (CBS, 2017) – v této reportáži stejný titul získala i reportérova čivava

¹²⁴⁵ (redakce H. C., American Hypnosis Association – AHA, 2020)

¹²⁴⁶ (redakce H. C., 2020)

¹²⁴⁷ (Zpráva o činnosti Sekce pro hypnózu a relaxační metody za období 2018 - 2019, 2020)

V roce 2019 Tenčl z Českého spolku hypnoterapeutů vystoupil a v současné době podniká samostatně pod značkou *Britská asociace terapeutů a hypnoterapeutů*.¹²⁴⁸ Cílem tohoto projektu má být v podstatě totéž, co měl naplňovat Český spolek hypnoterapeutů, tedy – šířit a popularizovat hypnoterapii, provádět vlastní výzkum,¹²⁴⁹ spravovat vlastní adresář hypnoterapeutů¹²⁵⁰ a zejména prosadit, aby byla v České republice hypnoterapie vyčleněna z rámce psychoterapie a bylo jí možno poskytovat samostatně jako doplněk psychoterapie, k čemuž zřídil samostatnou webovou stránku s peticí *Návrh na uznání oboru hypnoterapie jako metody komplementární medicíny*.¹²⁵¹ Za účelem prosazení svého cíle Tenčl publikoval *Standardy v hypnoterapii*,¹²⁵² *Etický kodex hypnoterapeuta*¹²⁵³ a *Etický kodex pro supervizory v hypnoterapii*,¹²⁵⁴ které vydal též v tištěné formě a snaží se jim dodat kredit internetovým SEO optimalizováním pomocí linků z množství vlastních webů s oficiálně působícími doménami¹²⁵⁵ (podobně jako jím původně spoluzaložený ceskyspolekhypnoterapeutu.cz), zasíláním na *Ministerstvo průmyslu a obchodu*,¹²⁵⁶ *Ministerstvo zdravotnictví*,¹²⁵⁷ *Ministerstvo školství*¹²⁵⁸ a odkazy na Wikipedii.¹²⁵⁹ S ohledem na výše uvedená zjištění se Tenčlova *Britská asociace terapeutů a hypnoterapeutů* jeví jako přinejmenším pochybná, nehledě k tomu, že nikde nelze dohledat ani jakékoliv oficiální registrační číslo asociace, stanovy, či její sídlo a kontakt je směřován na PO Box a email. Autor na základě prohlédnutí webů nemohl dospět k jinému závěru, než že slovo „Britská“ je užito pro zvýšení aury důležitosti, ale nejedná se o žádnou oficiální britskou organizaci.

---

¹²⁴⁸ (redakce h. , 2020)

¹²⁴⁹ (redakce v. , 2020)

¹²⁵⁰ (Tenčl, Adresář hypnoterapeutů, 2020)

¹²⁵¹ (Tenčl, Návrh na uznání oboru hypnoterapie jako metody komplementární medicíny, 2020)

¹²⁵² (Tenčl, Standardy v hypnoterapii, 2020)

¹²⁵³ (Tenčl, Etický kodex hypnoterapeuta, 2020)

¹²⁵⁴ (Tenčl, Etický kodex pro supervizory v hypnoterapii, 2020)

¹²⁵⁵ Příklady nalezených webových stránek - hypnoza.eu, hypnoterapeuti.cz, klinickahypnoterapie.cz, vyzkumhypnozy.cz, hypnoterapie-jakub-tencl-phd.business.site

¹²⁵⁶ (Tenčl, Dopis pro Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2020)

¹²⁵⁷ (Tenčl, Dopis pro Ministerstvo zdravotnictví, 2020)

¹²⁵⁸ (Tenčl, Dopis pro Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2019)

¹²⁵⁹ (kolektiv, 2020)

5.5 Proč hypnóza nepatří do alternativní medicíny

Než autor přednese svůj argument, chce definovat hlavní kategorie medicíny.

Konvenční medicína - to jsou postupy a přístupy, se kterými se potkáme běžně u lékařů. Konvenční medicína je kombinace jak fungujících postupů, tak postupů zavedených, i když někdy již překonaných. Příklady jsou tahání krčních mandlí jako léčba angíny u dětí,¹²⁶⁰ či vypalování bradavic pomocí vatových štětiček.¹²⁶¹ Konvenční medicína je poplatná době a přesvědčením lékaře.

EBM - Medicína založená na důkazech - jedná se o soubor poznatků získaných z přísně navržených a regulovaných experimentů s dvojitým zaslepením, meta-analýz, systematických přezkumů, apod. Je snaha implementovat tyto poznatky do praxe, aby rozhodování o zvoleném postupu bylo co nejlépe informováno tím největším množstvím dat a bylo méně zkreslené individuálním odhadem. Nelze samozřejmě odstranit lidský faktor (lékaře), tedy ač se konvenční medicína může ve svých postupech přiblížit EBM, za současných podmínek nelze očekávat kompletní překrytí.

CAM - komplementární a alternativní medicína - jsou postupy, u kterých není jediný důkaz o jejich fungování. Dvojitě zaslepené experimenty s těmito postupy ukazují, že účinek užitých metod je na úrovni placebo viz. kapitola 2.7, bez jakékoliv přidané hodnoty. Při vyhodnocování účinnosti, osoby praktikující CAM ignorují placebo efekt, přirozený průběh nemoci, či ověřené postupy, který klient/pacient užívá zároveň. CAM funguje na škále neškodná, stav *zhoršující*,¹²⁶² nebo přímo *škodlivá*.¹²⁶³ Konvenční medicína a CAM se mohou v některých aspektech překrývat.

U hypnózy, která je tak špatně uchopitelná, se nabízí nechat jí alternativní medicíně napospas. Ale není to tak jednoduché. Problémem hypnózy sice zůstává – dosud zcela přesně

---

¹²⁶⁰ Sedmi z osmi dětí jsou mandle vytahovány naprosto zbytečně. (Burton, Glasziou, Chong, & Venekamp, 2014)

¹²⁶¹ Tato metoda je vysoce nehygienická, vir může přežít v nádobě s dusíkem a šířit se na další pacienty.

¹²⁶² Například pacienti užívající CAM během standardní léčby rakoviny mají vyšší pravděpodobnost úmrtí. (Skyler, Henry, & Cary, 2018)

¹²⁶³ Otravy amygdalinem (redakce, Apricot kernels pose risk of cyanide poisoning, 2016), či peroxidem vodíku (Pritchett, Green, & Rossos, 2007)

není jasné jak funguje, či co přesně je, není však jeden ve vysokém procentu fungující postup, ale jsou měřitelné výsledky, které například u bolesti překonávají placebo.^{1264,1265} A především, klíč k úspěšnému placebo efektu leží v zastírání skutečnosti, narozdíl od hypnózy.¹²⁶⁶

---

¹²⁶⁴ (McGlashan, Evans, & Orne)

¹²⁶⁵ (Spanos, Perlini, & Robertson, 1989)

¹²⁶⁶ (Raz, 2011)

Závěr

Tato diplomová práce se zešíroka věnovala sugesci, hypnóze a příbuzným tématům.

Dala si za úkol splnit tři cíle. Tím prvním bylo hloubkové seznámení s hypnózou a sugescí, což bylo splněno druhou, třetí a pátou kapitolou.

Druhým cílem bylo představit stanoviska autora k tématu, podložené informacemi získanými pro splnění prvního cíle. Autor koncentrovaně předložil své stanovisko k hypnóze v podkapitole 2.2.6, zároveň slovně podtrhával hodnotné a přínosné informace napříč prací.

Třetím cílem bylo udělat přehled českého prostředí ve vztahu k sugesci a hypnóze. Literární stránka byla zmapována v první kapitole, praktická část pak v podkapitole 5.3.

Autor je přesvědčen, že se mu na předchozích stránkách podařilo průkazně demonstrovat univerzálnost fenoménu sugesce, informovat o jeho barvitě, chvílemi úsměvné historii a uvést na pravou míru mylné představy, které kolem sugesce kolují.

Autor se snažil práci napsat nekonvenčně, odlišně od dosavadních prací a za pomoci jiných než běžně zcela obvyklých či očekávaných zdrojů. Neznamená to, že autor zavrhuje dosavadní klasické zdroje, přístupy a zkušenosti, ale jeho snahou bylo přehodnotit dlouho zavedené informace, představit je v novém světle a přispět k nim též trochu svými vlastními zkušenostmi a poznatky.

Autor si dovolí tvrdit, že díky kombinaci vlastních zkušeností, jedinečné perspektivy jeho profese, kombinací jak známých, tak neznámých a netradičních autorů, přinesl obnovený a ucelený pohled na témata sugesce a hypnózy.

Seznam použité literatury

- Allen, N. (18. 1 2017). *How Uri Geller convinced the CIA he was a 'psychic warrior'*. Získáno 4. 06 2019, z The Telegraph: <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/01/18/uri-geller-convinced-cia-psychic-warrior/>
- Andrade, G. (2. 12 2017). Is past life regression therapy ethical? *Journal of Medical Ethics and History of Medicine*. Získáno 23. 2 2020, z <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5797677/>
- Andrews, T. M. (15. 11 2016). *An Ohio lawyer hypnotized six female clients and then molested them. Now he's going to prison*. Získáno 01. 07 2019, z The Washington Post: https://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2016/11/15/ohio-lawyer-hypnotized-six-female-clients-then-he-molested-them/?utm_term=.aad970a9962a
- Association, P. M. (1854). Association medical journal: 1854. Získáno 5.. 6. 2020, z https://books.google.cz/books?id=jBVAAAAAcAAJ&hl=cs&source=gbs_navlinks_s
- Banachek, Wells, S. R., & Gillett, C. E. (2002). *Psychophysiological Thought Reading*. Texas, Houston, USA: Magic Inspirations.
- Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. Získáno 15.. červenec 2020, z <https://psycnet.apa.org/record/1997-08589-000>
- Barbarič, J. (23.. ledna 2016). O hypnóze. Získáno 27.. květen 2020, z https://www.youtube.com/watch?time_continue=43&v=iH3L8dmWrOo&feature=emb_logo
- Batschinski, M. (1928). *Die Hypnose im Strafrecht*. Ohlau: H. Eschenhagen.
- Bausell, R. B. (2007). *Snake Oil Science: The Truth about Complementary and Alternative Medicine* (1 edition. vyd.). Oxford University Press.
- Bondegger, H. W. (1904). *Moc a půvab osobního magnetismu*. (J. Strnad, Překl.) Praha: SFINX.
- BOOKS, 2. S. (13. 7 2019). *Sophia Rare Books*. Načteno z https://www.sophiararebooks.com/pages/books/2753/paracelsus-theophrastus-philippus-aureolus-bombastus-von-hohenheim/opera-omnia-medico-chemico-chirurgica-tribus-voluminibus-comprehensa-editio-novissima-et?fbclid=IwAR1X5Xh8lb_u43R6jX5nZw3w3fQ-v84n97dOc_DuC

- Braco. (2020). *Braco*. Získáno 15.. červenec 2020, z Braco: <https://www.bracome/en/>
- BringBackTheCross. (29.. květen 2016). Benny Hinn Historic Crusades: Atlanta (2010). Získáno 22.. květen 2020, z <https://www.youtube.com/watch?v=8kkgccLG1Gg>
- Brown, D. (2007). *Magie a manipulace mysli*. (H. Loupová, Překl.) Praha: Argo.
- Burton, M. J., Glasziou, P. P., Chong, L. Y., & Venekamp, R. P. (1.. leden 2014). Tonsillectomy or adenotonsillectomy versus non-surgical treatment for chronic/recurrent acute. *Cochrane Database of Systematic Reviews*. Získáno 20.. květen 2020, z https://pure.bond.edu.au/ws/files/32844113/Tonsillectomy_or_adenotonsillectomy_versus_non_surgical_treatment_for_chronic.pdf
- Caron, B. (Režisér). (2005). *Messiah* [Film].
- Caron, B. (Režisér). (2006). *Derren Brown: The Heist* [Film].
- Carpenter, W. B. (1852). On the influence of suggestion in modifying and directing muscular movement, independently of volition. *Royal Institut of Great Britain, Weekly Evening Meeting*, 147-154.
- Carroll, R. T. (12. září 2014). *Miracle*. Získáno 22. červen 2020, z The Skeptics's Dictionary: <http://skeptdic.com/miracles.html>
- Carroll, R. T. (11. 12 2015). *A Short History of Psi Research*. Získáno 1. 07 2019, z The Skeptic's Dictionary: <http://skeptdic.com/essays/psihistory.html>
- CBS. (1. listopad 2017). Are Public Employees Getting Degrees From Diploma Mills To Further Their Career? Los Angeles, California, USA: CBS. Získáno 16.. červenec 2020, z https://www.youtube.com/watch?v=ANEH_c94nfl
- Coe, W. C., Kobayashi, K., & Howard, M. L. (1972). An approach toward isolating factors that influence antisocial conduct in hypnosis. *Int J Clin Exp Hypn.*, stránky 118 - 131.
- Coe, W. C., Kobayashi, K., & Howard, M. L. (1973). Experimental and Ethical Problems of Evaluating the Influence of Hypnosis in Antisocial Conduct. *J Abnorm Psychol.*, stránky 476-482.
- Čadek, J. (1899). Jaká zodpovědnost spadá na pacienta (medium) a jaká na operátora z činů trestních v hypnose nebo post-hypnose vykonaných? (J. Stupecký, K. Herrmann, & J. Lukáš, Editoři) *Právník*(38), stránky 841-856.
- Činka, L. (2020). *KURZY ANGLIČTINY S HYPNÓZOU*. Získáno 28. květen 2020, z Libor Činka: <https://liborcinka.cz/kurzy-anglictiny-s-hypnozou/>

- Činka, L. (2020). *TRÉNINK AUTOHYPNÓZY A HYPNÓZY*. Získáno 28.. květen 2020, z Libor Činka: <https://liborcinka.cz/hypnoza-kurz/>
- Čírtková, L. (2009). *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o.
- Dalet. (2010 - 2011). *Aktuální nabídka*. Získáno 27.. květen 2020, z Dalet: <http://www.dalet.cz/vzdelavani-aktualni.php>
- Dalet. (2010 - 2011). *Tým Dalet*. Získáno 27.. květen 2020, z Dalet: <http://www.dalet.cz/o-nas.php>
- Dalet. (2010). *Ericksonovská hypnoterapie II*. Získáno 28.. květen 2020, z Dalet: <http://www.dalet.cz/Kurzy/Pozvanka-Jiri%20Zika.pdf>
- Dalet. (2019). *Hypnoterapie zaměřená na řešení – využití přímých a*. Získáno 27.. květen 2020, z Dalet: <http://www.dalet.cz/Kurzy/SFhypno01.pdf>
- Deyoub, P. (1984). Hypnotic stimulation of antisocial behavior: A case report. *International Journal of Clinical Experimental Hypnosis*, 32(3).
- Dinsell, S. (Režisér). (2011). *Derren Brown: The Experiments - The Assassin* [Film].
- Dumont, T. Q., & Damon, C. (1933). *Hypnoterapie. Uzdravování vědeckou methodou sugesce, hypnotismem, magnetismem a uzdravování vírou*. Praha: Antonín Kodým.
- Englert, L. (1943). *Paracelsus, člověk a lékař*. Praha: Orbis.
- Erickson, M. H., & Rossi, E. L. (2009). *Hypnotické světy: Klinická hypnóza a nepřímé sugesce*. Brno: Emitos.
- Erickson, M., & Rossi, E. L. (2009). *Hypnotické světy*. (T. Kohoutek, & K. Kleinová, Překl.) Brno: Emitos, spol. s. r. o.
- Faukner, R. (1920). *Sugesce a hypnotismus ve světle pravdy*. Praha: SFINX.
- Felkl, V. (2020). *Certifikáty*. Získáno 16.. červenec 2020, z Vladimír Felkl, CI: http://hypnoterapie.eu/?page_id=24
- Ferencová, E. (1995). *Maximilián Hell - Významná osobnost slovenskej vedy a techniky*. Asklepios.
- Fischer, T. (21. říjen 2013). MUST WATCH DRAMATIC NEW YORK HEALING AND SALVATION. Získáno 22.. květen 2020, z https://www.youtube.com/watch?v=w_b2B15037U
- Forel, A. (1923). *Der Hypnotismus oder die Suggestion und Psychotherapie*. Stuttgart: F. Enke.
- FRANKEL, F. H. (1979). The use of hypnotizability scales in the clinic: A review after six years. *International Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*.

- Freud, S. (1996). *Psychológia masy a analýza ja*. (M. Krankus, Překl.) Bratislava: Archa.
- Fricker, J. (2006). *Tajemství hypnoterapie* (První české vydání. vyd.). (M. Šedinová, Překl.) Praha: Svojtka & Co.
- Galie, A. (26.. října 2015). What To Do When They Don't Get Hypnotized. Získáno 22.. květen 2020, z <https://www.youtube.com/watch?v=pPrIPt1xPE4>
- Halkiew, G. (2007). *Hipnoza - Strategia budowania indukcji hipnotycznych Mesmeryzm*. Adamowizna: Szkola NLP i Hipnozy.
- Hanania, R., & Smith, L. B. (1. červenec 2011). Selective Attention and Attention Switching: Toward a Unified Developmental Approach. Získáno 13.. červenec 2020, z <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2939469/>
- Heřt, J. (6.. září 2007). *Placebo*. Získáno 5. květen 2020, z Sisyfos - Český klub skeptiků: <https://www.sisyfos.cz/clanek/950-placebo>
- Heřt, J. (2011). *Alternativní medicína a léčitelství*. Praha: Klika.
- Heřt, J. (15. 2 2020). *Sisyfos - Zázraky*. Získáno 23. 2 2020, z Český klub skeptiků Sisyfos: <https://www.sisyfos.cz/clanek/828-zazraky>
- Horvai, I. (1954). *Spánek, sny, sugesce a hypnosa ve světle učení I.P. Pavlova*. Praha: Orbis.
- Horvai, I. (1959). *Hypnosa v lékařství*. (Z. Macek, L. Cvětkovová, & J. Benč, Editori) Praha, Hlavní město Praha, Česká republika: Státní zdravotnické nakladatelství.
- Horvai, I. (1959). *Zázraky očima psychiatrie*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury.
- Horvai, I. (1960 [i.e. 1961]). *Záhady duševního života* (Vydání 2., přepracované. vyd.). (M. Hlavatá, Editor) Praha: Orbis.
- Horvai, I. (1968). *Spánek, sny, sugesce a hypnóza* (Vydání 3., přepracované. vyd.). (Z. Macek, Editor) Praha: SZdN.
- Hoskovcová, S., & Hoskovec, J. (1998). *Psychologie hypnózy a sugesce*. Praha: Portál.
- Hoskovec, J. (1967). *Psychologie hypnózy a sugesce* (1. vydání. vyd.). (M. Střídová, & P. Turek, Editori) Praha: ACADEMIA nakladatelství Československé akademie věd.
- Hoskovec, J. (1967). *Psychologie hypnózy a sugesce*. Praha: Academia.
- Hoskovec, J. (1970). *Psychologie hypnózy a sugesce* (3. nezměněné vydání. vyd.). (J. Axamitová, Editor) Praha: Academia.
- Hoskovec, J. (1970). *Teorie hypnózy*. Praha: Univerzita Karlova.
- Hraše. (15. říjen 1888). Zprávy. Týdenní schůze dne 15. října 1888. *Časopis lékařův českých*(42), stránky 670 - 671. Získáno 10.. květen 2020, z

<http://www.digitalniknihovna.cz/nlk/view/uuid:c68bf02a-372f-446f-a9b5-590723615678?page=uuid:c82f5565-aa8e-11e3-8c84-d485646517a0&fulltext=hra%C5%A1e%20670>

- Hraše, J. (4. květen 1889). Příspěvek k suggestivní terapii. *Časopis lékařův českých*(18), stránky 331 - 334, 358 - 362. Získáno 12.. květen 2020, z <http://www.digitalniknihovna.cz/nlk/view/uuid:1ffb04f5-9247-4872-9e09-d3fe15d71b01?page=uuid:516800dd-aa51-11e3-9f73-d485646517a0>
- Hróbjartsson, A., & Gøtzsche, P. C. (24. květen 2001). Is the Placebo Powerless? — An Analysis of Clinical Trials Comparing Placebo with No Treatment. *The New England Journal of Medicine*. Načteno z <https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJM200105243442106>
- Humpolíček, P. (2017). *Databáze*. Získáno 16.. červenec 2020, z Seznam hypnoterapeutů České republiky: <http://www.psycholog.coolnet.cz/adresar/databaze>
- Hypnosis, E. S. (2019). *European Society of Hypnosis*. Získáno 27.. květen 2020, z ESH CONSTITUENT SOCIETIES: https://esh-hypnosis.eu/about/constituent-societies/?fbclid=IwAR1vjrrDgYDB--Hxc9sx6FdALe72DEhIaPMjWIEegR9Z1p9WwLDwdaf6_18
- hypnózy, I. (nedatováno). *Kurzy pro veřejnost a profesionály*. Získáno 28.. květen 2020, z Institut hypnózy: <https://institut-hypnozy.cz/kurzy>
- hypnózy, I. (nedatováno). *O institutu*. Získáno 28.. květen 2020, z Institut hypnózy: <https://institut-hypnozy.cz/>
- hypnózy, K. k. (nedatováno). *Historie*. Získáno 26.. květen 2020, z Kroměřížské kurzy hypnózy: <https://www.hypnoza-kromeriz.cz/cs/historie>
- hypnózy, K. k. (nedatováno). *Klinická hypnóza a hypnoterapie*. Získáno 26.. květen 2020, z Kroměřížské kurzy hypnózy: <https://www.hypnoza-kromeriz.cz/cs/klinicka-hypnoza-a-hypnoterapie>
- hypnózy, K. k. (nedatováno). *Kroměřížský kurz hypnózy I*. Získáno 26.. květen 2020, z Kroměřížské kurzy hypnózy: <https://www.hypnoza-kromeriz.cz/cs/kromerizsky-kurz-hypnozy-i->
- hypnózy, K. k. (nedatováno). *Kroměřížský kurz hypnózy II*. Získáno 26.. květen 2020, z Kroměřížské kurty hypnózy: <https://www.hypnoza-kromeriz.cz/cs/kromerizsky-kurz-hypnozy-ii->

- hypnózy, K. k. (nedatováno). *Náš tým*. Získáno 26.. květen 2020, z Kroměřížské kurzy hypnózy: <https://www.hypnoza-kromeriz.cz/cs/nas-tym>
- hypnózy, K. k. (nedatováno). *Tradiční přístup v hypnoterapii*. Získáno 26.. květen 2020, z Kroměřížské kurzy hypnózy: <https://www.hypnoza-kromeriz.cz/cs/tradicni-pristup-v-hypnoterapii>
- Chertok, L. (1986). *Nepoznaná psychika*. (F. Hájek, Překl.) Praha: Avicenum zdravotnické nakladatelství.
- Chomsky, N. (1998). *Perspektivy moci*. Praha: Karolinum.
- Incorporated, M. P. (Producent), & Marshall, S. (Režisér). (1994). *How To Hypnotize Others with Marshall Sylver: Vol. 1* [Film]. Sylver Enterprises.
- Jacquin, A. (2008). *Reality is Plastic*. Derbyshire: Anthony Jacquin.
- Jamieson, G. A. (2007). *Hypnosis and conscious state: the cognitive neuroscience perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- janeicka. (2020). *Jakub Tencl*. Získáno 16.. červenec 2020, z ČBDB: <https://www.cbdb.cz/autor-71264-jakub-tencl>
- JENSEN, M. P. (2017). New directions in hypnosis research: strategies for advancing the cognitive and clinical neuroscience of hypnosis. *Neuroscience of Consciousness*, str. 9. Získáno 23. 2 2020, z <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5635845/>
- Jones, S. (Producent), Brown, D. (Autor), & Dinsell, S. (Režisér). (2011). *Derren Brown: Miracles for Sale* [Film].
- Jong, A. (1893). Die Suggestibilität bei Melancholie. *Z. Hypnot.*, str. 178.
- Julien, M. (15.. listopad 2019). THE UNLIFTABLE WOMAN 🔥 Gender Equality -Julien Magic. Získáno 18.. červenec 2020, z <https://www.youtube.com/watch?v=NE7aLSg9e-4>
- Kadleček, M. (2020). *O autorovi*. Získáno 14.. červenec 2020, z Břetislav Kafka: <https://www.bretislavkafka.cz/bretislav-kafka-zivotopis.html>
- Kafka, B. (1925). *Svítání v duši : Duševědné výzkumy a objevy*. Červený Kostelec: Vlastním nákladem.
- Kafka, B. (1946). *Nové základy experimentální psychologie : duševědné výzkumy a objevy*. Červený Kostelec: Vlastním nákladem.
- Karpenko, V. (2007). *Alchymie. Nauka mezi snem a skutečností*. Praha: Academia.
- Kašparů, M. (2006). *Hypnóza, pastorální kauza*. Svitavy: Trinitas.

- Katayama, S. (2016). *Základy hypnózy - CERTIFIKOVANÝ KURZ*. Získáno 15.. červenec 2020, z Institut energetické psychologie: <http://www.eft.cz/index.php/jaktodelame/18-platforms/1791-zaklady-hypnozy>
- Kiene, H., & Kienle, G. S. (1.. prosinec 1997). The Powerful Placebo Effect: Fact or Fiction? *J Clin Epidemiol*(12).
- Klimeš, J. (2003). *Reakce na ambivalentní objekt*. UK Praha.
- Kodym, A. (1940). *Velký salonní kouzelník*. Praha: Moderní psychologie.
- kolektiv. (2020). *Hypnóza*. Získáno 17.. červenec 2020, z Wikipedie: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Hypn%C3%B3za>
- Kratochvíl, S. (1972). *Podstata hypnózy a spánek : příspěvek k teorii hypnózy*. Praha: Academia.
- Kratochvíl, S. (1986). *Hypnóza : experimentální přístup* (1. vydání. vyd.). Praha: Academia.
- Kratochvíl, S. (1990). *Klinická hypnóza*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, n. p.
- Kratochvíl, S. (1999). *Experimentální hypnóza*. Praha: Academia.
- Kratochvíl, S. (2011). *Experimentální hypnóza*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Krejčí, R. (21. duben 1888). Hypnotické pokusy. *Časopis lékařův českých*(16), stránky 241 - 244. Získáno 9.. květen 2020, z <http://www.digitalniknihovna.cz/nlk/view/uuid:2d355902-803e-42f3-b6a8-858dce885666?page=uuid:bbc976f8-aa8d-11e3-8c84-d485646517a0>
- Kreskin, T. (4.. 11. 2011). *Kreskin explores the power of suggestion*. Získáno 18.. 6. 2019, z [www.youtube.com: https://www.youtube.com/watch?v=AqNEEG7OKFk](https://www.youtube.com/watch?v=AqNEEG7OKFk)
- Kuffner, K. (17.. listopad 1888). Případ vědomí dvojitého. *Časopis lékařův českých*(46), stránky 721 - 724, 737 - 740, 755 - 756,. Získáno 11.. květen 2020, z <http://www.digitalniknihovna.cz/nlk/view/uuid:3f9cff96-9945-416d-8afb-4c0c263cb7b4?page=uuid:eed8c18-aa8e-11e3-8c84-d485646517a0>
- Kuffner, K. (10.. listopad 1888). Případ vědomí dvojitého. *Časopis lékařův českých*(45), stránky 705 - 706. Získáno 11.. květen 2020, z <http://www.digitalniknihovna.cz/nlk/view/uuid:7102797f-763d-4928-9125-da5b9ea78f75?page=uuid:e4d77468-aa8e-11e3-8c84-d485646517a0&fulltext=Kuffner%20705>

- Larson, B. (29.. června 2020). *Ancient Incan demon of blood sacrifice – Exorcist Bob Larson*. Získáno 1.. červenec 2020, z youtube: <https://www.youtube.com/user/boblaronexorcism>
- Le Bon, G. (1994). *Psychologie davu*. (L. K. Hofman, & Z. Ullrich, Překl.) Praha: Kra.
- Le Bon, G. (1994). *Psychologie davu*. (Z. Ullrich, & L. K. Hofman, Překl.) Praha: Kra.
- Levitt, E. E., & Baker, E. L. (1983). The Hypnotic Relationship--Another Look at Coercion, Compliance and Resistance: A Brief Communication. *Int J Clin Exp Hypn*, stránky 125 - 131.
- Levitt, E. E., Baker, E. L., & Fish, R. C. (1990). Some Conditions of Compliance and Resistance Among Hypnotic Subjects. *Am J Clin Hypn.*, stránky 225 - 236.
- Lion, D. (3.. listopad 2019). STREET HYPNOSIS | The 5 Minute "Instant Induction" Challenge (UNCUT). Získáno 22.. květen 2020, z <https://www.youtube.com/watch?v=V0iOBnkvk&t=65s>
- Loftus, E. (1996). *Eyewitness Testimony*. Harvard University Press.
- Loftus, E. (09 1997). *Creating False Memories*. Načteno z University of Washington: <https://staff.washington.edu/eloftus/Articles/sciam.htm>
- Loftus, E., & Ketcham, K. (2013). *The Myth of Repressed Memory: False Memories and Allegations of Sexual Abuse*. St. Martin's Press.
- Losman, S. (1920). *Je hypnosa škodlivá?* Praha: Vydavatelství "SFINX", Vinohrady.
- Lust, V. (2020). *Kalendář akcí*. Získáno 15.. duben 2020, z Vojtěch Lust: <https://www.lust.cz/kalendar-akci/>
- Lust, V. (2020). *Kurzy*. Získáno 5.. červenec 2020, z Škola hypnózy: <https://www.skolahypnozy.cz/kurzy/>
- Lust, V. (2020). *Škola hypnózy*. Získáno 15. červenec 2020, z Aplikovaná hypnóza: <https://www.skolahypnozy.cz/kurzy/aplikovana-hypnoza/>
- Lust, V. (2020). *Škola hypnózy*. Získáno 15. červenec 2020, z Hypnóza pro začátečníky: <https://www.skolahypnozy.cz/kurzy/hypnoza-pro-zacatecniky/>
- Lust, V. (2020). *Vojtěch Lust*. Získáno 15. červenec 2020, z O mně: <https://www.lust.cz/o-mne/>
- Maines, R. P. (2001). *The Technology of Orgasm*. Johns Hopkins University Press.
- Maitrea. (2020). *Vojtěch Lust*. Získáno 15.. duben 2020, z Maitrea: <https://seminare.maitrea.cz/vojtech-lust>

- Mareš, F., & Hellich, B. (1.. červen 1889). Klesání teploty tělesné u člověka následkem ztráty citlivosti pro studeno a teplo, suggerované ve stavu hypnotickém. *Časopis lékařův českých*(22), stránky 411 - 414. Získáno 12.. květen 2020, z <http://www.digitalniknihovna.cz/nlk/view/uuid:9cf8571d-12c3-489d-b20d-bdada2cf4497?page=uuid:76233abd-aa51-11e3-9f73-d485646517a0&fulltext=Mare%C5%A1%20411>
- Marshall, M. (7.. červenec 2016). *A placebo can work even when you know it's a placebo*. Získáno 18.. květen 2020, z Harvard Health Publishing: <https://www.health.harvard.edu/blog/placebo-can-work-even-know-placebo-201607079926?fbclid=IwAR1FBRI7noFnsnQ6E2doIrlsNxXZkoY0uUspa1UC5fBXKwxYJ2WIRWZ8iSc>
- Masaryk, T. G. (1880). *O hypnotismu (magnetismu zvířecím)*. (J. Penížek, Editor) Praha, Česko: Nakladatel J. Otto.
- Matuška, F. (2020). *HYPNÓZA & HYPNOTERAPIE I*. Získáno 28.. květen 2020, z HERMÉS Group Praha: <http://www.hermesgroup.cz/vzdelavani/vyucviky-kurzy-workshopy/tematicke-kurzy/hypnoza-hypnoterapie-i/>
- Mayer, L. (1937). *Das Verbrechen in Hypnose und seine Aufklärungsmethoden*. Munchen: Lehmanns Verlag.
- McGill, O. (2005). *McGills's Hypnotherapy Encyclopedia*. (S. Stockwell-Nicholas, Editor) Rancho Palos Verdes, California, USA: Creativity Unlimited Press.
- McGlashan, T. H., Evans, F. J., & Orne, M. T. (nedatováno). The Nature of Hypnotic Analgesia and Placebo Response to Experimental Pain. *PSYCHOSOMATIC MEDICINE*. Získáno 20.. květen 2020, z <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.489.3726&rep=rep1&type=pdf>
- McVean, A. (31.. červenec 2017). *The History of Hysteria*. Získáno 15.. červenec 2020, z McGill, Office for Science and Society: <https://www.mcgill.ca/oss/article/history-quackery/history-hysteria>
- Meinhold, W. J. (1992). *Velká priručka hypnózy*. Šamorín: FONTANA Kiadó, s. r. o.
- Mesmer, F. A. (1779). *Mémoire sur la découverte du magnétisme animal*. Paříž.
- Mourek, J. (1903). *Hypnotismus a spiritismus*. Praha: Nakladatelství J. Otty.

- MUNI. (2019). *LF:VLHLP091 Hypnóza v lékař. praxi - Informace o předmětu*. Získáno 27.. květen 2020, z MUNI: <https://is.muni.cz/predmet/med/VLHLP091?lang=cs&obdobi=7463>
- Myslivoček. (27.. červenec 1912). Podmíněné čili associační reflexy a jich praktický význam. *Časopis lékařův českých*(30), stránky 952 - 955. Získáno 13.. květen 2020, z <http://www.digitalniknihovna.cz/nlk/view/uuid:9fdf2257-d217-4d3b-9719-8f6dfa4701bf?page=uuid:420b8648-c37c-11e4-b50e-d485646517a0&fulltext=Myslivoček%20952>
- Nakonečný, M. (2009). *Sociální psychologie*. Praha: Academia.
- Nickell, J. (2.. prosinec 2002). *Mothman Revisited: Investigating On Site*. Získáno 20.. červenec 2020, z Skeptical Inquirer: <https://skepticalinquirer.org/newsletter/mothman-revisitedinvestigating-on-site/?fbclid=IwAR3Oxges-U6mJ-F7lcykjkWawbhMATScPV5MZxC1BJWNJ6edk0bKzW6H-Vg>
- NkČr. (11. 07 2019). *Klementýnská hvězdárna*. Načteno z Národní knihovna České republiky: http://wwwold.nkp.cz/bp/1_10d.htm
- Nolen-Hoeksema, S., Frederickson, B. L., Loftus, G. R., & Wagenaar, W. A. (2012). *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. (H. Antonínová, Překl.) Praha: Portál, s. r. o.
- Oakley, D. A. (2012). Chapter 14: Hypnosis, trance and suggestion: evidence from neuroimaging. V M. R. Nash, & A. J. Barnier, *The Oxford Handbook of Hypnosis: Theory, Research, and Practice* (stránky 365-391). Oxford, UK: OUP Oxford.
- Orne, M. T. (1962). *Antisocial behavior and hypnosis*. In *Estabrooks*. New York: Harper and Row.
- Orne, Martin T., & Evans, Frederick J. (1965). Social control in the psychological experiment: Antisocial behavior and hypnosis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1(3).
- Paracelsus. (1658). *Opera Omnia Medico-Chemico-Chirurgica: Tribus Voluminibus Comprehensa. Opera Medica complectens*. De Tournes.
- Pathé, B. (1960). *Hypnotist At Large* (1960). Získáno 22.. květen 2020, z <https://www.youtube.com/watch?v=JZsPlsGJPCE>
- Perry, C. (1979). Hypnotic coercion and compliance to it: A review of evidence presented in a legal case. *International Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*, stránky 187 - 218.

- Pollo, A., Amanzio, M., Arslanian, A., Casadio, C., Maggi, G., & Benedetti, F. (červenec 2001). Response Expectancies in Placebo Analgesia and Their Clinical Relevance. *Pain*.
- Pomponazzi, P. (1556). *De naturalium effectuum causis, sive De incantationibus, opvs abstrvsioris philosophiae plenvm, & breuissimis historijs illustratum atque ante annos XXXV compositum, nunc primùm uerò in lucem fideliter editum*. Univerzita v Gentu.
- Preininger, V. (1900). *Sbírka zákonů a nařízení o zdravotnictví, se zvláštním zřetelem na země koruny české*. Praha: Bursík & Kohout. Získáno 16.. květen 2020, z <http://www.digitalniknihovna.cz/nlk/view/uuid:MED00105796?page=uuid:cf700b10-f1c9-11dd-bddd-000d606f5dc6>
- Preyer, W. (1890). *Der Hypnotismus*. Wien, Leipzig: Urban u. Schwarzenberg.
- Pritchett, S., Green, D., & Rossos, P. (21.. říjen 2007). Accidental ingestion of 35% hydrogen peroxide. *Canadian journal of gastroenterology*. Získáno 20.. květen 2020, z <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2658134/>
- Puységur. (1786). *Mémoires pour servir à l'histoire et à l'établissement du magnétisme animal*.
- Randi, J. (16. 9 2003). *HE MAGIC OF URI GELLER. BY JAMES RANDI*. Získáno 4. 06 2019, z CIA Library Reading Room: <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP96-00787R000500240021-0.pdf>
- Raz, A. (21.. září 2011). Hypnobo: Perspectives on Hypnosis and Placebo. *American Journal of Clinical Hypnosis*.
- redakce. (27.. duben 2016). Apricot kernels pose risk of cyanide poisoning. *European Food Safety Authority*. Získáno 20.. květen 2020, z <https://www.efsa.europa.eu/en/press/news/160427>
- redakce. (9.. srpen 2019). *The power of the placebo effect*. Získáno 18.. květen 2020, z Harvard Health Publishing.
- redakce, c. (2020). *Český spolek hypnoterapeutů*. Získáno 16.. červenec 2020, z Český spolek hypnoterapeutů: <https://ceskyspolekhypnoterapeutu.cz/>
- redakce, c. (2020). *Členové poskytující hypnoterapii*. Získáno 17.. červenec 2020, z Český spolek hypnoterapeutů: <https://ceskyspolekhypnoterapeutu.cz/clenove/>

- redakce, c. (2020). *Členství*. Načteno z Český spolek hypnoterapeutů:
<https://ceskyspolekhypnoterapeutu.cz/clenstvi/>
- redakce, C. U. (2020). *Charter University*. Získáno 16.. červenec 2020, z Charter University:
<https://charter.university/>
- redakce, D. (2020). *Jakub Tenčl*. Získáno 16. červenec 2020, z Databazeknih.cz:
<https://www.databazeknih.cz/zivotopis/jakub-tencl-110696>
- redakce, h. (2020). *Home page*. Získáno 17.. červenec 2020, z Britská asociace terapeutů a hypnoterapeutů: <https://hypnoterapeuti.cz/>
- redakce, h. (2020). *Úvod*. Získáno 16.. červenec 2020, z Hypnosekce:
<http://hypnosekce.cz/uvod/>
- redakce, H. C. (2020). *American Hypnosis Association – AHA*. Získáno 16.. červenec 2020, z HMI College of Hypnotherapy: <https://hypnosis.edu/aha/>
- redakce, H. C. (2020). *HMI College of Hypnotherapy*. Získáno 16.. červenec 2020, z HMI College of Hypnotherapy: <https://hypnosis.edu/>
- redakce, N. G. (2020). *National Guild of Hypnotists*. Získáno 16.. červenec 2020, z National Guild of Hypnotists: <https://www.ngh.net/>
- redakce, O. k. (2020). *Etický kodex pro supervizory v hypnoterapii*. Získáno 16.. července 2020, z Obálky knih: <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788027043026>
- redakce, O. k. (2020). *Hypnotické skripty*. Získáno 16.. července 2020, z Obálky knih: <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788027077632>
- redakce, p. (2020). *Sekce pro hypnózu 3813*. Získáno 16.. červenec 2020, z PSYCHIATRICKÁ SPOLEČNOST ČLS JEP, ČESKÁ PSYCHIATRICKÁ SPOLEČNOST z.s.: <https://www.psychiatrie.cz/sekce-jednotlive-sekce/sekce-pro-hypnozu>
- redakce, v. (2020). *Institut pro výzkum hypnózy*. Získáno 17.. července 2020, z Institut pro výzkum hypnózy: <https://vyzkumhypnozy.cz/>
- Reiter, P. J. (1958). *Antisocial Or Criminal Acts and Hypnosis: A Case Study*. Munksgaard.
- Remeš, P. (únor 1994). Mentální programování jako průvodní jev nového sektářství. *Religio*(1), stránky 26-38. Získáno 26. květen 2020, z https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/124660/2_Religio_2-1994-1_5.pdf
- Richards, J. (Režisér). (2018). *Derren Brown: Pushed to the Edge* [Film].

- Rochat, P. (27.. únor 2003). Five levels of self-awareness as they unfold early in life. Získáno 19.. červenec 2020, z Five levels of self-awareness as they unfold early in life
- Rolph, J. (nedatováno). *Hypnosis Beyond the Trance Myth*. Hypnosis Without Trance.
- Rowland, L. W. (1939). Will hypnotized subject harm themselves or others? *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, stránky 114–117.
- Rýzl, M. (2001). *TRANS*. (L. Kysučan, Editor, & L. Kysučan, Překl.) Olomouc: Fontána.
- Říčan, P. (2007). *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál.
- Říčan, P. (2013). *Psychologie*. Praha: Portál, s.r.o.
- Seifert, V. (1921). *Na úskalí okultismu* (Sv. XII.). Praha: SFINX.
- Sezemský, K. (1902). *O lidském magnetismu, jeho účincích a jevech*. Hrabačov u Jilemnice: Karel Sezemský.
- Sezemský, K. (1913). *Plnost života, aneb, Poznání skrytých sil v nás a jejich vývoj : přípravná část k osvojení si sil potřebných ku magnetismu, hypnotismu a sugesci*. Nová Paka: Karel Sezemský.
- Sezemský, K. (1914). *O lidském magnetismu, jeho účinky, jevy a léčba : jasně a populární popsání cizích sil a jich použití*. Nová Paka: Karel Sezemský.
- Sezemský, K. (1916). *Hypnotické zločiny : jak možno se ochrániti před zneužitím hypnotismu*. Nová Paka: Karel Sezemský.
- Sezemský, K. (1919). *Hypnotismus a Sugescie*. Nová Paka: Karel Sezemský.
- Schrenck-Notzingem, A. (1900). Diegerichtlich-medizinische Bedeutung der Sugestion. *Arch. Crimin.-Anthropol.*
- Skrabanek, P., & McCormick, J. (1990). *Follies & Fallacies in Medicine* (First Edition. vyd.). Prometheus Books.
- Skyler, J. B., Henry, P. S., & Cary, G. P. (říjen 2018). Complementary Medicine, Refusal of Conventional Cancer Therapy, and Survival Among Patients With Curable Cancers. *JAMA Oncology*. Získáno 20. květen 2020, z <https://jamanetwork.com/journals/jamaoncology/fullarticle/2687972>
- Sopp, A. (1926). *Sugesce a hypnosa: její podstata, její působení a její význam jako léčebného prostředku*. (M. Dolejší, Překl.) Praha: B. Kočí.
- SPÁNEK / SNY / SUGESCE A HYPNÓZA (Vydání 3., přepracované. vyd.). (1968). Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, n. p.

- Spanos, N. P., Perlini, A. H., & Robertson, L. A. (1989). Hypnosis, suggestion, and placebo in the reduction of experimental pain. *Journal of Abnormal Psychology*. Získáno 20.. květen 2020, z <https://psycnet.apa.org/record/1989-38959-001>
- Steppan. (12.. květen 1888). Dodatečné sdělení ke článkům o hypnotismu. *Časopis lékařův českých*(19), stránky 294 - 295. Získáno 10.. květen 2020, z <http://www.digitalniknihovna.cz/nlk/view/uuid:31f78a02-e245-4711-a4ad-37bfc236ac09?page=uuid:d5e45b7d-aa8d-11e3-8c84-d485646517a0>
- Stephoe, A. (July 1986). Mozart, Mesmer and 'Cosi Fan Tutte. *Music & Letters*, stránky 248-255.
- Sunil, S. (7.. duben 2011). Sai Sathya Sai Baba's amazing magic tricks. *Sunil Shrestha*. Získáno 18.. červenec 2020, z <https://www.youtube.com/watch?v=w-h7F2fCb6g>
- Sutton, C. (1.. březen 1997). 1 Hysterectomy: a historical perspective. *Baillière's Clinical Obstetrics and Gynaecology*, stránky 1-22.
- Svoboda, M. (1988). *Hypnotické chování : teoretický a experimentální přístup*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně.
- Svoboda, M. (1989). *Psychoterapie : Hypnosuggestivní a imaginativní metody*. Praha: SPN.
- Szołajski, K. (Režisér). (2015). *Walka z szatanem* [Film].
- Šimsa, J. (1919). *Sugesce Hypnosa Čtení myšlenek* (Druhé, rozšířené vydání.. vyd.). Praha: Zemědělské knihkupectví A. NEUBERT.
- Šimsa, J. (1920). *Sugesce a hypnosa v dějinách národů*. Praha: SFINX.
- Šverma, M. (2020). *Martin Šverma*. Získáno 16.. červenec 2020, z Psychoterapie, Logopedie: <http://www.ipsychoterapie.cz/martin-sverma>
- Tencl, J. (2020). *Jakub Tencl*. Získáno 16.. červenec 2020, z EverybodyWiki: https://en.everybodywiki.com/Jakub_Tencl
- Tenčl, J. (20.. září 2019). *Dopis pro Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. Získáno 17.. červenec 2020, z Návrhe: <https://hypnoterapie-navrh.cz/wp-content/uploads/2019/09/Ministerstvo-%C5%A1kolstv%C3%AD.pdf>
- Tenčl, J. (2020). *Adresář hypnoterapeutů*. Získáno 16.. červenec 2020, z Hypnoza.eu: <https://hypnoza.eu/adresar-hypnoterapeutu/>
- Tenčl, J. (2020). *Adresář hypnoterapeutů*. Získáno 17.. červenec 2020, z Hypnóza: <https://hypnoza.eu/adresar-hypnoterapeutu/>

- Tenčl, J. (2020). *Britská asociace terapeutů a hypnoterapeutů*. Získáno 16.. červenec 2020, z Britská asociace terapeutů a hypnoterapeutů: <https://hypnoterapeuti.cz/hypnoterapie-v-cr/>
- Tenčl, J. (18.. leden 2020). *Dopis pro Ministerstvo průmyslu a obchodu*. Získáno 17.. červenec 2020, z Návrhy, Pozitivní změnou k rozvoji: <https://hypnoterapie-navrh.cz/wp-content/uploads/2020/01/Dopis-MPO-18012020.pdf>
- Tenčl, J. (19.. leden 2020). *Dopis pro Ministerstvo zdravotnictví*. Získáno 17.. července 2020, z Návrhy, Pozitivní změnou k rozvoji: <https://hypnoterapie-navrh.cz/wp-content/uploads/2020/01/Dopis-MZ-19012020.pdf>
- Tenčl, J. (2020). *Etický kodex hypnoterapeuta*. Získáno 17.. červenec 2020, z Britský asociace terapeutů a hypnoterapeutů: <https://hypnoterapeuti.cz/eticky-kodex-hypnoterapeuta/>
- Tenčl, J. (2020). *Etický kodex pro supervizory v hypnoterapii*. Získáno 17.. července 2020, z Britská asociace terapeutů a hypnoterapeutů: <https://hypnoterapeuti.cz/eticky-kodex-pro-supervizory/>
- Tenčl, J. (2020). *Kontakt*. Získáno 16.. července 2020, z Výzkum hypnózy: <https://vyzkumhypnozy.cz/kontakt/>
- Tenčl, J. (2020). *Návrh na uznání oboru hypnoterapie jako metody komplementární medicíny*. Získáno 17.. července 2020, z Návrhy pozitivní změnou k rozvoji: <https://hypnoterapie-navrh.cz/>
- Tenčl, J. (2020). *Standardy v hypnoterapii*. Získáno 17.. červenec 2020, z WikiKnihy: https://cs.wikibooks.org/wiki/Standardy_v_hypnoterapii
- Tepperwein, K. (1994). *Vyšší škola hypnózy* (Vydání první. vyd.). (F. Větrovský, Editor, & M. Strejček, Překl.) Český Těšín: FINIDR s.r.o.
- Terapie, K. (1.. září 2018). *Jak můžeš posílat kvantové vlny? Jak se naučit kvantovat?* Získáno 6.. květen 2020, z Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=DPqTt2sMYNY>
- terapie, K. (1.. září 2018). *Naučte se kvantovat*. Získáno 22.. květen 2020, z <https://www.youtube.com/watch?v=IWMdMmq1XhQ&t=331s>
- Thomayer, J. (28.. Duben 1888). Několik poznámek o hypnotismu. *Časopis lékařův českých*(17), stránky 257 - 259. Získáno 10. květen 2020, z <http://www.digitalniknihovna.cz/nlk/view/uuid:431de875-68af-40cf-ba93-80f093c209bb?page=uuid:c576bab8-aa8d-11e3-8c84->

d485646517a0&fulltext=n%C4%9Bkolik%20pozn%C3%A1mek%20o%20hypnotismu

- Tompkins, M. L. (2019). *The Spectacle of Illusion*. London: Thames & Hudson Ltd.
- Truifunov, D. (15. 06 2012). *Young, cute hypnotist leaves all-girls school entranced*. Získáno 01. 07 2019, z PRI: <https://www.pri.org/stories/2012-06-15/young-cute-hypnotist-leaves-all-girls-school-entranced>
- TvojKouč.sk. (2020). *Kurz: "Akreditovaný kurz hypnózy | umenie hypnózy a autohypnózy v praktickom živote"*. Získáno 28.. květen 2020, z TvojKouč.sk: <https://www.tvojkouc.sk/kurzy-skolenia-seminare/dlhodobe-akreditovane-vzdelavanie-studium/kurz-hypnoza-autohypnoza-skolenie>
- Unger, D. (2019). *Adresář hypnoterapeutů*. Získáno 16.. červenec 2020, z Kroměřížské kurzy hypnózy: <https://www.hypnoza-kromeriz.cz/cs/adresar-hypnoterapeuta>
- Vairagjananda. (1919). *Hypnotismus indických fakirů : illuse a hypnotické experimenty indických fakirů v teorii a praxi*. (V. Seifert , & B. Šimek, Překl.) Praha: Jiskry.
- Valda, J. (1920). *Praktický hypnotisér*. Praha: Emil Šolc společnost s.r.o.
- Valentová, N. (2018). Diplomová práce. *Hypnóza a další netradiční způsoby objasňování trestní*. Plzeň.
- Velešínský, D. (2020). *Konverzační hypnóza*. Získáno 15.. červenec 2020, z Úvodní stránka: <http://konverzacnihypnoza.cz/>
- Velešínský, D. (2020). *Konverzační hypnóza / události*. Získáno 15.. červenec 2020, z Facebook: https://www.facebook.com/hypnoza.nlp/events/?ref=page_internal
- Waterfield, R. (2003). *Hidden Depths: The Story of Hypnosis*. Psychology Press.
- WATKINS, J. G. (31. 1 2008). Antisocial behavior under hypnosis: Possible or impossible? *International Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*, 2. Získáno 23. 2 2020, z <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00207147208409280>
- Weinfurter, K. (1937). *Hypnosa a sugesce*. Praha: Zmatlík a Palička.
- Whalley, M. (21. 2 2020). *Hypnotic suggestibility scales*. Získáno 23. 2 2020, z Hypnosis and Suggestion: <https://hypnosisandsuggestion.org/suggestibility-scales.html>
- Yamamoto, Y. (2017). *Pull Of History, The: Human Understanding Of Magnetism And Gravity Through The Ages*. World Scientific.
- YAPKO, M. D. (2012). *Trancework : an introduction to the practice of clinical hypnosis*. New York: Routledge.
- Young, P. C. (1952). Antisocial uses of hypnosis. *Experimental hypnosis*.

- Zach, J. (1990). *Světla i stíny magie*. Hradec Králové: Jaroslav Zach.
- Zatloukal, L. (20.. březem 2015). *Co je (a co není) hypnóza?* Získáno 26.. květen 2020, z iDNES.cz / BLOG: <https://leozatloukal.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=454638>
- Zatloukal, L. (21. 3 2015). *Kdo může dělat hypnózu a kdo hypnoterapii?* Získáno 24. 5 2020, z iDNES.cz / BLOG: <https://leozatloukal.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=454705>
- Zeman, A. (7.. červenec 2001). Consciousness. *BRAIN, A Journal of Neurology*. Získáno 15. červenec 2020, z <https://academic.oup.com/brain/article/124/7/1263/285461>
- Zíka, J. (1992). *Hypnóza není spánek* (I.. vyd.). (V. Čermáková, Editor) Příbram: LAIWA PRESS Plzeň.
- Zíka, J. (2011). *Fenomén hypnóza*. Praha: XYZ.
- Zíka, J. (nedatováno). *Home*. Získáno 28.. květen 2020, z PhDr. Jiří Zíka Léčení hypnózou Výcvik hypnotizérů: <http://www.hypnoza-zika.cz/>
- Zpráva o činnosti Sekce pro hypnózu a relaxační metody za období 2018 - 2019*. (2020). Získáno 17.. červenec 2020, z Česká psychiatrická společnost: https://www.psychiatrie.cz/images/2019/2019_vyrocní_zpráva_hypnoza.pdf
- Živný, P. (2019). *Autoregulační techniky a hypnóza s praktickým výcvikem I - APS300104*. Získáno 27.. květen 2020, z Studijní informační systém UK: <https://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?do=predmet&kod=APS300104>
- Živný, P. (2019). *Autoregulační techniky a hypnóza s praktickým výcvikem II - APS300270*. Získáno 27.. květen 2020, z Studijní informační systém UK: <https://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?do=predmet&kod=APS300270>

Abstrakt

Tato diplomová práce má za cíl co nejdříve seznámit s fenoménem sugesce. Jedná se o přehled různorodých poznatků věnujících se tématu sugesce, a to napříč historií i odborností. Autor zvolil tento postup proto, aby multidimenzionální fenomén sugesce byl co nejlépe vystihnout. Proto je součástí práce přehled často užívaných, ale málokdy správně pochopených pojmů, vysvětlení základních principů sugesce a škála jejich aplikace, historická i zeměpisná exkurze mapování fenoménu a poukázání na sugesci v každodenním životě. Autor zkomponoval tuto práci skrze prizma své zkušenosti hypnotizéra, což mu napomáhalo při třídění rozmanitých hypotéz a teorií, které byly o sugesci vytvořeny.

Jako první se v českém jazyce detailně věnuje cyklu sugesce, základnímu principu fungování sugestivního vlivu, dle popisu Jamese Rolpha. Pro vytvoření sugestivního cyklu bývalo, bývá a bude užíváno vhodných manipulací a triků, které akademická obec bude už z principu těžko mapovat a terapeutická komunita by neměla zneužívat.

Autor též zaujímá jasné stanovisko, že hypnóza je jen konstrukt, tedy že hypnóza jako zvláštní stav neexistuje. Toto stanovisko je podporováno neexistencí fyziologických jevů, které by hypnózu exkluzivně doprovázely, a dosavadními poznatky z neurověd. V rámci tohoto tématu se věnuje i palčivé debatě state vs. non-state a problematice hypnotických škál. Práce kontrastuje akademické poznání a hypotézy s empirickými daty i mimo vymezené výzkumné prostředí a poukazuje na metodologické nedostatky určitých výzkumů, které si kladly za cíl vytvořit škály sugestibility.

Práce vysvětluje, proč škály sugestibility i hypnability jsou chybným přístupem k mapování fenoménu hypnózy a poukazují na nepochopení aplikace sugesce.

Součástí práce je i přehled české literatury věnující se tématům a mapování hypnózy a sugesce v kontextu České republiky.

Abstract

This diploma thesis has the goal of providing the broadest possible acquaintance with the phenomenon of suggestion. It covers various findings regarding the topic of suggestion, across both history and expertise. The author chose this approach to best encompass the multidimensional phenomenon of suggestion. That is why this thesis includes an overview of commonly used, but often misinterpreted terms, explanations of the basic principles of suggestion and the broadness of their use, a historical and geographical excursion regarding the phenomenon, and pointing out suggestion in everyday life.

The first to do so in Czech language, the author dissects the cycle of suggestion, as presented by James Rolph, in great detail. To create the cycle of suggestion, manipulation and tricks have been, are being, and will be used. These tactics are close to impossible to track for the academic community, and the therapeutic community should stay far away from employing them.

The author also holds a firm stance that hypnosis is just a construct – hypnosis does not exist as a unique state. This stance is supported by the lack of physiological manifestations, which would be exclusive to hypnosis, as well as current neuroscientific findings.

Related to this, the author examines the controversial state vs. non-state debate and the issue of hypnability scales. The thesis also contrasts academic findings and hypotheses with empirical data gathered outside the marked research areas, and points out inadequacies in certain research, which tasked themselves with creating suggestibility scales.

The thesis explains why scales of both suggestibility and hypnability are an incorrect approach to mapping the phenomenon of hypnosis and underline the misunderstanding of the application of suggestion.

This thesis also includes an overview of Czech literature addressing these topics, as well as a survey of hypnosis and suggestion in the context of Czech Republic.

